

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Міністерство освіти і науки України

Херсонський державний університет

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця

на правах рукопису

КОЛОМІЙЧУК ОЛЕКСАНДРА СЕРГІЇВНА

УДК 811.111'42(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

**БІНАРНИЙ КОНЦЕПТ *МОРАЛЬНІСТЬ* / *АМОРАЛЬНІСТЬ* У ПРОСТОРИ
СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРОЗИ ТА ТОК-ШОУ**

10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук.
Дисертація містить результати власних наукових досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело _____ О.С.Коломійчук

Науковий керівник:

Семенюк Ірина Сергіївна

кандидат філологічних наук,

професор

Житомир – 2021

АНОТАЦІЯ

Коломійчук О. С. Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у просторі сучасної американської прози та ток-шоу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України. – Херсонський державний університет, Міністерство освіти і науки України, Херсон, 2021.

Актуальність дисертації зумовлено низкою чинників. По-перше, її вписаністю у коло ключових проблем когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, зокрема увагою мовознавців до ірраціонального начала у процесах концептуалізації, категоризації та ословлення світу, що виявляється у наукових пошуках, у фокусі яких перебувають різноманітні бінарні концепти. По-друге, у сучасному суспільстві тотальної дигіталізації, змін клімату та пандемії COVID-19, простежується зміна ціннісних пріоритетів, що впливає на осучаснення уявлень про моральну або аморальну поведінку. Морально-етичні настанови, які протягом століть вважались пріоритетними, сьогодні втрачають цінність та набувають нових інтерпретацій. Виявлення змісту та структури бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*, а також визначення засобів його вербалізації в американській художній прозі та скриптах ток-шоу дозволить окреслити, які саме пріоритети щодо етичної поведінки існують сьогодні в американському суспільстві та яким чином вони об'єктивуються у мовленні. По-третє, своєчасність роботи підсилюється зростанням наукового інтересу до дискурсу ток-шоу, що окреслює межі моральності та є цариною вирішення найважливіших соціально-етичних питань.

Об'єктом дослідження постає бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу.

Предметом дисертації є лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні особливості вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*, а також

порівняльно-зіставна характеристика його вербалізованих складників на матеріалі текстів сучасної американської художньої прози та скриптів ток-шоу.

Метою дослідження є визначення змісту бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* та засобів його вербалізації у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу в зіставному аспекті.

Матеріалом дослідження слугують дані суцільної вибірки, отримані із тлумачних словників, а також текстових фрагментів, відібраних з сучасних американських художніх прозових творів та скриптів американських ток-шоу у 2010-2020 роках. Досліджуваний матеріал складають 15 текстів та 400 фрагментів тексту ток-шоу, загальний обсяг яких становить 3259 друкованих сторінок. Твори художньої прози включають: Al-Koni, Ibrahim *The Puppet*, Chevalier, Tracy *Girl with a Pearl*; Cook, Robert *Mutation*; Ferrante, Elena *The Story of the Lost Child*; George, Martin, R. *A Clash of Kings*; George, Martin *A Dance With Dragons*; Himmich, Bensalem *My Torturess*; Hosseini, Khaled. *The Kite Runner*; Lyall, Gavin. *Honourable Intentions*; McCarthy, Cormac *The Road*; McEwan, Ian *Atonement*; Martin, George. *A Feast for Crows*; Martin George, *A Game of thrones*; Pratchett, Terry *The Long Earth*; Stockett, Kathryn *The Help*. Аналізуються скрипти ток-шоу Ларі Кінга, Елен Дедженерес, Опри Вінфрі, Роуз Одонел та інші. Загальний обсяг емпіричного матеріалу складає 39 джерел.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що у дисертації *вперше* застосовано комплексний підхід до виявлення структурних особливостей бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* як відображення ціннісних уявлень про зазначене поняття як універсальну соціальну та індивідуальну категорії. *Уперше* концепт *MORALITY / AMORALITY* потрактовано як бінарний. Змодельовано структурну модель бінарної опозиції концепту *MORALITY / AMORALITY*, виявлено поняттєвий шар бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* через визначення його номінативної специфіки шляхом аналізу словникових дефініцій, визначено асоціативно-образний шар бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* через окреслення

мікрополей його змістової структури. Виокремлено комунікативні тактики і стратегії вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у скриптах телевізійних ток-шоу.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури. Загальний обсяг дисертації становить 227 сторінок. Бібліографія містить список використаної літератури (266 позицій), довідкових та лексикографічних джерел (27 позицій) та 45 позицій англійською мовою.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено її мету, об'єкт і предмет дослідження; викладено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено наукову новизну дослідження, теоретичну і практичну цінність отриманих результатів; окреслено відомості про апробацію результатів дослідження та публікації, здійснені автором з теми дисертації; визначено його структуру та обсяг.

У **першому розділі «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу»** здійснено критичне осмислення понять моральності та аморальності у міждисциплінарному контексті. Схарактеризовано поняття моральності та аморальності з позицій філософії, релігії, у світлі суспільних наук та лінгвістики. Окреслено поняття бінарного, парного, еквівалентного концептів та поняття антиконцепту. Визначено динаміку поглядів на феномен бінарного концепту з позицій лінгвоконцептології, розтлумачено компоненти бінарного концепту *MORALITY* та *AMORALITY* у світлі сучасних лінгвоконцептологічних досліджень, визначено жанрово-стилістичні особливості сучасної американської художньої прози та ток-шоу, розроблено комплексну методику дослідження.

У **другому розділі «Реалізація бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у сучасній американській художній прозі»** зосереджено увагу на визначенні засобів вербалізації концепту *MORALITY/AMORALITY* у художніх

текстах, який об'єктивує знання та уявлення про морально-етичну сферу американців, окреслено поняттєвий та асоціативно-образний шари бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* та встановлено їх польову організацію.

У третьому розділі «**Вербалізація бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу**» схарактеризовано морально-етичний складник американських ток-шоу та визначено засоби вербалізації моральних/аморальних вчинків у мовленні героїв ток-шоу, окреслено художні засоби вираження асоціативно-образного складника бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу та виокремлено прагматичні засоби маніфестації складників згаданого бінарного концепту для об'єктивації уявлень про моральність та аморальність.

Поняття «моральність» та «аморальність» належать до універсальних в силу їх приналежності кожному індивіду, однак набір моральних рис або моральної поведінки однієї особистості може відрізнятися від уявлень про це в іншій особистості. Оцінка поведінки як моральної або аморальної може змінюватися в залежності від культури народу, його історії та її впливу на систему соціальних настанов. Оскільки цей бінарний концепт стосується духовного світу людини, він відображається у мові, якій властива емоційність, звернення до внутрішнього світу особистості, її цінностей та світогляду. Мова художньої прози, телевізійні програми та скрипти ток-шоу акцентують увагу на одному або багатьох героях із їх унікальним внутрішнім світом. Звернення до їх морально-етичної сфери є джерелом отримання уявлень про особистість і той соціум, з якого вона походить.

У зв'язку з вищевикладеним, актуальність дисертаційної праці зумовлена рядом факторів, які становлять цінність для комплексного аналізу обраної проблематики. По-перше, у сучасному суспільстві простежується зміна ціннісних пріоритетів, що впливає на осучаснення уявлень про моральну або аморальну поведінку. Ті морально-етичні настанови, які багато століть назад вважалися пріоритетними, сьогодні набувають нових інтерпретацій. Поширення уявлень про толерантність, терпимість до інакшості, повагу культурних відмінностей

та інше ведуть до зміни сприйняття поведінки, як підтримуваної або засуджуваної суспільством. Останнім часом, завдяки зростанню національної свідомості та етнокультурної ідентичності, людство прагне до духовного розвитку, досягнення власного самовираження та обміну культурним досвідом.

Висновки узагальнюють результати проведеного дослідження.

У перебігу дослідження встановлено, що:

1) Концепти є утвореннями, у яких об'єктивуються уявлення народу про оточуючих світ, його історію і культуру. Бінарні концепти базуються на опозиційних відносинах і формують антиномії. Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* вербалізується на соціальному та індивідуальному рівнях.

2) Актуалізовано в сукупності 980 фрагментів: 500 фрагментів з художньої літератури та 480 фрагментів з текстів ток-шоу, які вербалізують концепт *MORALITY / AMORALITY*. Виявлено, що у семантичній структурі бінарного концепту виділяються такі мікрополя: Good/Evil, Justice/Injustice, Loyalty/Betrayal, Truth/Lies, Honesty/Dishonesty.

3) Визначено, що компонент концепту *MORALITY* вербалізується за допомогою лексичних одиниць, які об'єктивують у мові уявлення про основні чесноти людини, які включають доброту, чесність, гідність, щирість. Опозиційний компонент концепту *AMORALITY* характеризується наявністю у семантиці протилежних значень: злість, нечесність, негідність, нещирість.

4) Встановлено, що для об'єктивації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* застосовуються різні комунікативні тактики і стратегії. Вербалізація концепту передбачає застосування тактик виправдання і заперечення. Комунікативна тактика згоди/погодження з чим-небудь служить засобом вираження підтримки. Комунікативна стратегія ввічливості використовується як обов'язкова для вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*, оскільки вона дозволяє уникнути категоричності у висловлюваннях й агресії. Для вербалізації концепту характерне використання емоційно-забарвлених слів, стилістичних прийомів метафори, повторів, епітетів тощо.

5) Узагальнено, що компонент концепту *MORALITY* у сучасній американській художній картині світу та в текстах ток-шоу представлений поняттями «Good/Добро», «Honesty/Чесність», «Justice/Справедливість», «Loyalty/Вірність», «Truth/Правда»; «Evil/Зло», «Dishonesty/Нечесність» та ін. Компонент коццепту *AMORALITY*, відповідно, є антиномічним і вербалізований поняттями з протилежним значенням «Evil/Зло», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада» «Lie/Неправда» та ін.

б) Окреслено, що бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* у мовленні персонажів художніх текстів та в мовленні учасників ток-шоу (послугуючись скриптам) вербалізується за допомогою лексико-стилістичних засобів. Дослідження показало, що серед таких засобів в художніх текстах найчастіше використовується метафора (39%), епіфора та анафора (32%), епітети (54,2%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (27,5%) та ін. У текстах ток-шоу серед лексико-стилістичних засобів, які вербалізують концепт *MORALITY / AMORALITY* найчастіше представлені епіфора та анафора (31%), метафори (28,5%), градація (4%), каламбур або гра слів (6%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (47,5%).

Ключові слова: концепт, бінарна опозиція, концептуальна картина світу, мовна картина світу, моральність/аморальність, фрейм, слот, тактики і стратегії.

ABSTRACT

Kolomiichuk O. S. Binary Concept MORALITY / AMORALITY in the Space of Contemporary American Prose and Talk Shows. – Manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04. – Germanic languages. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson 2021.

The relevance of the thesis, firstly, is due to its orientation on key problems solved in cognitive and discursive paradigm of linguistics, in particular attention of linguists to the irrational principle in the processes of conceptualization and

categorization of the world, manifested in the research focusing on various binary concepts. Secondly, in present-day society of total digitalization, climate change and COVID-19 pandemic, there is a change in value priorities, which affects the modernization of ideas about moral or immoral behavior. Moral and ethical guidelines, which have been considered a priority for centuries, are now losing their value and gaining new interpretations. Identification of the content and structure of the binary concept *MORALITY / AMORALITY* as well as identification of the means of its verbalization in American fiction and talk show scripts will outline what priorities for ethical behavior exist in American society today and how they are expressed in speech. Thirdly, the timeliness of work is enhanced by the growing academic interest in the topic of talk shows, which outlines the boundaries of morality.

The object of the research is the binary concept *MORALITY / AMORALITY* in contemporary American prose and talk show scripts.

The subject-matter of the dissertation is actualization and comparative analysis of the binary concept components *MORALITY / AMORALITY*

The purpose of the paper is to reveal semantic, linguistic, and cognitive, as well as communicative and pragmatic features of binary opposition *MORALITY/AMORALITY* realized in contemporary American prose and talk shows.

Empirical material of the study. 16 texts and 400 text fragments of Modern prose and talk show scripts (3259 pages). Prose: Al-Koni, Ibrahim *The Puppet*, Chevalier, Tracy *Girl with a Pearl*; Cook, Robert *Mutation*; Ferrante, Elena *The Story of the Lost Child*; George, Martin, R. *A Clash of Kings*; George, Martin *A Dance With Dragons*; Himmich, Bensalem *My Torturess*; Hosseini, Khaled. *The Kite Runner*; Lyall, Gavin. *Honourable Intentions*; McCarthy, Cormac *The Road*; McEwan, Ian *Atonement*; Martin, George. *A Feast for Crows*; Martin George, *A Game of thrones*; Pratchett, Terry *The Long Earth*; Stockett, Kathryn *The Help*. Talk show scripts of Larry King, Ellen DeGeneres, Oprah, Rosie O'Donnell, Wendy Williams

The novelty of the research. The thesis for the first time focuses on the binary concept *MORALITY/AMORALITY* comparing its semantic components and structure on the basis of the literary texts of modern American prose and scripts of television

talk shows. A set of methods for studying the frame and slot structure of the concept *MORALITY/AMORALITY* binary opposition is substantiated. The study models a three-layer structure of the binary concept, which highlights the conceptual and logical meaning, *MORALITY/AMORALITY* associative component and national-cultural constituent.

Structurally, the thesis consists of Introduction, Three Chapters with conclusions, General Conclusions and References.

The introduction substantiates the relevance of the research topic, defines the purpose, work tasks, material, object, subject-matter, methods of analysis, outlines the novelty, theoretical and practical significance of the results.

The first chapter of the thesis '**Theoretical and Methodological Foundations of the Binary Concept *MORALITY/AMORALITY* Research in Contemporary English Prose and Talk Shows scripts**' focuses on the research of the concepts of *MORALITY* and *AMORALITY* in an interdisciplinary context. The binary concept *MORALITY / AMORALITY* from the standpoint of philosophy, religion, social sciences and linguistics is characterized. The notion of binary, pair, equivalent concepts and the notion of anticoncept are outlined. The dynamics of views on the phenomenon of the binary concept from the standpoint of linguistic conceptology is determined, the components of the binary concept *MORALITY* and *AMORALITY* are explained from the point of present-day linguistic and conceptological research. Stylistic features of contemporary American prose and talk show scripts are determined, as well as methodology of research and linguistic focus of binary concept verbalization.

The second chapter '**Binary Concept *MORALITY / AMORALITY* Realization in Contemporary American Prose**' defines the binary concept *MORALITY / AMORALITY* verbalization means in literary texts and objectifies the notion of moral and ethical sphere in American lifestyle.

The third chapter '**Binary Concept *MORALITY / AMORALITY* Representation in Contemporary American Talk Shows**' provides the analysis of moral and ethical component in American talk shows and verbalization means of moral and immoral behavior in speech of talk show participants.

The concept is universal because each and every individual has moral although it differs depending on individual features. The binary concept *MORALITY / AMORALITY* refers to emotional sphere and appeal to the inner world of individual, his/her values and worldview. It reveals the social background of personality.

Due to the changing values in contemporary society the understanding of moral is modernized. Spreading of tolerance and respect to cultural difference leads to change of behaviour which is supported or criticized.

Analysis of the semantic structure of the binary opposition morality / amorality showed that this concept has common microfields such as Good / Evil, Justice / Injustice, Loyalty / Betrayal, Truth / Lies, Honesty / Dishonesty. The concept *MORALITY/AMORALITY* is verbalized in language through the use of various lexical and semantic means, which include the use of emotionally colored words, stylistic devices of metaphor, anaphora, epiphora, epithets. The use of communication tactics and strategies helps to objectify the concept under study in the language in order to achieve the goal of expression. The use of such tactics as justification, honesty, denial, aggression, consent, etc.

The binary concept *MORALITY/AMORALITY* in the speech of the characters of literary texts and in the speech of the participants of the talk show is verbalized with the help of different lexical and stylistic means. The study showed that among such means in artistic texts most often are used metaphor (39%), anaphora and epiphora (32%), epithets (54.2%), emotionally expressive vocabulary with positive or negative connotations (27.5%) and others. In the texts of talk shows, among the lexical and stylistic means that verbalize the concept of *MORALITY / AMORALITY*, repetitions (31%), metaphors (28.5%), gradation (4%), pun or word play (6%), emotional expressive vocabulary with positive or negative connotation (47.5%).

Keywords: concept, binary opposition, conceptual picture of the world, linguistic picture of the world, morality / amorality, frame, slot, tactics and strategies

**ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО
У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Коломійчук, О. С. (2014). Концепт МОРАЛЬНІСТЬ: культурно-семантичний аспект. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки (мовознавство), 127, 250 – 254.*

2. Коломійчук, О. С. (2015а). Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у сучасному політичному дискурсі. В Н. Л. Іваницька (Гол. Ред.), *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія: Філологія (мовознавство) (Вип. 21, сс. 179-185).* Вінниця: ТОВ «фірма «Планер».

3. Коломійчук, О. С. (2015а). The Binary Concept MORALITY / AMORALITY Based upon the Materials of the Modern American Talk Shows. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна, 58, 39-42.*

4. Коломійчук, О. С. (2016). Універсальні концепти моральності в англійській лінгвокультурі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки, 2(84), 45-48.*

5. Коломійчук, О. С. (2017). Лексико-стилістичні засоби вербалізації концепту МОРАЛЬНІСТЬ в текстах сучасної американської літератури та ток шоу. *Нова філологія, 70, 101-106.*

Наукові праці у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

6. Kolomiichuk, O. S. (2016). Verbalization of the Concept AMORALITY in the Modern American Talk Shows. *Science and Education a New Dimension. Philology, IV(22), Issue: 99, 11-14.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коломійчук, О. С. (2014). Відображення моральних якостей людини в сучасній американській мовній картині світу. В *Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи*. Збірник матеріалів міжнародного круглого столу, 29 січня 2014 р. (с. 27-28). Кам'янець-Подільський: ВПП Апостроф.

8. Коломійчук, О. С. (2015b). Антиномія моральність/аморальність в художній картині світу. В *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу*. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), 15 травня 2015 р. (с. 110-113). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

9. Коломійчук, О. С. (2015c). Лінгвістичний опис етнічної опозиції моральність-аморальність. *Сучасні лінгвістичні студії 21 сторіччя*. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції, 01 червня 2015 р. (с. 36-38). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ	
ДОСЛІДЖЕННЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ <i>MORALITY / AMORALITY</i>	
У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРОЗИ ТА ТОК-ШОУ	24
1.1. Моральність та аморальність у міждисциплінарному контексті	24
1.1.1. Осмислення понять моральності та аморальності у філософії	26
1.1.2. Тлумачення моральності та аморальності в релігії	27
1.1.3. Трагування моральності та аморальності у світлі суспільних наук	30
1.2. Підходи до дослідження бінарного концепту <i>MORALITY /</i>	
<i>AMORALITY</i> з позицій лінгвістики	33
1.2.1. Динаміка поглядів на феномен бінарного концепту	
в лінгвоконцептології	36
1.2.2. Концепти <i>MORALITY</i> та <i>AMORALITY</i> у сучасних	
лінгвоконцептологічних дослідженнях	40
1.3. Жанрові особливості сучасної американської художньої прози	
та ток-шоу	47
1.3.1. Сучасна американська художня проза та художня картина світу	47
1.3.2. Сучасні американські ток-шоу: жанрові ознаки	51
1.4. Методологічні засади дослідження бінарного концепту	
<i>MORALITY / AMORALITY</i>	56
Висновки до розділу 1	68
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ <i>MORALITY /</i>	
<i>AMORALITY</i> У СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЗІ	
2.1. Антиномія <i>MORALITY / AMORALITY</i> у художній картині світу	70
2.2. Поняттєвий шар бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i> :	
польова структура	81
2.2.1. Мікрополе антиномії «Good / Evil»	87
2.2.2. Мікрополе антиномії «Honesty / Dishonesty»	95
2.2.3. Мікрополе антиномії «Justice / Injustice»	101
2.2.4. Мікрополе антиномії «Loyalty / Disloyalty»	105

	14
2.2.5. Мікрополе антиномії «Truth / Lie»	108
2.3. Макрополе поняттєвого шару бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i> у сучасній американській художній прозі	111
2.4. Асоціативно-образний шар бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i>	114
2.4.1. Слотова структура асоціативно-образного шару концептуального складника <i>MORALITY</i> у сучасній художній англійській прозі	114
2.4.2. Слотова структура асоціативно-образного шару концептуального складника <i>AMORALITY</i> у сучасній художній англійській прозі	130
Висновки до розділу 2	144
РОЗДІЛ 3. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ <i>MORALITY / AMORALITY</i> У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ТОК-ШОУ	146
3.1. Мовно-комунікативні характеристики сучасних американських ток-шоу	146
3.2. Художні засоби вираження предметно-логічного значення бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i> у сучасних американських ток-шоу ..	151
3.2.1. Вербалізація предметно-логічного значення складової <i>MORALITY</i> ...	152
3.2.2. Актуалізація предметно-логічного значення складової <i>AMORALITY</i>	161
3.3. Художні засоби вираження асоціативно-образної складової бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i> у сучасних американських ток-шоу	168
3.3.1. Асоціативно-образне значення складової <i>MORALITY</i>	168
3.3.2. Вираження асоціативно-образного аспекту складової <i>AMORALITY</i> ..	176
3.4. Прагматичні засоби вираження бінарного концепту <i>MORALITY / AMORALITY</i>	186
3.4.1. Комунікативні тактики і стратегії вербалізації складової <i>MORALITY</i>	186
3.4.2. Комунікативні тактики і стратегії вербалізації складової <i>AMORALITY</i>	191
Висновки до розділу 3	197
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	204
ДОДАТКИ	226

ВСТУП

Дисертацію присвячено встановленню змісту, моделюванню структури, визначенню та зіставленню засобів вербалізації бінарного концепту МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ (MORALITY / AMORALITY) у сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу.

Концептуалізація і категоризація світу в формі бінарних опозицій притаманна людині ще з архаїчної доби, в яку домінантними виступають міфопоетична художня свідомість і синкретичне поетичне мислення (Г. Гачев, І. Троцький). Проте спочатку в міфопоетичній моделі світу «протилежності» ототожнюються, а згодом на зміну бінарній, недиференційованій структурі приходять бінарні опозиції як бінарні розрізнявальні ознаки (О. Фрейденберг), що є універсальним засобом опису семантики. Такі двоїсті протиставлення формуються, виходячи із структури простору, з координат часу, з позначень кольорів, а також природних та культурно-соціальних протиставлень (В. Топоров).

Поняття моральності та аморальності належать до останніх. Вони кваліфікуються як поняття з розмитими межами, чіткі критерії визначення яких важко встановити (Л. Максимов). Проте, їх маркування та аналізування саме на мовленнєвому матеріалі сприятиме окресленню відповідних орієнтирів (Н. Корольова). Зміст моральності відбиває етичні настанови як прояв духовного виміру життя людини, що регулюють її поведінку в соціумі. Моральність є багатовимірним, мінливим феноменом, уявлення та знання про який змінюються у теоретичному та емпіричному аспектах. З одного боку, залежно від перспективи, з якої вона розглядається у міждисциплінарному контексті: філософської (Т. Гоббс, І. Кант, А. Макінтайр, Дж. Мекі, Дж. Мілль), релігійної (Г. Абдигалієва, П. Бейл, В. Прокоф'єв, В. Шердаков), соціологічної (А. Анцупов, С. Парамонова, Ж. Тощенко, К. Нешев), психологічної (Ж. Піаже, J. Doris, L. Kohlberg, D. Lapsley), культурологічної (М. Бердяєв, К. Фрумкін, А. Швейцер) у певний культурно-історичний період. З іншого – під впливом певної конкретної культури та суспільства. Адже моральність, як мова і гра

в футбол, є соціальною практикою, що маніфестується через низку цінностей, чеснот, традицій, звичаїв, кодів. Вони, у свою чергу, сприяють створенню спільнот і соціуму загалом (Л. Вітгенштейн). Моральність протиставляється аморальності та, відтак, формується бінарна опозиція моральність vs. аморальність, кожний із складників якої має низку спільних і диференційних ознак. Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY є універсальним і, водночас, культуро-специфічним. У цій опозиції опредметнюються різні уявлення народу про поведінку, яка схвалюється або засуджується етнічною групою як носієм соціально-культурних традицій.

Серед бінарних концептів, що опиняються у фокусі дослідницької уваги у лінгвістиці, є, зокрема такі: GLORY і DISGRACE (К. Русина), SUCCEED і FAILURE/ УСПІХ і НЕВДАЧА (В. Калініченко), ДОБРО і ЗЛО (О. Лисицька), ЛЮБОВ і НЕНАВИСТЬ (О. Балашова).

Бінарний концепт MORALITY / AMORALITY як такий не ставав об'єктом наукових розвідок. Проте поняття моралі vs. аморальності піддаються лінгвістичному опису в якості етичної опозиції (Н. Корольова). Крім того, окремо аналізуються складники концепту MORALITY / AMORALITY або асоційовані з ними поняття, що складають зміст останнього (М. Аверіна, О. Ваховська, Н. Вдовиченко, Н. Верхулевська, С. Жаботинська, С. Меньшикова, Т. Мішаткіна, Н. Моспанова, Н. Соляр, Н. Янушевич). Зокрема, досліджуються такі поняття як совість у світлі моральної поведінки особистості (М. Аверіна, В. Гуменний), гріх як моральне зло, що пов'язане з релігійною семантикою, з християнськими мотивами гріха (О. Ваховська), добро та зло (С. Меньшикова, Н. Моспанова), лицемірство як якість особистості, що характеризується нещирістю, аморальністю, наявністю егоїстичних інтересів, брехливості (Н. Соляр).

Актуальність дисертації зумовлено низкою чинників. По-перше, її вписаністю у коло ключових проблем когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, зокрема увагою мовознавців до ірраціонального начала у процесах концептуалізації, категоризації та ословлення світу, що виявляється у наукових пошуках, у фокусі яких перебувають різноманітні бінарні концепти. По-друге,

у сучасному суспільстві тотальної дигіталізації, змін клімату та пандемії COVID-19, простежується зміна ціннісних пріоритетів, що впливає на осучаснення уявлень про моральну або аморальну поведінку. Морально-етичні настанови, які протягом століть вважались пріоритетними, сьогодні втрачають цінність та набувають нових інтерпретацій. Виявлення змісту та структури бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, а також визначення засобів його вербалізації в американській художній прозі та скриптах ток-шоу дозволить окреслити, які саме пріоритети щодо етичної поведінки існують сьогодні в американському суспільстві та яким чином вони об'єктивуються у мовленні. По-третє, своєчасність роботи підсилюється зростанням наукового інтересу до дискурсу ток-шоу, що окреслює межі моральності та є цариною вирішення найважливіших соціально-етичних питань.

Зв'язок роботи із науковими програмами, темами.

Дисертацію виконано в межах комплексної теми «Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови», що розробляється кафедрою англійської філології та перекладу імені Д.І. Квеселевича навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка (номер державної реєстрації 0112U002273), вченою радою якого затверджено тему дисертаційного дослідження (протокол № 6 від 24.01.2014).

Метою дослідження є визначення змісту бінарного концепту MORALITY / AMORALITY та засобів його вербалізації у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу в зіставному аспекті.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- окреслити теоретичні засади дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у художній прозі та ток-шоу;
- розробити комплексну методичку аналізу дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та ток-шоу;
- уточнити жанрову специфіку сучасної американської художньої прози та ток-шоу;

- виявити поняттєвий шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через визначення його номінативної специфіки шляхом аналізу словникових дефініцій;
- визначити асоціативно-образний шар бінарного концепту MORALITY / AMORALITY через окреслення мікрополей його змістової структури;
- схарактеризувати лінгвостилістичні засоби вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу;
- встановити комунікативні стратегії і тактики вербалізації бінарного концепту в скриптах ток-шоу;
- побудувати модель бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу;
- виявити спільні та диференційні тенденції у вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу.

Об’єктом дослідження постає бінарний концепт MORALITY / AMORALITY у сучасній американській художній прозі та скриптах ток-шоу.

Предметом наукового аналізу є лінгвокогнітивні та лінгвостилістичні особливості вербалізації бінарного концепту MORALITY / AMORALITY, а також порівняльно-зіставна характеристика його вербалізованих складників на матеріалі текстів сучасної американської художньої прози та скриптів ток-шоу.

Мета й завдання дисертації, а також специфіка досліджуваного об’єкта зумовили необхідність комплексного використання низки **методів**: *методи індукції, дедукції, аналізу, синтезу* для окреслення теоретико-методологічних засад дослідження та формулювання висновків наукової розвідки; *емпіричні загальнонаукові методи* (застосування *суцільної вибірки* для відбору матеріалу дослідження); *концептуальний аналіз* з метою побудови структурної моделі концепту; *дефініційний аналіз* для виявлення змістового наповнення та окреслення поняттєвого шару аналізованого концепту за авторитетними лексикографічними джерелами – англомовними універсальними та енциклопедичними (філософія,

культурологія, педагогіка); *описово-аналітичний метод* для здійснення аналізу емпіричного матеріалу дослідження та систематизації й узагальнення отриманих результатів; *метод кількісних підрахунків* з метою порівняння частоти застосування лексико-стилістичних засобів у текстах художніх творів та скриптах ток-шоу; *метод лінгвостилістичного аналізу* для визначення лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту, що складають його асоціативно-образний шар); *методика побудови асоціативного зв'язку* для виділення асоціативних шарів концепту; методи *зіставлення та порівняння* застосовуються для виявлення спільних та відмінних концептуальних ознак бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*.

Сукупно опрацьований матеріал, методи та методики дослідження, а також його джерельна база зумовили наукову достовірність висновків та об'єктивність теоретичних положень дисертації.

Матеріалом дослідження слугують дані суцільної вибірки, отримані із тлумачних словників, а також текстових фрагментів, відібраних з сучасних американських художніх прозових творів та скриптів американських ток-шоу у 2010-2020 роках. Досліджуваний матеріал складають 15 текстів та 400 фрагментів тексту ток-шоу, загальний обсяг яких становить 3259 друкованих сторінок. Твори художньої прози включають: Al-Koni, Ibrahim *The Puppet*, Chevalier, Tracy *Girl with a Pearl*; Cook, Robert *Mutation*; Ferrante, Elena *The Story of the Lost Child*; George, Martin, R. *A Clash of Kings*; George, Martin *A Dance With Dragons*; Himmich, Bensalem *My Torturess*; Hosseini, Khaled. *The Kite Runner*; Lyall, Gavin. *Honourable Intentions*; McCarthy, Cormac *The Road*; McEwan, Ian *Atonement*; Martin, George. *A Feast for Crows*; Martin George, *A Game of thrones*; Pratchett, Terry *The Long Earth*; Stockett, Kathryn *The Help*. Аналізуються скрипти ток-шоу Ларі Кінга, Елен Дедженерес, Опри Вінфрі, Роуз Одонел та інші. Загальний обсяг емпіричного матеріалу складає 39 джерел.

На захист виносяться такі основні положення:

1. Концепт є трикомпонентною структурою з поняттєво-логічним, асоціативним та культурно-образним смислом. Структуру бінарного концепту

MORALITY / AMORALITY складає ядро концепту, до якого входять лексичні одиниці, які передають основні значення базових понять *MORALITY / AMORALITY*. Периферію складають лексичні одиниці з семантикою *MORALITY / AMORALITY*, в значенні яких присутні асоціативні та національно-культурні конотації.

2. Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* реалізуючись у художній прозі набуває статусу художнього. Семантика концепту може характеризуватися позитивною або негативною конотацією.

3. Концепт *MORALITY / AMORALITY* є бінарним, оскільки значення цих слів побудовані на антонімічних відношеннях і формують антиномію. Відповідно, поняття, які входять до структури складової *MORALITY* і складової *AMORALITY* співвідносяться одне з одним як антонімічні.

4. Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* належить до універсальних концептів, оскільки він представлений в різних науках та сферах життя: у філософії, релігії, науці, лінгвістиці. Незважаючи на те, що він є універсальним, засоби його репрезентації в різних типах текстів відрізняються смисловими відтінками та лексико-стилістичними засобами.

5. Складники бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* в сучасній художній американській прозі та ток-шоу актуалізовані у формі мікрополей, які включають фрейми як базові поняття концепту і слоти як асоціативні та національно-марковані поняття.

6. Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* в текстах сучасних американських ток-шоу, як жанру, якому властива видовищність та розважальність має особливу емоційну насиченість. Його вербальна репрезентація в текстах ток-шоу передбачає звернення до різних асоціативних образів та комунікативних тактик і стратегій.

7. Слотова структура концепту охоплює асоціативні зв'язки між поняттями та об'єктами оточуючої дійсності. В ній відображені конотативні елементи та асоціативні образи, які формуються історією народу, його традиціями, релігійними уявленнями та власне побутом.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у внеску її результатів і висновків у когнітивну лінгвістику та лінгвоконцептологію завдяки комплексному науковому осмисленню проблеми аналізу концептуальної структури бінарної опозиції *MORALITY / AMORALITY*, розкриттю аксіологічного змісту аналізованого концепту, а також завдяки реконструкції його структури та зіставному аналізу реалізацій бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* в сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу.

Практичне значення одержаних результатів дисертації зумовлено можливістю їх використання під час викладання нормативних теоретичних дисциплін, як-то: стилістика англійської мови (розділ «Стилістична семасіологія»), лексикологія (розділ «Лексична семантика»), стилістика (розділ «Стилістика художнього тексту», «Стилістична лексикологія»), а також спецкурсів із когнітивної семантики (розділ «Когнітивне моделювання»), журналістики (розділ «Телевізійна риторика»), соціолінгвістики та кіномистецтва, а також під час підготовки студентських науково-дослідних і кваліфікаційних робіт, а саме: курсових, дипломних і магістерських студій.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що у дисертації *вперше* застосовано комплексний підхід до виявлення структурних особливостей бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* як відображення ціннісних уявлень про зазначене поняття як універсальну соціальну та індивідуальну категорії. *Уперше* концепт *MORALITY / AMORALITY* потрактовано як бінарний. Змодельовано структурну модель бінарної опозиції концепту *MORALITY / AMORALITY*, виявлено поняттєвий шар бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* через визначення його номінативної специфіки шляхом аналізу словникових дефініцій, визначено асоціативно-образний шар бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* через окреслення мікрополей його змістової структури. Виокремлено комунікативні тактики і стратегії вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у скриптах телевізійних ток-шоу.

Апробація. Основні положення дисертації були апробовані на восьми наукових та науково-практичних конференціях міжнародних конференціях:

«Мови і світ: дослідження і викладання» (Кіровоград, 2014), «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість» (Острог, 2015), «Сучасний стан та перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу» (Житомир, 2014, 2015), «Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2014), "Modern Problems of Education and Science" (Угорщина, м. Будапешт, 2015 р.), «Сучасні лінгвістичні студії XXI століття» (Житомир, 2015), «Іноземна філологія у XXI столітті» (Запоріжжя, 2017).

Обсяг і структура роботи. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (266 найменувань, в тому числі 27 словників та енциклопедій, 45 англійською мовою). Загальний обсяг дисертації складає 227 сторінок .

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено її мету, об'єкт і предмет дослідження; викладено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено наукову новизну дослідження, теоретичну і практичну цінність отриманих результатів; окреслено відомості про апробацію результатів дослідження та публікації, здійснені автором з теми дисертації; визначено його структуру та обсяг.

У **першому розділі «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження бінарного концепту MORALITY / AMORALITY у сучасній американській прозі та скриптах ток-шоу»** здійснено критичне осмислення понять моральності та аморальності у міждисциплінарному контексті. Схарактеризовано поняття моральності та аморальності з позицій філософії, релігії, у світлі суспільних наук та лінгвістики. Окреслено поняття бінарного, парного, еквівалентного концептів та поняття антиконцепту. Визначено динаміку поглядів на феномен бінарного концепту з позицій лінгвоконцептології, розтлумачено компоненти бінарного концепту MORALITY та AMORALITY у світлі сучасних лінгвоконцептологічних досліджень, визначено жанрово-стилістичні особливості сучасної американської художньої прози та ток-шоу, розроблено комплексну методику дослідження.

У другому розділі «Реалізація бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасній американській художній прозі» зосереджено увагу на визначенні засобів вербалізації концепту *MORALITY/AMORALITY* у художніх текстах, який об'єктивує знання та уявлення про морально-етичну сферу американців, окреслено поняттєвий та асоціативно-образний шари бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* та встановлено їх польову організацію.

У третьому розділі «Вербалізація бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу» схарактеризовано морально-етичний складник американських ток-шоу та визначено засоби вербалізації моральних/аморальних вчинків у мовленні героїв ток-шоу, окреслено художні засоби вираження асоціативно-образного складника бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу та виокремлено прагматичні засоби маніфестації складників згаданого бінарного концепту для об'єктивації уявлень про моральність та аморальність.

У **висновках** подано узагальнені результати дисертаційного дослідження. Запропоновано його подальші перспективи з огляду на отримані результати.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ *MORALITY / AMORALITY* У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПРОЗИ ТА ТОК ШОУ

1.1. Моральність та аморальність у міждисциплінарному контексті

Проблема дослідження понять моральність та аморальність входить до сфери наукових розробок у зв'язку з тим, що ці феномени пов'язані з ціннісними мотивами поведінки індивідів у суспільстві. Відповідно, існує ряд підходів до вивчення компонентів бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*: натуралістичний, філософський (гуманістичний), соціологічний, культурологічний та лінгвістичний (Макинтаир, 2000, с. 201).

Перший підхід до інтерпретації понять моральність та аморальність було сформовано в ХІХ столітті, а сам підхід отримав назву «натуралістичний». Сутність цього підходу полягає у тому, що складові моральність та аморальність співвідносяться з явищем *моралі*, що є базовою категорією, ширшою за значенням ніж її складові. З позицій натуралістичного підходу *мораль* розглядається як результат еволюціонізму. Тобто, *мораль* виникла в суспільстві в результаті природного відбору, який є властивим для тваринного світу. На відміну від тварин, людина є істотою мислячою, з високим рівнем психічного та інтелектуального розвитку, тому процес виникнення *моралі* – це адаптація людини до певних умов існування, наприклад, необхідність регулювання відносин у соціумі (племена, спільноти та ін.). Без *моралі* сумісний спосіб життя, зокрема племінний, який існував на початку зародження людства, був би неможливим (Пилипенко, 2014). *Мораль* дозволяє компенсувати природну, закладену від народження агресивність людини, яка необхідна для виживання у тваринному світі.

Філософський (гуманістичний) підхід до дослідження моральності та аморальності базується на розумінні цих явищ як універсальних категорій

людського буття. Цей підхід було сформовано у 80-і роки ХХ століття (Макинтаир, 2000, с. 201). Згідно з цим підходом поняття моральність та аморальність розглядаються як духовні категорії. Найвищим рівнем духовного розвитку вважається свідомо *мораль*, тобто існування індивіда у суспільстві диктується не соціальними нормами, а усвідомлення ним всього тягаря відповідальності за будь-який вчинок.

Філософський підхід до вивчення понять моральність та аморальність тісно пов'язаний з соціологічним підходом. Згідно з ним, категорії моральність та аморальність є проявами суспільної *моралі*, яка регулює функціонування суспільства та взаємовідносини між членами соціуму. Завдяки *моралі* забезпечується стабільність та порядок в суспільстві. Зокрема, моральність чи аморальність поведінки індивіда в суспільстві оцінюється на основі його законслухняності. Моральна особа дотримується соціальних норм суспільної моралі, які домінують на певній території. Аморальна особа, навпаки, діє всупереч цим нормам або свідомо чи несвідомо порушує їх (Куприна & Масленникова, 2015). Соціологічний підхід дозволяє трактувати категорії моральності та аморальності як амбівалентні структури. Вони можуть стати міцним фундаментом для соціального благоустрою, а можуть виступати причиною занепаду суспільства. Як соціальне явище категорії моральність та аморальність є елементами певної культури. Цей підхід до дослідження суспільної *моралі* отримав назву «культурологічний». Виступаючи елементом культурного життя, *мораль* формується під впливом культурних традицій, які прийняті всередині етнічної групи.

Останнім часом виокремився ще один підхід до аналізу категорій моральності та аморальності – лінгвістичний (Вдовиченко, 2013; Кононова, 2010; Королёва, 2012). Цей підхід полягає у дослідженні концептосфери поняття *мораль* (Янушевич, 2013) та її складових – моральності та аморальності. Лексико-стилістичні засоби їх вербалізації стають об'єктом лінгвістичного дослідження зазначеного концепту.

1.1.1. Осмислення понять моральності та аморальності у філософії.

Моральний потенціал кожної соціальної групи або класу не вичерпується сукупністю наявних соціальних зв'язків, а передбачає існування деяких транссоціумних точок відліку, критеріїв моральності, відносно яких він тільки й може бути встановлений. Кожне достатньо глибоке соціально-економічне зрушення, радикально змінюючи вихідні умови суспільного існування людини, відкриває тим самим перед нею і нові моральні перспективи, породжує нові проблеми, висуває нові цінності.

Основна суспільна функція моралі, яка визначає специфіку її соціального буття, – це функція регуляції людської поведінки та міжлюдських стосунків.

Жодне суспільство не може скластися й існувати на ґрунті хаотичного зіткнення сліпих егоїстичних інтересів, нічим не нормованого й не впорядкованого. Такий гіпотетичний стан нульової впорядкованості суспільного життя характеризується як війна всіх проти всіх. Нестерпність такого стану суспільства змушує людей укласти між собою своєрідну угоду, соціальний договір, який, обмежуючи на засадах взаємності права кожного індивіда, тим самим має гарантувати реалізацію основних серед них, передусім права на життя і його захист (що передбачає виникнення держави й закону) (Юшкевич, 2012).

Вже в первісному людському колективі в міру його виходу за межі загально-біологічних детермінант поведінки – інстинктів стадності, збереження виду, материнського інстинкту – починає утверджуватися і розгалужуватися система власне нормативної регуляції життя, тобто такої, що в той або інший спосіб звертається до людської свідомості (Фуллер, 1999).

Набуваючи інколи у своїх конкретних проявах уже цілком осмисленого характеру, ці первісні поведінкові норми являють разом з тим приклади такої жорстокості, такої цілісності й всеосяжності тиску на людського індивіда, подібні до яких ми навряд чи знайдемо в усій подальшій історії людства. В примусовості цих норм синкретично (нерозчленовано, до майбутнього

розмежування) поєднувався вплив магії, звичаю, міфу, а також того, що в пізніші часи дістало назву моралі, – недарма в літературі інколи йдеться про «мононорми» первісного життеустрою (Дробницький, 1984).

Яскравим прикладом таких «мононорм» є вироблена в родовому суспільстві система заборон – табу або табуація. Те, що відомо сучасним дослідникам про феномен табу, дає підстави вбачати в ньому складний, але цілісний комплекс уявлень, в основі якого – категорична заборона певних дій і намірів, спрямованих на «недоторканні» об'єкти, що збуджують відчуття смертельного жаху, загрози – й водночас благоговіння, принадності, якщо не звабливості.

Дослідження понять моральність та аморальність у філософії зводилось також до аналізу цих категорій як механізмів роботи психіки. Зокрема, поняття моральність у філософії осмислюється крізь призму психічних проявів індивіда, як наприклад, мужність, чесність, совість, справедливість та ін.; поняття – аморальність, відповідно, крізь такі негативні прояви як боягузтво, нечесність, гріх, безсовісність та ін. (Дробницький, 1984, с. 47). В основу філософської інтерпретації понять моральність та аморальність покладена оцінка універсальних категорій *«моральність – добро»* і *«аморальність – зло»*.

Таким чином, дослідження понять моральність та аморальність у філософії пов'язується з розумінням цих категорій як соціальних регуляторів поведінки індивідів в суспільстві та психічних проявів особистості. Існування системи табу в прадавньому та сучасному суспільстві свідчить про необхідність введення цих заборон, як засобів уникнення аморальних вчинків членами суспільства. Страх покарання служить сильним мотивом дотримання суспільних норм. Як психічний механізм, поняття моральність та аморальність у філософії співвідносяться з індивідуальними характеристиками поведінки особистості.

1.1.2. Тлумачення моральності та аморальності в релігії. Мораль та релігія – це основні способи нормативної регуляції дій людини в суспільстві, особливі форми суспільної свідомості і вид суспільних відносин, в основі яких

лежить ідеал єдності людства як абсолютного добра. Релігія як духовність виникла раніше релігійності, вона характеризує глибинний аспект релігійності. Ці терміни часто вживають як синоніми, але існує певна різниця у їх значенні.

Існує також диференціація моралі і моральності, або в іншому варіанті моральності і вдач (в англomовній версії *moralis morals*). По-перше, якщо моральність і релігійність є традиційними, безпосередніми в тому сенсі, що вони не завжди свідомі щодо своїх основ і передумов, то мораль і духовність є рефлексивними, тому що конституюються ідеєю добра, його осмисленою дефініцією, знанням про те, що таке «добро в собі», незалежно від ступеня його емпіричної і практичної реалізації. Моральність та релігійність організовані релятивізацією добра, його відносним груповим характером. Моральність та релігійність класу, етносу, релігійного співтовариства і т. ін. побудована за критерієм «свої-чужі». Те, що у відношенні до своїх є злом і злочином, стосовно чужого може виявитися заслугою. Моральність й духовність – універсальні і загальні. Добро моральності й духовності абсолютне, безумовне і субстанціальне, а злочин проти моралі й духу не може бути визнаний як чеснота ніякими прагматичними аргументами.

Мораль давніша за релігійність (проте духовність передує релігійності). Релігійність виникає як результат конституювання духовності. Без певних моральних звичаїв, підвалин, традицій, норм і ритуалів практично неможлива жодна, навіть найбільш архаїчна соціальність. Мораль виникає пізніше моральності як продукт тонкої філософської рефлексії і витонченої релігійної духовності. Вона є складовою далеко не всякої культури. Але виникнувши пізніше моральності, мораль не витісняє і не замінює її. Обидві опозиційні ланки продовжують співіснувати, не збігаючись, а навпаки, суперечачи часом так, що можна говорити про аморальну моральність та бездуховну релігійність. Мораль не завжди є підставою моральності, вона може бути і її антиподом. Так само, як і духовність, не завжди є основою певної релігійності (деструктивні напрями). Адже моральність відображає історію людських уявлень про те, що таке добро, й історію його соціального інституювання. Добро моральності

й релігійності множинне і мінливе, залежить від суб'єкта, а добро моралі і духовності єдине і незмінне як будь-який абсолют (Мишаткіна, 2009).

Наука про моральність та релігійність індуктивна й описова, вона схильна оформлятися як історико-етнографічне знання. Вчення про мораль та духовність будується як релігійно-філософська нормативність. Оскільки моральність і релігійність та мораль і духовність (релігію) можна тематизувати як соціологію й онтологію добра, то вони розрізняються ще й тим, що мораль і духовність конституюються вільним внутрішнім самовизначенням особистості, а моральність та релігійність – зовнішнім соціальним впливом на неї.

Мораль та духовність елітарні за визначенням, вони притаманні обраним і вимагають особливого дару й особистісної самостійності (Semeniuk, 2013). Зате релігійність та моральність демократичні і загальнодоступні, не завжди йдуть від щирого серця, а виникають із соціальної обумовленості, іноді навіть дресури (Печагіна, 2011).

Мораль, духовність – це особистий, глибокий, інтимний вимір, недоторканне для суспільства, контроль якого не може бути тотальним. І всі програми виховання нової духовної людини з новою мораллю, сформованої за замовленням суспільства, мають тоталітарний характер. Мораль та духовність не можна цілком формалізувати, соціалізувати, вони мають не зовнішнє, а внутрішнє джерело – голос серця. Соціальними ж інститутами є моральність та релігійність.

Аморальність в релігії асоціюється з гріхом. Якщо моральність розглядається як абсолютне благо, то аморальність – як абсолютне зло, до якого веде гріховне життя. Аморальна людина діє не за християнськими або іншими релігійними законами; вона порушує ті заповіді, які диктує Біблія. Однак власне релігія не може утримати людину від аморальних дій. Для того, щоб людина дотримувалась моральних настанов, їй необхідна підтримка віруючих у протистоянні злу. Йдеться про те, що різні релігії або ставлення до них не повинні ставати каменем спотикання для побудови відносин між віруючими (Абдигалиєва, 2003, с. 11). В релігії ставлення до аморальних

вчинків є однозначним. Злом/гріхом вважаються розпущеність, блуд, перелюбство та ін. Це пов'язано з тим, що в релігії все, що пов'язано з сексуальним потягом є земним, тобто відвертає людину від Бога. Поняття моральність та аморальність в релігії асоціюються зі стійкими символами раю та пекла, в яких закладені уявлення віруючих про позаземне буття. Люди, що за час життя, дотримують релігійних настанов, тобто ведуть моральний спосіб життя, після смерті потрапляють в рай, і навпаки, грішники – в пекло.

Підсумовуючи вищевикладене, в релігійних поняттях моральність та аморальність відображені уявлення про абсолютне *добро* і *зло*. Релігійна мораль змушує людину бути милосердною, прагнути духовного розвитку, прощати образи і пропагує найвищу цінність – любов до ближнього. Те, що суперечить цим прагненням розцінюється як внутрішній (духовний) дисбаланс, вибір помилкового шляху, віддалення від Бога. В релігійній моралі/аморальності існує ідея сакральності позаземного життя, що превалює над земним буттям, а це сповнює релігію особливим містично-божественним смислом.

1.1.3. Трактування моральності та аморальності у світлі суспільних наук. З наукової точки зору мораль поділяють на індивідуальну та суспільну. Індивідуальна мораль трактується з двох сторін: або як найвищий результат самовдосконалення, або як найбільший прояв егоїзму. Як індивідуальна категорія *моральність/аморальність* знаходить відображення в емоційно-психологічній сфері людини. Суспільна мораль є проявом супресії як результату колективного буття. Незважаючи на універсальність бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* суспільна мораль відрізняється в залежності від етнічних особливостей народу, наприклад суспільна мораль Заходу з більш вільними поглядами на моральні вчинки людини та Сходу з чітко регламентованими правилами моральної поведінки в суспільстві. Саме ці територіальні та етнічні відмінності викликають проблеми пов'язані з інтерпретацією компонентів бінарного концепту *MORALITY* та *AMORALITY* в науковій картині світу

(Шаховский, 1996). Тлумачення бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в суспільно-науковій картині світу вимагає розгляду зазначеного поняття в різних аспектах. Зокрема, в психології поняття *мораль* розуміється як умова здійснення самоконтролю стосовно поведінки індивіда в суспільстві або групи щодо індивіду (Головаха). В психологічній енциклопедії стосовно моралі зазначається, що за діями людини стоїть не громадська думка, не загальний моральний кодекс, але сама особистість, відносно якої він до певного часу залишається на несвідомому рівні (Фасмер).

В соціальній науці та конфліктології *мораль* розуміється як форма суспільної свідомості та відношень між індивідами в суспільстві та як спосіб регулювання поведінки в суспільстві за допомогою прийнятих в суспільстві норм (Анцупов & Шипилов, 2009). Моральні принципи та норми в суспільстві реалізуються у вигляді суспільного «добра», аморальні – у вигляді «зла» як явищ законності або незаконності, обов'язку, справедливості чи несправедливості тощо. На відміну від соціальних норм та правил, які визначаються державою та регулюються її законами, мораль визначається індивідом в соціумі, зокрема суспільною оцінкою дій, схваленням або засудженням вчинків та поведінки людини з боку інших представників суспільства.

Мораль належить також до медичної картини світу, де її трактують як поняття, завдяки якому в когнітивному та практичному досвіді людства виокремлюються закони, звичаї, характери тощо, які містять оціночну конотацію або значення зобов'язання (Арнаузова, 2011). Згідно з Л. Ю. Арсанусовою джерела розуміння моралі поділяються на:

1. натуралістичні, згідно з якими мораль розглядається як результат розвитку природних задатків індивіду;
2. соціологічні, на основі яких мораль розуміється як результат суспільної організації та соціальної взаємодії індивідів;
3. антропологічні, за якими мораль трактується як невід'ємна складова якостей людини;
4. супранатуралістичні, які виводять значення моралі з релігійних вчень, як наприклад, «християнська мораль» та ін.

В педагогіці мораль трактується як якість індивіду, що відноситься до норову, складу душі, звичок тощо (Huff & Frey, 2005). На нашу думку, це тлумачення відповідає розумінню моралі як індивідуальної категорії, що відноситься до емоційно-почуттєвої сфери індивіда, його уявлень, сприйняття тощо. Також мораль характеризується культурним досвідом. Ввібравши в себе оцінку оточуючої дійсності індивідом, моральні норми та правила регулюють ставлення людини до собі подібних та до світу в цілому. Регулювання поведінки індивіда з точки зору культури базується на розумінні ним таких аксіологічних категорій як «добро» та «зло», «добре» та «погано» тощо. Мораль включає моральну свідомість та моральні відношення, які знаходять вираження в реальній поведінці індивіда (Словник термінів Культура). Моральна свідомість базується на уявленнях людини про справедливість, правоту, обов'язок, тобто поняття, які характеризують особистісний досвід людини. Моральні принципи – це зразки поведінки, норми та стереотипи дій у тих чи інших ситуаціях. Мораль являє собою співвідношення між тим, що має бути – тобто обов'язком, та реальною дійсністю – прийнятими нормами, порушення яких буде трактуватись як аморальний вчинок. Відносини між людьми розглядаються як найвища духовна цінність людини, тому мораль – це свого роду ідеал поведінки, заснований на найкращих проявах людини. На відміну від моралі, аморальність – це усвідомлення недосконалості світу, результат розуміння зла як частини життя, з яким повинен боротись соціум та кожна окрема людина. Говорячи про мораль чи аморальність доцільно зауважити, що вони не є приписами з чіткою регламентацією, а тому не існує готових моделей поведінки в тій чи іншій ситуації.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що в науковій картині світу бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* реалізується в різних сферах: психології, соціології, історії, культурі тощо. В широкому сенсі мораль – універсальна категорія; у вузькому – мораль та аморальність є залежними від національно-культурних особливостей та умов.

1.2. Підходи до дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* з позицій лінгвістики

Дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* представляє значний інтерес у рамках лінгвістичного підходу, оскільки вербалізація концепту в мові є відображенням ментальних образів та смислів, які утворилися та існують в певній культурі. Поняття «мораль» означає форму суспільної свідомості, яка детемінує поведінку індивіда в суспільстві; це сукупність усіх настанов, ціннісних орієнтирів, приписів тощо.

Лінгвістичне дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* ускладнюється тим, що не існує чіткого визначення, які саме поняття можна віднести до першої чи другої категорії, оскільки їх можна осмислити лише крізь призму власного світобачення. Однак в англійських лексикографічних джерелах *мораль* інтерпретується як:

– почуття *«the feelings of enthusiasm and loyalty that a person or group has about a task or job; moral principles, teachings, or conduct; the mental and emotional condition (as of enthusiasm, confidence, or loyalty) of an individual or group with regard to the function or tasks at hand; a sense of common purpose with respect to a group; the level of individual psychological well-being based on such factors as a sense of purpose and confidence in the future»* – почуття ентузіазму та лояльності, що виникають у людини чи групи щодо того чи іншого завдання чи роботи; моральні принципи, вчення чи поведінка; психічний та емоційний стан (як ентузіазм, впевненість чи лояльність) окремої людини чи групи стосовно функції чи завдань, що розглядаються; почуття спільної мети стосовно групи; рівень індивідуального психологічного благополуччя, заснований на таких факторах,

як почуття цілі та впевненість у завтрашньому дні (Webster dictionary);

– стан *«psychological state of a person as expressed in self-confidence, enthusiasm, and/or loyalty to a cause or organization. Morale flows from the people's conviction about the righteousness or worth of their actions and the hopes of high*

rewards (material or otherwise) in the future» – психологічний стан людини, що виражається у впевненості в собі, ентузіазмі та / або вірності справі чи організації. Мораль впливає з переконання людей у справедливості чи вартості їхніх вчинків та сподівань на високу винагороду (матеріальну чи іншу) у майбутньому (*Business dictionary*);

Термін *amoral*/аморальність не вживається в словниках, але є прикметник *amoral*, який тлумачиться як: «*being outside or beyond the moral order or a particular code of morals; being neither moral nor immoral*» – перебування поза межами морального порядку чи певного кодексу моралі чи поза ним; не будучи ні моральним, ні аморальним (*Merriam-Webster dictionary*).

Аморальність не виділяється як окрема категорія, оскільки це поняття є протилежним до моралі, проте іноді ці поняття перетинаються, наприклад: *She mocked me at length on that point: I untie the ribbon – Elena Greco – and the sack stays there, it functions just the same, haphazardly, of course, without virtues or vices, until it breaks* («The Story of the Lost Child», p. 201). В наведеному фрагменті бінарний концепт **МОРАЛЬНІСТЬ/АМОРАЛЬНІСТЬ** виражається антонімами *virtues or vices*.

Словникова дефініція прикметника *аморальний*, який послужив основою для утворення лексичної одиниці на позначення аморальності: «*amoral – ethically indifferent, a hybrid formed from Greek privative prefix a- «not» (see a-(3)) + moral, which is derived from Latin. First used by Robert Louis Stephenson (1850-1894) as a differentiation from immoral*» (*Online Etymology Dictionary*).

Поняття «моральність» та «аморальність» як асоціативні містять поняття «чеснота»: «*virtue – vice; moral life and conduct; a particular moral excellence,*» та «порок», наприклад:

– *The list she made of Pietro's virtues appeared infinite, and – I have to admit – she didn't stint on mine, either* («The Story of the Lost Child», p. 26). В цьому реченні вираз *Pietro's virtues* містить поняття *virtues* – *чесноти* – в значенні сукупності позитивних рис, якими володіє герой (П'єтро).

– *I made things even more complicated. I tracked down Peppe in the gardens – who knows where Gianni was – and made an angry speech about how terrible it was to earn money from **the vices of others*** («The Story of the Lost Child», p. 201). В аналізованому уривку поняття *AMORALITY* реалізується через вираз *the vices of others*, де слово *vices* вживається у значенні «пороки» по відношенню до людей.

Прояви моральної/аморальної поведінки можуть мати різне вираження. Вербалізація моральної/аморальної поведінки в мовній картині світу передбачає використання лексичних одиниць, які семантично відповідали б базовим поняттям моральність та аморальність. До цих понять належать наступні: «ставлення до інших», «(а)моральні принципи» як *friendship, cooperation, mutual assistance, disgust, rage* та ін. (Кон, 1981).

Отже, дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у лінгвістичній картині світу свідчить про наявність у семантиці поняття «моральність» таких смислів як «регулювання відношень в соціумі», «настанова», «повчання». Поняття «аморальність» в лексикографічній джерелах представлене як опозиційне до «моральності» явище (від прикметника «аморальний»).

Комунікативний підхід до одиниць мовної системи пов'язує мовленнєву діяльність людини з її когнітивною діяльністю з одного боку, та з умовами спілкування, з другого. Когніція людини спрямована на пізнання навколишнього світу, порівняння явищ та подій, важливими в цьому випадку є такі явища як концептуалізація і категоризація.

Концептуалізація є процесом осмислення інформації, що отримує індивід, і формування певних уявлень про дійсність у вигляді концептів, які закріплюються у мові значенням окремих слів. Концептуалізація пов'язана з необхідністю формування системно-цілісного уявлення про природу об'єкту проектування і про тенденції його розвитку (Кубрякова, 2009, с. 90-93). Особливу актуальність для вивчення становлять бінарні концепти. В мовній картині світу бінарний концепт представляється концептами, які є антонімічними (Пименова, 2003, с. 95). Ці опозиційні антонімічні зв'язки в семантиці

слів-репрезентантів беруть початок в історії і культурі народу. Зокрема, уявлення про бінарність концептів походять від того, що світ людини є дуалістичним (Даниленко, 2015, с. 106). Дуалізм спирається на поєднання двох початків, які є протилежними за змістом, наприклад, дуальними є категорії *добро* і *зло*. В когнітивістиці бінарний концепт виконує дві базові функції. По-перше, бінарний концепт співвідноситься з концептом взагалі, тобто використовується для збереження та передачі знань про об'єкти оточуючої дійсності. По-друге, в семантиці бінарного концепту представлені асоціативно-образні уявлення, побудовані на антонімічних зв'язках, що дозволяє поповнювати слова-репрезентанти новими смислами.

1.2.1. Динаміка поглядів на феномен бінарного концепту в лінгвоконцептології. Поняття концептуальної картини світу належить до фундаментальних понять, що виражають специфіку буття людини, її взаємодії зі світом, найважливіші умови її спілкування (Серебренников, 1988, с. 11). В основі концептуальної картини світу знаходяться знання людини, набуті в процесі категоризації об'єктів оточуючого світу. Категоризація розглядається науковцями як процес формування концептів, тобто понять, в яких відображені три складові – логічно-поняттєве значення слова, образна складова і культурний компонент. Відповідно, в процесі категоризації формуються концепти, властиві певній лінгвокультурі (Болдырев, 2004, с. 18). Таким чином, концептуальну картину світу слід розглядати як інваріантну модель національної культури, в якій відображені знання з міфології, релігії, науки тощо. Певні типи текстів, в яких втілюються ці варіанти, є конкретними реалізаціями концептуальної картини світу у мові. Таким чином, вербалізовані тією чи іншою мовою знання та уявлення про об'єктивну реальність, з одного боку, мають відбиток певного авторського бачення світу, з іншого, є засобом прояву мовного менталітету (Романова, 2002, с. 120) і, одночасно, фактом культури.

Концептуальна картина світу пов'язана зі сферою абстрактного, вона є сукупністю ідей, понять та знань про навколишній світ та принципи його організації, в той час коли мовна картина світу є продуктом вербальної реалізації цих понять, ідей та знання. Порівняно із мовною, концептуальна картина світу має більш універсальний характер, і є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, тим часом як мова відображає досвід кожного народу і виявляє не лише спільні знання, а й своєрідність бачення світу (Лисиченко, 2011, с. 134).

Концепт у найзагальнішому вигляді визначається як багатовимірне ідеалізоване формоутворення. Концепти також розглядають як одиницю ментального процесу, які кодуються в мові і відображають передусім результат категоризації світу (Городецька, 2002). В сучасній лінгвістиці «концепт» визначається як складна багатопланова структура, до якої входить поняттєва сфера (дефініції лексичної одиниці в лексикографічних джерелах; співвідношення поняття з мовним знаком); образна сфера (асоціативні зв'язки, образні уявлення); оціночна сфера (етимологічна характеристика, національно-культурні конотації).

Концепт визначається як одиниця оперативного знання, що виступає як цілісне, нерозчленоване відображення факту дійсності (Кубрякова, 2009; Дорофеева, 2002). Виникаючи в процесі концептуалізації, тобто, мисленнєвого конструювання або структуризації свідомості (Серебренников, 1998, сс. 45-46), концепти відображають зміст отриманих знань, досвіду, результатів діяльності людини та пізнання нею світу у вигляді певних одиниць, «квантів знання». Під терміном «концепт» розуміють також смисл, який включає когнітивно-базисні підсистеми думки та знання (Павиленис, 1983, с. 241), чи елементарні одиниці результату розуміння (Демьянков, 2001, с. 45), які можуть задавати подальшу програму дій людини.

Основною ознакою, яка відрізняє лінгвістичне розуміння концепту від логічного та загально-семіотичного, є його закріпленість за певним способом мовної реалізації (Вільчинська, 2008). В лінгвістичному розумінні кожен

концепт виражається відповідним словом (ім'ям) і поняттям, тобто містить як мовну, так і немовну інформацію, представлену в нерозривній єдності (Ясіновська, 2014, р. 258).

Доволі актуальним поглядом у антропоцентричних дослідженнях є думка про те, що люди мислять бінарними категоріями, сутністю яких є протилежність як суттєва ознака ментального відображення. Послугуючись цьому погляду об'єкт набуває значення й актуальності завдяки існуванню іншого протиставленого об'єкта, що стало основою вивчення бінарних концептів. Концепти, побудовані на антонімічних або опозиційних відношеннях, належать до бінарних (Пименова, 2003, с. 95). В структурі бінарного концепту поєднуються лексичні одиниці з протилежним семантичним значенням. Питання про бінарні опозиції – це питання про універсальні властивості самої дійсності, універсальні закономірності її відображення у свідомості (Маслова, 2007). Бінарні опозиції відображають дуальну природу сприйняття світу, яка полягає в єдності протилежностей.

Бінарні опозиції як термін було введено Ф. де Сосюром та М. Тубецьким. Спочатку у фонологічному вимірі, потім бінарний принцип було застосовано у когнітивній лінгвістиці.

Важливо зазначити, що окрім бінарних концептів існують парні та еквівалентні. Парними *концептами називаються* ті, у яких слова-репрезентанти є повними або частковими синонімами. Існування слів-дублетів обумовлено історичними факторами розвитку мови. Прикладами парних концептів є істина і правда, брехня та обман, горе і безталання. *Еквівалентні концепти* мають структуру, яка повністю або частково співпадає, особливо у понятійній частині, а їх репрезентанти є рівнозначними при перекладі, наприклад душа і soul, мудрість та wisdom, дух та spirit (Пименова, 2013).

Порівняння через протиставлення послугувало поштовхом до введення терміну *антиконцепт*. Окреслений феномен не є антиподом до певного концепту, в ньому відбувається новий стан суспільного духовного життя. Якщо концепт є формою вираження змісту, то антиконцепт – форма незгоди з ним,

форма протесту (Степанов, 2007). Подібним чином тлумачиться антиконцепт О.П. Воробйовою, акцентуючись на вияві концептуального або культурного інакомислення. Антиконцепти віддзеркалюють специфіку лінгвокультури й утворюють елементарну опозиційну бінарну пару, смислову єдність і відзначаються різними способами взаємодії та досліджуються зокрема у ракурсі категорії парадоксальності (Маріна, 2016).

Антиномія є найважливішою складовою категоріального статусу концепту, це передумова включення до бінарної опозиції (Карасик, 2002). Бінарність має різні вектори спрямування, що уточнюють концепт діалектично або логічно (Маріна, 2016). Наприклад, СУТНІСТЬ-ЯВИЩЕ, ЖИТТЯ-СМЕРТЬ, СВОБОДА-НЕОБХІДНІСТЬ.

Структурно бінарний концепт є поєднанням двох рівноправних членів, які співіснують у вигляді антиномічної пари. Лівий член маркується позитивно, а правий член опозиції має негативно – ціннісне маркування (Щербина, 2013).

В залежності від сфери свого функціонування концепти типологізуються на *художні* (Ніконова, 2011), *буденні* (наївно-мовні) та *наукові* (Красавский, 2001). Архітектоніку концептів як складових національної наукової картини формують понятійний та ціннісний компоненти; в концептах у наївно-мовній картині світу присутнім є ще образний смисловий компонент. Приналежність концепту до певного типу (художнього, буденного або наукового) визначається типом тексту, в якому представлено зазначений концепт. Однак, беручи до уваги, що бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* є універсальним, оскільки стосується сфери моралі людини, яка представлена у філософії, культурі, релігії тощо, можна зауважити, що концепт може відноситися до будь-якого з типологізованих типів концептів. Будучи вербалізованим у художніх текстах, аналізований концепт стає охудожненим, тобто набуває рис художності.

Отже, в лінгвістичному розумінні існує два основні підходи до розуміння концепту. По-перше, в найширшому сенсі в число концептів включають лексеми, значення яких утворюють зміст національної мовної свідомості та формують «наївну» картину світу носіїв мови. Сукупність таких концептів

створюють концептосферу мови в якій концентрується культура нації. По-друге, у більш вузькому розумінні до числа концептів відносять семантичні утворення, марковані лінгвокультурною специфікою, які тією чи іншою мірою характеризують носіїв певної етнокультури. Бінарність концепту базується на принципі антиномії та поєднує лексичні одиниці з протилежним семантичним значенням.

1.2.2 Концепти *MORALITY* та *AMORALITY* у сучасних лінгвоконцептологічних дослідженнях. Уявлення про мораль завжди спиралось на уявлення про правила поведінки, що сформувались на базі певних культурних цінностей, тобто на визначену традиціями і культурою картину світу. Звідси, це уявлення може і повинно бути вираженим у вигляді концепту, який є змістовною одиницею загальної картини світу, що відображується у свідомості індивіда. Саме концепт, який є ментальною одиницею, служить основою синтезного дослідження мови і культури. Людська свідомість у цьому випадку відіграє роль посередника між культурою і мовою, а концепт зв'язує в одне наукові пошуки в області культури, свідомості і мови, а через те, що він належить до свідомості детермінується культурою і опредмечується в мові (Лихачев, 1993).

Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* визначається як деяка абстрактна сутність, за якою знаходяться явища духовного світу людини, її духовного життя майже недоступного зовнішнім спостереженням. Ми отримуємо відомості про моральність/аморальність не з реального світу, а з її представлення в мові. Змодельований таким чином концепт дає досить об'єктивне уявлення про спосіб існування абстрактної сутності в мовній свідомості соціуму.

Існують загальні стандарти і правила поведінки, загальні уявлення про мораль, які характерні для більшості націй і соціальних груп (це відноситься до родинних відносин, до філософських міркувань про добро і зло), у той же

час у кожній спільноті існує «своя національно забарвлена» мораль, що має певну специфіку і відрізняється від інших (Скрипник, 1992; Тазетдинова, 2001).

Знання про моральність/аморальність розглядаємо концептуально, оскільки воно не обмежується одним значенням *моралі*. Концептуальна область, яка представляє мораль, є деякою когнітивною структурою знання, що спирається на різні ділянки значень, серед яких основними семантичними одиницями є *добро, зло, добре, погано, обов'язок, поведінка, стандарти, принципи*. Вони допомагають описати понятійну область моралі, що містить ідеали, які склалися історично, і принципи поведінки людей у суспільстві, що характеризують широкий спектр явищ духовного світу людини. Досліджувана понятійна область знання спирається на різні ділянки значень описово-оцінного характеру. Це внутрішня когнітивна інформація, якою носії мови володіють інтуїтивно і яка може матеріалізуватися за допомогою певних мовних засобів (Федюнина, 2012).

Утворення певної концептуальної області, що спирається на ту або іншу картину світу, потребує існування певного сценарію для декодування і розуміння концепту, в основі якого знаходиться типізована ситуація. Якщо погодитися з тим, що мова – не стільки форма вираження готових думок, скільки спосіб подання змістовної організації і уявлення про знання, то знання про те, що таке добре і що погано, потрібно віднести до лінгвістики. У цьому зв'язку дуже цікавим є питання про структурування прагматичних знань про мову, наскільки вони відмінні за своєю будовою від модальних, оцінних та інших значень.

Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* відноситься до концептів, що належать до соціальної та національно-культурної сфери. Мораль як рушійна сила регулювання поведінки людей займає особливе місце серед ментальних концептів. Аналіз концепту *MORALITY/AMORALITY* дозволить відтворити картину світу американців та особливостей їх лінгвокультури. Концепт *MORALITY/AMORALITY* репрезентує образи, які відображають різні поведінкові характеристики людини, – позитивні і негативні. Бінарний концепт

MORALITY/AMORALITY як такий не ставав об'єктом наукових розвідок. Проте поняття моралі vs. аморальності піддаються лінгвістичному опису в якості етичної опозиції (Королёва, 2012). Крім того, окремо аналізуються складники концепту *MORALITY/AMORALITY* або асоційовані з ними поняття, що складають зміст останнього однак і до сьогодні чітко не визначена семантика та структура зазначеного концепту. Звернемося до розгляду деяких робіт, важливих для нашого дослідження, та отриманих науковцями результатів.

Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* належить до етичних концептів. Їх можна віднести до універсальних концептів, що лежать в основі лінгвістичного дослідження моралі та аморальності. Людське буття становить основу для формування уявлень, ціннісних орієнтирів та моральних критеріїв життя людини. Поняття *моральності* та *аморальності* належать до етичних норм, які є водночас і залежними від зовнішнього світу, і незалежними, оскільки зазнають впливу особистості, зокрема її світобачення, психології тощо. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* належить до моделі «ідеалізованого світу», тобто світу, який формується самою людиною в процесі її життя. Відповідно, така модель охоплює різні сторони поведінки людини: моральні та аморальні вчинки, які регулюють діяльність в суспільстві (Соколовская, 1993). Ми відносимо бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* до етичних концептів як до універсальних та відносних одночасно. Будучи частиною світобачення цілої етнокультури *моральність/аморальність* є історичною та культурною реалією цілого народу, однак, розглядаючись в рамках пріоритетів та цінностей кожної окремої особи – мораль набуває відносного характеру, що необхідно враховувати при дослідженні зазначеного концепту. Компонент концепту *MORALITY* розглядається як лінгвокультурна універсалія (Вдовиченко, 2013). Поняття *моральність/аморальність* належать до морально-етичної сфери, оскільки вважається, що мораль – це складова етики. Це підтверджується тлумаченням етики як науки про мораль: 1) наука про мораль, її походження, розвиток і роль у суспільному та особистому житті людей; 2) норми поведінки, сукупність моральних правил якого-небудь

класу, суспільної організації, професії. Морально-етичні концепти втілюються у мовній картині світу, репрезентуючи мовну особистість та її індивідуальну картину світу. Вербалізація бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в мові передбачає вираження в мовній формі загальних уявлень про морально-етичні цінності людства.

В основі бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* лежить опозиція «добро – зло», яка об'єднує протилежні аксіологічні характеристики. До позитивних характеристик належать чесноти особистості, до негативних – вади. Чесноти і вади особистості як складові бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* можуть змінюватись в залежності від епохи, культурних традицій та території, на якій вони розповсюджені. Отже, між поняттями *MORALITY* та *AMORALITY* існує зв'язок – приналежність до особистісної сфери людини. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* характеризується аксіологічною природою взагалі, оскільки оцінна конотація закладена в семантиці моралі як універсальної категорії. Враховуючи, що мораль регулює соціальну поведінку, моральну цінність набувають дії, які розуміються суспільством як добро, і навпаки, морального осудження зазнають дії, які сприймаються соціумом як зло. Саме добро та зло є основними конотаціями *моральності/аморальності* (Андрєєва, 2011).

В сучасній лінгвістиці концептосфера *мораль* досліджувалася як національно-культурний компонент (Янушевич, 2013). Поняття «*мораль*» відноситься до концепту, що має безпосереднє відношення до етноспільноти або народу. Це пов'язано з тим, що будучи засобом регулювання поведінки в суспільстві, мораль формується як певний стереотип, елемент культури та побуту народу тощо. Аморальність, навпаки, є результатом осуду з боку соціуму. В структурі складової *MORALITY* бінарного концепту виділяються наступні базові значення «гуманність», «гармонійність», «миролюбство», «освіченість», вважаючи дані поняття основою моральної доктрини для людства. До периферійних значень відносяться аксіологічні характеристики поняття «моральності» як «добро» та «благочестивий спосіб життя». Складова *MORALITY*

бінарного концепту містить поняття з конотативною характеристикою. Оціночна конотація складової *MORALITY* бінарного концепту забезпечується вербалізаторами концепту, які містять позитивну оцінку. Інтерпретація складової *MORALITY* бінарного концепту розкривається через визначення смислів, зафіксованих в понятті, та виокремленні етнокультурних і національно-маркованих компонентів в значенні та структурі (Янушевич, 2013).

Дослідження компонентів концепту *MORALITY* та *AMORALITY* здійснювалось переважно щодо особливостей базових лексем на позначення моральності та аморальності в словникових дефініціях, що не дозволяє реконструювати периферійну зону концепту та виділити оціночні смисли в його структурі. В дослідженні моральність визначається як невід’ємна частина будь-якої ментальної концептосфери, яка формується в умовах етнічної приналежності до того чи іншого народу. Фактично, під поняттям «моральність» об’єднуються всі уявлення та поведінкові стереотипи, марковані значенням «етичності». Поняття «моральність» співвідноситься з поняттям «наївної етики». Згідно з цією думкою мораль є результатом побуту та життя людей, оскільки формується в процесі щоденного спілкування (Королёва, 2012).

На нашу думку, ототожнення моралі з наївною етикою не передає всієї сутності даного поняття, адже окрім моралі, яка виробляється в процесі комунікації, мораль – є правовим та філософським поняттям, які розглядаються як регулятори поведінки людей, при цьому аморальність набуває значення неправового або антигуманного вчинку. Ми вважаємо, що етика є одним з проявів моралі, як фактор особистісного ставлення та поведінки індивіда в тій чи іншій ситуації. Мораль також розглядається як елемент психічної сфери особистості. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* визначаємо як такий, що включає поняття, що є результатом рефлексивної діяльності людини. Розуміння моральності або аморальності стає доступним сприйняттю людини лише в процесі обмірковування, психічних та емоційних переживань. Відповідно, бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* повинен охоплювати психічно-чуттєву сферу особистості. Зазначений бінарний концепт становить

собою дихотомічну опозицію, а тому поняття, виділені в рамках компонентів концепту, будуть опозиційними, як *value – antivalue, good – evil, subjection – non-subjection* (цінність – антицінність, добро – зло, покора – непокора) та ін.

Ряд наукових робіт в сучасній лінгвістиці присвячений дослідженню одного з проявів моральності/аморальності. Дослідження були спрямовані на виявлення компонентів складової *MORALITY* бінарного концепту, наприклад, таких понять як совість, чесність та ін. (Аверина, 2014). Так, совість є одним з компонентів моральної поведінки особистості. Це відображення духовної культури народу, а тому можна говорити про лінгвокультурну спрямованість концепту *MORALITY/AMORALITY*. Як лінгвокультурна реалія бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* включає наступні складові: «моральна відповідальність», що охоплює слоти «муки сумління», «вина», «байдужість»; «моральні принципи», що включає слоти: «совість як порадник», «безсовісність»; «моральні якості», представлені слотами: «моральний спокій», «моральні зусилля» тощо.

Найчастіше в рамках дослідження компонентів бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* аналізується опозиція «добро» – «зло». Поняття «добро» і «зло» є категоріальними концептами, в яких відображено національно-культурну специфіку (Печагіна, 2011; Фролова, 2012; Цеева, 2012) та ін. Поняття *моральності* та *аморальності* відображають сутність людини та її погляди на навколишній світ. Оскільки концепт *ДОБРО/ЗЛО* в концептосфері *MORALITY/AMORALITY* категоризує певні явища, вони вербалізується у мові як уявлення людини про те, що становить «добро», та як не слід чинити або як уникнути засудження, бо це трактується як «зло». В бінарному концепті *MORALITY/AMORALITY* такі поняття як «мораль – добро» та «мораль – зло» співвідносяться з такими категоріальними складовими як «дружба» і «сім'я», «свій», «чужий». Важливо відмітити особливе значення опозиційних понять «свій» – «чужий» в структурі концепту «мораль» як «добро» і «зло». Поняття, що співвідносяться зі значенням «свій», – це поняття, що мають позитивні оціночні конотації, і навпаки, лексеми зі значенням «чужий» містять негативні

оцінки в своєму значенні. Відповідно, «свій» означає «моральний», оскільки експлікує значення «добро», а «чужий» передає семантику «аморальності», оскільки вербалізує значення «зло». Складовою поняття *AMORALITY* є *sin*/гріх (Ваховська, 2010). Гріх – це моральне зло. Це поняття пов'язане з релігійною семантикою, зокрема з християнськими мотивами гріха.

Концепти характеризуються фреймовою структурою (Жаботинская, 2013b). Вербалізація бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в мові здійснюється за допомогою лексичних одиниць на позначення ключових понять концепту, в афоризмах, пареміях, фразеологічних одиницях тощо. Оскільки виразником моральності/аморальності є людина, в структурі концепту ми виділяємо соціальний та індивідуальний фрейми:

– соціальний фрейм охоплює відносини між людьми як: моральні *virtue, cooperation, goodness, love, devotion, duty, respect*; аморальні: *vice, confemnation, deviation, disrespect*;

– індивідуальний фрейм включає особисті моральні прояви людини: *courage, generosity, ambition, kindness, devotion, loyalty, frankfulness, justice, careness; peaceableness, sincerity* та ін. Складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізується в мові у вигляді понять із протилежним або негативним значенням: *rage, cowardice, betrayal, lies, indifference, injustice* та ін.

У свою чергу в структурі кожного фрейму можна виділити слоти, наприклад:

Слот 1 «Respect/Disrespect» включає наступні поняття: *honorableness, acknowledgment, fame, worship, laudation, glory, reputation, glorification, notability, reward, prestige, admiration, veneration, praise* та ін.;

Слот 2 «Frankfulness/Falsity» охоплює наступні поняття: *straightforwardness, justice, righteousness, loyalty, faithfulness, trustworthiness, fidelity, dependability, honesty, reliability, truthfulness, confidence; betrayal, injustice, foul* та ін.

Слот 3 «Vice/Virtues» містить наступні поняття: *solemnity, excellence, composure, duty, self-respect, loftiness, reserve, calmness, pride, noble-mindedness; detachment, unconscience, unfairness, impoliteness, undelicacy, unmodesty* та ін.

Таким чином, підсумовуючи дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в лінгвістиці, можна зазначити, що аморальність є вторинною по відношенню до моральності, адже зло розуміється лише як результат невірних дій, зворотної сторони добра. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* репрезентує поняття, які називають цінності, прийняті в суспільстві; етичні норми та погляди, які регулюють відносини між людьми та характеризують їх світоглядний потенціал; особистісні цінності індивідів тощо. Поняття, що входять до складу концепту є культурно-маркованими, оскільки відображають національно-культурні реалії, властиві для народу та відображені в його свідомості.

Спосіб представлення та зміст бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* не може бути до кінця визначеним, оскільки має невичерпний культурно-семантичний обсяг. Потрібно мати на увазі, що кожний елемент дефініції репрезентує лише частину концептуальних характеристик, значимих для культури.

1.3. Жанрові особливості сучасної американської художньої прози та ток-шоу

Сучасна американська художня література та ток-шоу характеризуються популярністю та поширеністю серед читацького та глядацького загалу. Важливими чинниками у дослідженні є авторське світобачення як відображення дійсності письменників та тематична спрямованість скриптів ток-шоу.

1.3.1. Сучасна американська художня проза та художня картина світу. Дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* потребує звернення до текстів, в яких розкриваються особливості людських стосунків, глибоко висвітлюється індивідуальна сфера особистості, її внутрішній світ тощо. Для цих цілей найбільшу цінність представляє художній текст, оскільки на тлі розкриття характеру персонажів та розгортання подій художнього твору, можливо виокремити риси героя, проаналізувати його вчинки з позиції моральності або аморальності.

Будучи призначеним для впливу на свідомість та емоційну сферу читача, художній текст насичується лексичними одиницями, які можуть пробудити в читача жалість, співчуття, докір, засудження вчинків героя та ін., тому художній текст є джерелом формування моральних настанов читача (Казарин, 1994).

Зважаючи на тенденції до зниження інтересу до книжок в порівнянні з телебаченням, матеріалом дослідження слугують художні твори з високим рейтингом як індикатор інтересу американців до того чи іншого автора та твору.

Художня картина світу формує основу для концептуального аналізу дійсності в художньому творі. Якщо наукова концептуальна картина світу відображає сукупність уявлень та знань людини про навколишнє середовище, а мовна – засоби вербалізації концептів у мові, то художня картина світу є унікальним неповторним світобаченням письменника, яке реалізується у системі мовних засобів, до яких відносяться лексико-семантичні, граматичні, стилістичні тощо, і які служать для досягнення та передачі ідейного спрямування художнього твору. Згідно з лінгвістичними дослідженнями, художня картина світу є відображенням світобачення письменника та його ціннісних настанов та орієнтирів у вербалізованій формі. Засобом вербалізації при цьому слугує мова (Переломова, 2002, с. 6).

Науковці розглядають художню картину світу як структуру, яку формують художні концепти (Воробйова, 2011, с. 60; Ємець, 2012; Маслова, 2008, с. 34-35; Ніконова, 2011). Актуальність дослідження художньої картини світу пов'язана з важливістю когнітивного підходу до розуміння світу, який окреслився в лінгвістиці кінця ХХ – початку ХХІ століття, та характеризується антропологічною спрямованістю лінгвістичних досліджень, які передбачають акцентування уваги на людині та емоційно-образній сфері особистості. В сучасному мовознавстві питання визначення художньої картини світу залишається відкритим, але переважна більшість дослідників визначають її як сукупність мовних та концептуальних засобів художнього твору. Художня картина світу розуміється як образ світу, в якому закріплені уявлення та досвід індивіда у вигляді художніх констант, що складають концептосферу художнього тексту (Лазарев, 2012). Розуміння художньої картини світу як образу свідчить

про те, що вона складається з сукупності загальноприйнятих уявлень та знань про світ, які включають дані про культурні звичаї та традиції, історичну епоху та минулий досвід людства, особистість автора тощо (Ковальова, 2016).

По відношенню до художнього тексту концепти розглядають як базові одиниці, що формують концептуальну картину світу письменника та є відмінними від мовних та культурних концептів, оскільки представляються крізь призму бачення письменника, характеризуються особистісною та історично-значущою маркованістю. Художня картина світу розкривається в двох напрямках: по-перше, в індивідуальному стилі письменника, зумовленого його світобаченням; по друге, в індивідуальному сприйнятті читача, яке визначається його розумінням реальності, емоційним станом тощо.

Художня картина світу є складним утворенням. Її формують художні концепти, які є складними психологічними конструктами, що об'єднують в собі поняттєву, образну, емоційну сфери, їм притаманна асоціативність та сенситивність; вони розкривають не лише значення слова або його поняття, а й експлікують різні образно-емотивні потенціали та особистісно-індивідуальні значимі смисли (Маслова, 2008, с. 34-35). Художня картина світу є сукупністю знаково-сміслових, образно-емоційних та конотативно-оцінних одиниць, закріплених в мовному та концептуальному досвіді письменника.

Складність художньої картини світу зумовлена рядом чинників, до яких відносять багатосаровість художнього концепту, що призводить до наявності конотативних смислів базового поняття, спричиняє появу різних асоціацій, пов'язаних з особистістю письменника або читача. Художня картина світу є багатовимірним утворенням, яке відрізняється резонансним потенціалом для інтерпретацій художнього тексту та художнього сприйняття у співвідношенні «письменник – читач» (Воробйова, 2011, с. 60).

Художня картина світу створюється за допомогою мовних та концептуальних засобів, відповідно можна говорити про вторинність мовної та концептуальної системи по відношенню до художньої, адже мовні засоби та художні концепти можуть відрізнятися в залежності від індивідуальної картини світу письменника (Петрова, 2008, с. 12):

1. Визначення та відбір змісту та ідейно-тематичної спрямованості художнього тексту, наприклад: *It is said that this difference in qualities and defects of natures was typical not only of the men of these nomadic races but also of some of the women. Informed sources agree that Waw never experienced a creature more seditious or one who aroused greater agitation and curiosity than **the lone female traveler** whom narrators called the Mute Soprano. Local history buffs say she arrived from the south and entered Waw at twilight, **through the Oases Gate*** («The Puppet», р. 6). Виділені лексичні одиниці дають читачеві уявлення про зміст та ідейно-тематичну спрямованість художнього тексту. З контексту зрозуміло, що події роману відбуваються в пустелі (*Oases Gate*). Головною героїнею роману є жінка-мандрівник (*the lone female traveler*), отже можна зауважити, що роман належить до пригодницького жанру.

2. Відбір індивідуально-авторських мовних одиниць (лексичних одиниць, граматичних засобів та ін.), наприклад: *Since its founding, the oasis has received many people, and clans from the desert's four corners have settled there. Its walls have sheltered unknown wayfarers – most of them men but a few women as well. Some were excellent folks and others vile **ne'er-do-wells*** («The Puppet», р. 6). В аналізованому реченні вжито okazіоналізм *ne'er-do-wells*. Вибір okazіональних слів в якості авторського засобу продиктовано уявленнями мовця на момент використання okazіонального слова у мові. Okazіоналізм *ne'er-do-wells* – це стилістично забарвлений okazіональний вираз, що інтерпретується автором як «люди, які завжди чинять погано».

3. застосування тропів, наприклад: *She arrived on the back of a **fearsome, short, well-nourished, large-mouthed, thick-haired camel** with a crazed look in its eyes* («The Puppet», р. 6). Система тропів в художньому тексті включає усе різноманіття засобів увиразнення мови письменника – це метафори, епітети, порівняння, однорідні члени речення. В наведеному прикладі вжито однорідні члени речення для опису тварини *fearsome, short, well-nourished, large-mouthed, thick-haired camel*. Однорідні члени речення дозволяють авторові надати детальний портрет або опис місця розгортання подій в романі.

Особливе значення для розуміння художньої картини світу відіграє контекст, оскільки він розкриває зміст між художнім концептом та його смислом і ідейно-тематичним смислом в художньому тексті.

Отже, художня картина світу засновується на сприйнятті письменником навколишнього світу, а тому охоплює знання, почуття, переконання, вірування та інший когнітивний досвід письменника.

1.3.2. Сучасні американські ток-шоу: жанрові ознаки. Сьогодні ток-шоу – це відоме явище мас-медійної сфери та засіб комунікації і впливу на світоглядні уявлення глядачів. Жанр ток-шоу виник в США у 1967 році (Салихов, 2014, с. 81). Вважається, що засновником жанру ток-шоу став Phil Donahue американський журналіст в 1960-х роках.

Відомо, що в перші роки існування ток-шоу як самостійного жанру, програми транслювали лише у вечірній час, що було пов'язано з обговоренням скандальних, конфліктних проблем (Кит, 2013, с. 68). Дослідження ток-шоу як виду мас-медійної інформації та лінгвістичного феномену зробить внесок у виявлення проблематики та концептосфери цього жанру, а також визначення лексико-стилістичного потенціалу мовлення учасників ток-шоу.

В сучасній лінгвістиці дослідження жанру ток-шоу здійснювалося переважно з огляду на його місце в системі жанрів мас-медійної інформації, структуру та типологію (Кулик, 2010; Набокова, 2013; Недопитанський, 2013; Островська, 2014) і комунікативні стратегії ведення дискусії (Баранова, 2006; Каптюрова, 2013; Косачова, 2018; Цімох, 2015; Ярошевська, 2013). Зокрема, науковці виділяють жанр ток-шоу як самостійний жанр, який характеризується рядом специфічних рис (конфліктогенність, емоційність тощо), які впливають на мовлення його учасників. Наукові дослідження свідчать, що в мовленні учасників ток-шоу проявляються такі основні характеристики як адресованість, інформативність і дотриманість тематики дискусії. Застосування різних тактик і стратегій в ток-шоу в лінгвістиці досліджувались з погляду створення позитивних або негативних образів учасників та маніпулювання свідомістю

аудиторії (Галимова, 2009; Могилевская, 2006). В лінгвістичних дослідженнях жанру ток-шоу особлива увага приділялась прагматиці мовлення учасників ток-шоу (Ларина, 2004; Салихов, 2014, 2016).

Незважаючи на численні дослідження жанру ток-шоу, етична складова мовлення учасників ток-шоу залишалася поза увагою дослідників. Тим не менше, саме етична складова жанру ток-шоу представляє цінність для лінгвістики, оскільки, як відомо, ток-шоу властива «скандальність», отже тематика ток-шоу передбачає звернення до проблем моралі/аморальності, яке є невід'ємним компонентом життя будь-якої людини в суспільстві.

В лінгвістичних дослідженнях телевізійних жанрів, ток-шоу визначається як особливий вид розмовного жанру, який подібний до теледискусії, що відбувається в прямому ефірі (Сафарова, 2005, с. 4). Особливістю ток-шоу є її учасники. Згідно з цією специфікою, ток-шоу – це вид телевізійної програми, в якому бере участь ведучий, який керує процесом комунікації в рамках ток-шоу, та запрошені гості – це можуть бути відомі політики, актори, співаки або експерти з різних питань, які піднімаються в рамках програми (Косачова, 2018, с. 193). Як правило, ток-шоу будується за певною схемою, яка передбачає ведення бесіди або дискусії між ведучим та учасником (учасниками). Формат ток-шоу передбачає запитання від ведучого, та відповідь гостя. Якщо в ток-шоу бере участь декілька гостей, то між ними розгортається дискусія. Запрошуючи до участі в ток-шоу декілька гостей, враховується той факт, що вони повинні мати опозиційні думки, інакше дискусія втратить інтригу і, відповідно, аудиторію не зацікавить цей продукт. Серед відмінних рис американських ток-шоу можна визначити також гумор, розважальність, а також візуалізацію. Зокрема, мовлення ведучого або запрошених гостей може супроводжуватись показом фотографій, музикою, відеофрагментів на великому екрані та ін. (Кузнецов, 2004, сс. 41-42). До характеристик американських ток-шоу належить імпровізація. Хоча програма ток-шоу будується за певним сценарієм, відповідь на питання, поставлені запрошеним гостям та реакція аудиторії носять імпровізаційний характер, що сприяє емоційності та експресивності мовлення учасників (Бідзілі, 2007, с. 224).

Важлива роль в успішності ток-шоу відводиться ведучому. Саме ведучий повинен слідкувати за перебігом формату комунікації між гостями та бути посередником при зверненні до публіки. Ведучий не лише управляє процесом обговорення проблеми, а й мотивує учасників до висловлення своєї думки, а також створює «видовищність» і «скандальність» постановкою провокаційних питань (Ярошевська, 2010, с. 429).

Ток-шоу належить до телевізійних жанрів. За типами ток-шоу поділяються на соціально-політичні, розважальні і сімейно-побутові (Гмызина, 2014). Розподіл ток-шоу за типами визначає тематична спрямованість комунікації учасників. Зокрема, якщо учасники обговорюють питання соціального або політичного характеру, наприклад, розподіл влади в країні, економічні питання тощо, можна говорити про приналежність ток-шоу до соціально-політичних. Розважальні ток-шоу спрямовані на створення видовищності. Вони поєднують в собі відпочинок та інформаційну насиченість. Сімейно-побутові ток-шоу присвячені обговоренням проблем сім'ї. В них піднімаються актуальні питання відносин між батьками і дітьми, стосунки чоловіка і дружини тощо.

В мас-медійній культурі вирізняється декілька основних видів ток-шоу в залежності від способу його організації. Зокрема, виділяємо наступні: теледебати; телеміст, бесіда та власне дискусія (Рис. 1.1)

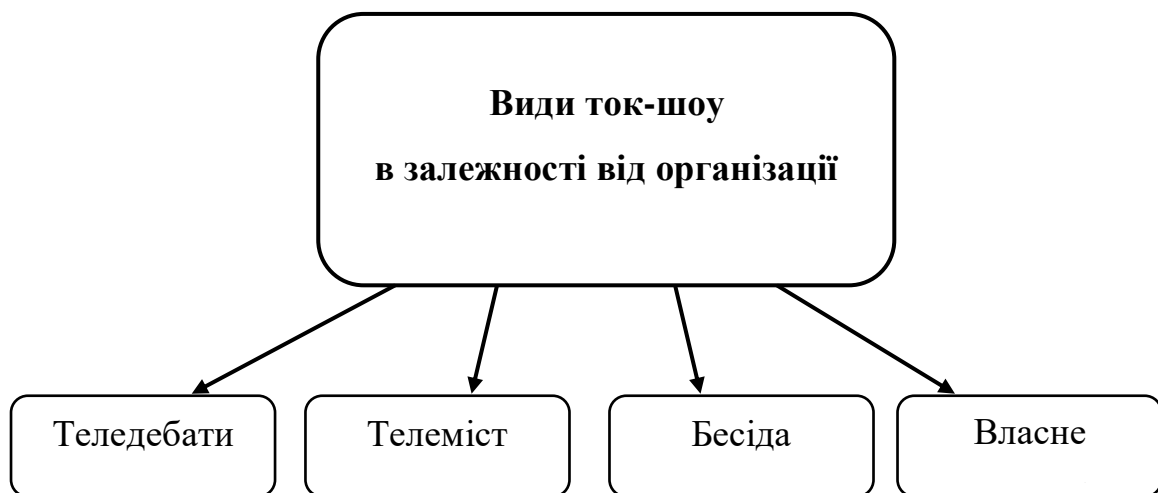

Рис. 1.1. Види ток-шоу в залежності від організації

* розроблено на основі наукових праць В. Кулик (2010), Г. Набокова (2013), М. І. Недотитанський (2013), Н. Островська (2014) та ін.

Перші два види ток-шоу – теледебати; телеміст – організуються за допомогою створення відеодіалогу. Особливістю теледебатів є участь більше двох запрошених гостей. Отже, опозиційну позицію учасники теледебатів висловлюють не по відношенню до одне одного, а стосовно третьої сторони. Телеміст – це унікальний спосіб ведення діалогу, оскільки він дозволяє учасникам дискутувати на відстані в режимі реального часу. Реалізації цієї мети сприяє використання спеціальної апаратури, як супутниковий зв'язок, Інтернет-чати та ін. В телемісті учасники можуть бути рівними, тобто організація діалогу між ними відбувається у форматі «кожен висловлює та відстоює свою думку» або процесом дискусії може керувати ведучий. В дискусії, як правило, бере участь ведучий та декілька запрошених учасників, а також публіка. Цим дискусія відрізняється від бесіди, в якій переважно виступає ведучий та не менше ніж два учасники, думки яких є опозиційними. Якщо суперечливість між позицією одного та другого учасника буде відсутньою, бесіда втратить таку важливу рису ток-шоу як конфліктність (Вакурова & Московкин, 1997, сс. 24-36).

За формою або структурою американські ток-шоу представляють собою полілогічну комунікацію. Завдяки цьому, кожен учасник полілогу може представити на розсуд публіки свою точку зору; в той час як аудиторія, задіяна до оцінки суджень учасників має змогу зайняти позицію того учасника, чия думка видається їй більш обґрунтованою (Козлова & Бондарев, 2011, с. 123).

До обговорення в ток-шоу залучається публіка. Згідно з цим, ток-шоу поділяють на два види: 1) ток-шоу, які проводять за участю публіки в студії; та 2) ток-шоу, в яких публіка, присутня в студії, виступає лише слухачем і не має права висловлювати свою позицію (Островська, 2014). Телеаудиторія займає або активну, або пасивну позицію. У випадку пасивного глядача, аудиторія може аплодувати, у такий спосіб схвалюючи позицію учасника, однак вона не бере безпосередньої участі в обговоренні, на відміну від активної позиції (Захаров, 2010, с. 9).

Наступними критеріями, що лежать в основі типологічного розподілу ток-шоу на види, є аудиторний та морально-етичний. За аудиторним

принципом, ток-шоу поділяються за гендерною ознакою на «жіночі» і «чоловічі» ток-шоу; «сімейні» та вузькоспеціалізовані ток-шоу. В «сімейних» ток-шоу обговорюються питання, які пов'язані з сім'єю, тобто стосунки чоловіка і жінки в сім'ї, виховання дітей та ін. Спеціалізовані ток-шоу присвячені окремій темі, наприклад, музиці, художньому мистецтву, бізнесу тощо. Згідно з морально-етичним критерієм, ток-шоу поділяють на «скандальні/конфліктні», це ток-шоу, в яких піднімаються провокаційні теми з метою зіштовхування учасників; та «нескандальні/неконфліктні», це ток-шоу, в яких за мету ставиться реальна допомога учасникам у вирішенні проблеми та пошуку виходу зі складної ситуації (Акинфиев, 2008).

Крім способу організації та структури в основу типологічної класифікації ток-шоу можна покласти принцип тематичного розподілу. За тематикою ток-шоу поділяють на дві основні групи – розважальні та серйозні. До розважальних належать ток-шоу, орієнтовані на підлітків і молодь. До участі в розважальних ток-шоу залучаються пересічні громадяни, актори, співаки та ін., в залежності від матеріально-технічного забезпечення програми. Серйозні ток-шоу – це політичні дебати, в яких піднімаються проблеми, які хвилюють суспільство, обговорюються політичні та економічні рішення уряду тощо. Відповідно, в цих ток-шоу беруть участь політики, економісти та інші особи, які є експертами в досліджуваній тематиці (В. П. Бурмака & М. В. Бурмака, 2009).

Отже, ток-шоу – це самостійний жанр мас-медіа. Основними характеристиками ток-шоу є розважальність, скандальність, конфліктність. Наявність великої кількості типів ток-шоу свідчить про попит на подібний формат телевізійної передачі. Серед постійних рис ток-шоу можна виділяти його учасників – це ведучий та запрошені гості. Як жанр ток-шоу представляє інтерес для лінгвістики, тому що йому притаманне поєднання підготовленого та спонтанного мовлення.

1.4. Методологічні засади дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*

Дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* передбачає необхідність пошуку та застосування ефективних методів лінгвістичного дослідження. Для розуміння семантики та структури концепту недостатньо встановити інтерпретацію понять, адже бінарний концепт характеризується не лише семантикою та структурою, але й функціональним вжитком.

Дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* представляє складність, пов'язану з тим, що поняття «моральність» та «аморальність» характеризуються індивідуальним сприйняттям, а тому не слід однозначно стверджувати, які дії тлумачаться як моральні або аморальні. Багатогранність бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* вимагає комплексного дослідження даного феномену, побудованого на існуючих в сучасній лінгвістиці методах. Актуальність дослідження зазначеного бінарного концепту пов'язана зі спрямованістю сучасної лінгвістики на антропоцентризм. Антропоцентризм, що постулює людину центром всесвіту та мірилом речей є провідним принципом в межах лінгвістичних розвідок сьогодення. Людина стає об'єктом дослідження з огляду на її моральні цінності як відображення уявлень про світ. Морально-етичну концептосферу пропонується досліджувати у взаємозв'язку зі структурними складовими поняття моральність, оскільки мораль відноситься до найвищої цінності (Юшкевич, 2012).

Лінгвістичний аналіз бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* зумовлює необхідність застосування сукупності методів. Етапами дослідження слугують наступні:

1. **Перший (теоретико-методологічний етап)** полягає в опрацюванні вітчизняних та зарубіжних джерел з тематики розвідки, ознайомленні з наявними напрацюваннями у царині досліджень суміжних концептів. Виокремлено та узагальнено підходи міждисциплінарного вивчення бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* з позицій філософії, релігії, суспільних наук

та лінгвістики. На даному етапі уточнено категорійно-поняттєву базу дослідження, використано загальнонаукові методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу.

2. **Другий етап** дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* передбачає складання картотеки контекстів, визначення сутності понять, етимологічний аналіз, розгляд лексичної сполучуваності ключових слів, окреслення номінативного поля дослідження концепту, проведення компонентного аналізу. Для цього доцільно звернутися до лексикографічних джерел і використовувати тлумачні та асоціативні словники, які дозволять встановити інтерпретацію понять «моральність» та «аморальність» в мові, культурі, психології, філософії тощо. Дослідження лексикографічних даних є важливою складовою частиною аналізу мовного матеріалу, оскільки саме лексикографічні джерела допомагають скласти первинне уявлення про реалії та мовні засоби їх вираження. На даному етапі послуговуючись концептуальному аналізу передбачається виділення сем, покладаючись на тлумачення лексичної одиниці в словникових джерелах та визначення співвідношення між ядром (базовим поняттям) та периферією (додатковими значеннями) (Алефиренко, 2003; Вержбицкая, 1996).

Лексикографічний аналіз в рамках концептуального підходу дозволить нам встановити зв'язок між базовим та периферійними значеннями концепту. Як відомо, концепт являє собою польову структуру (Попова & Стернин, 2003). Значення, які входять до складу концепту, можуть відрізнятися різним ступенем абстрактності. Чим далі від базового поняття стоїть значення лексичної одиниці, тим більше рівень її абстрактності. Наприклад, лексичні одиниці: *good, evil, courage, loyalty* та ін. відносяться до базового поняття з меншим рівнем абстрактності, оскільки лексикографічний аналіз даних значень свідчить, що вони містять сему «якостей людини», які відносяться до морально-етичної сфери. Натомість, лексичні одиниці: *mood, sadness, happiness* та ін. належать до одиниць з високим рівнем абстрактності, оскільки їх значення включає емоційну сферу людини, і тому розглядати їх як складові

MORALITY/AMORALITY бінарного концепту можна лише у значенні результату морального вчинку. Отже, лексикографічний аналіз передбачає аналіз словникового значення слова, наприклад:

– «*hen why did he not let me tell the **truth**? Why did that meat porter tell those **lies**? You are all the same as the flics: bourgeois **liars**.*» («Honourable Intentions», p. 20).

В наведеному уривку вживаються лексичні одиниці, які вербалізують бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY*. Звернення до тлумачного словника, дозволяє виділити наступні значення:

truth – «the state or quality of being true»;

lies – «something that you say or write that you know is untrue»

liar – «someone who deliberately says things which are not true» (*Longman Dictionary*).

Аналіз словникового значення іменника *truth* свідчить, що слово вербалізує значення «правдивості», яке співвідноситься зі значенням складової *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту.

Лексикографічний аналіз слів *lies* та *liar* показує, що ці іменники передають значення «брехні/неправди», тому вони корелюють зі значенням складової *AMORALITY* бінарного концепту.

Спираючись на методологію С. А. Жаботинської (Жаботинська, 2013b), при компонентному аналізі концепту *MORALITY/AMORALITY*, виявляємо ряд сем, якими характеризуються значення понять *MORALITY* та *AMORALITY*:

Поняття *MORALITY* включає наступні семи (виділені курсивом):

1) the level of *confidence* and *positive feelings* that people have, especially people who work together, who belong to the same team etc. (*Longman Dictionary of Contemporary English*);

2) the state of the spirits of a person or group as exhibited by *confidence*, *cheerfulness*, *discipline* and *willingness* to perform assigned tasks (*American Heritage Dictionary*);

3) the degree of *mental or moral confidence* of a person or group; *spirit of optimism* (*Collins Thesaurus*).

4) Emotional or mental condition with respect to confidence, zeal, etc., esp. In the face of opposition, hardship, etc. (*The Merriam-Webster Dictionary*).

Отже, семи поняття *MORALITY* включають наступні значення: *confidence; positive feelings; cheerfulness; discipline; willingness; mental or moral confidence; spirit of optimism; zeal*.

Поняття *AMORALITY* включає наступні семи (виділені курсивом), представлені лише в двох з досліджених словників:

1) having *no moral standards* at all; *morally wrong; not following* accepted standards of *sexual behaviour* (*Longman Dictionary*);

2) not admitting of *moral distinctions or judgments*; lacking moral sensibility; not caring about right and *wrong* (*American Heritage Dictionary*).

Отже, семи поняття *AMORALITY* включають наступні значення: *absence of moral standards; wrong; violation of sexual behaviour; refusal of moral distinctions or judgments; absence of moral sensibility*.

В рамках нашого дослідження доцільним є звернення до методу номінації поняття. Метод номінації дозволяє визначити до якої номінативної категорії відносяться поняття «моральність» та «аморальність» (Голев; Жоламанова, 2012). Використання методу номінації в дослідженні бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* дозволить проаналізувати закономірності побудови лексичних слів за групами (або фреймами) на основі мотиваційних ознак поняття, тематичної спорідненості та якостей предметів. Говорячи про застосування методу номінації слід зауважити про її одноплановість, тобто групування слів за якоюсь ознакою, характеристикою тощо, або іншими словами обмеженим набором ознак. Так при групуванні лексичних одиниць в групі *MORALITY/AMORALITY* можна запропонувати виділення наступних номінативних одиниць як (Таблиця 1.1):

«Номінативні одиниці в групі MORALITY/ AMORALITY «

Номінативна одиниця	Сутність	Характеристика
Табу /taboo	<ul style="list-style-type: none"> – prohibition imposed by social custom or as a protective measure – prohibition against touching, saying, or doing something for fear of immediate harm from a supernatural force – something that is not acceptable to say, mention, or do <p><i>(The Merriam-Webster Dictionary, Roget's 21st Century Thesaurus)</i></p>	Заборона; Недоторкані предмети та об'єкти; Гріх; Неприйняття
Норма /norm	<ul style="list-style-type: none"> – an authoritative standard – a principle of right action binding upon the members of a group and serving to guide, control, or regulate proper and acceptable behavior – pattern or trait taken to be typical in the behavior of a social group – a widespread or usual practice, procedure, or custom <p><i>(The Merriam-Webster Dictionary)</i></p>	Обов'язковість виконання; Вимога; Непорушність; Усталена поведінка
Традиція/ tradition	<ul style="list-style-type: none"> – an inherited, established, or customary pattern of thought, action, or behavior (such as a religious practice or a social custom) 	Манера поведінки; Етичні принципи; Особистісні та соціальні переконання

Номінативна одиниця	Сутність	Характеристика
	<ul style="list-style-type: none"> – a belief or story or a body of beliefs or stories relating to the past that are commonly accepted as historical though not verifiable <i>(The Merriam-Webster Dictionary)</i> 	
Правило / rule	<ul style="list-style-type: none"> – a prescribed guide for conduct or action – the laws or regulations prescribed by the founder of a religious order for observance by its members – an accepted procedure, custom, or habit – an accepted procedure, custom, or habit – the exercise of authority or control <i>(Longman Dictionary)</i> 	<p>Необхідність дотримання; Усталеність; Принцип; Порядок ведення та ін.</p>
Цінність / value	<ul style="list-style-type: none"> – the monetary worth of something – something (such as a principle or quality) intrinsically valuable or desirable – relative worth, utility, or importance 	<p>Значущість; Духовність</p>

Важливою умовою використання методу номінації є класифікації з чітким визначення поняття та характеристик об'єкту і його мотиваційних ознак. Мотиваційні ознаки якнайкраще здатні відобразити сутність об'єкту (Жоламанова, 2012). Згідно з цим методом, пропонується будувати семантико-тематичні поля та лексико-семантичні групи.

3. Третій етап дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* передбачає виокремлення основних та периферійних значень концепту, виявлення асоціативних зв'язків та конотацій, побудову синонімічних рядів та концептуальних моделей.

Послуговуючись концептуальному аналізу (Алефиренко, 2003; Вержбицкая, 1996) на третьому етапі передбачається виконання ряду наступних дій:

- 1) побудувати модель концепту: виділити фрейми та слоти;
- 2) виявити асоціативні зв'язки та конотації: позитивні і негативні, які містяться в структурі базового або периферійного значень концепту;
- 3) побудувати повну структурну модель концепту.

Наприклад, складова *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту реалізується через прикметник *good*: *As for the Bureau's involvement, that was originally because Corinna wished it on us – and because **the good name** of the King is part of our national* («Honourable Intentions», p. 24). Складова *MORALITY* бінарного концепту представлена номеном *the good name*. Прикметник *good* співвідноситься зі складовою *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту за семантикою, оскільки передає наступні значення: «гарний», «хороший», «безкорисливий», «досконалий». В його структурі виділяються наступні слоти: *honest, sincere, polite* та ін.:

*He stepped forward and held out ah and. «Captain Ranklin, War Office.» It was time to be moderately **honest*** («Honourable Intentions», p. 33).

*His bitterness sounded **sincere**, perhaps because it also sounded fresh* («Honourable Intentions», p. 98).

*«Your rich lady friend also.» She almost smiled at his **polite surprise*** («Honourable Intentions», p. 83).

Номен *honest, sincere, polite* належать до периферії поняття *good*, яке вербалізує складову *MORALITY* бінарного концепту.

Дослідження свідчать, що в концепті виділяються ядро та периферія як головні та менш значущі асоціації. Головні асоціації формують базове поняття, менш значущі асоціації становлять периферію, яка представлена образними шарами значення та культурно-маркованими одиницями (Селіванова, 2006а).

Аналогічні зони в структурі концепту мають варіативне найменування – центральна та периферійна зони. Зона периферії віддалена від центрального значення нерівномірно в залежності від асоціацій та конотацій, які містяться в семантиці слова (Тазетдинова, 2001). Оскільки асоціативні зв'язки розкривають образні конотації концептуального поняття, їх можна віднести до психологічно-орієнтованого національно-культурного концепту (Гольдин, 2010).

Найбільш повно асоціативно-образну структуру концепту можна представити наступними складовими: ядро – це тіло знаку та експресивна емоційна оцінка значення, що охоплює вербальні та невербальні асоціації, національно-культурний зміст (Головань, 2001, с. 7) (Рис 1.2):

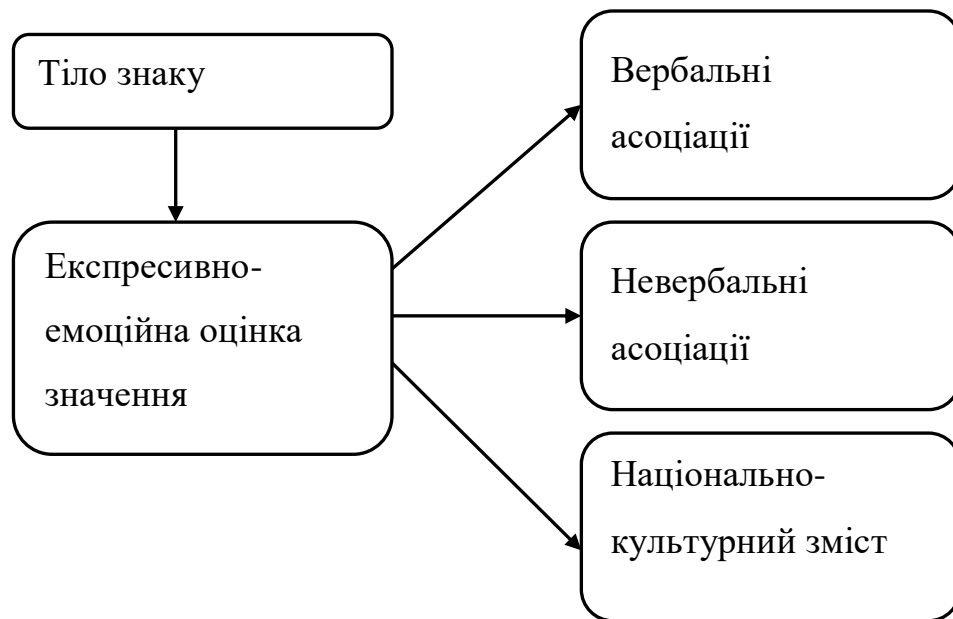

Рис. 1.2. Структура концепту: тіло знаку та асоціації (О. В. Головань)
(Головань, 2001).

Для дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* необхідно звернутися до робіт з моделювання концептів. Зокрема, слід використовувати лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підхід в комплексі, оскільки це дозволить проаналізувати концепт з лексичної, стилістичної, семіотичної та інших сторін (Ніконова, 2011). Враховуючи багатосаровість концепту, його аналіз передбачає побудову концептуальних моделей, що дозволить врахувати

основні та периферійні значення концепту. Побудова моделей включатиме на третьому етапі побудову синонімічних рядів, виділення образного та конотативно-ціннісного шару концепту. Наприклад, прикметник *bad*, що вербалізує складову *AMORALITY* бінарного концепту, за структурою є односкладним: *I won't say she's not so bad when you get to know her, because I think she's worse* («Honourable Intentions», p. 44). Він передає значення «поганий», «неприятний», «помилковий», «нечуйний». Його синонімами виступають прикметники *wrong – poor – angry* та ін.:

– *She cut him off sharply. «You want to know one big advantage of a flag? – it doesn't go around fucking the wrong people.»* («Honourable Intentions», p. 45).

– *The poor people in this world have got no rights, they've got no justice* («Honourable Intentions», p. 111).

– *A threadbare and probably angry female . . . even a French hotel would draw the line somewhere* («Honourable Intentions», p. 21).

Асоціативно прикметник *bad* в тексті може виражатися за допомогою слів з емоційно-експресивною конотацією, наприклад, *pompous* і *hot*:

– *He had spotted the two flics since getting off the Metro and guessed who they were, so even apart from the gun, he felt quite safe. Just obvious, pompous, angry and hot* («Honourable Intentions», p. 75).

Для асоціативного моделювання в дослідженні бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* необхідно застосувати наступну методику побудови моделей художнього концепту: 1. методика ієрархізації метаобразів художнього твору; 2. методика побудови асоціативного зв'язку, що передбачає виділення асоціативних шарів художнього концепту; 3. методика когнітивного аналізу із виділення етнокультурних особливостей та національної маркованості значень художнього концепту (Воробйова, 2011).

Під час дослідження концептуальної картини світу в художніх творах та ток шоу, слід враховувати особливості авторського стилю та стилю учасників і національно-культурну складову, а тому ми пропонуємо звертатися до національно-культурного аналізу концептів.

Як зазначалося вище, бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* включає поняття марковані національно-культурною конотацією. Відповідно, виникає необхідність у використанні історично-культурологічного методу дослідження (Вільчинська, 2008). Концепти як ментальні утворення є носіями інформації про культурний досвід людства або певної етноспільноти. Історично-культурологічний метод дослідження включає аналіз семантико-аксіологічного поля (Вільчинська, 2008, с. 13). При здійсненні аналізу семантико-аксіологічного поля на третьому етапі дослідження необхідно визначити мовні механізми реалізації значення слова в контексті із врахуванням оцінної складової концепту, її співвіднесеності з національним менталітетом та етнокультурними особливостями тощо.

На нашу думку, переваги методу аналізу семантико-аксіологічного поля полягають у тому, що цей аналіз дозволяє відтворити польову структуру концепту та простежити особливості вербалізації концептуальних значень на текстовому рівні.

«Мораль» як аксіологічна категорія співвідноситься за структурою з поняттями, які вербалізують якості та властивості соціуму й індивіду, які оцінюються як високо духовні, наприклад: «*I had to speak German to him, although I think he's Russian or Latvian or something. I don't think O' . . . Mr Gorman could follow it all, but he gave excellent moral support.*» («Honourable Intentions», р. 60). Поняття «моральність» в цьому уривку виражене за допомогою метафори *moral support*. Опозиційною категорією поняття «моральність» є «аморальність». Це поняття експлікує образ поведінки, який суперечить соціальним нормам, наприклад: *Corinna, who liked to be called Mrs Finn and thought of as a widow for entirely immoral reasons, was indeed tall and attracted words like «striking» and «handsome»* («Honourable Intentions», р. 7). Поняття *аморальність* в цьому уривку вербалізується за допомогою виразу *entirely immoral reasons*. Епітет *immoral* служить стилістичним засобом вираження поняття «аморальність». В його семантиці наявні такі значення як «розпущеність», «негідність» та ін.

Відповідно модель концепту складається з лексико-семантичних груп. Для розуміння лексико-семантичної групи ми дослідили дефініцію цього поняття в літературі. Ми визначаємо лексико-семантичну групу як сукупність слів, які належать до однієї частини мови та об'єднані спільною одиницею – базовим поняттям. В межах концепту між поняттями можуть формуватись синонімічні зв'язки, що уможливорює взаємозамінність понять в межах концепту (Попова & Стернин, 2007а, с. 257). Для визначення концептуальної приналежності лексичної одиниці слово необхідно розкласти на складові компоненти, які складають його семи або семантично-структуровані маркери. Відповідно, щоб зрозуміти, чи належить слово до бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*, нам необхідно дослідити його словникову дефініцію, і після цього проаналізувати особливості його використання в мові.

Виходячи з вищевикладеного, лексико-семантичне поле об'єднує лексичні одиниці в межах спільної поняттєвої категорії, тобто утворює мікрополя (лексико-семантичні групи), які мають основні (ядерні) та опційні (периферійні) зони. До ядерних лексичних одиниць належать терміни, які представляють найбільш суттєві ознаки мікрополя і поєднують в собі інформацію про семантичні значення всіх термінів, що входять до периферійної зони, наприклад, концепт *HONESTY/ЧЕСНІСТЬ* включає такі терміни периферійної зони як *fairness, truth, sincerity, goodness* та ін. Периферійні зони характеризуються тим, що лексичні одиниці, які входять до їх складу можуть мати певні семантичні відхилення від базового значення лексичної одиниці ядерної зони.

Кожен із зазначених методів робить свій внесок у дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*, однак повний аналіз концепту можливо провести лише при застосуванні комплексного підходу, що полягає у застосуванні наступному (Крупа, 2005):

- 1) підхід до визначення мікробразу (визначення та аналіз всіх лексичних та стилістичних засобів тексту);
- 2) підхід комплексного аналізу структури тексту;

3) підхід до визначення екстралінгвістичних чинників семантико-структурних особливостей концепту;

4) підхід до контекстуального аналізу концепту в залежності від функціонально-стильової диференціації тексту.

Методика асоціативного експерименту дозволила нам виділити наступні асоціативні значення пов'язані з вище визначеними семами в структурі складової *MORALITY* бінарного концепту: «Good/Добро», «Honesty/Чесність», «Justice/Справедливість», «Loyalty/Вірність», «Truth/Правда». Дослідження контекстуального значення складової *MORALITY* бінарного концепту в художній картині світу включає наступні слоти: «Моральність – самопожертва – героїзм», «Моральність – правда як винахід», «Моральність – правда – кільце», «Моральність – правда – сльози», «Моральність – справедливість – любов до порядку», «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта».

Структуру складової *AMORALITY* бінарного концепту складають наступні асоціативні поля: «Evil/Зло», Мікрополе «Dishonesty/Нечесність», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада», «Lie/Неправда». В художній картині світу складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена наступними слотами: «Аморальність – брехня – день», «Аморальність – зло – природний інстинкт», «Аморальність – зло – посмішка», «Аморальність – зло – гріх», «Аморальність – зло – справа», «Аморальність – зло – мрія/сон», «Аморальність – зрада – дике полум'я», «Аморальність – зрада – вовча згряя».

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що розгляд бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* базується на застосуванні наступної методології дослідження: 1) загальнонауковими методами, які покладені в основу дослідження, є аналіз та синтез, індукція та дедукція; 2) лінгвістичними методами дослідження є концептуальний аналіз та лексико-семантичний аналіз.

Для повного аналізу бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* пропонується застосовувати всі зазначені методи в сукупності.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних основ дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасних англomовних картинах світу показує, що концепт є одним із базових понять когнітивної лінгвістики. Концепти відображають уявлення людей про навколишній світ, відповідно, в концептах відображений менталітет народу та його культурні традиції. Сукупність концептів формує концептуальну картину світу, якій відображено об'єктивний досвід народу. Отже, концепти є факторами мови і культури. Концепти, побудовані на опозиційних відношеннях, належать до бінарних. Будучи представленим в художніх текстах, бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* охудожнюється та стає складником формування художньої картини світу.

Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* складає антиномію, саме тому належать до бінарних. В структурі бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* представлена соціальна та індивідуальна складові. Поняття *MORALITY* та *AMORALITY* є опозиційними по відношенню одне до одного. Складові *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту є складними психологічними конструктами, що об'єднують в собі поняттєво-логічне значення, образну, емоційно-психологічну сфери, тому їм властива асоціативно та національно-культурна спрямованість. В основі вербалізації складових *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту лежать процеси номінації понять. Основою для номінації служить внутрішня форма слова з її асоціаціями та конотаціями. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* належить до універсальних. Він представлений у філософії, де поняття «моральність» та «аморальність» пов'язуються з духовним розвитком особистості та системою табуації; у релігії, де зазначені поняття співвідносяться з категоріями абсолютного добра (моральність) та абсолютного зла (аморальність); в науці, в якій розмежовуються поняття «суспільної» та «індивідуальної» моральності / аморальності. В суспільстві мораль розглядається як спосіб регулювання відносин між індивідами. Без моральності, яка служить засобом табуації, існування

індивідів в суспільстві стало б неможливим, оскільки відсутніми були б важелі регулювання законності та незаподіяння зла іншим. Аморальність як категорія протилежна до моралі розглядається як соціальне зло, недотримання соціальних норм співіснування.

Жанр ток-шоу характеризується зверненням до проблематики моралі та етики. Визначено, що жанр ток-шоу належить до самостійного жанру мас-медійної інформації і має чітку структуру, до якої входять наступні учасники: ведучий, гість або декілька гостей та публіка (активна або пасивна). Основними рисами ток-шоу, які визначають його звернення до проблем моралі та етики є скандальність, видовищність тощо, які передбачають підняття проблем, що є провокаційними. Особливістю ток-шоу є полілогічна природа його комунікації.

Методологія дослідження базується на використанні низки методів та методик у сукупності: *емпіричні загальнонаукові методи; концептуальний аналіз* з метою побудови структурної моделі концепту; *дефініційний аналіз* для виявлення змістового наповнення та окреслення поняттєвого шару аналізованого концепту; *метод лінгвостилістичного аналізу* для визначення лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту, що складають його асоціативно-образний шар); методи *зіставлення та порівняння* застосовуються для виявлення спільних та відмінних концептуальних ознак бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*.

В лінгвістиці бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* реалізується за допомогою лексичних одиниць з відповідним смислом та асоціаціями, що побудовані на ментальних образах.

Основні положення та висновки першого розділу відбито в одноосібних публікаціях дисертантки (Коломійчук, 2014а, 2014b, 2015с).

РОЗДІЛ 2

РЕАЛІЗАЦІЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ *MORALITY/AMORALITY* У СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЗІ

Дослідження бінарних концептів представляє інтерес для розуміння взаємодії універсальних репрезентантів людського світобачення в мовній картині світу. Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* охоплює знання про індивідуально-особистісну сферу носія мови, культурні та історичні основи формування уявлень нації про мораль та її антиномічну категорію як соціокультурного явища. Досліджувана категорія широко представлена в художніх текстах, в яких письменники вдаються до розкриття внутрішнього стану персонажу, його переживань, страждань тощо. Зображення внутрішнього світу героя передбачає аналіз його вчинків крізь призму сталих традицій суспільства, а відповідно, неодмінно звертається до таких категорій як *MORALITY/AMORALITY*.

2.1. Антиномія *MORALITY/AMORALITY* в художній картині світу

Художня картина світу складається з суб'єктивних та об'єктивних категорій, як результату бачення світу. Деякі категорії, як добро – зло, правда – неправда, мораль – аморальність формують антиномію зазначених понять, побудовану на сукупності діалектичних протиріч. Поняття «антиномії» бере початок з логіки, де воно означає протиріччя між двома судженнями, з яких одне можна логічно довести. Основи поняття «антиномії» складають наступні їх види: антиномія мови у формі суб'єктивного та об'єктивного; антиномія суспільного та індивідуального в мові; антиномія генералізованого та частого в мові (Гумбольдт, 1984а). Мова завжди представляє собою двоїсте явище, а тому все у мові слід вивчати в бінарній опозиції: одне через розуміння іншого (Бенвенист, 2002, с. 54). Враховуючи сутність антиномії як двоїстості мови, можна стверджувати, що оскільки мова постійно розвивається, поняття

антиномічного поповнюються та змінюються (Боярова, 2007). Концепт *MORALITY/AMORALITY*– це бінарна опозиція, побудована на конфліктності або суперечливості наведених понять.

Отже, сутність антиномії визначається як явище лексичної опозиції, що зводиться до конфлікту між означуваним смисловим значенням та мовним знаком. Прояви антиномії в мовній системі становлять внутрішній потенціал мовної системи.

Явище антиномії в моралі охоплює суперечності у властивостях, якими характеризується мораль. Однією з причин антиномії моралі стають поведінкові особливості індивіда та суспільства. Моральність як прояв рис поведінки вимагає від індивіда дотримання суспільних норм та правил. В результаті виникає протиріччя між моральністю/аморальністю як індивідуальною категорією та суспільною категорією. Щоб визначити, який вчинок віднести до морального або аморального, необхідно порівняти його із загальноприйнятими «зразками» поведінки в суспільстві. Однак, не можна забувати, що сам індивід є авторитетом для себе, тому моральність/аморальність його поведінки регулюється його власними світоглядними настановами, рівнем вихованості, судженнями та розумінням добра і зла тощо (Меньшикова, 2009; Моспанова, 2005).

Ще одним важливим джерелом антиномії *MORALITY/AMORALITY* є релігійний аспект, а саме Бог та його заповіді є найвищим проявом моралі, однак, і в цьому випадку особистість може сприймати ці заповіді як «об'єктивно правильні», тобто такі, що вимагають неухильного дотримання, та як суб'єктивні, тобто такі, до яких можна ставитись критично в залежності від ситуації (Никитина, 2014; Скрипник, 1992).

Таким чином, факторами що визначають антиномію *MORALITY/AMORALITY* є норми та правила поведінки, які можуть регулюватись індивідом, суспільством, релігією.

Отже, на основі дослідження характеристик та властивостей категорій ми виділяємо чотири антиномічні риси бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*:

1) **Антиномія суб'єктивного та об'єктивного.**

а) Моральні закони визначаються об'єктивною потребою людства і не є залежними від суб'єктивних поглядів особистості.

б) Моральні закони належать до категорії індивідуального, а тому витікають із суб'єктивної позиції особистості;

в) Моральний закон виступає як абстрактна категорія, яка не належить ні до суб'єктивного, ні до об'єктивного поняття. Це – загальноприйнята норма поведінки.

Розглянемо такий приклад: *Shall we violate a law that each generation has inherited from the previous one and submit to the wishes of greedy people in order to satisfy insatiable bellies?* («The Puppet», р. 31). В цьому фрагменті моральний закон виступає як абстрактна категорія. Цей закон є загальноприйнятим, оскільки він передається у спадок від покоління до покоління. Моральному закону в цьому прикладі протиставляється індивідуальне, а саме – жадоба людей з метою задоволення своїх потреб. Речення є риторичним, що дозволяє посилити контраст між моральним законом як загальноприйнятою нормою та індивідуальними потребами людини.

2) **Антиномія суспільного та особистісного.**

а) Життя в суспільстві вимагає дотримання соціальних норм.

б) Особистість з високим рівнем розвиненості моральних цінностей виступає як носій загальнолюдських ідеалів, а тому її свідомість вступає в протиріччя з суспільною свідомістю у питаннях моралі/аморальності.

в) Особистість з низьким рівнем сформованих моральних поглядів виступає як носій засуджуваних індивідами та суспільством цінностей, а тому її світобачення не є прийнятним з точки зору соціуму та індивідуального світу окремих людей.

Розглянемо текстовий фрагмент: *He responded with the firmness of someone expecting this accusation, «I didn't hide the gold in order to speculate with it in hard times the way some members of my fraternity do. I have held on to it as a trust for a dear companion who left it in my safekeeping.»* («The Puppet», р. 30).

У цьому прикладі спостерігаємо протиріччя між індивідуальною свідомістю та суспільною щодо моральності/аморальності вчинку. Суспільство вважає, що герой приховав золото з метою спекулювання ним у важкі часи, відповідно, суспільство оцінює його дії як аморальний вчинок. До уваги не береться навіть те, чому суспільство цікавить чуже золото, адже культ поклоніння цьому металу, прагнення володіти ним затьмарює здоровий глузд. Незважаючи на осуд людей, герой пояснює, що він зберігав золото, оскільки його довірила йому інша людина. Герой усвідомлює свій обов'язок щодо дотримання слова та необхідності зберігати чужий скарб, тому його вчинок можна оцінити як високоморальний, але в той же час, він ставить героя в опозицію до суспільних ідеалів, адже людей не хвилюють причини рішення героя.

3) Антиномія моральної цінності та аморальної користі.

а) Моральність як прояв поведінки індивіда має практичну цінність для регулювання його відносин з іншими людьми в соціумі.

б) Моральність по відношенню до інших людей може призводити до покарання, а тому її корисність ставиться під сумнів.

в) Моральність або аморальність не належать до прагматичних категорій. Їх сутність – обов'язок без примусу.

Розглянемо такий приклад: *This time he did not flee. This time he did not have recourse to flight, because he saw no reason to flee. He had fled on the previous occasions not to escape punishment, not to enjoy freedom, but because he wanted to return, to seize an opportune moment to win his thousandfold beloved. Today, after he had realized his dream and gained the bride of eternity for eternity, his reason for struggling had been eliminated and his reasons for fleeing had vanished. So he walked on his own two feet to the guards and asked them to fetter his hands* («The Puppet», р. 47). З цього фрагменту бачимо, що герой демонструє дотримання обов'язку без примусу. Він не тікає від покарання, оскільки усвідомлює його справедливість. Те, що він за власним рішенням йде до варті та просить її зв'язати йому руки, свідчить про відсутність корисного мотиву

в його діях. Більше того, як бачимо з контексту, герой мав можливість втекти, але не зробив цього, а це означає, що обов'язок без примусу в його діях – це обов'язок, породжений високим рівнем розвитку духовності.

4) **Антиномія вільного вибору та причини.**

а) В основі моральної/аморальної поведінки лежать свої причини.

б) Здійснення вчинків моральною/аморальною особистістю може вступати в протиріччя з логікою, якщо рушійною силою вчинку є причини, що призводять до свободи вибору в розріз правилами.

Розглянемо наступний приклад: *The chief merchant returned to the debate with the dying leader. «... You know a man can learn anything.»*

The wounded man shouted disapprovingly, «Even lying?»

The two-veiled man responded icily, «Lying is one of the pillars of life. Life isn't viable without lies. Do you know why?»

He did not wait for an answer. He said at once, «Because life is a lie!»

The leader gasped, «Life is a lie?»

The chief merchant did not reply to this question but made an even more extravagant claim, «For this reason, you should know that our holy Law is a game» («The Puppet», p. 55). В цьому прикладі життя представлено як суцільна брехня. Це сентенція *Because life is a lie!*, оскільки вираз носить повчальний характер. Брехня є аморальним вчинком, а тому вона суперечить логіці, адже не можна однозначно стверджувати, що все життя – це брехня. Відповідно, брехня є особистим вибором людини, в основі якого лежать власні мотиви і потреби.

Моральність та аморальність регулюються не лише суспільними та індивідуальними потребами, саме по собі явище моралі – це як закон, без якого неможливе існування ні суспільства, ні людини.

Антиномія бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* базується на уявленнях людини про такі важливі життєві категорії як добро та обов'язок. Однак, слід брати до уваги, що антиномія цього типу залежить від часового фактору, адже кожен період історичного розвитку характеризується наявністю своїх власних поглядів на моральні правила. Часовому виміру не підлягають

універсальні категорії моральності/аморальності – Good/Evil (Добро/Зло), Justice/Injustice (Справедливість/Несправедливість), Loyalty/Betrayal (Вірність/Зрада), Truth/Lie (Правда/Брехня) та ін. Однакові для всіх універсальні істини можна віднести до примітивних або банальних, оскільки вони закладені в соціокультурному універсумі, а їх виконання є обов'язковим для всіх без виключення людей.

Однак ступінь виконання залежить від індивідуального розуміння цих антиномій окремими людьми.

Користь моральності є безперечною, адже вона керує діями людини, без практичного примусу та вигоди. Моральна людини робить якийсь вчинок не тому, що так диктують соціальні правила та норми поведінки, а тому, що цей вчинок сприймається людиною як правильний. Відповідно, моральність є важливим регулятором індивідуального та суспільного добробуту.

Таким чином, можна зробити висновок, що універсальні правила моральності/аморальності властиві всьому людству. Для розуміння бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* важливим є часовий фактор. Однак, прояв моральності по відношенню до інших не завжди призводить до позитивних результатів. Наприклад, у випадку надмірної моральності людина не здатна досягти мети, яка потребує порушення норм моралі. З іншого боку, в основі моральності немає ніякої вигоди, оскільки вона сама є джерелом задоволення для індивіду. Це моральність, метою і результатом якої є прагнення до самовдосконалення.

Наприклад, поміч Ейбілін у нижченаведеному прикладі, незважаючи на моральність вчинку, якою виступає допомога, сприймається як розчарування, оскільки не виправдовує очікувань адресата: *Hour after hour, in Aibileen's kitchen, she reads her writing and I type, the details thickening, the babies' faces sliding into focus. At first, I'm disappointed that Aibileen is doing most of the writing, with me just editing. But if Missus Stein likes it, I'll be writing the other maids' stories and that will be more than enough work. If she likes it... I find myself saying this over and over in my head, hoping it might make it so* («The help», p. 72).

Викликаючи негативні емоції адресата, допомога сприймається як вчинок, що порушує норми моралі. І навпаки, в наступному прикладі «*There's a good chance it may never be published,*» *I tell each individually, «and even if it is, there will be very little money from it.» I look down the first time I say this, ashamed, I don't know why. Being white, I feel it's my duty to help them* («The help», p. 116), в основі моральності лежить особистісне прагнення персонажу допомогти іншим. Він свідомо називає це *my duty* (моїм обов'язком). В основі дій персонажу немає примусу або вигоди. Рушійною силою його вчинків є внутрішнє прагнення і самосвідоме ставлення.

Найбільше протиріччя становить суспільна та індивідуальна характеристика понять моральності та аморальності. Виховання в суспільстві прививає індивіду сукупність загальноприйнятих норм моралі, тому моральною вважається людина, яка не порушує зазначені правила. Таким чином, суспільство можна розглядати як «моральне», оскільки більшість людей соціуму не порушують правила. Відповідно – вони є моральними. Особистість, яка заперечує дотримання соціальних правил, сприймається як аморальна. Однак, якщо особистість є високо моральною, вона може розглядати суспільні настанови, як невірні, тобто її рівень моральності дозволяє їй створювати іншу мораль, у зв'язку з чим виникає питання, які вчинки можна називати аморальними. Отже, людина високої моралі не порушує норм поведінки, прийнятих в суспільстві, але її дії продиктовані свідомим ставленням до почуття високого обов'язку.

Підсумовуючи вищезазначене, в основі моральної/аморальної поведінки лежать певні мотиви або причини дій. В першу чергу, причиною моральних/аморальних вчинків служать природні, соціальні, економічні фактори та ін. Це ті фактори, які визначають буття індивіда та його місце в суспільстві. З іншого боку, в залежності від ситуації людина може діяти всупереч логіці та суспільним правилам, тобто керуючись вільним вибором. Отже, моральність/аморальність не має причин, людина обирає таку поведінку, яку вважає прийнятною для себе. Однак, це означає, що людина здатна робити вибір

між моральним/аморальним, добром/злом вже є моральною, оскільки розрізняє, що може нашкодити, а що принести користь їй та іншим людям. Відповідно, мораль – це свобода людини, що є причиною її дій.

Досліджуючи художню картину світу на матеріалі творів сучасної американської прози, ми визначили складові поняття, що формують антиномію бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*:

1. Антиномія *GOOD/EVIL* (ДОБРО/ЗЛО). Ця антиномія базується на протиставленні загальнолюдських понять «добре – погано», тому інтерпретація антиномії *GOOD/EVIL*, як правило, не викликає сумнівів. Розглянемо наступні приклади з художньої літератури:

В романі американського письменника Халеда Хоссейні «The Kite Runner» (укр. «Той, що біжить») поняття *Good* вживається як спосіб показати любов сина до матері: *Amirjan is my only son... my only child, and he has been a good son to me. I hope he proves... worthy of your kindness* («The Kite Runner», р. 92). Лексема *good/добро* передає дбайливе ставлення сина. Мати говорить, що «син завжди був добрим до неї». *Добрий* в цьому реченні розуміється як дбайливий, турботливий не байдужий. Вираз *he has been a good son to me = to be a good son to smb* – це фразеологізм.

В романі Іен Мак'юена «Atonement» (укр. «Спокута») антиномія *зло* передає значення багатолікості, переродження в наступному прикладі: *Surely it was not too childish to say there had to be a story; and this was the story of a man whom everybody liked, but about whom the heroine always had her doubts, and finally she was able to reveal that he was the **incarnation of evil*** («Atonement», р. 28). В цьому прикладі антиномія *зло* дозволяє розкрити образ чоловіка, який постає як втілення нечистого. На позначення «нечистих» рис чоловіка автор вживає стійкий вираз *incarnation of evil* – *втілення зла*. Втіленням зла вважається прообраз біблійного грішного янгола – Сатани (Диявола). Відповідно, порівнюючи чоловіка з втіленням зла, автор характеризує його як людину, якій властиві риси Сатани – гординя, зрадництво, хитрість, підступництво та ін.

НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ). Справедливість або несправедливість розкривається у ставленні до інших. Справедливими можуть вважатись вчинки, які не суперечать совісті людини. Також справедливим є те, що тлумачиться в суспільстві як вірне, правильне. Так, в романі Іен Мак'юена «Atonement» антиномічна категорія СПРАВЕДЛИВІСТЬ/НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ трактується як природна правда (Іванова, 2013; Кононова, 2008): *He had precise ideas about where and when a woman should be seen smoking: not in the street, or any other public place, not on entering a room, not standing up, and only when offered, never from her own supply notions as self-evident to him as natural justice* («Atonement», p. 12). Героїня роману розуміє справедливість як дещо звичне, іншими словами те, що не залежить від людини, а надається їй від народження. Поняття «справедливості» виражене через словосполучення *natural justice*. Слово *justice* означає «бути справедливим по відношенню до кого-небудь» (Longman) – це означає проявляти чесність, щирість у стосунках з ними. Лексема *natural* тлумачиться як «existing in nature and not caused, made, or controlled by people» (Longman). Відповідно вираз *natural justice* семантично відображає здатність людини бути справедливою, оскільки вона має природне почуття чесності та щирості. Сам вираз є метафорою, яка побудована на значенні лексеми *natural* (природний).

В романі Джорджа Р. Мартіна «A Clash of Kings» (укр. «Битва Королів») категорія «справедливості/несправедливості» репрезентує смисли релігійного значення: «*What gods are those, Lady Catelyn? The trees your husband prayed to? How well did they serve him when my sister took his head off?*» *Jaime gave a chuckle. "If there are gods, why is the world so full of pain and injustice?"* («A Clash of Kings», p. 350). *Несправедливість* в цьому прикладі трактується як явище залежне від вищих сил. Головний герой не розуміє, чому світ сповнений болю та несправедливості, якщо існують боги. *Несправедливість* сприймається як результат їх байдужості. Поняття несправедливості виражене через лексему *injustice*.

3. Антиномія *LOYALTY/BETRAYAL* (ВІРНОСТЬ/ЗРАДА). Поняття вірності і зради є універсальними загальнолюдськими категоріями, які визначають ставлення до інших на основі прив'язаності, відданості, готовності до самопожертви, та навпаки ставлення на основі власної користі, що змушує людину порушувати обіцянку тощо.

Роберт Кук в романі «Мутант» говорить про цінність вірності: *He and VJ were an improbable pair, but Victor certainly appreciated Philip's loyalty to his son* («Mutation», р. 209). Джордж Р. Мартіна в романі «A Clash of Kings» говорить про зраду як про опір чинним богам: *Tell them that any man who thinks to give aid to the usurper betrays the gods as well as his rightful king* («A Clash of Kings», р. 316). В цьому прикладі зрада є аморальним вчинком, який означає протидію суспільним нормам. Поняття зради вербалізується лексемою *betrays*, яка має значення «to be disloyal to someone who trusts you so that they are harmed or upset; to be disloyal to your country, company etc, for example by giving secret information to its enemies; to stop supporting your old beliefs and principles, especially in order to get power or avoid trouble» (*Longman Dictionary*). Основними семами, які дозволяють нам інтерпретувати зраду як аморальний вчинок є такі: сема «disloyal/невірний», сема «to stop supporting/перестати підтримувати». На рівні стилістики слово *betrays* характеризується негативною конотацією в значенні дієслова. Вживання дієслова з негативним забарвленням створює емоційний ефект впливу на свідомість читача, оскільки зрада викликає асоціацію з брехнею, обманом, завданням кривди тощо.

4. Антиномія *TRUTH/LIE* (ПРАВДА/НЕПРАВДА). Життя в суспільстві будується на формуванні відносин між людьми. Ці стосунки організуються на основі правдивого або неправдивого ставлення до інших. Люди, яким довіряєш, заслуговують на правду, а тому стосунки з ними будуються на щирості, відкритості тощо. До неправди люди вдаються у випадку спілкування з незнайомими людьми, або якщо не бажають надавати правдиву інформацію (Верхулевская, 2013).

В романі Халеда Хоссейні «The Kite Runner» *правда* постає як єдина важлива істина: *Habitual fretting about her children, her husband, her sister, the help, had rubbed her senses raw; migraine, mother love and, over the years, many hours of lying still on her bed, had distilled from this sensitivity a sixth sense, a tentacular awareness that reached out from the dimness and moved through the house, unseen and all-knowing. Only the truth came back to her, for what she knew, she knew* («The Kite Runner», р. 17). Правда не завжди є легкою для сприйняття. Як видно з контексту, правда примушує людину страждати, це тягар, який необхідно прийняти. Поняття правди репрезентоване за допомогою лексеми *truth*, що має значення «the true facts about something, rather than what is untrue, imagined, or guessed; an important fact or idea that is accepted as being true» (Longman). Героїня сприймає правду як усвідомлення істини, як наше шосте чуття – *this sensitivity a sixth sense* – переслідує її *from the dimness and moved through the house*. Автор метафорично описує правду, як поєднання двох непокєднуваних явищ – небачене та всезнаюче – *unseen and all-knowing*.

Неправда виявляється у приховуванні або викривленні фактів, як це показано в романі Джорджа Р. Мартіна «A Clash of Kings»: *Even in the Red Keep, the air tasted of ashes. When Sansa found Ser Dontos in the quiet of the godswood, he asked if she'd been crying. «It's only from the smoke,» she lied. «It looks as though half the kingswood is burning.»* («A Clash of Kings», р. 331). Автором вжите умовне речення *he asked if she'd been crying*, що створює ефект невпевненості. Герой ніби й бачить, що жінка плакала, але ставить запитання, щоб почути відповідь. Її брехня “*It's only from the smoke,» she lied* – це спосіб не видати свої емоції. Отже, неправда може використовуватись для захисту власних почуттів.

Отже, як свідчить дослідження бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*, цей концепт експлікує значення важливих якостей людини та проявів її поведінки. Як показало дослідження, ці антиномії марковані соціальним та індивідуальним значенням. Нами виокремлено чотири основні антиномії, які реалізуються на обох рівнях – соціальному та індивідуальному:

антиномія *GOOD/EVIL* (ДОБРО/ЗЛО); антиномія *JUSTICE/INJUSTICE* (СПРАВЕДЛИВІСТЬ/НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ); антиномія *LOYALTY/BETRAYAL* (ВІРНОСТЬ/ЗРАДА); антиномія *TRUTH/LIE* (ПРАВДА/НЕПРАВДА).

2.2. Поняттєвий шар бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*: польова структура

Мовна картина світу відображає предметні реалії та ознаки об'єкту на основі класифікаційних ознак, до яких відносяться синонімічні зв'язки, антонімічні, тематична спрямованість, асоціативні зв'язки та ін. В основі асоціативно-образної структури бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* знаходяться функціональні поняття, які характеризуються наявністю національно-маркованих асоціативних смислів, позитивних і негативних оціночних конотацій і належать за семантичним показником до одного базового поняття – *MORALITY/МОРАЛЬНІСТЬ* або *AMORALITY/АМОРАЛЬНІСТЬ*. Поняття зв'язку мовно-концептуальної картини світу з асоціативними шарами лексичних одиниць в сукупності формують лексико-семантичне поле концепту (Гайдай, 2012; Тарасова, 2006; Шеремет, 2011). Кожна концептуальна картина світу характеризується відмінностями в лексико-семантичних полях.

У межах лексико-семантичного поля виникають ієрархічні відношення – вертикальні і горизонтальні. Вертикальні відношення будуються за принципом ієрархії: ядерне слово є головним і має загальне значення, периферійні лексичні одиниці, які мають конкретне значення тяжіють до об'єднання та підпорядкування ядерній лексичній одиниці (Рис. 2.1):

Рис. 2.1. Вертикальні відношення в межах лексико-семантичного поля

* розроблено за науковими розробками (Тарасова, 2006, с. 205).

На відміну від вертикальних відношень, горизонтальні зв'язки в межах лексико-семантичного поля характеризуються ієрархічною суміжністю, тобто взаємодія відбувається між лексичними одиницями, що належать до периферійної зони та характеризуються синонімічними, антонімічними, полісемантичними, гіперо-гіпонімічними відношеннями (Рис. 2.2):

Рис. 2.2. Вертикальні відношення в межах лексико-семантичного поля
будь-якого концепту

* розроблено за науковими розробками (Тарасова, 2006, с. 205).

Отже, структура концепту *MORALITY/AMORALITY* представлена базовим та периферійними значеннями, в основі яких лежать семантичні характеристики: поняття, образ, асоціативні зв'язки в контексті. Аналіз поняття *MORALITY/AMORALITY* в лексикографічних джерелах (Арнаутова, 2011; *American Heritage Dictionary*; *Business Dictionary*; *Collins Thesaurus*; *Longman Dictionary*; *Online Etymology Dictionary*; *Kernerman Webster's College Dictionary*; *Roget's 21st Century Thesaurus*; *The Merriam-Webster Dictionary*) дозволить виокремити лише основні значення, натомість у тексті лексична одиниця може набувати додаткових конотацій та асоціативних смислів, які дозволяють віднести її до того чи іншого концепту.

Бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* – це цілісна структура, побудована на єдності сприйняття та розуміння соціуму й ставлення індивіду до оточуючої дійсності.

В сучасній науці не існує єдиного загальноприйнятого уявлення про семантичну структуру складової *MORALITY* бінарного концепту. Це пояснюється тим, що моральні настанови можуть змінюватись з часом, і в результаті до концепту *MORALITY* входять нові поняття того, що можна вважати гідним вчинком. Разом з тим, в семантиці складової *MORALITY* бінарного концепту виділяється декілька основних категорій, які є універсальними. Зокрема, можна виділити категорію «Good/Добро» в семантиці складової *MORALITY* бінарного концепту (в якості бінарної опозиції виступає категорія «Evil/Зло») (Меньшикова, 2009). Категорія «Good/Добро» представляє собою моральні відчуття, спрямовані на ставлення людини до собі подібних та до суспільства. Відповідно, категорія «Good/Добро» охоплює такі якості як *humanity/людяність* (як індивідуальна категорія) та *patriotism/патріотизм* (як суспільна категорія) (Меньшикова, 2007). В свою чергу людяність передбачає переживання наступних відчуттів: *love/любов*, *compassion/снівчуття*, *trust/довіра*, *hatred/ненависть*, *jealousy/ревнощі* та ін. Патріотизм як суспільна категорія на перше місце ставить обов'язок як прояв морального вчинку.

В когнітивній лінгвістиці до складової *MORALITY* бінарного концепту відносять чотири основні поняття: *Truth (правда)*, *Veritas (істина)*, *Lie (брехня)* та *Conscience (совість)* (Маслова, 2007, с. 232). В першу чергу слід зазначити, що поняття правда та істина є дуже схожими за суттю. Однак, ці поняття не є тотожними. Істину слід розглядати як абсолютну беззаперечну правду та справедливість, яка не змінюється в залежності від її розуміння індивідом, натомість правда інтерпретується людиною крізь призму свого світобачення, тобто правда є категорією індивідуального вибору людини – людина вважає вірним те, що розуміє та вважає корисним для себе чи інших. Виокремлюючи два основні макрополя «відношення до себе» та «відношення до суспільства»,

до складової *MORALITY* бінарного концепту можна включити наступні поняття: *honour, honesty, reserve або restraint, justice, independence, modesty, responsibility* (Кононова, 2010, с. 27).

Окрім соціально та індивідуально спрямованих моральних категорій, ми виокремлюємо в структурі складової *MORALITY* бінарного концепту поняття, які відносяться до сфери загальнолюдських цінностей як *mercy/милосердя, friendship/дружба, force/сила*.

Сутність аморальної та аморальної поведінки належить до центральних понять ціннісної сфери сучасного суспільства та кожної окремої особистості. Люди живуть в соціумі, але сприймають його настанови крізь призму свого емоційного та життєвого досвіду. У свідомості індивідів по-різному розуміються поняття добра і зла, справедливості і несправедливості тощо.

До опозиційних моральності понять в структурі складової *AMORALITY* бінарного концепту виділяється ряд понять, які характеризуються морально-етичними смисловими характеристиками: *injustice, restraint, dishonour, irresponsibility, dependence, dishonesty pride* (Кононова, 2010, с. 27).

Опозиційними явищами *MORALITY* є поняття *AMORALITY sin/зпик, envy/зздрість, jealousy/ревнощі, cunning/хитрість, deception/обман* (Верхулевская, 2013, с. 179).

Складову *AMORALITY* бінарного концепту необхідно розглядати через складову *MORALITY* як делікт по відношенню до *моралі* (Аристаков, 2012). Делікт являє собою правопорушення. Згідно з правом, правопорушення можна розглядати як протиправну дію, яка йде всупереч до загальноприйнятих норм права, що вчиняється людиною, здатною до здійснення цієї протиправної дії, та несе за собою юридичну відповідальність (Цвік & Петришина, 2009). Отже, можна розглядати складову *AMORALITY* бінарного концепту як прояв та результат делікту. Відповідно, *AMORALITY* суперечить нормам права, а тому прояв аморальності є актом, що носить суспільно-небезпечний характер. Будучи небезпечним діянням для соціуму, аморальність наносить шкоду індивіду або суспільству та створює небезпечні умови для соціального життя людей.

Виступаючи як протиставлення до складової *MORALITY* бінарного концепту, *AMORALITY* відображає уявлення про зло, несправедливість, егоїзм, корисність тощо, тобто поняття, які засуджуються соціумом, як такі, що порушують його спокій та негативно впливають на відносини між індивідами. Оцінювання вчинків як аморальних властиве різним стадіям розвитку суспільства. Відповідно, можна розглядати складову *AMORALITY* бінарного концепту як несталу динамічну категорію, яка може змінюватись в залежності від історичних, соціальних та культурних умов життя суспільства.

Аморальний вчинок завжди розглядається як протиправний. Джерелом протиправних дій є певний мотив. Як правило, це прагнення наживи, заздрість, злість, бажання помсти тощо. Мотив є завжди особистісним, оскільки характеризує прагнення окремого індивіда. Соціального або масового характеру мотиви аморальних вчинків можуть набувати лише у випадку їх кореляції та співпадіння в групі людей. Наприклад: «*The real game isn't killing a man with the edge of a knife. The real game is to kill a man who doesn't play well with others.*» («The Puppet», р. 55). В цьому реченні вбивство особи, яка не грає по загальним правилам, має соціально-зумовлений характер. У фрагменті використане протиставлення *the real game isn't killing a man with the edge of a knife*, яке підкреслює, що ця людина може бути не озброєною, головне – це її опозиційність суспільству. Мотивом виступає масова, соціальна помста.

Складова *AMORALITY* бінарного концепту не можна розглядатися у відриві від складової *MORALITY* та її співвіднесення з соціальним інститутом, тобто умовами життя людини, які іноді є вирішальним фактором формування моральної або аморальної особистості. Особисті якості індивіду, які призводять до вчинення правопорушення, формуються під впливом соціальних настанов, а не в процесі або в момент його здійснення (Сахаров, 1970). Аморальна поведінки є результатом засвоєння моральних норм поведінки та виражається в їх неприйнятті або незгоді з ними. Але разом з цим неприйняття моральних норм не завжди призводить до здійснення аморального діяння (Лобзяков, 1996, с. 26). Ми розуміємо це як залежність вибору морального або аморального

вчинку від особистості під впливом сформованої соціумом свідомості. Отже, аморальність є нездатністю індивіда нівелювати або перебороти негативний вплив соціуму. В той же час аморальність є проявом готовності перейти межу, яку не здатні подолати інші члени суспільства, тому аморальне ставлення до загальноприйнятих моральних норм відділяє індивіда від соціуму. Складність розуміння «аморальності» як протиправного або антисоціального вчинку пояснюється тим, що здійснення вчинку може відбуватись під впливом умов життя людини. Наприклад, чи можемо ми вважати аморальним заподіяння шкоди іншій людині, якщо це пов'язано із самозахистом? Чи можна розглядати як аморальний вчинок порушення заборони, якщо це потрібно для порятунку життя іншої людини? Отже, можна говорити про фактор залежності вчинків, які слід розглядати як моральні або аморальні, від складних або поточних життєвих обставин.

В семантичній структурі бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* виділяються два макрополя «Моральність/Аморальність як індивідуальна категорія» та «Моральність/Аморальність як суспільна категорія» (Рис. 2.3):

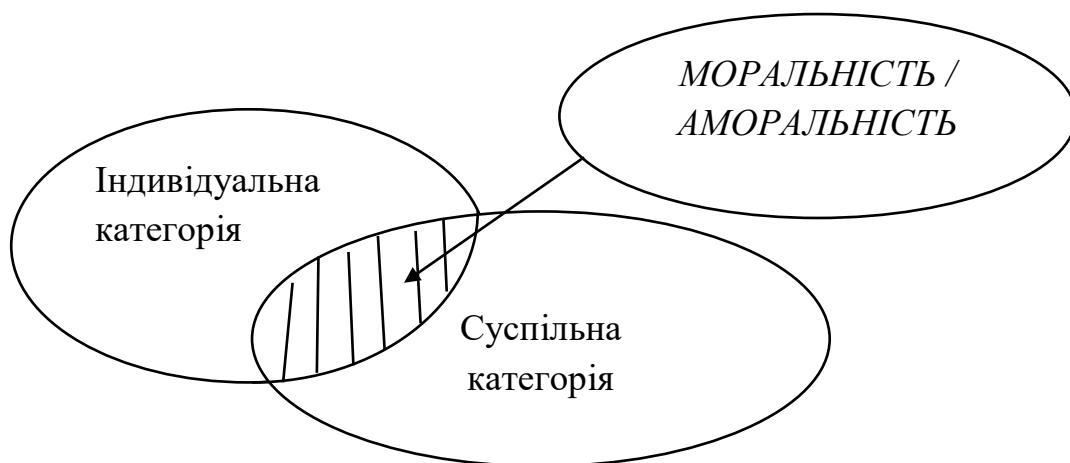

Рис. 2.3. Основні мікрополя в структурі бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*

Отже, бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* складається з таких важливих елементів як:

- протидія суспільним нормам;

- здійснення антисоціальних дій;
- недотримання або порушення моральних настанов;
- вчинку всупереч совісті та ін.

Аналіз наукової літератури та лексикографічних джерел дозволяє виділити спільні мікрополя для зазначених категорій, які ми поклали в основу подальшого дослідження вербалізації бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в художніх текстах: *Good/Evil*, *Justice/Injustice*, *Loyalty/Betrayal*, *Truth/Lies*, *Honesty/Dishonesty*. Ми розглянемо мікрополя, які на нашу думку, репрезентують **універсальні моральні категорії** (Рис. 2.4)

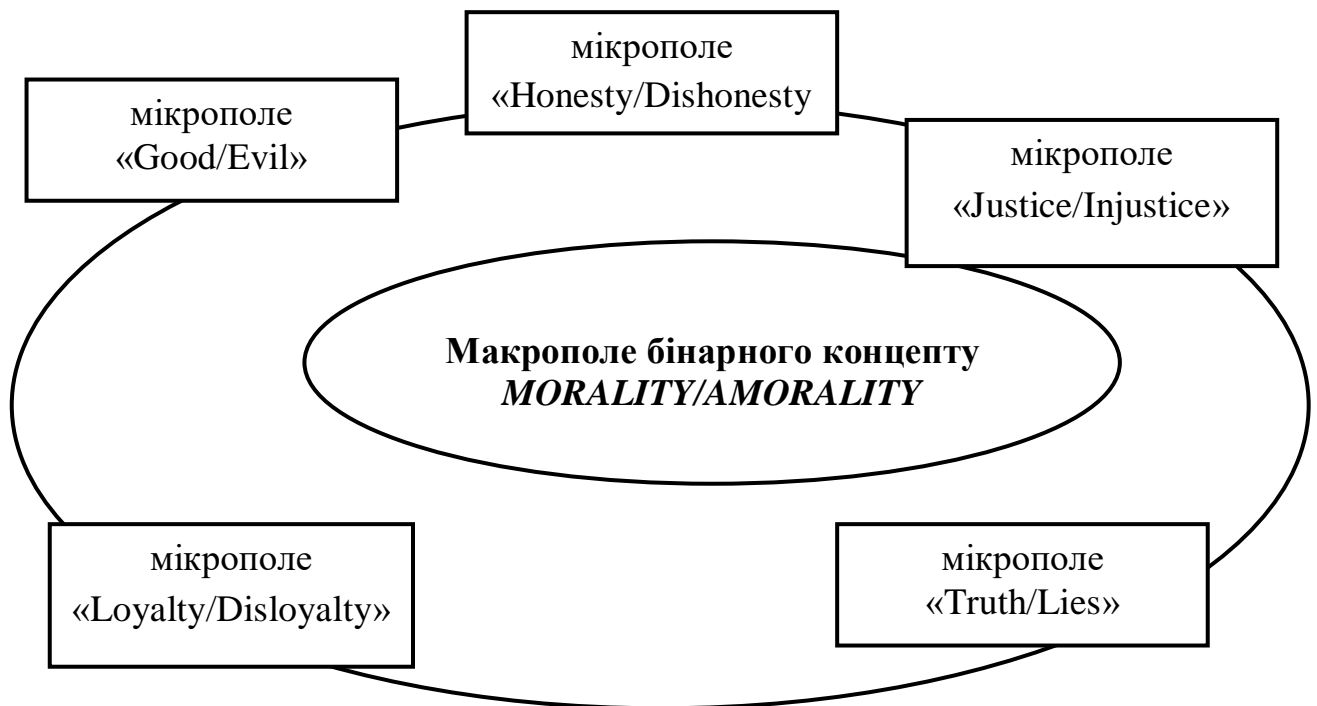

Рис. 2.4. Польова модель бінарного концепту
МОРАЛЬНІСТЬ/АМОРАЛЬНІСТЬ

2.2.1. Мікрополе антиномії «Good/Evil». Поняття *добро* належить до універсальних загальнолюдських категорій, оскільки все, що оточує людину розуміється крізь призму «добре – погано», «морально – аморально», і відповідно все, що відноситься до сфери «добре/морально» належить до категорії «Good». Поняття *добро* актуалізує наступні смисли: «позитивне, моральне», «протилежне злу» (Моспанова, 2005, с. 43).

В словнику «Longman Dictionary of Contemporary English» термін *good* співвідноситься з наступним значенням «behaviour, attitudes, forces etc. that are morally right» (*Longman Dictionary*). Розглядаючи добро як універсальну цінність, можна зауважити про духовну сторону добра. Беручи до уваги, що все позитивне вважається добром, в художніх текстах виявлені наступні поняття, що входять до мікрополя «Good/Добро»: *mercy, kindness, heroism, goodness, wisdom, compassion, forgiveness*.

Поняття *MERCY/МИЛОСЕРДЯ* розглядається як «добре, співчутливе ставлення до кого-небудь» (СУМ-11); «if someone shows mercy, they choose to forgive or to be kind to someone who they have the power to hurt or punish» (*Longman Dictionary*). В романі Террі Пратчетт «The Long Earth» (укр. «Довга Земля») лексема *mercy* вживається у значенні *добро як благо*: *Joshua sat in the observation deck for hour upon hour. Lobsang rarely spoke, which was a **mercy** for Joshua* («The Long Earth», р. 303). В цьому прикладі лексема *mercy (mun)* вербалізує значення благо, що стає очевидним з контексту. Вираз *to be mercy for smb* – це фразеологізм. Джошуа не виносить тривалих та зайвих балачок, тому він розглядає здатність друга «рідко розмовляти» (*rarely spoke*) як благо, тобто те, що приносить йому душевний спокій та задоволення.

Моральність завжди актуалізує значення допомоги іншим або турботи про них. Один із видів моральної підтримки є *compassion/співчуття*:

It was true, the womanly tang of Lola's perfume could not conceal a childish whiff of Germolene. The least Briony could do was to leave her desk and go to sit beside her cousin.

– «You poor thing!»

*Briony's **compassion** made Lola's eyes fill, and her voice went husky. «Everybody thinks they're angels just because they look alike, but they're little brutes.»* («Atonement», р. 29). Оскільки співчуття – це «чуйне ставлення до чийого-небудь горя, до чийось переживань; доброзичливе, прихильне ставлення до кого-небудь; підтримка, схвалення» (СУМ-11); «a desire to help people who suffer» (*Longman Dictionary*), то, **Good/Добро** – це **підтримка**,

турбота, піклування, переживання, доброзичливість. У вищенаведеному прикладі, поняття співчуття вербалізоване за допомогою лексеми *compassion*. Підтвердженням прояву жалю до іншої особи, є наступні вирази *made Lola's eyes fill, and her voice went husky*. Це метафори, в яких одухотворяються неживі предмети як очі, голос. Лола відчуває вдячність за підтримку Бріони. Те, що її очі наповнились слізьми, а голос почав зриватися свідчить про сильне душевне хвилювання. Важливо додати, що співчуття – це підтримка, яка базується на щирому душевному ставленні до горя іншого. Зокрема, Лола розуміє, що люди «не янголи», тобто вона усвідомлює свої помилки, але незважаючи на це, до неї виявлено прихильне ставлення та підтримку.

Благо може співвідноситись з героїзмом: *Her dead uncle, her father's dear brother, the wasteful war, the treacherous crossing of the river, the preciousness beyond money, the **heroism and goodness**, all the years backed up behind the history of the vase reaching back to the genius of Höroldt, and beyond him to the mastery of the arcanists who had reinvented porcelain* («Atonement», р. 8). Благо представляє собою «добро, щастя» (СУМ-11). Героїзм як добро є «найвищим виявленням самовідданості й мужності у виконанні громадського обов'язку» (СУМ-11); «a very great courage» (*Longman Dictionary*). В цьому прикладі поняття героїзму та блага реалізується через лексеми *heroism* і *goodness*, які стилістично є однорідними членами речення. Автор наголошує на тому, що героїзм та благо стоять вище будь-яких інших цінностей – *the preciousness beyond money*. Це свідчить про те, що аналізовані поняття актуалізують такі важливі смисли як «високий ідеал», «високе почуття обов'язку». Героїзм це вчинок, який потребує великої відваги, вірності, та самопожертви заради блага інших. Отже, **Good/Добро** – це **героїзм, самовідданість, мужність, відвага, вірність, самопожертва** тощо.

Добро є втіленням ідеалу. Одним з таких ідеалів є мудрість: *He had a sincere way with a platitude which he made resonate like **hard-won wisdom** in his tight-buttoned chest: it never rained but it poured, the devil made work for idle hands, one rotten apple spoiled the barrel* («Atonement», р. 36). В цьому прикладі

поняття мудрості вербалізоване у сталому виразі *hard-won wisdom*. Мудрість розглядається як «*good sense and judgment, based especially on your experience of life; knowledge gained over a long period of time through learning or experience; a belief or opinion that most people have*» (Longman Dictionary); «властивість і якість за значенням мудрий – наділений, обдарований великим розумом; який має значний життєвий досвід; розумний, досвідчений; який ґрунтується на глибокому розумінні чогось, на великому досвіді; глибоке знання, розуміння, узагальнення чогось; досвід» (СУМ-11). Оскільки *wisdom/мудрість* означає, що людина обдарована знаннями та досвідом, це можна розглядати як добро. Про цінність мудрості та важкість її здобуття свідчить використання лексеми *hard-won* – (мудрість, яка) здобувається важкою працею. Це метафора, побудована на схожості зі здобуттям перемоги на полі битви, тобто складність здобуття мудрості є безперечною. Мудрість передбачає справедливі судження, чесність, досвід – все це в сукупності формує ідеал високодуховної та справедливої людини. Відповідно, можна говорити про те, що мудра людина – це людина, яка здобула перемогу над своїми вадами, досягла високого духовного розвитку, що дозволяє називати цю людину мудрецем тощо. Отже, **Good/Добро** – це **глибоке знання, життєвий досвід, розуміння.**

Моральна категорія пов'язана з особистим задоволенням – *pleasure* – як відчуттям радості від чого-небудь: *That night creatures were drawn to lights where they could be most easily eaten by other creatures was one of those mysteries that gave her modest pleasure. She preferred not to have it explained away* («Atonement», р. 36). В цьому прикладі категорія *GOOD/ДОБРО* вербалізується за допомогою лексеми *pleasure*. *Pleasure* розуміється як «*the feeling of happiness, enjoyment, or satisfaction that you get from an experience; an activity or experience that you enjoy very much; used when someone has thanked you for doing something and you want to say that you were glad to do it*» (Longman Dictionary); «дія за значенням задовольнити, задовольняти – виконувати чий-небудь вимоги, бажання, претензії і т. ін.; забезпечувати, вдовольняти кого-небудь, даючи щось бажане, потрібне в достатній кількості, до повного задоволення; угамовувати,

заспокоювати якісь почуття, прагнення і т. ін.; бути, виявлятися відповідним до чийх-небудь вимог, сподівань; почуття і стан вдоволення чим-небудь; задоволеність» (СУМ-11). У вищенаведеному прикладі героїня відчує стримане задоволення – *modest pleasure*. Це метафора, оскільки стриманість – це риса людська. Стримане задоволення метафорично означає здатність людини контролювати свої емоції. Вербалізацією почуття її задоволення є «вихід тіней на світло» – *That night creatures were drawn to lights*. Почуття задоволення тісно пов'язане з почуттям заспокоєння, угамування страхів тощо. Те, що автор використав слово *стримане* стосовно задоволення, свідчить про те, що героїня приховує свої справжні емоції. Це означає, що задоволення в цьому прикладі є вираженням імпліцитно прихованої радості. Отже, **Good/Добро** – це **задоволення потреби, угамування почуття, виконання вимог, втілення сподівань, стан задоволеності.**

Найбільш вагому складову мікрополя «Good/Добро» становить явище *kindness/доброта*. Доброта репрезентує високе морально-ціннісне ставлення індивіда до оточуючих та відображає стан людини як здатність протистояти гніву, злості тощо: «*For the rest of our lives we will remember your kindness,*» *Turner said. She nodded, and he thought she said, «My pig will always remind me of you.» The severity of her expression did not alter, and there was no telling whether there was insult or humor or a hidden message in her remark. Did she think they were not worthy of her kindness? He backed away awkwardly, and then they were walking down the street and he was translating her words for Nettle. The corporal had no doubts* («Atonement», р. 217). В цьому прикладі поняття *добро* представлене лексемою *kindness*. Поняття *kindness* вербалізує наступні смисли: «kind behaviour towards someone; a kind action від прикметника kind – saying or doing things that show that you care about other people and want to help them or make them happy; not causing harm or suffering» (*Longman Dictionary*); «чутливе, дружнє ставлення до людей; привітність, ласка, прихильність» (СУМ-11). Як ми бачимо з вищенаведеного прикладу, Тернер високо цінує акт доброти, проявлений до нього, про що свідчать його слова «*For the rest of our*

lives we will remember your kindness,» Turner said. Вираз *to remember smb's kindness* – це фразеологізм. Доброта розглядається ним як безкорислива поміч, дружнє ставлення у важку годину, що відносить поняття прояву доброти в категорію безцінного духовного досвіду. Також автор акцентує увагу на тому, що інші люди не завжди заслуговують доброти *Did she think they were not worthy of her kindness?* Це означає, що доброта – не передбачає винагороди, оскільки людина, до якої її проявлено, може бути невдячною. Таким чином, акт доброти – це свідоме сприйняття свого вчинку як прояву безкорисливої допомоги іншій людині, яка цього потребує.

Отже, **Good/Добро** це **доброта, дружність, прихильність, привітність, турбота, допомога.**

Добро реалізується в діяннях людини – прощенні, допомозі, підтримці тощо: *It seemed a kindly gesture and Briony was touched by her sister's capacity for forgiveness, if this was what it was. Forgiveness. The word had never meant a thing before, though Briony had heard it exulted at a thousand school and church occasions. And all the time, her sister had understood* («Atonement», p. 45). Поняття *добро* у вищенаведеному прикладі вербалізоване стилістичним повтором *forgiveness. Forgiveness* має наступне значення: «when someone forgives another person від дієслова *forgive* – to stop being angry with someone and stop blaming them, although they have done something wrong; used when you are going to say or do something that might seem rude or offensive and you want it to seem more polite» (*Longman Dictionary*); «дія за значенням прощати, простити; пробачати чию-небудь провину; виявляти поблажливість до когось; поблажливість до когонебудь, скасування кари; помилування». Здатність сестри прощати – це здатність забувати зло, яке їй вчинили інші, це жест доброти (*a kindly gesture*), який можна розглядати як акт великої духовної сили, адже прощення передбачає вміння критично ставитися до себе та до інших, розуміти їх вади та негідні вчинки. При цьому на перше місце виступає мотив любові, яка дозволяє скривдженому пробачити та прийняти вибачення свого кривдника. Отже, **Good/Добро** це **поблажливість, скасування кари, помилування, прощення.**

Таким чином, результати дослідження мікрополя «Good/Добро» дозволяють виділити наступні поняття в структурі мікрополя: *mercy, compassion, heroism, wisdom, kindness, pleasure, forgiveness*. В сукупності вони репрезентують наступні смисли: Good/Добро – це *милосердя, співчуття, підтримка, переживання, доброзичливість, симпатія, турбота, піклування, переживання, доброзичливість, самовідданість, мужність, відвага, вірність, самопожертва, глибоке знання, життєвий досвід, розуміння, задоволення потреби, угамування почуття, виконання вимог, втілення сподівань, стан задоволеності, дружність, прихильність, привітність, допомога, поблажливість, скасування кари, помилування, прощення*.

Категорії «добро» протиставляється категорія «зло». Зло завжди має багато облич (Батай, 1994, с. 125). Для дослідження категорії «зло», слід виділити дві основні форми зла. Перша форма – це панування над світом та долею людей, яке веде до їх руйнування або знищення; друга – це нездатність особистості протидіяти своїм нахилам, що призводить до деградації індивіда, руйнування його духовності (Скрипник, 1992, с. 90).

Зло – одна з констант життя людини (Леготина, 2013, с. 109). Людське життя – це фактично постійне протистояння добра та зла. В цьому простежується зв'язок зла з фатальністю: *Only two days after Step Day itself, terrorists had hit both the Pentagon and the British Houses of Parliament. It could have been worse. The boy who stepped into the Pentagon hadn't got his distances and angles right, and his makeshift bomb was triggered in a corridor, the only fatality being its creator* («The Long Earth», р. 372). *Fatality* визначається як «a death in an accident or a violent attack; the fact that a disease is certain to cause death; the feeling that you cannot control what happens to you» (*Longman Dictionary*); «неминучість, невідворотність; який зумовлює, визначає характер (звичайно негативний, небажаний) наступних дій, перебігу подій; який приносить горе, нещастя, страждання; згубний; позбавлений удачі, щастя; приречений на невдачу; нещасливий; з яким пов'язані спогади про щось сумне, неприємне; який

призводить до непоправних наслідків, до загибелі, спричиняє смерть» (СУМ-11). Стилiстично слово *fatality* належить до лексичних одиниць з негативною конотацією.

«Fatality/Фатальність» в структурі мікрополя «Evil/Зло» вербалізує наступні семантичні значення: **неприємність, горе, загибель, смерть, нещастя, неминучість, негативність, небажаність, приреченість, сум, непоправність.**

Зло несе в собі загрозу не лише внутрішньої боротьби, а й зовнішньої, як наприклад *hatred* та *violence*: *But then the whole phenomenon of the Long Earth had been laced with **hatred** and **violence** from the start* («The Long Earth», p. 372). *Hatred* інтерпретується як «an angry feeling of extreme dislike for someone or something» (*Longman Dictionary*); «почуття великої неприхильності, ворожості до кого-, чого-небудь» (СУМ-11). *Violence* визначається як «behaviour that is intended to hurt other people physically; an angry way of speaking or reacting» (*Longman Dictionary*); «застосування фізичної сили до кого-небудь; застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось» (СУМ-11). Стилiстично слова *hatred* і *violence* належать до однорідних членів речення. Відповідно, в **структурі мікрополя «Evil/Зло»** поняття **«Hatred/Ненависть»** і **«Violence/Насилля»** представлені наступними смислами: **злість, застосування фізичної сили, примус, вплив, завдання шкоди.**

Як соціальне зло може виступати протиправна поведінка або злочин. Наприклад: *But in general **crime** was low, per capita, out in the Long Earth, when the social pressures that sparked so much crime and disorder on the Datum were largely absent* («The Long Earth», p. 372). Термін *crime* має наступне значення – «illegal activities in general; an illegal action, which can be punished by law; when someone spends their life stealing and committing other crimes, in order to get money to live; a crime that no one knows has been committed, so no one can be punished for it» (*Longman Dictionary*); «суспільно небезпечна дія (або бездіяльність), що чинить, заподіює зло людям; неприпустимий, ганебний вчинок; неправильна, шкідлива поведінка» (СУМ-11). Вираз *crime was low*, це метафора, яка показує інтенсивність та ступінь злочину, тобто той рівень,

до якого може впасти людина, яка перейшла межу законності. Як соціальне зло злочин характеризується зовнішнім проявом, оскільки передбачає завдання шкоди життю та здоров'ю людини, або її майну. Поняття **«Crime/Злочин»** в структурі **мікрополя «Evil/Зло»** репрезентоване такими семантичними значеннями: **неправомірність, покарання, крадіжка, небезпека, заподіяння шкоди, неприпустимість, ганебність.**

Отже, проаналізувавши мікрополе «Evil/Зло», можна виділити наступні поняття, які входять до його структури: *fatality, hatred, violence, crime*. Структура мікрополя «Evil/Зло» вербалізує наступні семантичні значення: **неприємність, горе, загибель, смерть, нещастя, неминучість, негативність, небажаність, приреченість, сум, непоправність, злість, застосування фізичної сили, примус, вплив, завдання шкоди, неправомірність, покарання, крадіжка, небезпека, неприпустимість, ганебність.**

2.2.2. Мікрополе антиномії «Honesty/Dishonesty». Чесність є рисою характеру людини, що виявляється у запобіганні брехні, зокрема, вчиненні шахрайських дій по відношенню до інших людей. Поняття «чесності» передбачає нездатність людини до використання брехні або повідомлення неправдивої інформації задля корисних мотивів. Чесність можна розглядати як загальну та внутрішню категорію. Як загальна категорія чесність постає як необхідність правдивого спілкування з іншими людьми в соціумі. На нашу думку, важливим фактором правдивого спілкування є його умови, наприклад, чи спілкуємося ми з близькими людьми або незнайомцями та ін. Більш цікавою, на нашу думку, є внутрішня чесність людини, адже в цьому випадку основним мотивом повідомлення правди є особистий вибір людини, а це означає внутрішню боротьбу із власними вадами. В «Словнику синонімів» поняття «чесність» співвідноситься з добросовісністю, непідкупністю, правдивістю (Абрамов, 1999).

Термін *Honesty* співвідноситься з наступним значенням «behaviour, attitudes, forces etc that are morally right» (*Longman Dictionary*). Поняття *чесність*

тлумачиться як «від прикметника *чесний* – сумісний з поняттями честі, чесності, з правилами честі; який виражає правдивість, прямоту характеру, відвертість (про обличчя, погляд і т. ін.); який старанно, ретельно виконує свої обов'язки; сумлінний; чесна поведінка, чесне, самовіддане ставлення до когось, чогось» (СУМ-11).

В романі «Мутант» Роберта Кука поняття *чесність* постає як протиставлення брудним секретам: «*This isn't a therapy session, Mother*» *vi snapped. – My feelings aren't at issue here. You now knew all the dark secrets. – It's your turn for some honesty. I need to know your intentions* («Mutation», р. 461). Заклик бути чесним – це заклик бути відкритим та щирим. Стилiстично слово *honesty* має позитивну емоційно-експресивну конотацію.

В структурі мікрополя «Honesty/Чесність» в художніх текстах виділяються наступні значення: *truth, straightforward, accuracy*.

Категорія «правда» семантично пов'язана зі смисловими значеннями вірності, точності, істинності. Наприклад: *It was not simply her eyes that told her the truth. It was too dark for that. Even Lola's face at eighteen inches was an empty oval, and this figure was many feet away, and turned from her as it moved back around the clearing. But nor was this figure invisible, and its size and manner of moving were familiar to her. Her eyes confirmed the sum of all she knew and had recently experienced. The truth was in the symmetry, which was to say, it was founded in common sense. The truth instructed her eyes* («Atonement», р. 41). *Truth* – «the true facts about something, rather than what is untrue, imagined, or guessed; the state or quality of being true; an important fact or idea that is accepted as being true; used when telling someone the real facts about a situation, or your real opinion» (Longman) ; «те, що відповідає дійсності; істина. Народ повинен перш за все і більш за все знати правду; правдивість: правильність; справедливість; порядок, який ґрунтується на справедливості» (СУМ-11). В цьому прикладі правда метафорично асоціюється з очами. Це пов'язано з тим, що очі вважаються «дзеркалом душі». За семантичним значенням поняття «Truth/Правда» реалізує наступні смисли в структурі мікрополя «Honesty/Чесність» – правильність, справедливість, щирість, істина, дійсність, фактологічність.

Поняття «Truth/Правда» корелює зі значенням *sincerity/щирості*: «*Good morning, Philip,*» *Victor said. 'VJ is here someplace and was looking for you. He'll be here all week.,* «*That makes me happy,*» *Philip said with sincerity* («Mutation», р. 64). В цьому прикладі поняття «Truth/Правда» вербалізоване за допомогою лексеми *sincerity*. *Sincerity* інтерпретується як «when someone is sincere and really means what they are saying» (*Longman Dictionary*); «властивість за значенням щирий – який прямо, безкорисливо, чистосердечно виражає свої почуття, думки; відвертий, правдивий; який охоче приймає кого-небудь, наділяє чимсь від душі; приятний, гостинний; який є виявом доброго, сердечного ставлення (про вітання, подяку і т. ін.); пройнятий сердечною теплотою, відвертістю; який виражає справжні, непідробні почуття, думки; сповнений ласки, доброти, душевності; привітний; сповнений життєвої правди; правдивий» (СУМ-11). Автор зауважує, що Філіп говорить зі щирістю *Philip said with sincerity*. Стилiстично *To speak with sincerity* – це сталий вираз. Це означає, що мова Філіпа характеризується правдивістю, оскільки щирість передбачає відкритість, правдивість, приятність та ін.

Виходячи із наведених дефініцій поняття **«Sincerity/Щирість», мікрополе «Honesty/Чесність»** характеризується наступними смислами: **чистосердечність, прямота, безкорисливість, приятність, гостинність, сердечна теплота, відвертість.**

Правдивість та щирість по відношенню до інших проявляється у прямоті та безкорисливості людини у спілкуванні: «*Once,*» *Madeline said. «I thought it would be helpful to get a feeling for the reality about the relationship».* *VJ was extremely straightforward* («Mutation», р. 414). Прикметник *straightforward* має значення «simple and easy to understand; honest about your feelings or opinions and not hiding anything» (*Longman Dictionary*); «який не викликає сумнівів, заперечень; очевидний, безспірний; Який проявляється цілком відкрито, звучить недвозначно; явний, неприхований; якому не властиві хитрість, лицемірство; відвертий, щирий; Сповнений правдивості, чесності (про думки, почуття

і т. ін.)» (СУМ-11). Це метафора, оскільки відбувається порівняння характеру людини з «лінійністю», тобто здатністю «бути прямим». Значення прямолінійності підтверджується використання прислівника *extremely – extremely straightforward*. Згідно з задумом автора, герой *VJ* проявив надзвичайну щирість та відвертість у спілкуванні з *Madeline*.

Отже, лексема **Straightforward/Прямий** репрезентує наступні смисли в структурі мікрополя «**Honesty/Чесність**» – **відвертість, щирість, правдивість, чесність, відсутність хитрості та лицемірства.**

Правда може виступати рисою характеру людини. Особливо, якщо це стосується точності у діях або поглядах, наприклад: *A number of expert witnesses testified to the astonishing accuracy of Lobsang's flashes of recall of his previous life* («The Long Earth», р. 24). В цьому прикладі поняття *правди* вербалізоване метафорою *astonishing accuracy*. Прикметник *astonishing* одухотворяє поняття *accuracy*, надаючи правді вміння «вражати», «дивувати» тощо. Словникова дефініція поняття *accuracy* відсилає до наступних визначень лексичної одиниці: «the ability to do something in an exact way without making a mistake; the quality of being correct or true» (*Longman Dictionary*); «суворе, ретельне дотримання необхідних норм, вимог; акуратність, пунктуальність» (СУМ-11). Точність як риса характеру людини означає уважне ставлення до деталей. Точність у підрахунках, виконання обов'язків є проявом морального ставлення до своїх дій, відповідальності. Також точність корелює з поняттям *правди*, оскільки лише правдиві дані та результати можна віднести до категорії «точний». Отже, поняття **Accuracy/Точність** в структурі мікрополя «**Honesty/Чесність**» передає наступні смислові значення **акуратність, обов'язковість, пунктуальність.**

На основі вищенаведеного, можна зробити висновок, що в структурі мікрополя «**Honesty/Чесність**» виділяють наступні поняття: *truth, sincerity, straightforward(-ness), accuracy*. Вони репрезентують наступні значення моралі в структурі мікрополя «**Honesty/Чесність**» – правильність, справедливість, щирість, істина, дійсність, фактологічність, чистосердечність, прямота,

безкорисливість, приязність, гостинність, сердечна теплота, відвертість, правдивість, чесність, відсутність хитрості та лицемірства, акуратність, обов'язковість, пунктуальність.

Категорія «нечесність» є опозицію поняття «чесності». Нечесність несе негативне смислове навантаження, оскільки передбачає акт обману.

Слід зауважити про неоднозначне сприйняття обману (Федюнина, 2012, с. 166). На розуміння обману впливає емоційний фактор та ситуація комунікації. Наприклад: *And, Joshua, you are also pretty good at **deceit**, even with your limited body language. I salute you for that* («The Long Earth», р. 231). В тексті вжито фразеологізм *to be good at deceit (to be good at smth)*. *Deceit* визначається як «behaviour that is intended to make someone believe something that is not true» (Longman); «неправдиві слова, вчинки, дії і т.ін.; хибне сприйняття дійсності, зумовлене неправильним, викривленим відображенням її органами чуття; омана» (СУМ-11). Обман несе в собі злий умисел, тому що в основі обману лежать чітко сплановані дії. Отже, поняття **«Deceit/Обман»** в **структурі мікрополя «Dishonesty/Нечесність»** представлене наступними смисловими значеннями: **неправдивість, хибність, викривлення, злий умисел.**

Обман передбачає лицемірство та підступність з боку людини. Лицемірство служить засобом приховання нещирого ставлення, це спосіб удавання, на відміну від щирості та прямодушності (Соляр, 2011). Наприклад: *I wait for her to catch the irony of this, that she'll send money to colored people overseas, but not across town. But I get a better idea. «I'm going to call up Genevieve right now. I'm going to tell her what a **hypocrite** you are.»* («The help», р. 127). *Hypocrite* інтерпретується як «someone who pretends to have certain beliefs or opinions that they do not really have – used to show disapproval» (Longman); «лицемірна людина – нещирий» (СУМ-11). Лицемірство є якістю особистості, яка характеризується нещирістю, аморальністю, наявністю егоїстичних інтересів, брехливості тощо. В **структурі мікрополя «Dishonesty/Нечесність»** поняття **«Hypocrite/Лицемір»** характеризується наявністю наступних семантичних значень: **нещирість, аморальність, удавання, егоїстичність.**

В основі обману лежать егоїстичні мотиви та хитрість, наприклад: *It does, but I'm sure you are not supposed to tell me that it does. It's like a conjuror telling you how the **trick** was done. Damn it.* («The Long Earth», p. 368). *Trick* означає «something you do in order to deceive someone; something you do to surprise someone and to make other people laugh; something that makes things appear to be different from the way they really are; an unkind or unfair thing to do; a skilful set of actions that seem like magic, done to entertain people» (*Longman Dictionary*); «який для досягнення чого-небудь діє непрямими, обманними шляхами; підступний, лукавий; який завжди знайде вихід, викрутиться з скрутного становища; замаскований, прихований; який дістається, добувається нечесним шляхом; який ґрунтується на неправді, несправедливості» (СУМ-11). Поняття **«Trick/Хитрість»** вербалізує наступні значення в **структурі мікрополя «Dishonesty/Нечесність»** – **підступність, лукавість, прихованість, нечесність, неправда, несправедливість.**

Ще одним способом репрезентації мікрополя «Dishonesty/Нечесність» виступає поняття *trickery/шахрайство*. Термін «шахрайство» відноситься до соціально-правової сфери та інтерпретується як «заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою» (Юридичний словник). Наприклад: *Gariss, Murch, take four dogs and double back, find where we lost them. Aggar, you watch them, I'll have no **trickery*** («A Clash of Kings», p. 323). *Trickery* визначається як «the use of tricks to deceive or cheat people» (*Longman Dictionary*); «хитрий і спритний обман; крутість, ошуканство» (СУМ-11). Отже, лексема **Trickery/Шахрайство** в **структурі мікрополя «Dishonesty/Нечесність»** представлена наступними семами: **обман, зловживання, ошуканство, хитрість, спритність.**

Таким чином, можна зробити висновок, що мікрополе «Dishonesty/Нечесність» представлене наступними поняттями: *deceit, hypocrite, trick, trickery*. В сукупності вони репрезентують наступні значення: **неправдивість, хибність, викривлення, злий умисел, неширість, аморальність, приховуваність, егоїстичність, підступність, лукавість, нечесність, неправда, несправедливість, обман, зловживання, ошуканство, хитрість, спритність.**

2.2.3. Мікрополе антиномії «Justice/Injustice». Категорія «справедливості» є дуальною, оскільки на розуміння поняття впливають два фактори: правовий та індивідуальний (побутовий). Поняття «справедливості» в правовому аспекті бере початок від прадавніх суддів, коли для винесення рішення щодо правоти або неправоти дій людини обирали того, хто був найбільш справедливим, тобто судив по совісті і честі. Із прийняттям законів, які чітко регулювали відносини між людьми, поняття «справедливості» стали ототожнювати із здійсненням правосуддя, яке символізувала Феміда – фігура з пов'язкою на очах, що повинна була символізувати «сліпе» тобто незаангажоване здійснення правосуддя, та вагами у руках, які символізували перевагу правди на користь тієї чи іншої особи – на одній чаші – добро/невинність, на іншій – зло/винуватість. Пов'язка на очах є символом неупередженого ставлення до підсудного. Для правосуддя не має значення майновий стан людини, її соціальний статус тощо, все що має значення – це факти та правда (Алеєв, 2011). В цьому значенні справедливість виступає як категорія, яка реалізується згідно із загальноприйнятими правовими та соціальними нормами, що дозволяє віднести поняття «справедливості» до логічних та оцінюваних категорій.

В другому аспекті справедливість виступає як особистісна категорія, що включає сукупність поглядів та цінностей людини, які не дозволяють їй порушувати закон або примушують діяти у відповідності з «правом справедливості». Поняття *justice* інтерпретується як «fairness in the way people are treated; the quality of being right and deserving fair treatment» (*Longman Dictionary*). Термін *справедливість* означає «від прикметника *справедливий* – який діє на підставі об'єктивних фактів, позбавлений упередження; протилежне несправедливий; правильне, об'єктивне, неупереджене ставлення до кого-, чого-небудь; людські відносини, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам; людські відносини, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам» (СУМ-11).

Явище справедливості завжди передбачає правдиве ставлення до інших. Це ставлення побудоване на рівності, щирості, незалежності, законності тощо.

Одним з базових понять мікрополя «Justice/Справедливість» є *fairness/чесність/законність*: «*When you kill a man, you steal a life,*» *Baba said. «You steal his wife's right to a husband, rob his children of a father. When you tell a lie, you steal someone's right to the truth. When you cheat, you steal **the right to fairness.** Do you see?»* («The Kite Runner», р. 24). Лексема *fairness* тлумачиться як «the quality of being fair; used after you have just criticized someone, in order to add something that explains their behaviour or performance» (*Longman Dictionary*); «чесна поведінка, чесне, самовіддане ставлення до когось, чогось; який спирається на закон, здійснюється або відбувається відповідно до закону; який має підставу; справедливий» (СУМ-11). Показово те, що автор вживає лексему *fairness* у сталому виразі *the right to fairness*. Справедливість розглядається ним як правова категорія. Згідно з письменником, кожна людина має право на справедливість. Акт обману сприймається як порушення такого права. Відповідно, поняття **Fairness/Чесність/Законність** в структурі **мікрополя «Justice/Справедливість»** передає наступні семантичні значення – **чесність, самовідданість, законність**.

З явищем законності корелює поняття закону. Закон регулює дотримання справедливого ставлення до кожного. Законність тієї чи іншої дії визначається у спеціальних документах як Конституція, нормативно-правові документи, Зводи законів та ін. Наприклад: *His glassy eyes didn't so much as blink. «I don't make the laws, sir. Your outrage notwithstanding, you still need to prove the parents are deceased. The boy has to be declared a legal orphan.»* («The Kite Runner», р. 182). Згідно зі словарними статтями, термін *law* визначається як «the whole system of rules that people in a particular country or area must obey; a rule that people in a particular country or area must obey; a situation in which people respect the law, and crime is controlled by the police, the prison system etc.; something that always happens in nature or society, or a statement that describes this» (*Longman Dictionary*); «сукупність таких загальнообов'язкових правил та державних постанов, що визначають суспільні відносини людей; втілення найвищої влади в суспільстві; те, що сприймається як незаперечне розпорядження, веління,

обов'язкове для неухильного виконання» (СУМ-11). *To make the law* – це фразеологізм, що має значення «приймати закони». На основі наведених дефініцій, можна виділити наступні значенні поняття **«Law/Закон»** в структурі мікрополя **«Justice/Справедливість»** – **обов'язковість, влада, незаперечність, неухильність, підпорядкованість.**

Важливим елементом справедливості є віра в істинність своїх дій або у іншу людину. Як зазначалось вище, лексема *truth* репрезентує наступні основні смисли – **чесність, відданість, істинність** та ін. Наприклад: *I know it doesn't absolve anyone of anything, but the Kabul we lived in in those days was a strange world, one in which some things mattered more than **the truth*** («The Kite Runner», р. 64). Правда як прояв справедливості може протиставлятися брехні як найвищому злу, наприклад: *I told Baba about that and he said my teacher was one of those jealous Afghans, jealous because Iran was a rising power in Asia and most people around the world couldn't even find Afghanistan on a world map. «It hurts to say that,» he said, shrugging. «**But better to get hurt by the truth than comforted with a lie.**»* («The Kite Runner», р. 31). В цьому прикладі герої готовий терпіти муки совісті, знаючи правду, радше ніж жити сліпим у брехні. В цьому реченні вжито прислів'я *But better to get hurt by the truth than comforted with a lie*, в якому правда та брехня протиставляються. Правда ставиться вище за брехню, навіть якщо вона приносить розчарування або страждання.

Отже, категорія справедливості представлена наступними лексемами: *fairness, law, truth*. В сукупності вони вербалізують наступні поняття моральності в структурі мікрополя «Justice/Справедливість» – **чесність, самовідданість, законність, обов'язковість, влада, незаперечність, неухильність, підпорядкованість, відданість, істинність.**

Мікрополе «Несправедливість» представляє складну морально-етичну категорію, яка стосується порушення відносин між людьми у зв'язку зі здійсненням нечесних, корисливих дій по відношенню до індивіду. Поняття «несправедливості» пов'язане з іншими категоріями як зло, нечесність, неправда тощо. Несправедливість стосовно цих понять розуміється як аморальне

ставлення, що йде всупереч із загальними категоріями етичного – добро, чесність. В залежності від сформованості морально-етичної сфери особистості, несправедливими можуть вважатись різні вчинки, наприклад, заздрість, ненависть тощо. Розуміння несправедливості часто пов'язане із особою, до якої її проявлено. Так, несправедливість по відношенню до близьких людей сприймається більш особистісно, ніж несправедливість по відношенню до малознайомих або незнайомих людей (Иванова, 2013).

Поняття несправедливості передається, в першу чергу, терміном *injustice*, наприклад: *Theon stared at the flames over the rim of his wine goblet, brooding on the **injustice** of it all.* «*I rode beside Robb Stark in the Whispering Wood,*» *he muttered* («A Clash of Kings», р. 407). *Injustice* розуміється як «a situation in which people are treated very unfairly and not given their rights» (*Longman Dictionary*); «який діє, порушуючи справедливість, не відзначається справедливістю; який не відповідає дійсності; неправильний» (СУМ-11). Лексему *injustice* вжито в складі метафори *brooding on the injustice of it all*, що означає «сповнений несправедливості». В цьому прикладі несправедливістю сповнений кубок з вином.

Отже, *Injustice* характеризується наступними семами: **порушення, невірність, неправомірність.**

Якщо несправедливість проявлено необґрунтовано, несправедливість може виявлятися у звинуваченнях, наприклад: *accusation*: «*He was a child. I could have frightened him into silence.*» *She looked at the letter thoughtfully.* «*Why must I suffer **accusations** every time some Stark stubs his toe? This was Greyjoy's work, I had nothing to do with it.*» («The Long Earth», р. 342). *Accusation* тлумачиться як «a statement saying that someone is guilty of a crime or of doing something wrong» (*Longman Dictionary*); «те, що ставиться за провину кому-небудь, викриває, звинувачує когось; вважати кого-небудь винним у порушенні певних норм поведінки, законності, якихось правил і т. ін.; вказувати на щось як на недолік, дорікати за що-небудь» (*Longman Dictionary*). Вираз *suffer accusations* є метафоричним. Страждання людині завдають не слова звинувачення, а почуття обурення, які вони викликають. Поняття **«Accusation/Звинувачення»**

в структурі мікрополя «Injustice/Несправедливість» семантично пов'язане з наступними значеннями: невірність, порушення, незаконність, недолік, дорікання.

Ще одним способом несправедливості є знеславлення або безпідставна ганьба інших, наприклад: *And I vow that you shall always have a place by my hearth and meat and mead at my table, and pledge to ask no service of you that might bring you into dishonor. I swear it by the old gods and the new* («The Long Earth», р. 249). *Dishonour* в словарних статтях інтерпретується як «loss of respect from other people, because you have behaved in a morally unacceptable way» (*Longman Dictionary*); «те, що завдає неслави; ганьба» (СУМ-11). Стилiстично вираз *to bring into dishonor* – це фразеологізм. Таким чином, «Dishonour/Безчестя» в структурі мікрополя «Injustice/Несправедливість» включає такі семи: ганьба, знеславлення, приниження, зневага.

Отже, мікрополе «Injustice/Несправедливість» представлене наступними одиницями: *injustice, accusation, dishonour*. Зазначені поняття передають наступні смисли: порушення, невірність, неправомірність, незаконність, недолік, дорікання, ганьба, знеславлення, приниження, зневага.

2.2.4. Мікрополе антиномії «Loyalty/ Disloyalty». Вірність є особистісною категорією, що характеризується надійністю та відповідальністю індивіда у стосунках з іншими людьми. Вірність означає, що турботливе ставлення до іншого здійснюється без примусу, а через почуття любові і поваги. Перевірити вірність людини можливо лише у життєвих обставинах, коли виникає необхідність у допомозі. В «Longman Dictionary of Contemporary English» дефініція поняття *loyalty* відсилає до наступного значення: «the quality of remaining faithful to your friends, principles, country etc.; a feeling of support for someone or something» (Longman). Поняття *вірність* співвідноситься з наступними семантичними значеннями «від прикметника *вірний* – який заслуговує довір'я; постійний у своїх поглядах і почуттях; відданий; те саме, що правильний; правдивий, точний; який незмінно дотримується чого-небудь, не зраджує; який відзначається відданістю» (СУМ-11).

Як прояв ставлення людини поняття «Loyalty/Вірність» завжди пов'язане з почуттям поваги та турботи про іншого: «*Father seems to have taken a dislike to them. When I left him, he was wondering how their heads might look on the wall beside Lord Stark's.*» *He leaned forward across the table. «Are you certain of their loyalty? Do you trust them?»* («The Long Earth», р. 23). *Loyalty* означає «the quality of remaining faithful to your friends, principles, country etc.; a feeling of support for someone or something» (*Longman Dictionary*); «який заслуговує довір'я; постійний у своїх поглядах і почуттях; відданий; який незмінно дотримується чого-небудь, не зраджує; правильний» (СУМ-11). У вищенаведеному прикладі лояльність або вірність розглядається через сумнів. Батько сумнівається у їх вірності, звідси його риторичні запитання: «*Are you certain of their loyalty? Do you trust them?*». Батько вже впевнений в тому, що їм не можна вірити. Отже, вірність означає такий прояв поведінки, який характеризується довірою з боку інших. На основі наведених дефініцій, можна виділити наступні значення поняття **«Loyalty/Вірність»** у структурі **мікрополя «Loyalty/Вірність»** – **принциповість, довіра, постійність, відданість, підтримка.**

Однієї з рис вірної людини є відданість. «*Joffrey will show you no such devotion, I fear. You could thank your sister for that, if she weren't dead. He's never been able to forget that day on the Trident when you saw her shame him, so he shames you in turn*» («The Long Earth», р. 336). Вираз *to show devotion* – це сталий вираз, який означає «демонструвати відданість». В словарних статтях лексема *devotion* інтерпретується як «the strong love that you show when you pay a lot of attention to someone or something; the loyalty that you show towards a person, job etc, especially by working» (*Longman Dictionary*); «властивість зі значенням *відданий* – який, будучи пройнятий симпатією, любов'ю до когось, чогось, відзначається постійністю, вірністю» (СУМ-11). У вищенаведеному прикладі вірність Джоффри ставиться під сумнів. Ввідне речення *I fear* підкреслює невпевненість, побоювання героїні у вірності Джоффри. Враховуючи вищеозначені поняття вірності, героїня очікує від Джоффри любові, постійності, симпатії. Її сумніви – це свідчення того, що вона не помічає цих якостей в Джоффри.

Отже, поняття «Devotion/відданість» вербалізує наступні смисли в структурі мікрополя «Loyalty/Вірність» – симпатія, любов, турбота, увага, постійність, вірність.

Вірність характеризується прив'язаністю однієї людини до іншої на основі власного доброзичного ставлення до неї. Саме поняття вірності виключає примус або зобов'язання чинити за певними правилами. Як прояв моральності вірність реалізує також значення вдячності. Вірність може бути фізичною та власне моральною. Оскільки в рамках нашого дослідження, ми розглядаємо моральні аспекти, то вірність слід розуміти як ставлення до іншої людини, що базується на почуттях поваги та турботи про неї: «*We're talking now,*» *Lord Frey complained. The spotted pink head snapped around. «What are you all looking at?» he shouted at his kin. «Get out of here. Lady Stark wants to speak to me inprivate. Might be she has designs on my fidelity, heh* («A Game of thrones», p. 309). Лексема *Fidelity/вірність/прив'язаність* має наступне значення: «when you are loyal to your husband, girlfriend etc, by not having sex with anyone else; when you are loyal to a person, an organization, or something that you believe in; how much a film, a piece of written work etc remains unchanged from an earlier piece of work, or the facts that are known» (*Longman Dictionary*); «почуття симпатії до кого-небудь, відданості комусь, близькості до чогось» (СУМ-11). Наведені значення дозволяють виділити наступні семи поняття «Fidelity/Вірність/Прив'язаність» в структурі мікрополя «Loyalty/Вірність» – відданість, постійність, духовна близькість, симпатія.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що поняття вірності представлене наступними лексичними одиницями: *loyalty, devotion, fidelity*. В структурі мікрополя «Loyalty/Вірність» вони репрезентують наступні смисли: принциповість, довіра, постійність, відданість, підтримка, симпатія, любов, турбота, увага, вірність, духовна близькість.

Зрада належить до одного з аспектів міжлюдських стосунків. Незважаючи на історичну епоху або соціальні умови, зрада завжди є проявом підступництва, підлості тощо, а тому суворо засуджується. По-перше, зрада може бути

пов'язана з обманом або шахрайськими діями, наприклад: *For all of us. All humanity, I mean. It's unique, after all. But what happens when the colonists start getting here? I mean the regular sort, the wavefront, with their spades and picks and bronze guns, and their wife-beaters and fraudsters?* («A Game of thrones», p. 231).

Термін *Fraudster* походить від іменника *fraud* – «someone who has committed a fraud – the crime of deceiving people in order to gain something such as money or goods; someone or something that is not what it is claimed to be» (*Longman Dictionary*); «хитра, спритна й нечесна в своїх учинках людина» (СУМ-11). Поняття ***Fraudster*** реалізує наступні значення в структурі мікрополя – **обман, хитрість, спритність, нещирість.**

Зрада може передбачати застосування певної тактики чи стратегії, наприклад: *With four times as many ships as the boy king, Ser Imry saw no need for caution or deceptive tactics* («A Clash of Kings», p.363). Лексема *deceptive* означає отворена від терміну *deception*: *Littlefinger was not appeased. «I do not like being lied to, my lord. Leave me out of your next deception»* («A Clash of Kings», p. 182). Термін означає – «something that is deceptive seems to be one thing but is in fact very different; intended to make someone believe something that is not true» (*Longman Dictionary*); «який викликає, створює помилкове уявлення, враження, хибний погляд і т. ін. щодо кого-, чого-небудь; примарний, уявний; несправжній» (СУМ-11). Вираз *deceptive tactics* – це метафоричний епітет. Тактика стає оманливою, якщо її результат призводить до викривлення правди. Таким чином, поняття ***Deceptive*** представлене наступними семантичними значеннями в структурі мікрополя **помилковість, хибність, несправжність.**

Отже, мікрополе «Disloyalty/Зрада» представлене одиницями: *fraudster* та *deception*. Ці одиниці вербалізують наступні семантичні значення: **обман, хитрість, спритність, нещирість, помилковість, хибність, несправжність.**

2.2.5. Мікрополе антиномії «Truth / Lie». Життя людини в соціумі так чи інакше пов'язане з явищем правди. Категорія «truth» становить важливий екзистенційний феномен та одну з важливих загальнолюдських цінностей.

Правду формує свідомість суспільства та кожної людини Іванова, 2013). В «Longman Dictionary of Contemporary English» термін *truth* тлумачиться як «the true facts about something, rather than what is untrue, imagined, or guessed; the state or quality of being true; an important fact or idea that is accepted as being true» (*Longman Dictionary*).

Поняття правди містить у собі значення істинності та впевненості в інформації, яка повідомляється: *I knew no Catholics. There were not so many in Delft, and none in our street or in the shops we used. It was not that we avoided them, but they kept to themselves. They were tolerated in Delft, but were expected not to parade their **faith** openly* («Girl with a Pearl Earring», р. 5). У цьому прикладі поняття правди корелює з явищем *faith/vipu*. У словникових статтях *faith* актуалізує значення «a strong feeling of trust or confidence in someone or something; belief and trust in God; honest and sincere intentions» (*Longman Dictionary*); «впевненість у чомусь, у здійсненні чого-небудь; те саме, що довір'я» (СУМ-11). Вираз *parade faith* – це метафора. Дієслово *parade* початково належало до військової термінології, та означало демонстрацію військової техніки або військ. В цьому прикладі правда теж, подібно до війська, відкрито демонструється. Отже, поняття **«Faith/Vipa»** вербалізоване наступними значеннями в структурі **мікрополя «Truth/Правда» – впевненість, довіра, чесність, ширість.**

Отже, поняття правди вербалізовано наступними лексичними одиницями: *faith, certainty*. В структурі мікрополя «Truth/Правда» вони репрезентують наступні значення – впевненість, довіра, чесність, ширість, точність, вірність, безсумнівність.

До негативних категорій аксіологічного значення належить поняття «Lie/Неправда». Неправда може носити свідомий і несвідомий характер. Якщо повідомлення неправди є умисним, тобто людині відомі справжні факти, можна говорити про свідомий характер неправди. У випадку, коли людина не володіє всіма фактами і перебуває у невіданні, неправда має несвідомий характер. Будь-яка неправда характеризується негативною конотацією, оскільки неправда вводить іншу людину в оману.

Наприклад: *You had to learn that even though the one they called Shitmouth had the **foulest tongue** she'd ever heard, he'd give you an extra piece of bread if you asked, while jolly old Chiswyck and soft-spoken Raff would just give you the back of their hand* («A Clash of Kings», р. 186). Метафора *foulest tongue* містить лексему *foulest* – найвища ступінь порівняння від прикметника *foul* – «in a very bad temper and likely to get angry; very dirty; rude and offensive words» (*Longman Dictionary*); «який виражає порушення загальноприйнятих норм поведінки; гріховний, аморальний; в основі якого лежать нечесні дії, обман, шахрайство» (СУМ-11). Метафора *foulest tongue* означає «брудну, образливу мову», по аналогії зі схожістю язика, забрудненого чим-небудь. Поняття *Foul/Неправдивий* виражає наступні значення в структурі мікрополя: **порушення, гріховність, нещирість, шахрайство, обман.**

Способом вираження неправди може бути підступність, неправдивість: *If divorce had presented itself as the dastardly antithesis of all this, it could easily have been cast onto the other pan of the scales, along with betrayal, illness, thieving, assault and **mendacity*** («Atonement», р. 3). Стилiстично слово *mendacity* вживається в складі однорiдних членiв речення: *betrayal, illness, thieving, assault and mendacity*. *Mendacity* означає «the quality of not being truthful – someone who is truthful does not usually tell lies; a truthful statement gives the true facts about something» (*Longman Dictionary*); «який завжди говорить неправду; несправжній; нещирий; який містить обман, вводить в обман; удаваний, нещирий, лицемірний; який виникає, з'являється без достатніх, об'єктивних підстав; викликаний суб'єктивними причинами; безпідставний, невинуватий» (СУМ-11). В структурі мікрополя поняття *Mendacity/Брехливість* можна виокремити наступні семи: **обман, несправжність, нещирість, удаваність, лицемірність.**

Неправда несе в собі значення неправильності, неспражності або помилковості. Наприклад: *From the brief glimpse I caught of his profile I saw that he had a moustache, and a plump face to match his body. He smiled as if he were about to pay a flattering but **false compliment*** («Girl with a Pearl Earring», р. 17).

Словникові дефініції «False/Невірний» виділяють наступні значення: «a statement, story etc. that based on incorrect information or ideas; not real, but intended to seem real and deceive people; not sincere or honest, and pretending to have feelings that you do not really have» (*Longman Dictionary*); «Неправильність у вчинках, діях і т. ін.; неправильна думка, хибне уявлення про когось, щось» (СУМ-11). Поняття *False/Неправильність* в структурі мікрополя має наступні семантичні значення: **невірність, нечесність, хибність**. В наведеному прикладі засобом вираження лицемірства/нещирості служить метафора *false compliment* – улесливий, але нещирий комплімент. Герой приховує своє справжнє ставлення за красивими словами – компліментом або лестощами. Якщо, навіть припустити, що таким чином, він намагається справити позитивне враження, наявність нещирості в компліменті розглядається як аморальний вчинок, оскільки вводить людину в оману.

Отже, мікрополе «Lie/Неправда» представлене наступними поняттями: *foul (tongue), mendacity, false (compliment)*. Зазначені поняття вербалізують такі значення, що передають сутність неправди: порушення, гріховність, нещирість, шахрайство, обман, несправжність, нещирість, удаваність, лицемірність, невірність, нечесність, хибність.

2.3. Макрополе поняттєвого шару бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасній американській художній прозі.

Складові *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту належать до базових загальнолюдських концептів. Як показують результати дослідження формування уявлення про «моральне» та «аморальне» визначається соціальними та індивідуальними факторами. Морально-етична концептосфера – це абсолютна ідеальна структура (Кононова, 2010). Мікрополе концептуальної опозиції *MORALITY/AMORALITY* характеризується спільною смисловою спрямованістю – «що є добрим/правильним» та «що є поганим/неправильним». Тобто, як показало наше дослідження, мікрополе бінарного концепту

MORALITY/ AMORALITY відповідає поняттям обов'язку, соціальних норм або внутрішніх стимулів особистості. Схематично структуру макрополя складових *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту (Рис. 2.4) можна представити наступним чином:

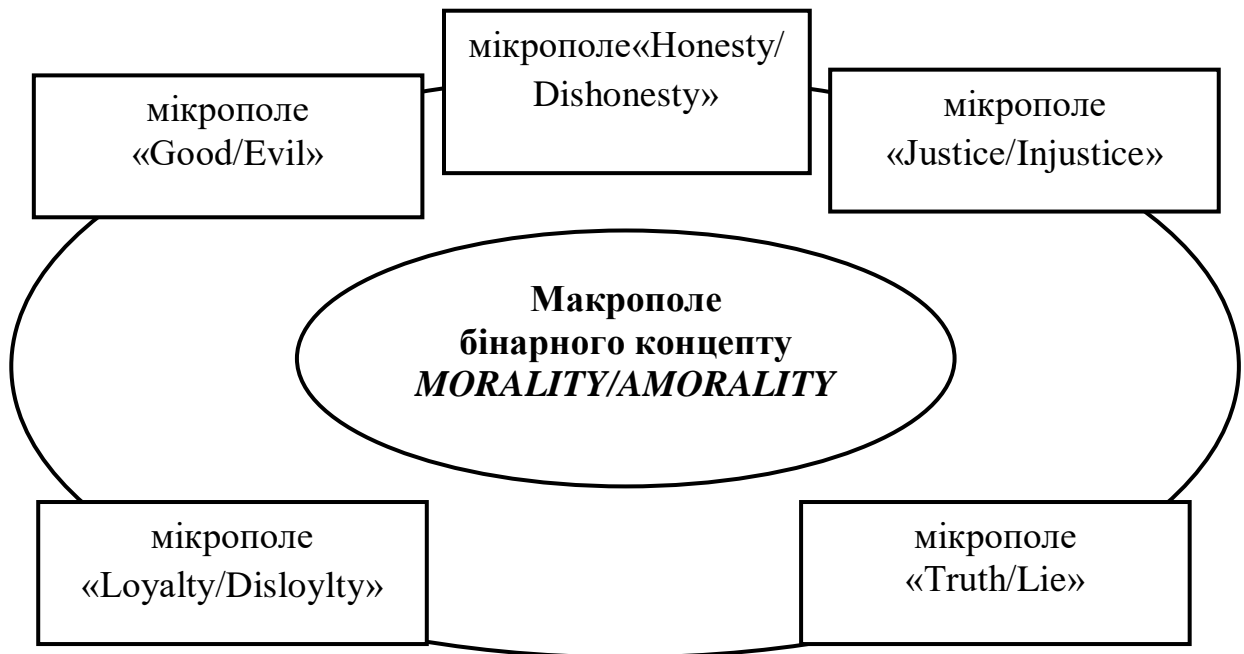

Рис. 2.4. Структура макрополя бінарного концепту
MORALITY/AMORALITY

* розроблено за результатами власного дослідження

Лексико-семантичне макрополе бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* вербалізоване мовними одиницями, які не містять ознаки прототипності, тобто лексичні одиниці *good/evil*, *honesty/dishonesty*, *justice/injustice* не мають будь-якої фізично-орієнтованої опори, оскільки бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* – це категорія, що належить до духовної (етичної) сфери. Вербалізація та репрезентація лексичних одиниць морально-етичної концептосфери не має матеріальної основи (Корнилов, 2003).

Аналіз бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* дозволив виділити наступні значення дальньої периферії (Табл. 2.1) на основі текстів художньої прози:

**Значення дальньої периферії
бінарного концепту MORALITY/AMORALITY**

Складова <i>МОРАЛЬНІСТЬ</i>	Складова <i>АМОРАЛЬНІСТЬ</i>
<i>Chastity</i>	<i>Non-chastity</i>
<i>Dignity</i>	<i>Indignity</i>
<i>Goodness</i>	<i>Evil</i>
<i>Honesty</i>	<i>Dishonesty</i>
<i>Virtue</i>	<i>Vice</i>
<i>Justice</i>	<i>Injustice</i>
<i>Honour</i>	<i>Dishonour</i>
<i>Decency</i>	<i>Indecency</i>
<i>Modesty</i>	<i>Immodesty</i>
<i>Tact</i>	<i>Tactlessness</i>
<i>Mercy</i>	<i>Cruelty</i>
<i>Debt</i>	<i>Intemperance</i>
<i>Conscience</i>	<i>Unrightness</i>
<i>Fidelity</i>	<i>Disloyalty, Infidelity</i>
<i>Patience</i>	<i>Impatience</i>
<i>Nobleness</i>	<i>Innobleness</i>
<i>Politeness</i>	<i>Impoliteness</i>

Отже, результати дослідження семантичних особливостей складових *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту свідчать про те, що ці складові формують антиномію на основі розуміння морального/аморального як соціального та індивідуального явищ. Обидва концепти широко представлені в художній літературі, що доведено виділенням значення ближньої та дальньої периферії. В процесі аналізу концептів були виділені слотові структури, які характеризуються авторсько-індивідуальним розумінням концепту, наприклад: слот «Моральність – правда як винахід», слот «Моральність – правда – кільце», слот «Аморальність – зрада – дике полум'я», слот «Аморальність – зрада – вовча згряя».

2.4. Асоціативно-образний шар бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*

Лінгвокогнітивна специфіка складових *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту вказує на польову організацію його структури. Як відомо, структура концепту складається з трьох шарів: понятійного, образного та ціннісного. По мірі віддалення від ядра концепту (базового поняття), периферійні лексичні значення набувають асоціативних смислів, встановлення яких можливе лише в межах дослідження на рівні тексту.

2.4.1. Слотова структура асоціативно-образного шару концептуального складника *MORALITY* у сучасній художній англomовній прозі. До асоціативних смислів складової *MORALITY* в межах досліджуваного концепту належать наступні: «Моральність – дружба», «Моральність – користь», «Моральність – щастя», «Моральність – смисл життя», «Моральність – справедливість» (Меньшикова, 2009).

Модель складової *MORALITY* бінарного концепту формується з сукупності значень, які містить одну або декілька ознак властивих головному поняттю – ядру концепту – *morality*. Ядро *morality* становить семантичну одиницю вищого порядку, навколо якої розгортається лексико-семантичне поле – периферія. В залежності від рівня асоціативного зв'язку з базовим поняттям розрізняється дальня та ближня периферія. Перехід від центрального поняття до периферії відбувається поступово, а тому поняття, які входять до периферії концепту мають різну віддаленість від ядра за семантичним значенням. Словарні дефініції, які належать до ближньої периферії, є наступними: *virtue, justice, honour, goodness, decency, honesty, fair play, righteousness, chastity, probity, rectitude, uprightness* (Collins Thesaurus):

virtue – moral goodness of character and behaviour; a particular good quality in someone's character;

justice – fairness in the way people are treated;

honour – something that makes you feel very proud;

goodness – the quality of being good;

decency – polite, honest, and moral behaviour and attitudes that show respect for other people;

honesty – the quality of being honest;

fair play – fair treatment of people without cheating or being dishonest;

righteousness – strong feelings of anger when you think a situation is not morally right or fair;

chastity – the principle or state of not having sex with anyone, or not with anyone except your husband or wife;

probity – complete honesty;

rectitude – behaviour that is honest and morally correct (Longman Dictionary).

В сучасній лінгвістиці до ближньої периферії пропонується відносити наступні поняття (Кононова, 2010):

1. помірність – *moderation – control of your behaviour, so that you keep your actions, feelings, habits etc within reasonable limits (Longman Dictionary).* Наприклад: «*In my own humble opinion,*» he said with uncharacteristic modesty, «*there's no text that forbids tobacco (unlike the prescription on wine). In both cases I strive to maintain a moderate position. In your case I suspect that you avoid alcohol and use analogy to deny yourself tobacco and opium. Am I right?*» («My Torturess», р. 29). В цьому тексті складову *MORALITY* бінарного концепту виражено за допомогою стійкого виразу *to maintain a moderate position*. Він означає «займати нейтральну (посередню) позицію. Займаючи нейтральну позицію, герой демонструє своє бажання не втручатися у справи інших, що є проявом моральності, а також мудрість, оскільки він контролює власні амбіції.

2. скромність – *modesty – a modest way of behaving or talking; unwillingness to show your body or do anything that may attract sexual interest (Longman Dictionary).* Наприклад: *Henry laughed. 'You don't believe in modesty, do you, Mr Lobsang?' 'Absolutely not, Henry. Modesty is only arrogance by stealth.'* («The Long Earth», р. 109). В цьому прикладі вжито метафору *modesty is arrogance*. Скромність є моральною рисою. Бути скромним – це дотримуватись правил поведінки, прийнятих в суспільстві; вміти контролювати свої емоції при

спілкуванні з іншими людьми; бути помірним в усіх вимогах та ін. Порівняння її з зарозумілістю базується на тому, що скромність іноді може видаватися байдужістю у відношенні до інших.

3. відчуття такту – *tact* – the ability to be careful about what you say or do, so that you do not upset or embarrass other people (*Longman Dictionary*). Наприклад: *Ah, then I suppose that a forensic dissection is out of the question? I feared so... I beg your pardon,' he added, with what struck Joshua as unusual tact for him* («The Long Earth», р. 108). В цьому прикладі вжито метафору *unusual tact* на позначення ближньої периферії складової *MORALITY* бінарного концепту. Тактичність означає здатність людини поводитись згідно з етикетом.

4. гідність – *dignity* – the ability to behave in a calm controlled way even in a difficult situation (*Longman Dictionary*). Наприклад: *Allow me to ask my master why a beautiful woman captivates us? How can beauty rob us not only of our dignity but of our common sense as well?* («The Puppet», р. 28). В цьому прикладі «краса» сприймається чоловіками як здатність жінок позбавляти чоловіків будь-якої гідності або здорового глузду. Гідність – це моральна категорія, оскільки вона означає вміння поводитись із честю.

На нашу думку, особливе значення в структурі складової *MORALITY* бінарного концепту займають лексичні одиниці релігійного або загальнолюдського ціннісного значення як:

милосердя – *mercy* – *if someone shows mercy, they choose to forgive or to be kind to someone who they have the power to hurt or punish* (*Longman Dictionary*); *compassionate treatment, especially of those under one's power; a disposition to be kind and forgiving; something for which to be thankful; a blessing* (*American Heritage Dictionary*);

обов'язок – *debt* – *an obligation or liability to pay or render something to someone else; a moral or legal obligation to make reparations or undergo punishment for committing an offence* (*American Heritage Dictionary*);

совість – *conscience* – *an awareness of morality in regard to one's behaviour; a sense of right and wrong that urges one to act morally; a source of moral or ethical judgement or pronouncement* (*American Heritage Dictionary*);

вірність – *loyalty, fidelity* – (loyalty) the state or quality of being loyal; a feeling of faithfulness or allegiance (*The Merriam-Webster Dictionary*); (fidelity) faithfulness to obligation, duties or observances; the conduction or behaviour of engaging in sex only with one's spouse or only with one's partner in a sexual relationship (*The Merriam-Webster Dictionary*);

терплячість – *patience* – the bearing of provocation, annoyance, misfortune or pain without complaint, loss of temper, or anger; an ability or willingness to suppress restlessness or annoyance when confronted with delay; quiet, steady perseverance, even-tempered care; diligence (*The Merriam-Webster Dictionary*);

благородство – *nobleness* – having or showing qualities of high moral character, such as courage, generosity or honour (*The Merriam-Webster Dictionary*);

ввічливість – *politeness* – marked by or showing consideration for others and observance of accepted social usage (*The Merriam-Webster Dictionary*);

Вступаючи у контакт з іншими лексичними одиницями в тексті, периферійні одиниці зазначеного концепту можуть набувати додаткових значень. Ці значення належать до дальньої периферії, оскільки вони є зумовленими конотаціями, які розкриваються у вживанні лексичної одиниці в тексті.

Дальня периферія відносно *Chastity* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *abstemiousness, abstinence, chasteness, cleanness, continence, decency, demureness, devotion, immaculacy, innocence, integrity, monogamy, naiveté, restraint, sinlessness, singleness, spotlessness, uprightness, virginity, virtue*. Наприклад: *After a few moments he stopped her. «What's wrong?» she asked. All the sweet innocence of the world was written there in the lines of her young face* («A Clash of Kings», p. 346). В наведеному прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту реалізовано за допомогою метафори *sweet innocence*. Невинність – це особливий стан душі, яка передбачає наявність в людині доброчесності, непорочності, чистоти, щирості, тобто тих якостей, яке належать до позитивних та дуже цінних в суспільстві. Лексема *sweet* в складі метафори *sweet innocence* має образне значення – букв. *солодка невинність*. Слово *солодкий* означає

«приємний на смак; має смак властивий цукру, меду» (*Longman Dictionary*). Оскільки *невинність* порівнюється з *солодкою*, можна припустити, що герої оцінює її як приємну для себе.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Dignity* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *character, consequence, courtliness, decency, distinction, ethics, etiquette, grace, merit, perfection, prestige, quality, respectability, seemliness, self-respect, significance, solemnity, splendor, standing, stateliness, stature, sublimity, virtue, worth, worthiness*. Наприклад: «*Your notion about the bastard may have merit, Bran,*» *Maester Luwin said after. «One day you will be a good lord for Winterfell, I think.»* («*A Clash of Kings*», р. 114). В наведеному прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту представлено за допомогою лексеми *merit*. Милосердне ставлення майбутнього лорда до незаконнонародженого є проявом гідності та честі. Гідність в цьому випадку є актом добровільного волевиявлення, тобто усвідомленого високоморального ставлення до людини, нижчої за статусом. Стилістично вираз *to have merit* – це фразеологізм.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Goodness* в складовій *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту: *advantage, beneficence, benefit, benevolence, ethicality, friendliness, generosity, good will, grace, graciousness, humaneness, integrity, kindheartedness, kindness, kindness, merit, obligingness, probity, quality, rectitude, righteousness, rightness, superiority, uprightness, value, virtue, wholesomeness, worth*. Наприклад: *Briony's immediate feeling was one of relief that the boys were safe. But as she looked at Robbie waiting calmly, she experienced a flash of outrage. Did he believe he could conceal his crime behind an apparent kindness, behind this show of being the good shepherd?* («*Atonement*», р. 45). В наведеному прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту передано за допомогою виразу *apparent kindness*. Доброта виступає проявом моральності, оскільки включає чутливе дружнє ставлення до особи. Це поняття протилежне злу як прояву аморальності. В прикладі герої за очевидною добротою намагається приховати злочин. Відповідно, доброта може бути нещирою або показною.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Honesty* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *bluntness, candor, confidence, conscientiousness, equity, fairness, faithfulness, frankness, incorruptibility, justness, openness, outspokenness, plainness, probity, responsibility, reputability, rectitude, scrupulousness, self-respect, soundness, sincerity, straightness, trustworthiness, trustiness, uprightness*. Наприклад: *From time to time, King Renly would feed Margaery some choice morsel off the point of his dagger, or lean over to plant the lightest of kisses on her cheek, but it was Ser Loras who shared most of his jesters and **confidences*** («A Clash of Kings», р. 155). В цьому прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту представлено лексемою *confidences*. Слово передає значення «довіри, впевненості» (*Longman Dictionary*). Герой (*King Renly*) наділяє сера Лораса довірою більше ніж решту людей, а це свідчить про те, що сер Лорас викликає в нього впевненість в тому, що він не зрадить. Як прояв моральності довіра є тією якістю, яка змушує людей сліпо слідувати за ким-небудь. Це абсолютна віра в кого- або що-небудь.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Virtue* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *advantage, character, ethic, excellence, faith, generosity, deal, kindness, love, merit, purity, quality, rectitude, righteousness, value, charities, consideration, credit, faithfulness, fineness, fortitude, hope, high-mindedness, incorruptibility, innocence, prudence, respectability, temper, trustworthiness, uprightness, worthiness, worth, good point*. Наприклад: *She would have been lost without Xaro. The gold that she had squandered to open the door of the Hall of a Thousand Thrones was largely a product of the merchant's **generosity** and quick wits* («A Clash of Kings», р. 255). В наведеному фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту представлена лексемою *generosity*. Щедрість та благородство є моральними якостями, оскільки вони означають, що людина не здатна на зло. Благородство виключає можливість будь-якого негідного вчинку.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Justice* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *authority, integrity, right, code, credo, equity, evenness, impartiality, justness, legitimacy, fair treatments, sanction, constitutionality,*

rule. Наприклад: *One last time, ser, I command you to open your gates, and deliver me that which is mine by rights* («A Clash of Kings», p. 268). В цьому прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту реалізовано через поняття правосуддя, а саме прав *mine by rights*. Наявність в особи прав на що-небудь означає, що вона отримала можливість користуватися чим-небудь, наприклад, майном на підставі закону. Дотримання суспільних норм та норм закону – це прояв моральності.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Honour* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *attention, confidence, credit, distinction, faith, fame, glory, praise, prestige, recognition, reputation, tribute, trust, adoration, adulation, approbation, canonization, deference, deification, exaltation, glorification, greatness, homage, laud, laurel, obeisance, popularity, reverence, veneration, worship*. Наприклад: *They turned their backs on their rightful king for no better reason than dreams of power and glory, and I have marked them for what they are* («A Clash of Kings», p. 271). В наведеному фрагменті складову *MORALITY* бінарного концепту представлено лексемою *glory*. Слава – це «широка популярність як свідчення загального схвалення, визнання чиїхось заслуг, таланту, доблесті» (*Longman Dictionary*). Якщо людину уславлено, це означає, що суспільство визнає її внесок та героїзм. Загальне схвалення вчинків є проявом моральності як суспільної категорії.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Decency* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *civility, correctness, courtesy, decorum, dignity, good manners, propriety, righteousness, ceremoniousness, conventionality, etiquette, fitness, fittingness, formality, respectability*. Наприклад: *She made herself look at that face now, really look. It was only courteous, and a lady must never forget her courtesies* («A Clash of Kings», p. 334). В наведеному прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту виражено за допомогою лексеми *courtesies*. Цей термін походить від слова *court*, що означав поведінку придворних при королівському дворі, зокрема, дотримання правил етикету. В зазначеному прикладі наголошується на тому, що справжня леді не повинна забувати про свої манери. Як прояв моральності, етикет дозволяє членам суспільства мирно співіснувати.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Probity* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *integrity, rightness, sincerity, trust, trustworthiness, truthfulness, equity*. Наприклад: *They had repaid that love and **trust** with her father's head. Sansa would never make that mistake again* («A Clash of Kings», р. 23). В наведеному прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту відтворено за допомогою лексеми *trust*. Герої відплачують батькові любов'ю та довірою. Це найвищий ступінь моральності, оскільки означає повагу, турботу та сліпе слідування настановам.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Modesty* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *humility, propriety, purity, reticence, simplicity, bashfulness, celibacy, constraint, coyness, delicacy, demureness, diffidence, discreetness, humbleness, inhibition, innocences, meekness, prudery, quietness, reserves, self-effacement, timidity, unobtrusiveness, unpretentiousness, lack of pretension*. Наприклад: *Tyrion covered her mouth with his own. He'd had talk enough; he needed the sweet **simplicity** of the pleasure he found between Shae's thighs. Here, at least, he was welcome, wanted* («A Clash of Kings», р. 283). В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту представлена іменником *simplicity*. Герой (Тайріон) потребує «солодкої простоти задоволення». В цьому прикладі простота виступає тією якістю, яка необхідна герою для отримання фізичного задоволення. Її можна розглядати як прояв моральності, оскільки простота передбачає відсутність будь-якої пихи, негідності, а навпаки, проявляється у ширості.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Tact* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *discretion, prudences, refinement, sensitivity, subtlety, acumen, acuteness, adroitness, amenity, aptness, care, consideration, control, courtesy, delicacy, diplomacy, discernments, discrimination, gallantry, intelligenced, penetration, judgement, perception, perspicacity, poise, policy, presence, smoothness, understanding, delicatessen*. Наприклад: *Joffrey frowned. Sansa felt that she ought to say something. What was it that Septa Mordane used to tell her? A lady's armor is **courtesy**, that was it. She donned her armor and said, «I'm sorry my lady mother took you captive, my lord»* («A Clash of Kings», р. 23). Як зазначалося вище,

складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізована лексемою *courtesy*. В наведеному прикладі *courtesy* метафорично названо зброєю леді (*A lady's armor is courtesy*). Якщо правила етикету порівнюють зі зброєю, можна припустити, що вони діють відповідно до зброї, а саме – «вражають наповал», «вбивають», «ранять» тощо.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Mercy* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *benevolence, blessing, charity, clemency, forgiveness, generosity, goodwill, grace, leniency, pity, sympathy, benignancy, boon, commiseration, favour, forbearance, gentleness, godsend, humanity, kindness, leniency, lenity, mildness, relief, ruth, softheartedness, good will, tenderness*. Наприклад: *I'll include Horror and Slobber in my party, and send them on to their lord father afterward. A gesture of goodwill. We need Paxter Redwyne, he's Mace Tyrell's oldest friend, and a great power in his own right* («A Clash of Kings», р. 237). В цьому прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту реалізована складеним іменником *goodwill*. Якщо розбити його на складові частини, то іменник складається з двох слів, які передають значення поняття «моральність» – *good + will = добра + воля*. Жест «доброї волі» – це прояв моральності, оскільки волевиявлення передбачає здійснення свідомого вчинку добра.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Debt* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *commitment, credit, damage, deficit, due, liability, obligation, duty, encumbrance, responsibility, score, tally, arrearage, in the hole, in the red*. Наприклад: *Ned always said that the man who passes the sentence should swing the blade, though he never took any joy in the duty* («A Clash of Kings», р. 347). В наведеному фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізована лексемою *duty*. Для героя (Неда) обов'язок не є радістю, але він готовий його виконувати. Саме в цьому полягає сутність обов'язку – виконувати його слід, незважаючи на власні амбіції або незгоду.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Conscience* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *shame, compunction, demur, qualms, principles, superego, scrupless, inner voice, right and wrong, small voice, squeam*. Наприклад: *Then perhaps Lord Eddard should have kept you chained to a dungeon wall. Instead*

he raised you among his own sons, the sweet boys you have butchered, and to my undying shame I trained you in the arts of war («A Clash of Kings», p. 406).

В наведеному прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту представлена іменником *shame* в складі метафори *undying shame*. Герой відчуває сором за те, що навчив хлопців мистецтву війни. Сором вербалізує поняття «моральності», оскільки означає, що герой усвідомлює помилковість своїх дій та жалкує, що здійснив їх. Слово *undying* в складі метафори *undying shame* показує ступінь спокути героя, його сильний жаль за вчиненим.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Loyalty* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *adherence, allegiance, devotion, faith, fealty, integrity, obedience, patriotism, reliability, sincerity, support, ardor, trustworthiness, attachment, constancy, devotedness, duty, earnestness, homage, incorruptibility, probity, resolution, scrupulousness, singleness, trustiness, truthfulness, uprightness, inviolability, zeals, trueness, troth, submission, subjection, steadfastness*. Наприклад: *And what do I tell him when I find him? That my son holds him no true king? She did not relish this meeting. They needed friends, not more enemies, yet Robb would never bend the knee in **homage** to a man he felt had no claim to the throne* («A Clash of Kings», p. 406). Як образний компонент мікрополе «loyalty» зображує ціннісне ставлення до індивідів та механізми його прояву. В цьому прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту виражена словом *homage* в складі стійкого словосполучення *bend the knee in homage*. Герой (Робб) ніколи не схилявся у повазі перед людиною, яку він вважав негідною трону. Повага означає віру в силу людини, її високі духовні якості. Герою потрібна була сила духу аби виступити проти негідної людини, а це є проявом моральності.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Fidelity* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *devotion, allegiance, attachment, constancy, dependability, devotedness, faith, integrity, reliability, steadfastness, trustworthiness, true-heartedness*. Наприклад: *Those who had changed their **allegiance** during the battle needed only to swear fealty to Joffrey, but the ones who had fought for Stannis until the bitter end were compelled to speak* («A Clash of Kings», p. 402). В наведеному прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту виражена

словом *allegiance*, яке має значення «довіра, лояльність». З прикладу бачимо, що мова йде про вояків, які змінювали сторону в битві. Початково, лояльність – це моральна категорія, яка передбачає відданість кому-небудь без очікування винагороди. Той, хто змінює лояльність від одного до іншого – є зрадником, а тому його дії оцінюються як аморальні.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Patience* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *fortitudes, grit, humility, perseverance, persistence, restraint, poise, self-control, backbone, bearing, calmness, constancy, cool, equanimity, forbearance, guts, gutsiness, heart, imperturbability, leniency, long-suffering, longanimity, on-resistance, passivity, resignation, serenity, calmness, starch, stoicism, sufferance, even temper*. Наприклад: *Worse yet, they got in the way of the Silence. He was already calling it that. They drowned out the calmness* («The Long Earth», р. 75). В цьому прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту виражена словом *calmness*. Лексема в зазначеному фрагменті використовується як синонім *тиши, терпіння*. Терпіння є моральною якістю. Вміння слухати, співчувати – все це прояви терпіння.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Nobleness* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *decorum, grace, grandeur, greatness, prestige, quality, respect, respectability, self-respect, statures, address, cachet, character, consequence, courtliness, distinction, elevation, glory, gravity, hauteur, importance, loftiness, merit, significance, solemnity, splendor, standing, stateliness, sublimity, seemliness, state, worth, worthiness*. Наприклад: *Belwas, you will accord all respect to my people, or you will leave my service sooner than you'd wish, and with more scars than when you came* («A Clash of Kings», р. 389). В наведеному прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту представлена лексемою *respect*. Героя (Белваза) змушують до виказування поваги. Поважне ставлення відображає оцінку почуття гідності, вищості. Якщо герой не викаже повагу, його вчинок будуть розглядати як аморальний, такий, що принижує гідність оточуючих людей.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Politeness* в складовій *MORALITY* бінарного концепту: *civility, kindness, charm, culture, refinement*.

Наприклад: *I am trying to recall the last time she kissed me. I could not have been more than six or seven. Jaime had dared her to do it.*»

«*The woman's finally taken note of your **charms.***»

«*No,*» Tyrion said. «*No, the woman is hatching something. Best find out what Bronn. You know I hate surprises.*» («A Clash of Kings», p.238). В наведеному фрагменті складову *MORALITY* бінарного концепту реалізовано лексемою *charms*. Основою моральності в цьому прикладі служить зовнішня привабливість, чарівність героя. Він, лише за зовнішнім виглядом, сприймається як особа, яка володіє сукупністю високоморальних, духовних якостей.

Аналіз складової *MORALITY* бінарного концепту в сучасній прозі дозволив також встановити метафоричні асоціативні зв'язки в межах зазначеного поняття.

2.4.1.1. Слот «Моральність – самопожертва – героїзм». *Joshua sighed. Was he ever going to live that day down? He had never wanted to be a hero; he didn't like people looking at him in that funny way. Or, indeed, in any way. 'It was a mess, that's all,' he said. 'How did you find out?'* («The Long Earth», p. 29).

В наведеному прикладі слот «Моральність – самопожертва – героїзм» виражено лексемою *hero* в складі заперечного речення *He had never wanted to be a hero*. Герой (Джошуа) не бажає жертвувати собою, щоб стати героєм. Незважаючи на те, що самопожертва є проявом високого духу та героїзму, небажання ставати героєм не є аморальним вчинком. Навпаки, спостерігаємо, що герой (Джошуа), допомагає людям безкорисливо. Він навіть не розуміє, що це і є проявом моральності – робити благо для інших, жертвуючи собою і не вимагати нічого натомість. Вчинок самопожертви є повністю індивідуальним, адже він передбачає прагнення індивіда до встановлення справедливості, протистояння злу тощо. О. В. Ромах з цього приводу зауважує, що самопожертва свідчить про благородство мотивів, сильний дух та відвагу людини (Почепцов, 2000). В «Longman Dictionary of Contemporary English» лексична одиниця *sacrifice* визначається наступним чином: «when you decide not to have something valuable, in order to get something that is more important; the act

of offering something to a god, especially in the past, by killing an animal or person in a religious ceremony; the act of dying while you are fighting for a principle or in order to help other people». Поняття *самопожертва* розуміється як «жертвування собою, своїми особистими інтересами заради блага інших». Акт самопожертви являє собою прояв величезного духовного потенціалу та сильної віри у правильність свого вчинку (Рис. 2.4):

Рис. 2.4. Слот «Моральність – самопожертва – героїзм»

2.3.1.2. Слот «Моральність – правда як винахід». *Now there was nothing left of the dumb show by the fountain beyond what survived in memory, in three separate and overlapping memories. The truth had become as ghostly as invention* («Atonement», p. 11).

У цьому фрагменті бачимо розуміння складової *MORALITY* бінарного концепту на основі метафоричного порівняння з уявним винаходом (витвором уяви): *as ghostly as invention*. З контексту зрозуміло, що письменник описує спогади. Їх примарність нашоєвхує на думку, що правда теж, наче примара або безтілесний дим, може шезати, віддалятися (Рис. 2.5):

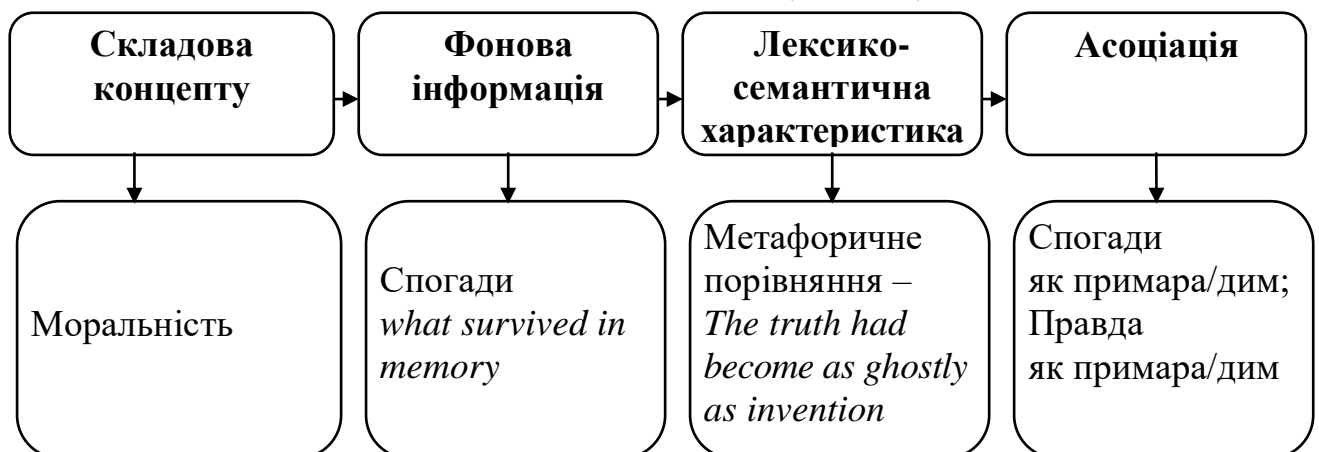

Рис. 2.5. Слот «Моральність – правда як винахід»

– **кільце**». *They were awed, but not completely surprised, that their own disaster should rank with these godly affairs. This had the ring of confirming truth* («Atonement», p. 15).

У цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту реалізується через порівняння правди з кільцем. У «Словнику символів і знаків» простежується асоціативний зв'язок кільця з символікою кола, яке втілює довершеність, владу: «Так, наприклад, кільце входило до числа регалій на Сході; воно виступало атрибутом християнських єпископів, що представляли вищу церковну владу, тоді як палиця була символом духовного управління... Кільця є амулетами влади, сили, божественності, незалежності і захисту. За легендами, вони також – магичні талісмани, які допомагають тим, хто їх носить, набувати надприродні властивості або ставати невидимими» (Словарь Символов и Знаков). Отже, правда в цьому фрагменті асоціюється з владою, довершеністю, духовністю, силою тощо (Рис. 2.6):

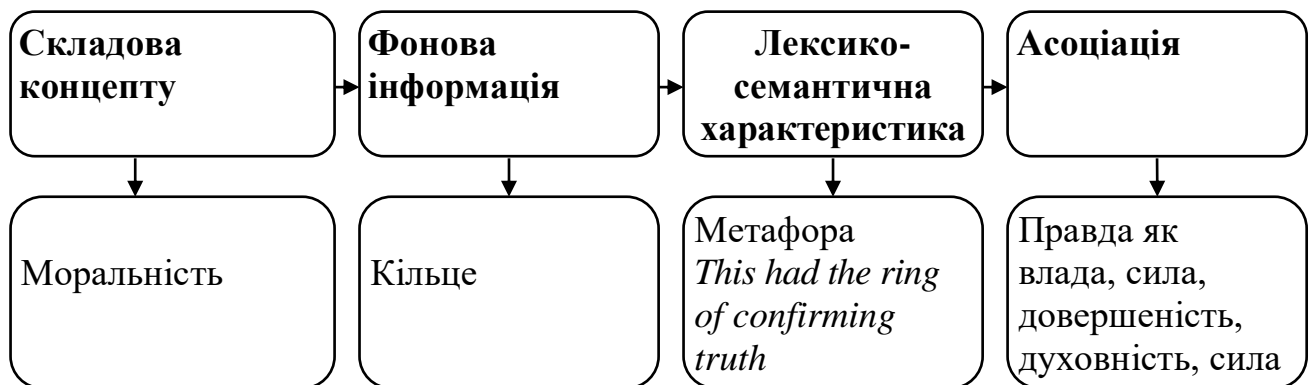

Рис. 2.6. Слот «Моральність – правда – кільце»

2.4.1.4. Слот «Моральність – правда – сльози». *Her tears were further proof of the truth she felt and spoke, and when her mother's hand caressed her nape, she broke down completely and was led toward the drawing room* («Atonement», p. 45).

У наведеному фрагменті складову *MORALITY* бінарного концепту реалізовано через метафору *Her tears were further proof of the truth*, де правда асоціюється зі сльозами, що має подвійне тлумачення. По-перше, людина плаче через нещастя, які її спіткали; по-друге, людина плаче від радості, оскільки її переповнюють емоції. У даному фрагменті сльози символізують сильне душевне хвилювання, пов'язане з прагненням, щоб її словам повірили.

Отже, моральність у зазначеному прикладі реалізується через зв'язку правда – сльози (Рис. 2.7).

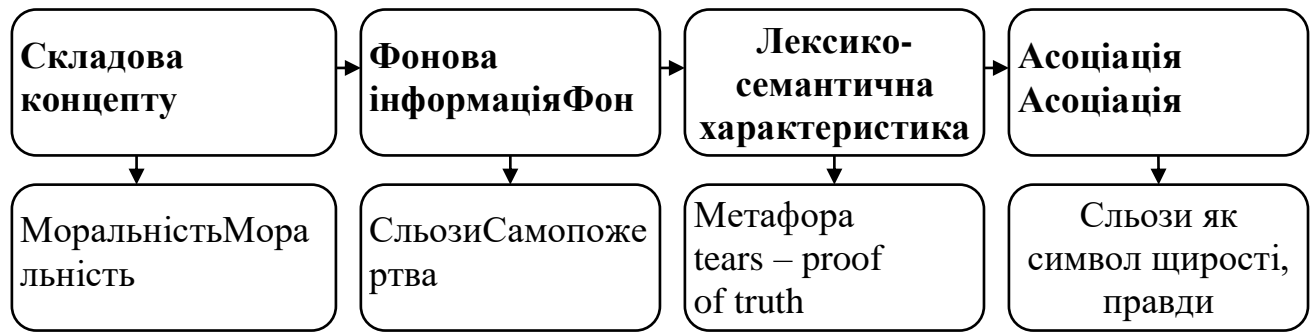

Рис. 2.7. Слот «Моральність – правда – сльози»

2.4.1.5. Слот «Моральність – справедливість – любов до порядку».

A love of order also shaped the principles of justice with death and marriage the main engines of housekeeping, the former being set aside exclusively for the morally dubious, the latter a reward withheld until the final page («Atonement», p. 3).

В аналізованому реченні складову *MORALITY* бінарного концепту представлено через поняття *justice* – «справедливості», яке асоціативно пов'язане з любов'ю до порядку. Любов до порядку як прояв моральності розкрито в сентенції, яка має повчальний характер – *A love of order also shaped the principles of justice (Любов до порядку також визначила принципи справедливості)*. Якщо звернутися до розуміння поняття порядку, то його можна зрозуміти як «налагоджений стан», «послідовність» та ін. Прагнення до підтримання порядку можна розглядати як прагнення до справедливості, адже справедливість – це теж порядок у дотриманні моральних принципів.

Отже, моральність у характеризованому уривку реалізується через структуру справедливість – любов до порядку (Рис. 2.8).

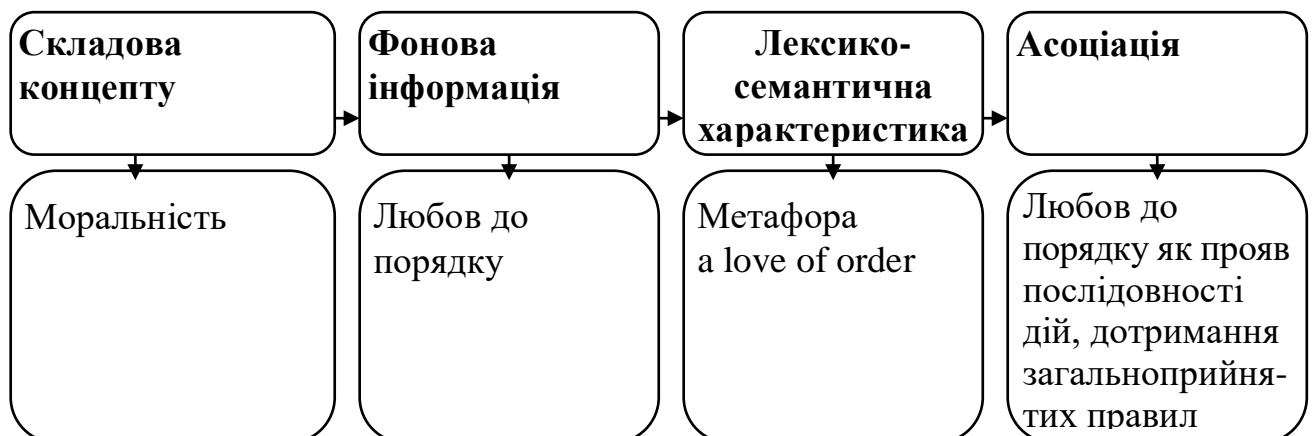

Рис. 2.8. Слот «Моральність – справедливість – любов до порядку»

2.4.1.6. Слот «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта». *«Public justice is the greatest kind of show, my brother. Drama. Suspense. And, best of all, education en masse.»* He snapped his fingers. The younger of the two guards lit him a cigarette. The Talib laughed. Mumbled to himself. His hands were shaking and he almost dropped the cigarette. *«But you want a real show, you should have been with me in Mazar. August 1998, that was.»* («The Kite Runner», p. 182).

У наведеному фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту реалізується через поняття *public justice*, тобто «суспільна справедливість», а точніше правосуддя, яке асоціативно пов'язане з шоу, драмою, невизначеністю та масовою освітою: *Public justice is the greatest kind of show, my brother. Drama. Suspense. And, best of all, education en masse.* Вираз *public justice* – це усталене словосполучення, яке виникло в результаті історичного розвитку суспільства. Зокрема, з історії відомо, що раніше правосуддя здійснювалось на очах народу, тобто публічно. Лексеми *Show. Drama. Suspense. Education en masse* – це однорідні метафоричні поняття, які вербалізують сутність поняття *public justice*. Так, наприклад, порівняння правосуддя з «шоу» або «драмою» – це метафора, побудована на схожості з театральним ефектом. А порівняння правосуддя з масовою освітою – це метафора, в основні інтерпретації якої лежить результат дії, тобто правосуддя служить «уроком» для широких мас населення.

Якщо правосуддя здійснюється публічно, його можна розглядати як показове, а тому ефект театральності або шоу є присутнім. Крім цього, правосуддя здійснюється певними учасниками процесу, як наприклад, судді, захисники, обвинувачі, а тому присутній ефект рольової гри. Відповідно, можна говорити про зв'язок з драмою. Насамкінець, правосуддя – це спосіб донести думку до широких мас населення, хоча результат одразу передбачити неможливо.

Отже, складова *MORALITY* бінарного концепту в актуалізованому фрагменті реалізується через структуру «справливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта» (Рис. 2.10).

Рис. 2.10. Слот «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта»

Таким чином, дослідження складової *MORALITY* бінарного концепту дозволило нам виділити чотири основні антиномії на соціальному та індивідуальному рівнях: антиномія Good/Evil (Добро/Зло); антиномія Justice/Injustice (Справедливість/Несправедливість); антиномія Loyalty/Betrayal (Вірність/Зрада); антиномія Truth/Lie (Правда/Неправда). В структурі складової *MORALITY* бінарного концепту як універсальні мікрополя виділені наступні: мікрополе «Good/Добро», мікрополе «Honesty/Чесність», мікрополе «Justice/Справедливість», мікрополе «Loyalty/Вірність», мікрополе «Truth/Правда». Близню периферію складової *MORALITY* бінарного концепту можна представити наступними структурними одиницями складової *MORALITY*: *virtue, justice, honour, goodness, decency, honesty, fair play, righteousness, probity, rectitude, uprightness*. Асоціативно-образна структура складової *MORALITY* бінарного концепту представлена наступними слотами: слот «Моральність – самопожертва – героїзм»; слот «Моральність – правда як винахід»; слот «Моральність – правда – кільце»; слот «Моральність – правда – сльози»; слот «Моральність – справедливість – любов до порядку»; слот «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта».

2.4.2. Слотова структура асоціативно-образного шару концептуального складника *AMORALITY* у сучасній художній англомовній прозі. В якості

антиномії до асоціативного шару складової *MORALITY* бінарного концепту, С. І. Меньшикова пропонує виділяти наступні одиниці асоціативного рівня: «Аморальність – зло», «Аморальність – Заздрість», «Аморальність – гнів», «Аморальність – надмірність» (Меньшикова, 2009).

Периферію складової *AMORALITY* бінарного концепту складають поняття, що є антонімічними по відношенню до понять периферії складової *MORALITY*:

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Non-chastity* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *badness, corruption, disgrace, wildness, dirtiness*. Наприклад: *Have you forgotten your-manners? This is my house! Amiragha is my guest tonight and I will not allow you to dishonor me like this!* («The Kite Runner», р. 128). В наведеному прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізована за допомогою дієслова *dishonor*, утвореного додаванням префікса *dis-*, який надає значення слову «анти». В тексті йдеться про необхідність пошани гостеві. Неповага до гостя сприймається як аморальний вчинок, ганьба для хазяїв та їх дому.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Indignity* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *injustice, insult, abuse, affront, discourtesy, disrespect, grievance, injury, outrage, put-down, reproach, slap, slight, slur, snub, taunt, take-down*. Наприклад: *«I came out to parley, not to suffer your insults. Say what you have to say, old man. What would you have of me?»* («A Clash of Kings», р. 406). В наведеному фрагменті складову *AMORALITY* бінарного концепту представлено іменником у множині *insults*. Образа виникає у відповідь на дії, які призводять до душевного хвилювання, спричиненого приниженням гідності. Відповідно, ображення іншої особи є аморальним вчинком. В тексті герой підкреслює, що не хоче примножувати страждання старого, тобто він не хоче вчиняти аморальні дії, які спричинять ще більше болю іншій людині.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Evil* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *depravity, iniquity, turpitude, corruption, hate, badness, destruction, vice, wickedness, foulness, poison, wrath, rage, envy,*

heartlessness. Наприклад: «*You know nothing,*» *she agreed, sweeping from the cell. Brienne fell in beside her, silent. It is simpler for her, Catelyn thought with a pang of envy. She was like a man in that* («A Clash of Kings», p. 292). В наведеному фрагменті складову *AMORALITY* бінарного концепту актуалізовано метафорою *pang of envy*. Героїня (Кейтлін) відчуває муки (страждання) злості. Злість – це почуття недоброзичливості, роздратування. Емоція злості виникає в результаті отримання психологічної травми як наслідок образи, задрощів тощо. Лексема *pang* в складі метафори *pang of envy* вербалізує значення сильного душевного болю.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Dishonesty* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *chicanery, corruption, criminality, deceit, duplicity, falsehood, fraud, graft, infidelity, mendacity, treachery, trickery, artifice, bank, creating, chicane, crookedness, cunning, double-dealing, faithlessness, falsity, flimflam, fraudulence, guile, hocus-pocus, infamy, insidiousness, perfidiousness, perfidy, racket, rascality, slyness, stealing, swindle, trickiness, wiliness, fourberie, hanky-panky, unscrupulousness*. Наприклад: *Unlikely as it seemed, Reek could read and write, and he was possessed of enough base cunning to have hidden an account of what they'd done* («A Clash of Kings», p. 357). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена лексемою *cunning*. Герой (Рік) є досить освіченим, щоб проявляти хитрість. Хитрування передбачає обман інших, здобуття бажаного шляхом введення інших людей в оману, що робить хитрість аморальним вчинком.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Vice* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *carnality, corruption, debasement, debauchery, decay, degeneracy, depravity, evildoing, indecency, iniquity, lechery, lewdness, licentiousness, looseness, lubricity, lust, maleficence, malignance, offense, perversion, profligacy, bot, sensuality, squalor, transgression, trespass, venality, wickedness*. Наприклад: *Well, I'd hate to think I was climbing through wardrobes and suffering the pangs of frustrated lust all for naught* («A Clash of Kings», p. 107). В наведеному фрагменті складову *AMORALITY* бінарного концепту реалізовано

лексичною одиницею *lust* в складі метафори *the pangs of frustrated lust*. Лексема *lust* вербалізує значення хіті, яке розглядається як аморальне, оскільки це прагнення непідконтрольного фізичного задоволення, яке може бути пов'язане з порушенням соціальних та моральним норм. Слово *pangs* служить виразником ступеня інтенсифікації хіті. В прикладі хіть викликає справжні муки.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Injustice* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *abuse, breach, crime, discrimination, inequality, inequity, infringement, malpractice, maltreatment, oppression, outrage, prejudice, transgression, unfairness, violation, damage, encroachment, grievance, wrongdoing, favoritism, infraction, iniquity, malfeasance, miscarriage, mischief, negligence, offense, partiality, partisanship, ruin, villainy, dirty deal, crying shame, onesidedness, angry*. Наприклад: *Baba was always telling us about the mischief he and Ali used to cause, and Ali would shake his head and say, “But, Agha sahib, tell them who was the architect of the mischief and who the poor laborer?” Baba would laugh and throw his arm around Ali* («The Kite Runner», p. 13). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена іменником *mischief*. Слово *mischief* в тексті вербалізує індивідуальне зло, оскільки йдеться про біди конкретних героїв (Алі та Баба). Для героїв ці біди є аморальним проявом долі по відношенню до них, оскільки події, які з ними стаються сприймаються як несправедливість.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Dishonour* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *disgrace, reproach, abasement, abuse, affront, blame, degradation, discourtesy, discredit, disesteem, disfavor, disrepute, ignominy, indignity, infamy, insult, offense*. Наприклад: *If I have given offense, I am deeply sorry. All men know how much we love you, my lord. And how much we need you* («A Clash of Kings», p. 182). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена іменником *offense*. Образа виступає аморальним вчинком, оскільки змушує іншу особу страждати або відчувати розчарування, сум. В тексті для героя образа має негативні наслідки, оскільки вона завдає страждань не лише іншій людині (лорду), а й йому самому.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Indecency* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *drunkenness, impropriety, bawdiness, coarseness, crudity, foulness, grossness, immodesty, impurity, incivility, indelicacy, lewdness, licentiousness, offense, rage, smuttiness, unseemliness, vileness*. Наприклад: *He walked out on the beach to the edge of the light and stood with his clenched fists on top of his skull and fell to his knees sobbing in **rage*** («The help», р. 81). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена іменником *rage* в складі метафори, яка передає емоційний стан людини *sobbing in rage*. З прикладу бачимо, що емоція гніву є настільки сильною, що змушує людину ридати. Емоція гніву належить до проявів аморальності, оскільки передбачає бурхливий вияв злості по відношенню до іншої особи. Це той стан, коли сильне обурення і роздратування робить емоції людини невідконтрольними, а значить, може мати негативні наслідки.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *unrightness* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *disgrace, dishonesty, dishonor, punishment*. Наприклад: *Denying his help, any possibility of making amends, was his punishment. The unexpectedly freezing water that caused her to gasp was his **punishment**. She held her breath, and sank, leaving her hair fanned out across the surface. Drowning herself would be his **punishment*** («Atonement», р. 9). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена іменником *punishment*. В прикладі вжито повтор *to gasp was his punishment... drowning herself would be his punishment*, метою якого є інтенсифікація ефекту від покарання. Йдеться про самогубство героїні, яка бачить покарання чоловікові у своїй загибелі. Таке покарання можна розглядати як аморальний вчинок, оскільки будь-яке покарання, якщо воно не визначене законом, є проявом особистої помсти, тобто проявом егоїзму, бажання хоча б такої ілюзорної перемоги над тим, хто завдав болю.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Intemperance* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *agitation, upset, discomposure, extreme, indulgence, intensity, severity, violence, outrageousness, ambition, wildness*. Наприклад: *Briony knew he had a point. This was precisely why she loved plays,*

or hers at least; everyone would adore her. Looking at the boys, under whose chairs water was pooling before spilling between the floorboard cracks, she knew they could never understand her ambition («Atonement», р. 4). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена словом *ambition*. Лексема вербалізує значення аморальності. Для жінки амбіції виступають засобом реалізації, яке чоловік не розуміє цих амбіцій. Для нього прагнення жінки стають злом, оскільки позбавляють його можливостей керувати нею.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Immodesty* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *boldness, confidence, impropriety, arrogance, braveness, conceit, courage, ego, self-confidence, pride*. Наприклад: *I ought to be glad that fool's out of my hair. But being here by myself, I feel like an intruder* («The help», р. 65). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізована іменником *intruder* в складі порівняння *I feel like an intruder*. З одного боку, герой вважає себе надокучливою людиною. Надокучливість сприймається як аморальний вчинок, тому що передбачає втручання в «простір» іншої особи без її бажання на це. З іншого боку, порівняння свідчить про те, що герой невпевнений в собі й насправді не знає, чи є він небажаним гостем, що спричиняє його душевні муки.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Tactlessness* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *agitation, disregard, carelessness, bad manners, ignorance, inability, ineptness, impoliteness, neglect, negligence, omission, rudeness, thoughtlessness, stupidity, upset*. Наприклад: *I scour my room, but it's nowhere to be found. Finally, I stand still in my quiet bedroom, a slow tingle of panic working its way up my spine* («The help», р. 83). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена іменником *panic* в складі метафоричного виразу *a slow tingle of panic working its way up my spine*. Стан паніки порівнюється з живою істотою, що зробила свою роботу, а саме викликала сильну емоційну реакцію героя.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Cruelty* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *disdain, disapproval, malevolence, meanness,*

ill will, mercilessness, selfishness, unkindness, bad fortune, disfavor, intolerance, uncompassion, murderer. Наприклад: *Timeon was a cruel man and a murderer, but I do not thine he lied about the Hound* («A Feast for Crows», р. 208). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту виражена лексемою з негативною семантикою *murderer*, що передає значення «вбивця». Вбивство засуджується суспільством та суперечить релігійно-моральним нормам поведінки. В тексті лексему *murderer* застосовано для прямого опису героя (Тімеона) як жорстокої людини і вбивці.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Disloyalty* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *sedition, treachery, breach of trust, treason, apostasy, disaffection, faithlessness, deceitfulness, double-dealing, falseness, falsity, inconstancy, perfidiousness, perfidy, violation, bad faith, recreancy, betrayal of trust, seditiousness, untrueness*. Наприклад: *The old woman's eyes were yellow, and crusted all about with something vile* («A Feast for Crows», р. 305). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена прикметником *vile* в складі метафори *eyes... crusted all about with something vile*. Очі (погляд) старої жінки порівнюється з неживим. В неї погляд покритий «осадам» чогось підлого, аморального.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Infidelity* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *enmity, disloyalty, faithlessness, inconstancy, lying, treachery, unsteadiness, wavering*. Наприклад: *If your father supposes I bear him some enmity for that, it's only because he never knew Rodrik* («A Clash of Kings», р. 182). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізовано іменником *enmity*, який передає значення ворожості, неприязні до кого-небудь. В тексті герой відчує ворожість до чужого батька. Ворожість є аморальним вчинком, оскільки вона виникає як реакція на незадоволеність від нездійснення бажаного.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Impatience* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *anger, annoyance, anxiety, eagerness, edginess, excitement, nervousness, restlessness, uneasiness, agitation, avidity, disquietude,*

expectancy, fretfulness, haste, hastiness, heat, impetuosity, irritability, rashness, restiveness, shortness, suspense, vehemence, violence, ants in pants, irritableness, quick temper, snappiness. Наприклад: *Ramsay's smile curdled at the sight, and anger flashed across his face. «What is this, some mockery?» («A Dance With Dragons», p. 152).* В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена словом з негативною семантикою *anger*. В тексті бачимо, що гнів, наче блискавка, спалахує на обличчі героя (Ремсі) – *anger flashed across his face*. Реакція гніву виникає в результаті глузування над ним, яке вважається способом приниження людини. Аморальність вчинку полягає у тому, що приниження, як правило, має на меті, зумисне висміювання недоліків або вад людини, це спроба свідомої образи гідності іншої особи.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Innobleness* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *dishonor, indecency, insignificance, unimportance, bad manners, worthlessness*. Наприклад: *One was the serjeant called Scar, a black-tempered brute with a head as smooth as stone and the shoulders of an ox («A Dance With Dragons», p. 430).* В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена метафорою *black-tempered brute*. Складений прикметник в складі метафори *black-tempered* містить колоронім *black*, що має пряме значення «чорний». В переносному значенні, колоронім *black* вербалізує значення «похмурий; злий; сердитий» та ін. Героя (сержанта) описано як людину з «чорним» характером, тобто ця особа сприймається як зла та жорстока по відношенню до інших. Це підтверджується використанням іменника *brute* – *тварина*. Герой (сержант) порівнюється з твариною, тобто його злість та жорстокість базуються на тваринних інстинктах, в ньому немає нічого людського.

– Дальня периферія до поняття ближньої периферії *Impoliteness* в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: *discourtesy, ill-tempered destrier, boorishness, disrespectst, inconsiderations, unmannerliness*. Наприклад: *No disrespect to you, Lady Stark, but it would have been more seemly had Lord Robb come to pay homage to the king himself, rather than hiding behind his mother's skirts. («A Clash of*

Kings», р. 154). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована іменником *disrespect*, утвореним від іменника *respect* шляхом додавання префікса *dis-*, який надає слову протилежного значення. Вияв неповаги до Леді Старк є проявом аморальності. Неповага до жінки історично засуджується в будь-якому суспільстві.

Встановлення асоціативних зв'язків в межах складової *AMORALITY* бінарного концепту в сучасній художній прозі виділило ряд структур, які є авторсько-індивідуальними.

2.4.2.1. Слот «Аморальність – брехня – день». *The fire flared in the wind and sparks raced away down the sand. He set the empty tin between his feet. Every day is a lie, he said. But you are dying. That is not a lie* («The Road», р. 77).

В аналізованому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізується через поняття «брехня», асоціативно пов'язана з днем. Слот реалізується у формі фразеологізму-сентенції *Every day is a lie*. Ця асоціація виникає лише в контексті, хоча можна припустити, що кожного дня якась людина говорить неправду. Відповідно, день символізує звичайне життя, в якому люди є недосконалими (Рис. 2.11).

Рис. 2.11. Слот «Аморальність – брехня – день»

2.4.2.2. Слот «Аморальність – зло – природний інстинкт». *'Of course they did. As you have always attempted to, Joshua. It's a natural instinct.'* *'Nobody wants to be different, I guess.'* («The Long Earth», р. 307).

У наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована поняттям «зло», яке асоціативно пов'язане з природним інстинктом: *It's a natural instinct.* Метафора *natural instinct* означає інстинкт, який закладено в людині природою, тобто від народження. Прикметник *natural* в складі метафори надає поняттю «інстинкт» першородності, зв'язку зі світом природи. Тобто інстинкт розглядається як якість людини, яка визначається її природою, вона є неусвідомленою. Підтвердження цьому знаходимо в психології, де інстинкт аналізується як мотив дії, що неусвідомлений до кінця. Його можна пояснити лише внутрішнім прагнення людини до дії. В основі такого прагнення лежить яка-небудь потреба, наприклад, фізична потреба у їжі (Рис. 2.12):

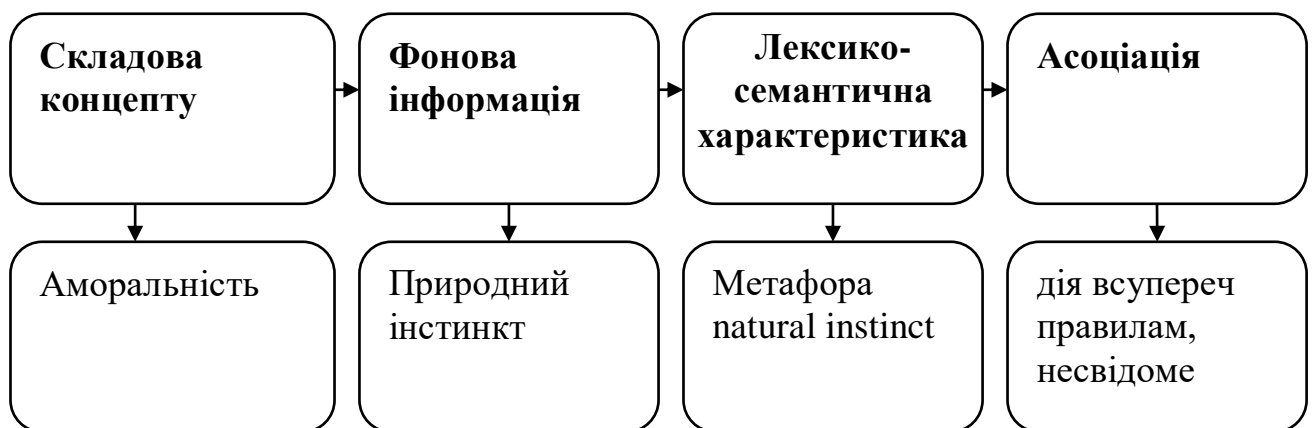

Рис. 2.12. Слот «Аморальність – зло – природний інстинкт»

2.4.2.3. Слот «Аморальність – зло – посмішка». «*Would you make me your captain for the night, my lord prince?*» *She had the wickedest smile he'd ever seen on a woman*) («A Clash of Kings», p. 169).

У цьому реченні складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена поняттям «зло», яке асоціюється з посмішкою. В загальному значенні посмішка є проявом позитивних емоцій, оскільки сміх викликає задоволення, радість, щастя. Складову *AMORALITY* бінарного концепту відтворено за допомогою метафори і гіперболи *wickedest smile*. Однак, якщо за посмішкою приховані нечесні наміри, вона інтерпретується як прояв зла (Рис. 2.13):

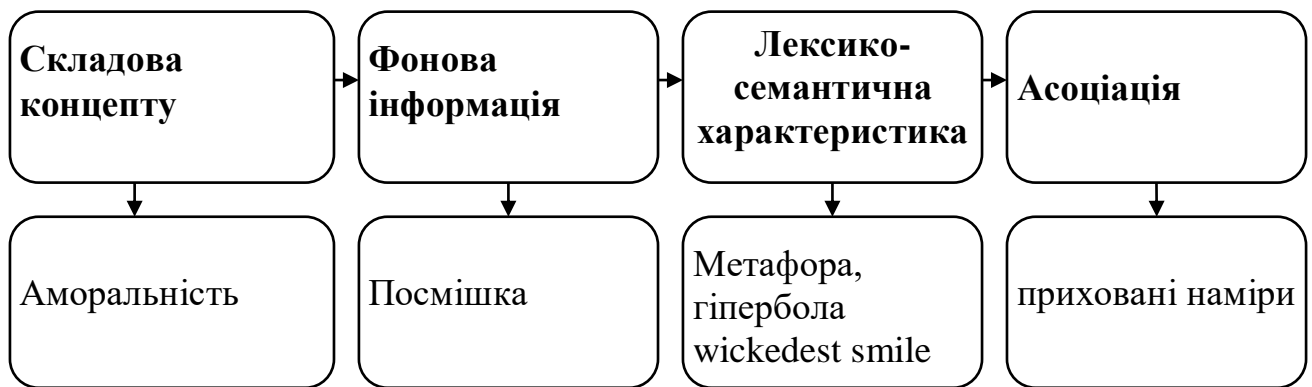

Рис. 2.13. Слот «Аморальність – зло – посмішка»

2.4.2.4. Слот «Аморальність – зло – гріх». *Bastards were common enough, but incest was a monstrous sin to both old gods and new, and the children of such wickedness were named abominations in sept and godswood alike* («A Clash of Kings», p. 221).

Складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізується через поняття «зло», яке асоціюється з гріхом. Символ гріху бере початок з християнських уявлень, а саме першородного гріху, вчиненого Адамом та Євою в райському саду. Гріх є проявом свавілля людини, її неслухняності та недотримання вказівок. В наведеному фрагменті злом є інцест, який називають жахливим гріхом, або гріхом, який може вчинити лише монстр. Монстром в цьому випадку виступає людина, яка вже перейшла межу моральності та скотилася до низів (Рис. 2.14).

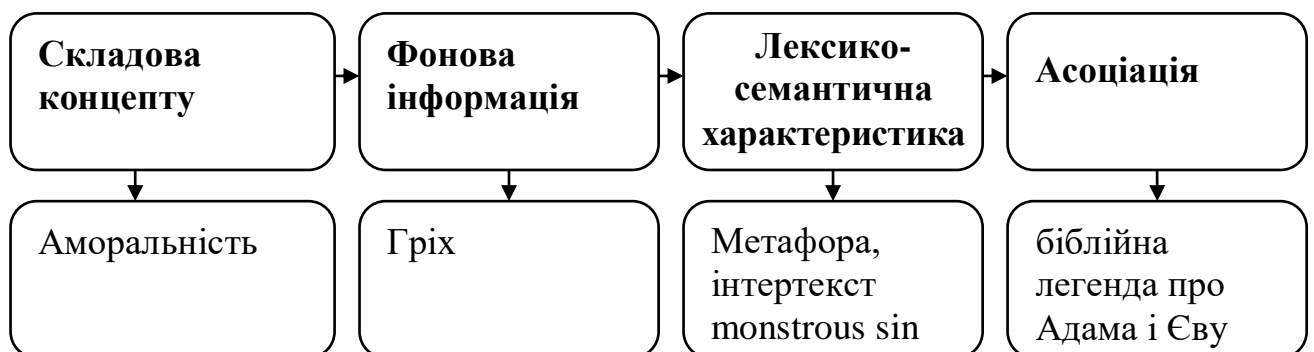

Рис. 2.14. Слот «Аморальність – зло – гріх»

2.4.2.5. Слот «Аморальність – зло – справа». «*Evil work.*» *Strongboar filled his cup again. «Lady Mariya, Lady Amerei, your distress has moved me. You have my word, once Riverrun has fallen I shall return to hunt down the Hound and kill him for you. Dogs do not frighten me.»* («A Feast for Crows», p. 258).

В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена поняттям «зло», яке асоціюється з лихою справою. Складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена метафорою *evil work*. Справа може бути лихою, якщо її результат спричинив або може призвести до негативних наслідків по відношенню до інших людей (Рис. 2.15):

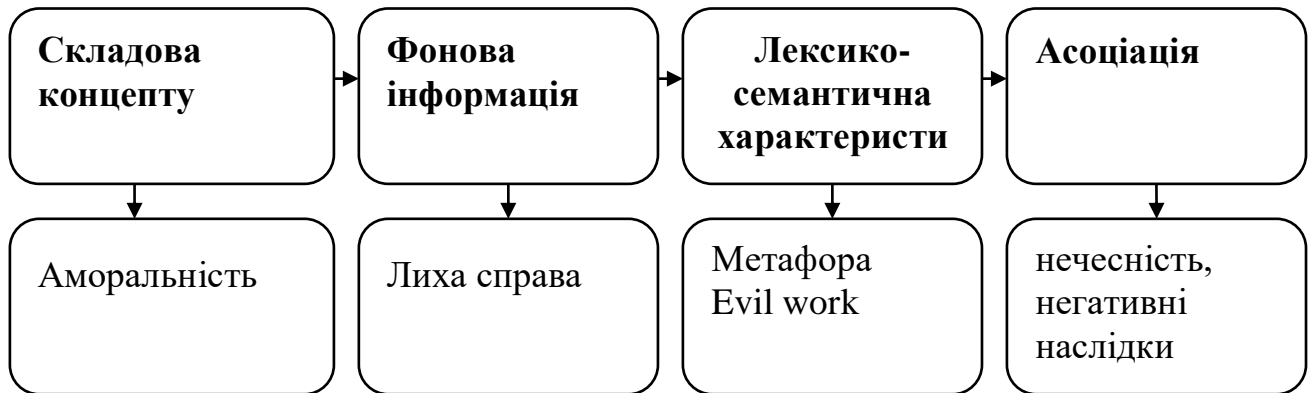

Рис. 2.15. Слот «Аморальність – зло – справа»

2.4.2.6. Слот «Аморальність – зло – мрія/сон». *This is an evil dream, she thought. But if she were dreaming, why did it hurt so much?* («A Feast for Crows», p. 357).

У даному прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізується через поняття «зло», яке асоціюється з мрією/сном. загальновідомо, що мрія/сон сприймаються як результат роботи підсвідомості. Підсвідомістю людини керують інстинкти, а тому вона не може відповідати за свої вчинки або думки. Використання лексеми *evil* вказує на негативну природу мрії/сну (Рис. 2.16):

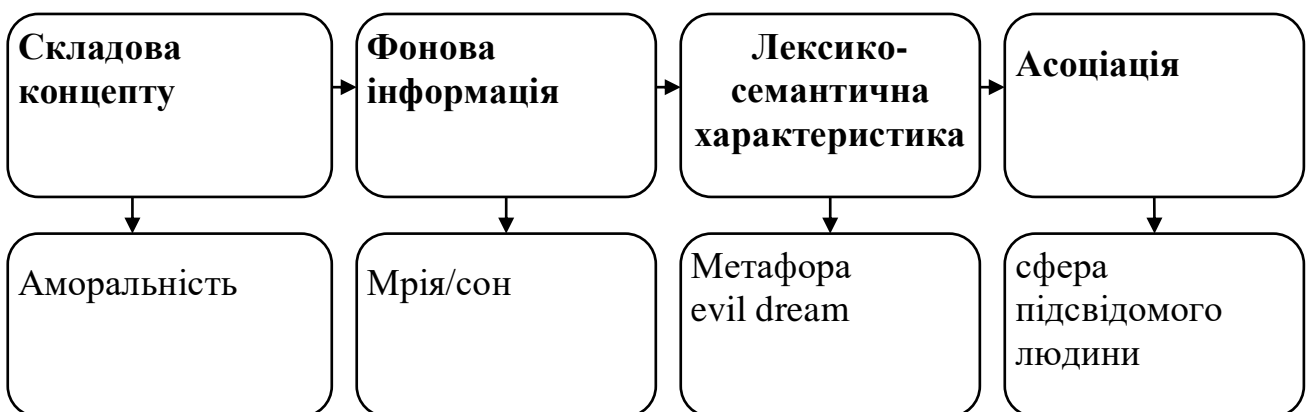

Рис. 2.16. Слот «Аморальність – зло – мрія/сон»

2.4.2.7. Слот «Аморальність – зрада – дике полум'я». *Tyrion shifted uncomfortably in his saddle. He was pleased that Cersei had not been idle, but wild fire was treacherous stuff, and ten thousand jars were enough to turn all of King's Landing into cinders* («A Clash of Kings», p. 29).

Складова концепту *AMORALITY* у фрагменті реалізується через поняття «зради», асоціативно пов'язане з диким полум'ям. Складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена метафорою і перифразом: *wild fire is a treacherous stuff*. Символіка вогню одержала глибинне вимірювання, оскільки вогонь є метафорою для опису самого Бога (Яхве – вогонь народжуючий). Вогонь може руйнувати будь-які форми, а також своєю потенцією нести очисну функцію. Вогонь супроводжує явище Бога, Святий Дух сходить на апостолів у вигляді язиків полум'я. Язики полум'я як символ божественності зображувалися над головами різних міфологічних і культових персонажів в багатьох країнах Сходу. Існування у вогні і проходження через вогонь (в різних ритуальних практиках) є проявами трансгресії і символізують вихід за межі людських можливостей (Бідзілі, 2007). В наведеному фрагменті вогонь символізує зраду. Він асоціюється з непостійністю, язичництвом та ін.

Рис. 2.17. Слот «Аморальність – зрада – дике полум'я»

2.4.2.8. Слот «Аморальність – зрада – вовча згряя». «*My father was a traitor,*» *Sansa said at once. «And my brother and lady mother are traitors as well.» That reflex she had learned quickly. «I am loyal to my beloved Joffrey.» «No doubt. As loyal as a deer surrounded by wolves.»* («A Clash of Kings», p. 23).

У наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована поняттям «зрада», яке асоціюється з вовчою зграєю. Складова *AMORALITY* бінарного концепту виражена метафорою та фразеологізмом *as loyal as a deer surrounded by wolves*.

В цілому образ вовка пов'язується з символікою війни. Він був тваринним, присвяченим богу війни Марсу, втілював військову доблесть у римлян і єгиптян. Вовки були супутниками скандинавського бога Одіна, що наділявся функцією військового вождя. В той же час в рамках більшості архаїчних культур вовк – це образ ворога. Так, наприклад, в Біблії він виступає уособленням хижості і злості; вовк – це найзліший ворог пастиря, викрадач овець (тобто людей як пастви), воїни «як від вовків» захищають від ворогів народ. Негативний аспект образу виявляється і в тому, що вовк частіше за інших тварин виступає як перевертень на півдні і заході Євразії. В середньовічній європейській культурі він втілює злість, жадність, хіть (Словник журналіста, 2007) (Рис. 2.18):

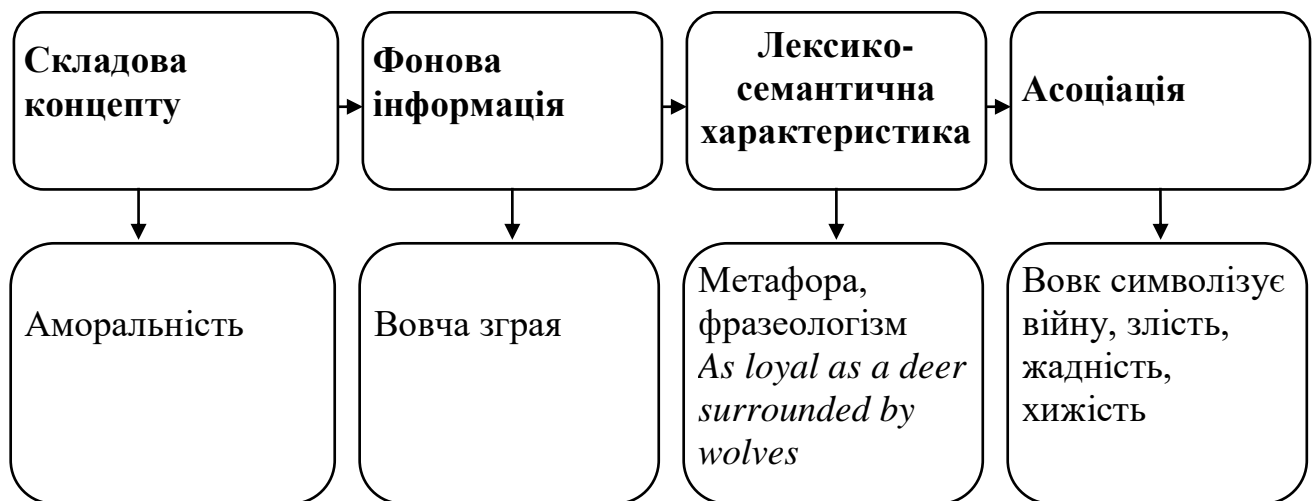

Рис. 2.18. Слот «Аморальність – зрада – вовча зграя»

Таким чином, підсумовуючи результати дослідження складової *AMORALITY* бінарного концепту, можна зробити наступні висновки: складова *AMORALITY* бінарного концепту складається з наступних елементів: протидія суспільним нормам; здійснення антисоціальних дій; руйнування моральних настанов; вчинку всупереч совісті та ін. Модель складової *AMORALITY*

бінарного концепту представлена наступними мікрополями: «Evil/Зло», «Dishonesty/Нечесність», «Dishonesty/Нечесність», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада», «Lie/Неправда». Слотова структура складової *AMORALITY* бінарного концепту представлена лексичними одиницями ближньої і дальньої периферії. Авторсько-індивідуальні слоти репрезентовані наступними асоціаціями: «Аморальність – брехня – день», «Аморальність – зло – природний інстинкт», «Аморальність – зло – посмішка», «Аморальність – зло – гріх», «Аморальність – зло – справа», «Аморальність – зло – мрія/сон», «Аморальність – зрада – дике полум'я», «Аморальність – зрада – вовча зграя».

Висновки до розділу 2

Дослідження лінгвокогнітивних аспектів бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* в сучасній американській художній картині світу будувалось на основі антиномій, які базуються на розумінні моралі як соціального та індивідуального явища.

Сукупність понять бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* формує два макрополя, представлені наступними мікрополями: «Good/Добро», «Honesty/Чесність», «Justice/Справедливість», «Loyalty/Вірність», «Truth / Правда»; «Evil/Зло», «Dishonesty/Нечесність», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада», «Lie/Неправда».

Оскільки дослідження концептів можливе лише в мові, на основі текстів художньої мови встановлені значення ближньої та дальньої периферії бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY*. Ближня периферія складової *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту представлена наступними поняттями: *Chastity, Dignity, Goodness, Honesty, Virtue, Justice, Honour, Decency, Modesty, Tact, Mercy, Debt, Conscience, Fidelity, Patience, Nobleness, Politeness*. Ближня периферія складової *АМОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту представлена бінарною опозицією до наведених понять: *Non-chastity, Indignity, Evil, Dishonesty, Vice, Injustice, Dishonour, Indecency, Immodesty, Tactlessness, Cruelty, Intemperance, Unrightness,*

Disloyalty, Infidelity, Impatience, Innobleness, Impoliteness. Дальня периферія представлена лексичними одиницями, які належить до бінарного концепту *МОРАЛЬНІСТЬ/АМОРАЛЬНІСТЬ* на основі асоціативного зв'язку.

У зв'язку з тим, що бінарний концепт *MORALITY/AMORALITY* не належить до матеріальних концептів, складність становило виокремлення індивідуальних авторських понять, побудованих на оказіональних зв'язках, тобто на основі власного розуміння. В результаті виділені наступні слоти в складовій *MORALITY* бінарного концепту: «Моральність – самопожертва – героїзм», «Моральність – правда як винахід», «Моральність – правда – кільце», «Моральність – правда – сльози», «Моральність – справедливість – любов до порядку», «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта»; в складовій *AMORALITY* бінарного концепту: «Аморальність – брехня – день», «Аморальність – зло – природний інстинкт», «Аморальність – зло – посмішка», «Аморальність – зло – гріх», «Аморальність – зло – справа», «Аморальність – зло – мрія/сон», «Аморальність – зрада – дике полум'я», «Аморальність – зрада – вовча згряя».

Насамкінець, можна зробити висновок, що поняття, які належать до складової *MORALITY* бінарного концепту, характеризуються позитивною конотацією, що виражає ставлення та відношення на основі понять «добра», «справедливості», «чесності» тощо. Складова *AMORALITY* бінарного концепту, навпаки, представлена лексичними одиницями з негативною конотацією, оскільки характеризує нечесні, засуджувані суспільством вчинки людей, як зрада, підступництво, обман та ін.

Основні положення та висновки другого розділу відбито в одноосібних публікаціях дисертантки (Коломійчук, 2015с, 2016, 2017).

РОЗДІЛ 3

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ БІНАРНОГО КОНЦЕПТУ *MORALITY/AMORALITY* У СУЧАСНИХ АМЕРИКАНСЬКИХ ТОК-ШОУ

3.1. Мовно-комунікативні характеристики сучасних американських ток-шоу.

Успіх комунікації залежить від володіння мовцем трьома основними категоріями, до яких належать мова, психологія та логіка. Планування процесу комунікації передбачає звернення до відбору дій та оптимальних способів реалізації комунікативної мети, тобто до вибору комунікативної тактики або стратегії.

В лінгвістиці поняття «стратегія» і «тактика» аналізуються в аспекті комунікації, де вони визначаються як «комунікативна стратегія» і «комунікативна тактика». «Комунікативна стратегія» представляє собою певний спосіб організації поведінки мовця, який визначається його задумом та інтенційними намірами, тобто це мовленнєва поведінка, яка диктується практико-прагматичними цілями мовця (Борисова, 1999, с. 85-86). Також під «комунікативною стратегією» можна розуміти вибір тих чи інших мовленнєвих та мовних засобів, які відповідають цілям комунікації (Макаров, 2003, с. 193). «Комунікативна тактика» інтерпретується як сукупність практичних дій в ході мовлення або комунікації. Комунікативна тактика відрізняється від комунікативної стратегії тим, що перша співвідноситься з сукупністю комунікативних намірів, в той час як друга – з комунікативною метою (Клюев, 2002, с. 51-76). Комунікативна тактика відрізняється від комунікативної стратегії тим, що «мовленнєвою тактикою є мовленнєві дії, які сприяють реалізації комунікативної стратегії» (Иссерс, 1999). До ефективних комунікативних стратегій та тактик належить використання лексико-стилістичних засобів, які включають емоційно-експресивну лексику, образні слова і вирази (метафори, порівняння) тощо. Поширеними комунікативними тактиками є заперечення, виправдання, провокації.

Дослідження свідчать (Ларина, 2004; Иссерс, 1999; Цімох, 2015), що мовлення учасників ток-шоу характеризується поєднанням спонтанності та підготовленості. Над створенням програми ток-шоу працюють сценаристи, режисери та ін., а тому вони визначають та задають напрям дискусії. Відповідно, формат будь-якого ток-шоу продиктовано комерційною вигодою проекту, тобто метою є залучення глядачів до перегляду готового продукту, а це можливо лише якщо ток-шоу викличе зацікавленість глядача. В сучасних лінгвістичних дослідженнях серед основних рис ток-шоу можна виділити наступні (Салихов, 2014, с. 78-79):

1. Пропонування альтернативного рішення проблеми, піднятої в дискусії, так названа «терапія», наприклад:

J. OSTEEN: Well, I'm an optimist. And – and I see it – when we travel from city to city we see stadiums filled with people that are hungry for faith, hungry for hope. And when I grew up, Piers, a church of 1,000 was a big, big deal, you know?

*My dad – I remember when he had that – when he hit that mark. **But today, there are churches all over that have thousands and thousands.** So, I think the faith in America is at an all time high, really all over the world.*

MORGAN: Well, I've heard contradictory reports –

J. OSTEEN: Yes. MORGAN: – on this. I've read that actually a lot of these figures are misleading. That actually when people count people coming out of American churches, it would seem that attendances are falling. But the impression given is they're actually on the up. What do you think is the reality? (CNN Larry King Live, episode with Joel Austin).

В цьому фрагменті ведучий (Морган) та його гість (Джоел Остін) пропонують різні погляди щодо місця віри в житті американців. Остін оптимістично дивиться на проблему віри в суспільстві, наводячи дані про існування тисяч церков – *But today, there are churches all over that have thousands and thousands.* Морган пропонує свою альтернативу, зауважуючи, що в нього інші дані, які не такі обнадійливі – *Yes. MORGAN: – on this. I've read that actually a lot of these figures are misleading.* Ця комунікативна тактика

«терапії» призначена для того, щоб спонукати аудиторію до роздумів, а також для того, щоб опонент замислився над тим, що його інформація або погляди можуть бути помилковими.

2. Участь аудиторії у вирішенні проблеми. Публіка може безпосередньо залучатися до обговорення проблеми. Також в ток-шоу практикується звернення до «дзвінків у студію», коли кожен бажаючий може поставити будь-яке питання гостеві. Важливо те, що глядач, який має змогу висловлювати свою позицію формує певний стереотип щодо оцінювання поведінки або вирішуваної проблеми, адже до обговорення може залучатися багато публіки (Яковець, 2007, с. 185). Участь публіки у висловленні своєї позиції або критики стирає межі між екранним героєм та реальним. Кожна людина з аудиторії приймає одну зі сторін – підтримка гостя; засудження гостя або нейтральне ставлення до поведінки гостя (Дондурей, 2004, с. 23), наприклад:

KING: There is a window here that you're not allowed to be with a prisoner. That's any prisoner. It has turned into a beautiful early evening here in Normandy on this incredible end of an incredible day.

UNIDENTIFIED MALE: It looks like a construction site. No big deal. They're pulling equipment. But there are 6,000 people. That's the horror (CNN Larry King Live : Celebrating, 2010). З цього фрагменту видно, що до дискусії залучається глядач – *unidentified male*. Його особу не ідентифіковано, а це свідчить, що він не є гостем програми. Оскільки глядач приймає участь в обговоренні питання, він належить до активної аудиторії. Глядач висловлює негативну позицію, що підтверджується використанням емоційно-експресивної лексичної одиниці *horror*.

3. Чітке розмежування категорій *добра* як прояву моральності та *зла* як прояву аморальності, наприклад:

MORGAN: Do you think politicians should back off the more violent rhetoric when they whip people up; when they get very, very angry. And it appears – whoever they are, whether they're political figures, they're commentators – usually on American television, a lot of people are too angry.

J. OSTEEN: Well, this is just my personal views – is I don't like the anger. I don't think that it's healthy. I think it's – you can be passionate and you can be firm. But I don't like to breed anger. I like to – where more it's being passionate. But just don't cross the lines.

MORGAN: Passionate, but not violent

J. OSTEEN: Yes (CNN Larry King Live, episode with Joel Austin, 2010).

В цьому фрагменті з ток-шоу бачимо чітке розмежування категорій *добра* і *зла*. Пристрасть (у справі) розглядається як *добро*, а гнів/злість як *зло*. Джоел Остін чітко розмежовує ці поняття. Зокрема, гостя зауважує, що потрібно бути пристрасним, але наводить застереження про те, що не треба переходити межу. Це застереження виражене за допомогою фразеологізму *don't cross the lines*, який має значення «не треба бути занадто зухвалим», «повинні бути певні рамки поведінки», «потрібно контролювати себе». Морган наводить уточнююче питання, використовуючи антитезу, яка одразу вказує публіці, яка поведінка є моральною, а яка аморальною: *passionate, but not violent*. Морган порівнює гнів/злість з насиллям. Таким чином, в цьому фрагменті, поняття *зла* реалізується через такі асоціативні лексичні одиниці як «гнів/злість» і «насилля».

4. Драматизм. Оскільки формат будь-якого ток-шоу обмежений лімітом часу, кожна репліка повинна бути звернена до емоційної сфери глядача, а це сприяє посиленню ефекту драматизації, наприклад:

*CALLER: I was wondering what was **the worst job** that you've ever had or the job you've hated the most like since you were ten or whatever?*

*DEGENERES: ... The **worst job** I ever had and I lasted a half a day was I worked in a glove factory in Atlanta, Texas. **It was horrible.***

KING: What was your job?

*DEGENERES: I was checking for too many fingers or a hole or something and gloves would just go by. Just being enclosed. Everything I did that was a 9:00 to 5:00 job I **hated**. Being in an office. I worked in a law firm. I was a court runner. I just **hated** being in a office (CNN Larry King Live: Interview with Ellen DeGeneres).*

Наведений фрагмент ток-шоу служить наочним прикладом реалізації ефекту драматизації, який досягається завдяки провокаційним питанням та використанню стилістично-експресивної лексики. Зокрема, питання про найгіршу роботу містить в собі провокацію, оскільки не залишає гостеві вибору в описі роботи, яка, навпаки, подобається. Запитання містить негативну конотацію *I was wondering what was **the worst job** that you've ever had...* Драматизм емпатизовано відповіддю гості, яка використовує стилістично експресивну лексику для опису роботи як *horrible, hated*. Зауважимо, що дієслово *hated* вживається двічі. Цей повтор служить меті посилення експресії при передачі своєї зневаги до роботи, яку виконувала гостя.

До специфічних рис сучасних американських ток-шоу належить оформлення тексту полілогу. Зокрема, це наявність стандартних елементів, серед яких можна назвати привітання ведучого ток-шоу. Інша характерна риса ток-шоу – це конфліктність або опозиційність думок. Так, кожен учасник намагається відстояти власну думку, що безперечно створює конфлікт з опонентом в полілозі. Насамкінець, спонтанність питань, які ставить один з учасників веде до невідповідності мовлення опонента. Отже, як лінгвістичне явище, ток-шоу представляє собою живу комунікацію, яка визначається інтересами та рівнем соціально-когнітивного і мовленнєвого розвитку її учасників (Яренчук, 2012, с. 101).

Лексико-стилістичний потенціал мовлення учасників ток-шоу включає емоційно-експресивну лексику, метафоричні вирази, емпатичні конструкції, риторичні запитання та ін. В сукупності вони складають основи увиразнення полеміки. Розглянемо для прикладу наступний фрагмент:

*KING: When you were on this show in February, you said you and your husband, Rene, great friend, **would love to have another child**. And you were trying. It turns out you may have been – you may have gotten pregnant right after that show.*

*DION: That's right. We had tried time after – we've tried five times before this last try that worked out. And I guess when you try and you believe and you just – we just kept trying. **And we were blessed twice**. And it's just amazing to have my*

9 1/2-year-old beautiful boy and now we waited so long to have – and hoped for another child and we were blessed – double blessed (CNN Larry King Live : One-on-One with Celine Dion).

З наведеному епізоді бачимо, що ведучий Кінг в діалозі з Селін Діон згадує про те, як в лютневому ток-шоу зірка згадувала, що вона з чоловіком мріють про ще одну дитину. Селін Діон тричі повторює дієслово *blessed*. Використання нею повторів є не випадковим. По-перше, повтор демонструє емоційний стан жінки – стан щастя від того, що її надії справдилися. По-друге, повтор відіграє роль каламбуру *blessed twice i double blessed*. Зірка отримала «благословення двічі» і «була благословенна удвічі більше». Отже, завдяки повтору і каламбуру створено позитивний емоційно-насичений діалог.

Крім цього, слід зазначити, що в мовленні учасників ток-шоу простежується широке використання оцінної лексики. Це пояснюється дискусійним характером жанру ток-шоу, наприклад:

BROOKS: It was scary. I mean, I would describe it as being naked outside and the temperature was very cold, if you know what I mean. I mean, you're exposed...(CNN Larry King Live : Interview With Garth Brooks).

В цьому фрагменті Брукс вживає ряд оцінних лексичних одиниць, в тому числі заснованих на порівняннях – *scary, as being naked; exposed*.

Отже, організація ток-шоу як полілогу між ведучим та його учасниками передбачає використання різних мовленнєвих засобів для досягнення емоційного ефекту та маніпулювання свідомістю глядача. Відповідно, мовленнєві засоби спілкування учасників мають носити не лише інформативний, а й емоційно-експресивний характер, що дозволить їх мовленню звучати більш впевнено та переконливо.

3.2. Художні засоби вираження предметно-логічного значення бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу

Мовлення учасників ток-шоу характеризується широким використанням різних лексико-стилістичних засобів, які в сукупності формують стиль мовця

та сприяють досягненню ним комунікативної мети. Як відомо з лінгвістичних досліджень, використання влучних емоційно-експресивних лексичних одиниць має більш сильний вплив на свідомість слухача. Цій же меті сприяє використання слів з позитивною і негативною конотацією в семантиці поняття. Оскільки в структурі будь-якого концепту виділяється, у першу чергу, предметно-логічний зміст, у цьому розділі ми акцентуємо увагу на лексико-стилістичних засобах його вербалізації при відтворенні в текстах ток-шоу бінарного концепту *MORALITY/AMORALITY* (Сафарова, 2005; Салихов, 2014, 2016; Ярошевська, 2010, 2013).

3.2.1. Вербалізація предметно-логічного значення складової *MORALITY*. Аналіз текстів ток-шоу свідчить, що американське суспільство має універсальні уявлення про моральність. Предметно-логічне значення складової *MORALITY* бінарного концепту представлене базовими значеннями, які репрезентують основні чесноти або моральні якості людини. Зокрема, американці цінують добро, чесність, відданість, любов та інші подібні якості, вважаючи їх проявами моральної поведінки. Відповідно, в текстах ток-шоу на позначення складової *MORALITY* бінарного концепту вживаються лексико-стилістичні засоби, в семантиці яких реалізовано їх предметно-логічний зміст. Наприклад:

BON JOVI: I did. The great John Shanks, a common friend of ours, you and I. And –

KING: John, we're neighbors.

BON JOVI: He's a good man. He's produced my last three albums (CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi, 2010). У зазначеному фрагменті з ток-шоу складова *MORALITY* бінарного концепту представлена лексичними одиницями *friend* і *good*. Стилістично предметно-логічний зміст обох одиниць містить позитивну конотацію. Зокрема, слово *friend* передає значення людини, що має спільні інтереси з ким-небудь і пов'язана з ним довірчими відносинами та лояльністю. Друге слово, яке вербалізує складову *MORALITY* бінарного концепту *good* – означає володіння набором певних якостей, таких як порядність,

чесніть, добродушність та інші. З предметно-логічним змістом лексеми *friend*, яка вербалізує складову *MORALITY* бінарного концепту, пов'язане поняття довіри, яка є основою дружніх відносин, наприклад: *BON JOVI: We're friends, we trust each other. At the end of the day, that's probably the most important thing...* (CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi, 2010). Наведений фрагмент містить стійке сполучення *trust each other*. Довіра сприймається американцями як умова тривалої дружби. На підтвердження цього, мовець використовує емпатичну конструкцію-перифраз, називаючи дружбу «найважливішою річчю у світі» - *most important thing*.... Звідси, можемо зробити висновок, що складова *MORALITY* бінарного концепту представлена лексичними одиницями зі стилістично позитивним понятійно-логічним змістом.

Ще однією складовою *MORALITY* бінарного концепту, яка пов'язана з почуттям довіри та дружби є прив'язаність та любов, наприклад:

BON JOVI: Well, that's for sure. And that – you mentioned that name, I mean he's New Jersey's most famous export and one of my few, if only, regrets in this business, was not having had the opportunity to shake his hand.

KING: You would have liked him.

BON JOVI: I would have loved that man (CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi, 2010). В аналізованому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізовано за допомогою градації дієслів – *liked* → *loved*. Семантично зазначені дієслова характеризуються наступним понятійно-логічним змістом – «мати симпатію, прив'язаність, сильне почуття до когонебудь» (*Longman Dictionary*). Бон Джові зауважує, що один з членів музичної групи пішов зі справи. На стверджувальне речення Кінга про те, що цей член групи сподобався йому, Бон Джові відповідає, що він «любив його». Любов є сильною емоцією, яка переважно володіє позитивним понятійно-логічним смислом, якщо тільки не йдеться про нещасну любов. В цьому прикладі слово вжито в прямому значенні – це почуття до друга.

В результаті дотримання моральної поведінки членами суспільства, формується певний стереотип щодо них, це так звана «репутація», наприклад:

*BON JOVI: Yes, it makes sense. But again, you know from where I come from and the guys I looked up to – now that's **our reputation**, is these marathon shows and a lot of hits...* (CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi, 2010). В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту представлена лексичною одиницею *reputation*, яка стилістично характеризується позитивним понятійно-логічним змістом в цьому контексті, адже слід враховувати, що репутація може мати й негативне тлумачення, якщо йдеться до «погану репутацію», тобто уявлення про негідність вчинків кого-небудь. Зокрема, з контексту випливає, що лексема *reputation* вербалізує позитивне значення складової *MORALITY* бінарного концепту – наявність стійкого уявлення про добропорядність, в прикладі – добропорядність членів музичної групи.

Ще одним поняттям, предметно-логічний зміст якого вербалізує складова *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту, є поняття обов'язку, наприклад:

KING: ... Why have you do this?

RAPHAEL: Because they have a commitment. They're a business. And I understand why they do that... (CNN Larry King Live : Interview With Sally Jessy Raphael). В аналізованому уривку складова *MORALITY* бінарного концепту представлена стійким виразом *to have a commitment*. Обов'язок розглядається як моральна категорія, і фактично є синонімом беззастережного виконання вимог суспільства. Сутність обов'язку – це виконання необхідних настанов, навіть всупереч власному сумлінню (наприклад, обов'язок військового). Найвищим ступенем обов'язку, який розкривається в прикладі вище, – є обов'язок з власного сумління. Гість (Рафаель), розуміє, що існування домовленостей з іншими людьми накладає зобов'язання. На питання ведучого «Чому вони це роблять?» (... *Why have you do this?*), він відповідає категоричним реченням, не даючи змоги ведучому або публіці засумніватися у його словах: «Тому що у них є обов'язок» (*Because they have a commitment*).

В будь-якому суспільстві поняття «моральність» асоціюється з такими явищами як допомога іншим або благодійність. Той, хто здатний не полишити іншого у скрутному становищі, або той, хто маючи можливість, віддає на благо

інших, вважається моральною людиною, наприклад: *BON JOVI: I began it when I had the Arena football team. And quite simply, in order to ingratiate ourselves to the country, we had to differentiate ourselves. So from dollar one, we gave money to a variety of charities. And with time and effort, I realized that the focus that didn't need a scientist to invent the cure was affordable housing* (CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi, 2010). В цьому фрагменті з ток-шоу складову *MORALITY* бінарного концепту відтворено за допомогою стійкого виразу *gave money to charities*. Предметно-логічне значення стійкого виразу *gave money to charities* використовується для найменування процесу передачі грошових коштів на благодійність. Стилістично дієслово *gave* є нейтральним за змістом, однак, беручи до уваги, що в контексті йдеться про пожертвування грошей на благодійність, можемо з впевненістю стверджувати, що понятійно-логічний зміст дієслова залишається початковим «давати/віддавати», але воно набуває також додаткових позитивних конотацій «жертвувати (гроші) на благо інших». Цей висновок випливає з семантичного аналізу понятійно-логічного змісту лексеми *charities*, що має значення «надавання матеріальної допомоги тим, хто цього потребує» (*Longman Dictionary*). Відповідно, в семантиці цього слова, що вербалізує складову *MORALITY* бінарного концепту простежується значення «віддавати добровільно задля блага іншої людини», а це означає «жертвувати частину від себе іншим».

Американці високо цінують такі якості особистості як відданість і лояльність, наприклад: *J. OSTEEN: You know, I think – I think some of it, Piers, is I'm reaping the seeds my parents sowed 40 years there pastoring the church. And I think a lot of the blessings I'm receiving is because my parents stayed faithful there for so many years* (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). В наведеному уривку складова *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту виражено стійким виразом *stayed faithful*. Предметно-логічним значенням стійкого словосполучення *stayed faithful* є номінація процесу – залишатися вірним. Значення *MORALITY* відтворено за допомогою прикметника *faithful*, який стилістично має позитивну конотацію. Бути *faithful*

(*вірним*) означає виконання своїх обов'язків перед іншою людиною без примусу, з доброї волі. Щоб бути вірним потрібно володіти рядом якостей, які дозволяють зберігати постійність – це сила волі, нездатність до зради, щирість, що в сукупності є рисами моральної людини.

Одна з моральних якостей людини, яку цінують в американському суспільстві, це чесність. В текстах ток-шоу її представлено прикметником, що має пряме предметно-логічне значення, наприклад: *DEGENERES: More than anybody I know what can happen to me. I know every single day that something can happen to take this away. And that's why I think it's so important to be honest with your viewers every single day...And that's why when I did come out, I thought I was just being honest...* (CNN Larry King Live: Interview with Ellen DeGeneres, 2004).

В наведеному фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізується через стилістичний повтор *honest*. Предметно-логічним значення лексеми *honest* є номінація якостей, які властиві людині. До цих якостей належать щирість, правдивість, вірність та ін. Повтор використано як засіб емпатизації важливих моментів розмови. Так, в першому реченні слово *honest* вербалізує ставлення гості до своїх глядачів, в другому – власну моральну якість, яка вже є підтвердженою реальним вчинком.

Аналіз текстів ток-шоу свідчить, що складова *MORALITY* бінарного концепту пов'язана з вербалізацією понять з наступним предметно-логічним змістом – повага, допомога, підтримка, співчуття та ін. Розглянемо наступні фрагменти:

– *Dr. Stork: And I think it's important and I want Ricki to make a comment here. As the moderator of this discussion, as someone whose cousin had two wonderful home births who I think is a very intelligent woman and made that choice after researching options, I respect a woman's choice and [to Dr. Masterson] I know you do, too...* (Ricki Lake and Abby Epstein on «The Doctors»). В аналізованому прикладі вжито стійкий вираз *respect a woman's choice* (від *respect smb's choice*). В тексті йдеться про повагу вибору жінок народжувати в домашніх умовах, а не в лікарні. Звісно, повага інших людей – це умова мирного співіснування

в соціумі, що є невід'ємним компонентом моральної поведінки. Об'єктом поваги можуть бути чийсь почуття, релігійні погляди або вірування, наприклад:

BARBARA BUSH: I wasn't president, nor was I president when George was president. But that's one issue. I'm not a one-issue person. I mean, I'm – I don't believe in that and I don't think my Georges do either. I think they try to think of what keeps America safe and what is – you respect other people's feelings, religions, beliefs. And I do that, too (CNN Larry King Live : Interview with George H.W. and Barbara Bush). Предметно-логічний зміст дієслова *respect* передає основне значення «шанобливого ставлення до кого-небудь, його ідей, поглядів, переконань» (*Longman Dictionary*).

– *CALLER: Hi. Yes, this is Ashley. And I was wondering how Alexis is doing? I heard that she fainted in the courtroom, and I was very concerned about that. And I'm just so concerned about you and your company, and all that. And I watch the news all the time, and I see you and I just feel so sorry for you.*

STEWART: Well, thank you (CNN Larry King Live : Interview With Martha Stewart, 2010). В представленому фрагменті з ток-шоу складова *MORALITY* бінарного концепту виражена фразеологізмом *feel so sorry for you* (від *feel sorry for smb*). Співчуття є моральною категорією, тому що передбачає наявність почуття жалю щодо горя іншої людини. Це прояв щиросердного милосердя до людини у скрутну хвилину її життя. Використання фразеологізму, у складі якого вжито сенсорно-тактильне дієслово *feel* посилює експресивність висловлювання, звертаючись до емоційної і психологічної сфери мовця та його аудиторії. Здатність «відчувати» – це вже вказівка на уміння людини бути співчутливим, тому що відчувати чий-небудь біль може лише той, хто приймає його близько до серця.

Як показує дослідження, складова *MORALITY* бінарного концепту в текстах ток-шоу широко представлена епітетами з предметно-логічним змістом «підтримки», «співчуття», «турботи», наприклад:

– *STEWART: I have so many really nice friends, Larry, and I am very grateful for that. They have been very supportive. I have friends who call me each and every*

day to make sure I'm feeling OK. I have friends to have dinner with on a daily basis. No problem at all (CNN Larry King Live : Interview With Martha Stewart, 2010). В аналізованому прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізована епітетом *supportive*. Предметно-логічне значення цього поняття репрезентує наступний основний смисл, який власне дозволяє зробити висновок про можливість віднесення цього слова до концептосфери *MORALITY* – «бути опорою кому-небудь; підбадьорювати цю людину у важкій ситуації; вселяти впевненість в людину, якщо вона зневіряється» (Longman). Крім цього бачимо, що складова *MORALITY* бінарного концепту, репрезентована епітетом *supportive*, асоціюється з такими вчинками, як щоденні дзвінки від друзів та щоденні обіди з ними. Отже, підтримка виявляється в турботі по іншу близьку або дорогу людину.

– *NICHOLAS: I guess, you know, by the public it'll always be Archie Bunker. But I think for us, the people who knew him and really knew him well, it will be that he was one great human being – compassionate and caring and loving* (CNN Larry King Live : Remembering Carroll O'Connor, 2001). В цьому прикладі складова *MORALITY* бінарного концепту представлена епітетами, які стилістично мають позитивну конотацію – *compassionate, caring, loving*. Використання наведених епітетів в якості однорідних речень свідчить про те, що ці поняття об'єднуються однаковим предметно-логічним змістом – *MORALITY*.

В текстах аналізованих ток-шоу епітети, які вербалізують складову *MORALITY* бінарного концепту, представлені наступними лексичними одиницями – *kind, honorable, decent, polite* та ін., наприклад:

– *GEORGE H.W. BUSH: And we have a close, friendly, personal relationship, and he's been extraordinarily kind to me* (CNN Larry King Live : Interview with George H.W. and Barbara Bush). В аналізованому уривку складова *MORALITY* бінарного концепту представлена фразеологізмом *to be kind to smb*, в складі його вжито експресивний епітет з позитивною конотацією *kind*. Доброта завжди асоціюється з моральністю, і фактично є її синонімом. Добра людина – це людина, яка ставиться до інших чутливо, приязно, доброзичливо. Емфатизація

предметно-логічного змісту висловлювання досягається використанням емфатичного прислівника *extraordinarily*, який вказує на ступінь прояву доброти.

– *GEORGE H.W. BUSH: You know, I ran against him and he defeated me. And through that, we got to know each other a little, and he asked me to be his vice president. And through that, I got to see him up- close-and-personal as a kind, honorable, decent man.*

BARBARA BUSH: More than that, he was a – he was just a very innately polite man (CNN Larry King Live, Interview with George H.W. and Barbara Bush). В наведеному фрагменті вжито ряд однорідних епітетів, які стилістично характеризуються позитивною конотацією *a kind, honorable, decent man*. Предметно-логічне значення понять *kind, honorable, decent* реалізує номінацію позитивних якостей людини. Слово *kind* номінує якість «доброти», слово *honorable* – «честі», *decent* – «гідності». Згідно з цим, можемо зауважити, що в свідомості американців такі поняття як «доброта», «честь» та «гідність», є однорідними, тобто вони однаково цінуються в американському суспільстві. І це правда, оскільки добра людина повинна поводитись із честю та гідністю, і навпаки, бути чесною і гідною означає бути доброю, адже, злість супроводжує негідні вчинки.

Засобом вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту служать фразеологізми, наприклад: *CLAXTON: ... It's just sad that, you know, it's almost a year after I reached out to these same women and asked for them to stand up with me against the violence on television* («The Wendy Williams Show», 2016). В наведеному уривку складова *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту представлена фразеологізмом *to stand up against violence*. Предметно-логічним значенням фразеологізму є номінація процесу протистояння насиллю. Насилля розглядається як аморальний вчинок, оскільки передбачає фізичну або психологічну образу гідності іншої людини. Відповідно, виступати проти насильства – це виступати проти зла, яке воно може заподіяти, а це, навпаки, є моральним вчинком. Гостя програми Клакстон виступає проти насилля на телебаченні, оскільки вважає, що це сприяє породженню насилля проти жінок в суспільстві.

Американці цінують такі якості як важка праця, серйозність. Вони розглядаються ними як невід’ємна риса порядного члена суспільства. Розглянемо наступний приклад: V. OSTEEN: *He is. You know, the thing is is he makes it look so easy. But the truth is he works really, really hard. And he dedicates himself and he focus – focuses himself on what he's going to say. And it's very important to him. Everything that he says he takes it really serious* (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). В наведеному фрагменті з ток-шоу складову *MORALITY* бінарного концепту виражено за допомогою виразу *But the truth is he works really, really hard*. Предметно-логічне значення слова *truth* використовується для номінації абстрактного поняття, яке означає «те, що відповідає істині» (Longman). Стилiстично мовець вживає повтор *really (works really, really hard)*, який служить засобом емпатизації важливої інформації, а саме того, що «він працює важко». Робота в житті американців – це не тільки показник соціального статусу, це необхідність для того, щоб мати змогу існувати в суспільстві, а іноді й задоволення. Відповідно вміння ставитися до виконання своїх робочих обов’язків серйозно сприймається як моральний вчинок, оскільки робота передбачає відповідальність за свої дії та власне ефективний кінцевий результат. В тексті наведеного фрагменту складову *MORALITY* бінарного концепту реалізовано через прикметник *serious* в складі речення *he takes it really serious* з емпатичним прислівником *really*, що вказує на високу ступінь серйозності.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що на лексико-стилiстичному рівні складову *MORALITY* бінарного концепту вербалізують лексичні одиниці з позитивним предметно-логічним змістом (*good, trust, like, love, reputation, charity, respect, commitment*). Чільне місце посідають епітети, які характеризуються експресивним змістом і є семантично позитивним за предметно-логічним змістом (*compassionate, caring, loving, kind, honorable, decent, polite*). Аналіз свідчить, що епітети, які вербалізують складову *MORALITY* бінарного концепту, можуть бути представлені однорідними

членами речення. Також складова *MORALITY* бінарного концепту відтворюється за допомогою фразеологізмів, в складі яких вживаються слова з позитивно і негативною конотацією.

3.2.2. Актуалізація предметно-логічного значення складової *AMORALITY*. Складова *AMORALITY* бінарного концепту є опозиційною до складової *MORALITY* бінарного концепту, відповідно, він представлений лексико-стилістичними засобами з протилежним предметно-логічним змістом або лексичними одиницями з негативною конотацією. Слід зауважити, що складова *AMORALITY* бінарного концепту відображає уявлення американців про негідну (аморальну) поведінку, яка суперечить соціальному порядку та засуджується суспільством.

Як і в будь-якому суспільстві, в Америці осудливо ставляться до таких звичок людей як паління і вживання наркотиків. Імплицитне або експліцитне засудження цих явищ представляє складову *AMORALITY* бінарного концепту в досліджуваних ток-шоу, наприклад:

MORGAN: You – you don't smoke?

V. OSTEEN: No. Don't smoke.

MORGAN: Never taken drugs?

V. OSTEEN: No, don't take drugs (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). В наведеному уривку вживається негація при постановці запитань *MORGAN: You – you don't smoke?* і *MORGAN: Never taken drugs?* Це означає, що ведучий не хоче поставити співбесідника у незручне становище, ставлячи ці провокаційні питання. Наявність негації передбачає, що співбесідник несвідомо підтвердить відсутність цих дурних звичок. Це спрацьовує, адже він відповідає короткими заперечними реченнями *V. OSTEEN: No. Don't smoke* і *V. OSTEEN: No, don't take drugs*. В тексті вжито повтор лексеми *smoke* та *drugs*, які вербалізують складову *AMORALITY* бінарного концепту. Предметно-логічне значення дієслова *smoke* вживається для номінації процесу паління. Предметно-логічне значення іменника *drugs* вживається

для номінації хімічної речовини, яка викликає стан ейфорії, затьмарення розуму тощо, а при тривалому використанні може привести до смерті людини.

Отже, в тексті ток-шоу складову *AMORALITY* бінарного концепту представляють лексико-стилістичні одиниці *smoke* і *drugs* з негативною конотацією, яка семантично передбачає наявність значень «осуду», «незадоволення», «суспільного неприйняття» та ін.

Вживання наркотиків та паління в свідомості американців асоціюється з такими категорія як неслухняність (*naughty*), бунтарство (*rebellious*).

*MORGAN: Were you allowed to be a **naughty** boy, Joel?*

*J. OSTEEN: You know, I didn't – **I never got off into drugs**. I never got off into, you know, **rebellious** – (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011).* Вживані в наведеному уривку з ток-шоу лексико-стилістичні одиниці характеризуються наявністю емоційно-оцінної конотації, яка вербалізує складову *AMORALITY* бінарного концепту: лексичні одиниці *naughty* і *rebellious* передають значення «непокірності». Стилістично вони належать до яскравих епітетів. Експресія, яка міститься в їх семантиці дозволяє нам зробити висновок про те, що непокірність сприймається американцями як прояв аморальності та протидії соціальним нормам.

Америка є багатонаціональною державою, в якій однією з суспільних проблем, що турбує країну сьогодні є расизм, наприклад: *NELSON MANDELA, FMR. PRESIDENT OF SOUTH AFRICA: **Racism** is a characteristic feature of South Africa. We must fight it* (CNN Larry King Live, Encore : Celebrating Larry King Live, 2010). В приведеному уривку з ток-шоу складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена лексичною одиницею *racism*. Предметно-логічне значення цієї лексеми вживається для номінації ставлення людини однієї національності до людей інших рас або національностей як до людей нижчого сорту. Стилістично це слово належить до емоційно-забарвленої лексики, оскільки в його семантиці простежується відкрита негативна інформація. Зокрема, расизм передбачає існування певного упередження щодо національності людини; це хибне уявлення про неповноцінність інших рас; панування «вищої раси» над «нижчою».

Складова *AMORALITY* бінарного концепту ток-шоу представлений також лексико-стилістичними засобами, в семантиці яких збережено предметно-логічне значення певних негативних якостей людини, наприклад: *KING: Plus, an exclusive with Sharon Tate's sister. She was there as the woman who savagely stabbed the actress and her unborn baby **without mercy** was denied parole...* (CNN Larry King Live : Former 'Manson Family' Disciple Speaks Out, 2010). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлений виразом *without mercy*, який передає предметно-логічне значення «без жалю; без милосердя». Тобто йдеться про відсутність в людини здатності до співчуття або небажання його виявляти в конкретній ситуації. Слово *mercy* за семантикою є позитивним, однак, використання прийменника *without* стилістично надає негативного змісту висловлюванню.

Американці цінують демократію. Зазіхання на свободу іншої людини оцінюється як аморальна поведінка, тому вона засуджується суспільством. Таким зазіханням може бути як фізичне насилля над людиною, так і заволодіння чужим майном, наприклад:

*GILLIAN: Well I was actually I was going to bring you the decomposed hand to put on your little desk collection there, but somebody **stole** it out of our trailer.*

ROSIE: Really?

GILLIAN: Well, now it's gone. So instead- (The Rosie O'Donnell Show, episode with Gillian Anderson). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована дієсловом з негативною стилістичною конотацією *stole* (мн. час від *to steal*). Предметно-логічним значенням дієслова *stole* є номінація процесу вчинення злочину, який включає привласнення чужого майна незаконним шляхом. Крадіжка розцінюється як аморальний вчинок, оскільки це незаконне заволодіння чужим майном. Аналіз текстів ток-шоу свідчить, що вона асоціюється з «найгіршим» вчинком, який можна здійснити, наприклад:

*KASABIAN: No. **I think the worst thing I ever did was steal money.***

KING: Well, that's a criminal activity (CNN Larry King Live : Former 'Manson Family' Disciple Speaks Out, 2010). В наведеному фрагменті складова

AMORALITY бінарного концепту представлено стійким словосполученням *steal money*. Метафорично крадіжку грошей порівняно мовцем з «найгіршою річчю» – *I think the worst thing I ever did...* Використання найвищого ступеня прикметника *bad* – *the worst thing* – служить засобом інтенсифікації ступеня категоричності в оцінюванні цієї антисоціальної дії.

В американському суспільстві стосунки з іншими членами суспільства часто стають предметом осуду або несхвалення. Зокрема, незадоволення може викликати образа, нанесена власним почуттям, наприклад:

ELLEN DEGENERES, ENTERTAINER: My feelings were hurt, because I don't know why you didn't think of this (CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres, 2004). В цьому прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована за допомогою фразеологізму *to hurt feelings* (*My feelings were hurt*). В складі фразеологізму вжито дієслово з негативною конотацією – *to hurt*, – що «означає зневажливі висловлювання в чий-небудь бік або щодо кого-небудь; нанесення моральної травми або душевного болю іншій людині своїм вчинком; скривдження почуттів іншої людини неправдивими словами» (*Longman Dictionary*). Стилiстично негативна конотація зазначеного дієслова створює в свідомості мовця та його публіки стійкий образ негідної аморальної поведінки по відношенню до кого-небудь.

Апелюючи до емоційної сфери американців, звертаємо увагу на те, що однією з найбільш сильних аморальних емоцій, виступає ненависть, наприклад:

DEGENERES: To earn a living, you know. I didn't know what else to do. I was struggling, I was young, I had nothing going on. I was a waitress and shucked oysters and I sold vacuum cleaners and I painted houses and hated what I was doing. And I hated working and I needed money (CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres, 2004). Складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована за допомогою негативно-забарвленого дієслова *hated*. Стилiстично це слово належить до емоційно-експресивних засобів. У мові воно передає опис такого стану людини, при якому вона відчуває сильну злість або гнів щодо іншої людини або її дій, який не піддається контролю. Ненависть вважається

аморальним почуттям, тому що у зв'язку з не підконтрольністю, її наслідки можуть бути не виправними. В наведеному фрагменті гостя описує ненависть до своєї роботи офіціанткою, продавцем пилосмоків, малярем – *I ... hated what I was doing*. Завдяки використанню емоційно-експресивного дієслова *hated*, їй вдалося передати стан сильної злості. З одного боку, праця є гідним вчинком, тому що дозволяє людині прогодувати себе. З іншого боку, ненависть героїні викликано незадоволенням низькооплачуваною важкою роботою. З цієї позиції, її гнів можна розглядати як несправедливий, адже це її власний вибір, ким їй працювати. Звісно, така сильна ненависть може бути розцінена як несправедлива, або, навіть, як бажання гості взагалі до легкого життя, в якому не потрібно працювати. Можливо, вона усвідомлює це, а тому зауважує, що люди ненавиділи її за це:

DEGENERES: You know, exactly that. I think I rode it out. There was nothing to fight. Because for a while, I did – I tried to fight it, I don't understand, I don't understand what I did wrong. I don't understand why -- you know, and whether it was true or not, I felt like people hated me... I felt like – well, mainly I felt like people hated me because I wasn't getting work. That's where that feeling came from... (CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres, 2004). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту реалізована за допомогою такого стилістичного прийому як повтор речення – *I felt like people hated me*. Використання повтору в цьому прикладі служить засобом переконання себе і публіки у своїй правоті. Однак, бачимо використання виразу *I felt like*, що видає сумніви гості. Люди, які на думку гості ненавидять її, можливо й справді відносяться осудливо щодо до неї, що розцінюється як прояв аморальності, адже засуджувати інших не має право ніхто. Але їх осуд викликано не бажанням самої героїні працювати.

Проблеми американського суспільства, які викликають осуд не тільки в Америці, а в інших країнах, пов'язані з насиллям, сексуальними домаганням, згвалтуваннями та інше, тобто це проблеми, які чітко регламентуються як антисоціальна або кримінальна поведінка. Відповідно, складова *AMORALITY*

бінарного концепту вербалізуються за допомогою таких лексико-стилістичних одиниць з предметно-логічним значенням «антисоціальної поведінки» як *violence*, *sexual abuse*, *homophobic*, *invasion of personal space*, *rape*, *incest* та ін. Розглянемо наступні приклади:

MANIGAULT: I have never once taken part of any situation that escalated to the level of violence. I don't believe that adults should resolve conflict by getting physical («The Wendy Williams Show»). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена за допомогою лексичної одиниці *violence*, яка стилістично належить до слів з негативною конотацією. В Америці насилля часто асоціюється з сексуальними домаганнями або домашньою жорстокістю, наприклад:

*Ricki: It also talks about one thing that I don't think has ever been talked about in, I think, a book like this is, you know, **sexual abuse** and how your birth can really be a healing process for someone who's been the victim of **sexual abuse** and I experienced that personally* (Transcript of Ricki Lake and Abby Epstein on The Doctors, 2012). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена метафоричним виразом *sexual abuse*. Понятійно-логічне значення слова *abuse* передає смисл «використання чого-небудь задля зла або завдання шкоди». Як правило, поняття «*abuse/зловживання*» стосується грошей, влади, посадового становища та інших аспектів матеріального світу. В цьому прикладі вираз є метафоричним, оскільки передає значення «сексуального зловживання». Іншими словами, він означає, що одна людина використовує сексуальне насилля по відношенню до іншої особи. Ще одним прикладом, в якому лексема *abuse* вживається для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту, може бути наступний фрагмент з ток-шоу:

*RAPHAEL: What Phil did – Phil did and I did, Phil did issues, I did emotions. Phil opened the door, I walked through it and set up shop. And I brought on every man and every man sat down, felt very comfortable with me. They were in a safe haven. And every man told me about **spousal abuse and rape and incest and teenage pregnancy and AIDS**, and all of those things* (CNN Larry King Live : Interview

With Sally Jessy Raphael). В цьому фрагменті вжито метафору *spousal abuse*, яка демонструє понятійно-логічне значення «домашнього насилля». Також в наведеному прикладі, складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена лексичними одиницями, які стилістично мають негативну конотацію – *rape* (зґвалтування), *incest* (інцест), *teenage pregnancy* (підліткова вагітність), *AIDS* (СНІД). Кожне з цих слів містить в семантиці негативне значення «аморального способу життя». Так, наприклад, СНІД асоціюється з випадковими зв'язками; підліткова вагітність – з безвідповідальністю молодих людей; зґвалтування – з сексуальним насиллям над іншою людиною; інцест – з сексуальним зв'язком між близькими родичами.

Сексуальне насилля в американському суспільстві проявляється й у вигляді засудження нетрадиційної орієнтації. Зокрема, в Америці існує тенденція ненависті до сексуальних меншин, як ненависть до гомосексуалістів, наприклад:

SMITH: I mean, I don't find it like some people said like, oh, it's kind of homophobic. No, nobody wants like their personal space invaded and be forced to kiss (CNN Larry King Live : Interview With Sally Jessy Raphael, 2011). В цьому прикладі для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту вжито експресивно-забарвлений епітет з негативною конотацією *homophobic*. Приниження гідності людей, які мають інші сексуальні преференції, ніж це прийнято в суспільстві, можна розглядати як аморальне явище, оскільки кожна людина самостійно вирішує, як їй жити. Крім цього, складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізуються за допомогою метафори *personal space invaded*. Вираз *personal space* утворено на основі ототожнення простору як фізичної категорії із простором як категорією індивідуальною, тобто «особистий простір» – це та зона навколо людини, в яку добровільно допускаються лише близькі люди. Вторгнення в особистий простір без дозволу може розглядатись як агресія, а тому це розцінюється як аморальний вчинок.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зауважити, що складова *AMORALITY* бінарного концепту представлений лексичними одиницями з негативною

конотацією (*smoke, drugs, without mercy*). Серед лексико-стилістичних засобів, які вербалізують складова *AMORALITY* бінарного концепту широко використовуються епітети (*naughty, rebellious*) і метафори (*sexual abuse, personal space*). Слова з емоційно-експресивним предметно-логічним значенням характеризуються високою інтенсивністю емоційності за семантикою (*hated, homophobic, rape, incest*).

3.3. Художні засоби вираження асоціативно-образної складової бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* у сучасних американських ток-шоу

Асоціативно-образний підхід до розуміння концепту базується на аналізі метафоричних смислів, які закладені в семантику понять. Ці смисли виникають в результаті асоціацій, викликаних індивідуальним та культурним досвідом людини. Асоціації можуть відсилати читача (глядача) до відомих образів історії, міфології, культурних традицій тощо.

3.3.1. Асоціативно-образне значення складової *MORALITY*. У текстах ток-шоу складова *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту вербалізуються через використання відомих історичних, літературних, кінематографічних та інших образів, які здатні викликати стійку асоціацію з *добром* або *злом*. Розглянемо наступний фрагмент:

*BON JOVI: ...Now we're branching out into a restaurant. And the concept – and we call it **the Robin Hood Restaurant**. In this economic downturn, where families used to have disposable income to go out to dinner, for example, and you would have a lot of great memories of going with your folks to dinner, just simple for pizza...(CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi).* В наведеному фрагменті вжито назву ресторану із використанням образу відомого літературного та кінематографічного персонажу – *the Robin Hood Restaurant*. Як відомо, Робін Гуд – це відомий персонаж англійського народного епосу. Згідно з легендами,

Робін Гуд діяв як розбійник у Шервудському лісі. Однак, він є ототожненням справедливості. Зі своєю шайкою він грабував багатих біля Нотінгему, а потім роздавав награвані гроші бідним, які відбиралися у них в якості податків. Практично, у бідних людей відбирали останнє, тому поміч Робін Гуда вважалася втіленням моральності та справедливості (Герчанівська, 2015). Стилістично в цьому художньому засобі для вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту вжито алюзію. Асоціативно назва ресторану *the Robin Hood Restaurant* має сильний образний вплив на свідомість людини, якій відомий цей народний персонаж. Назву обрано не випадково: ресторан пропонує людям їжу за дуже помірними, навіть низькими цінами, що особливо актуальну в період економічного занепаду в країні. Таким чином, складова *MORALITY* бінарного концепту в наведеному фрагменті реалізовано через використання імені відомого героя *Robin Hood*, що ототожнюється з чесністю і справедливістю.

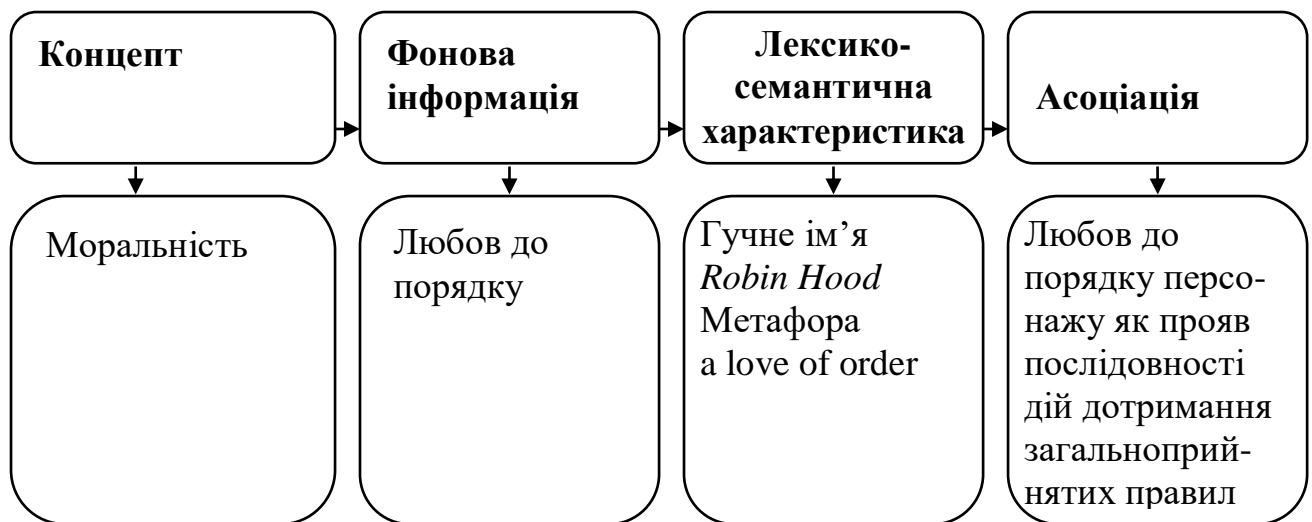

Рис. 3.1. Складова «Моральність – образ народного персонажу Robin Hood»

Лінгвістичний аналіз текстів ток-шоу свідчить, що для американців складова *MORALITY* бінарного концепту асоціюється з релігійністю. На лексико-стилістичному рівні це відображено у використанні слів, які вказують на приналежності до тієї чи іншої релігії – католицтва, протестантизму, християнства тощо, наприклад: *MORGAN: No, but I'm a good Irish Catholic boy. And you know, when I was young I went to church. It was nothing like this*

(CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). В цьому прикладі бачимо, що складова *MORALITY* бінарного концепту виражено словосполученням *good ... Catholic boy*. Цей приклад показує, що католицизм сприймається як показник добропорядності. На стилістичному рівні мовець використовує епітет з позитивною конотацією *good*, що дозволяє побудувати ланцюжок асоціацій «добрий/добропорядний – католик».

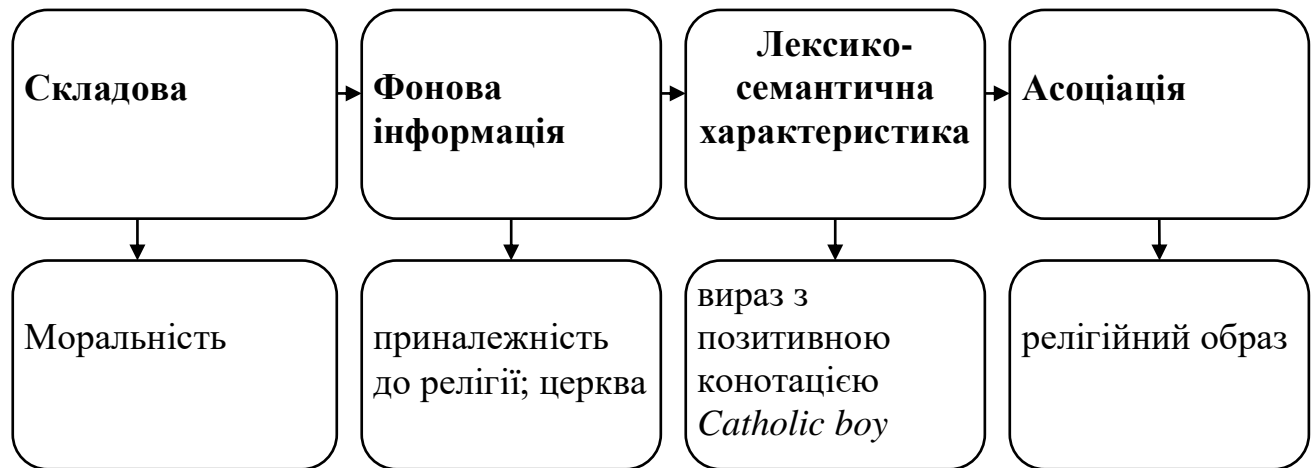

Рис. 3.2. Складова «Моральність – релігійний образ Catholic boy»

В наступному прикладі, складова *MORALITY* бінарного концепту виражена стійким фразеологічним сполученням *Christian life: J. OSTEEN: ... But, you know what? I type like I'm going to talk. And I just – I try to focus on – I feel like my gift is helping people to live a victorious life – the Christian life* (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). В наведеному фрагменті вираз *the Christian life* сприймається як синонім «добропорядного життя». Як відомо, християнські традиції передбачають ряд заповідей, яких повинен дотримуватись кожен християнин, як «любити ближнього», «не красти», «не вбивати» та ін. Християнське життя – це життя із дотриманням усіх норм моралі. Підтвердженням цього є наступне речення з фрагменту *my gift is helping people to live a victorious life*. Отже, одним з проявів християнського життя є допомога іншим людям. Допомагати іншим може лише високоморальна людина, яка не здатна покинути кого-небудь у біді, або не відгукнутись на прохання.

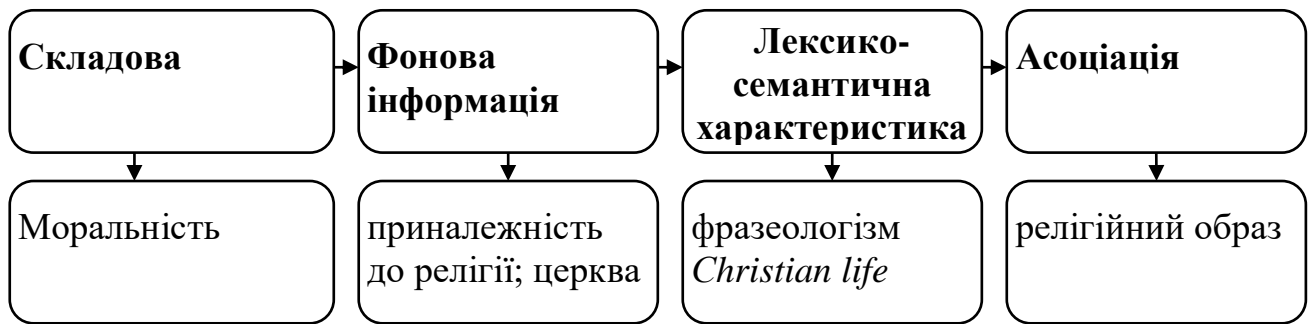

Рис. 3.3. Складова «Моральність – релігійний образ Christian life»

Отже, такі якості як моральність/аморальність тісно пов'язані з релігійністю і праведним/неправедним життям. Зокрема, наприклад, моральною якістю вважається любов до Бога та вміння шанувати і любити ближнього (*love our brothers*), наприклад: *J. OSTEEN: You know, my encouragement would always be to obviously not use violence, to be peaceful. I mean – I mean – I mean, God gave us two – two commands: love God and love our brothers* (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen).. В цьому фрагменті вжито два інтертекстуальні елементи, які вербалізують складову *MORALITY* бінарного концепту *love God* і *love our brothers*, що бере походження з біблійних заповідей. В тексті вжито стилістичний повтор дієслова *love* – *love God* та *love our brothers*.

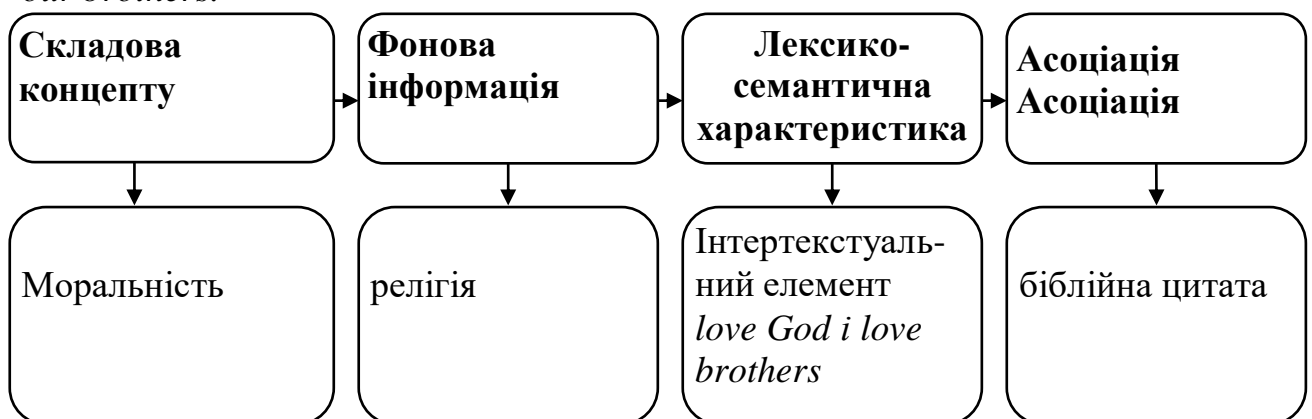

Рис. 3.4. Складова «Моральність – біблійна цитата love God i love brothers»

Отже, складову *MORALITY* бінарного концепту тісно пов'язана з таким поняттям як «релігійність/релігія». На лексичному рівні, складову концепту виражено за допомогою наступних слів та виразів: *good, helping people, Catholic boy, Christian life, love God* і *love our brothers*.

Асоціативно-образну складову *MORALITY* бінарного концепту представляють метафори, наприклад:

HAMMER: I think you think it's one of them, and you just can't tell me because you're a man of diplomacy. I think – you know what? I'm actually not going to say who I think («The Wendy Williams Show»). В цьому прикладі складову *MORALITY* бінарного концепту вербалізовано метафорою *a man of diplomacy*. Метафора утворена на основі звернення до асоціації з мистецтва ведення перемовин – дипломатією. З контексту цей вираз передає значення «людини, яка вміє врегульовувати різні конфліктні ситуації мирним шляхом або на основі компромісів». Вміння «бути дипломатичним» оцінюється як моральна якість, тому що дипломатія передбачає вирішення «скандалів без крові».

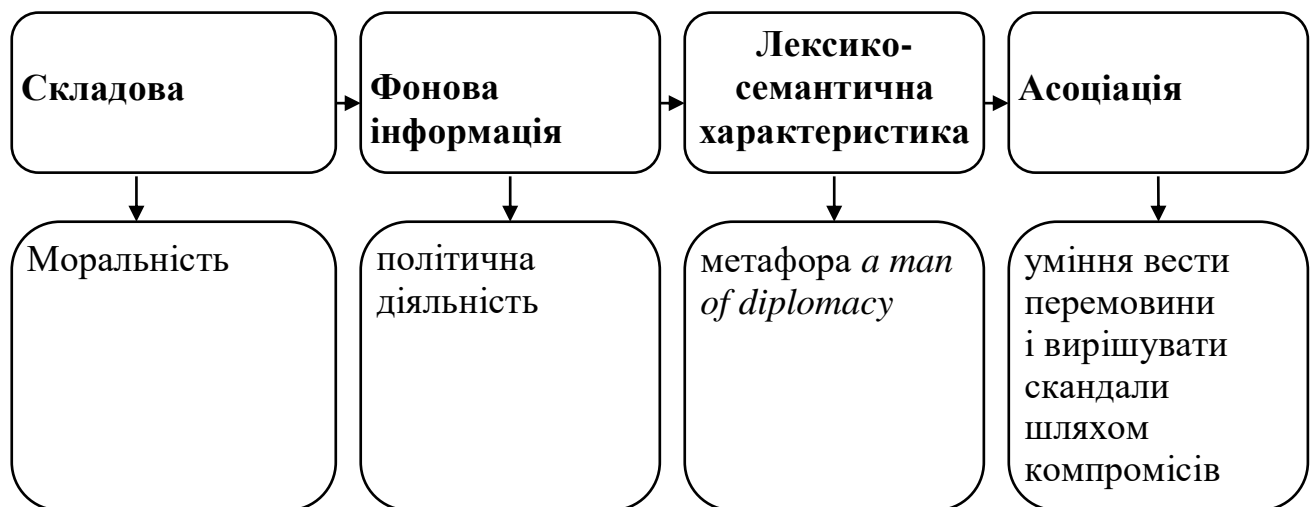

Рис. 3.5. Складова «Моральність – вміння вести перемовини *a man of diplomacy*»

Вираження асоціативно-образного шару в мові тісно пов'язано з національно-культурними традиціями. Вони широко розповсюджені у фразеології. Розглянемо наступні фрагменти:

TURNER: That music video cover of Sara Bareilles' smash hit "Brave" was created by two nurses at the University of Minnesota Amplatz Children's Hospital, where they keep up the spirits of the kids there (Joe Jonas Denies Drug Rumors, October 31, 2013). В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту вербалізована за допомогою фразеологізму *keep up the spirits*. Лексема *spirit*

означає «дух». В складі фразеологізму *keep up the spirits* образ духу асоціативно пов'язується з внутрішнім станом людини – її настроєм. Відповідно, значення фразеологізму трактується як «піднімати настрій».

Рис. 3.6. Складова «Моральність – фразеологізм *keep up the spirits*»

В тексті ток-шоу йдеться про підтримку хворих на рак дітей. Безперечно, така допомога може бути розцінена як високо моральна, оскільки бачити страждання хворих дітей і прагнути зробити усе можливе для того, щоб вони не падали духом, – це складна, але благородна робота, наприклад:

EWALD: ... And they're all here supporting you, and it just kind of turns into one big family. And I mean, they all helped to make it the best experience that we can and help to put a smile on your face when you don't want to smile (Joe Jonas Denies Drug Rumors, October 31, 2013). В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту представлена фразеологізмом *to put a smile on your face*. Фразеологізм має значення «примушувати посміхнутися». Фразеологізм побудовано на асоціативному значенні посмішки як живої істоти.

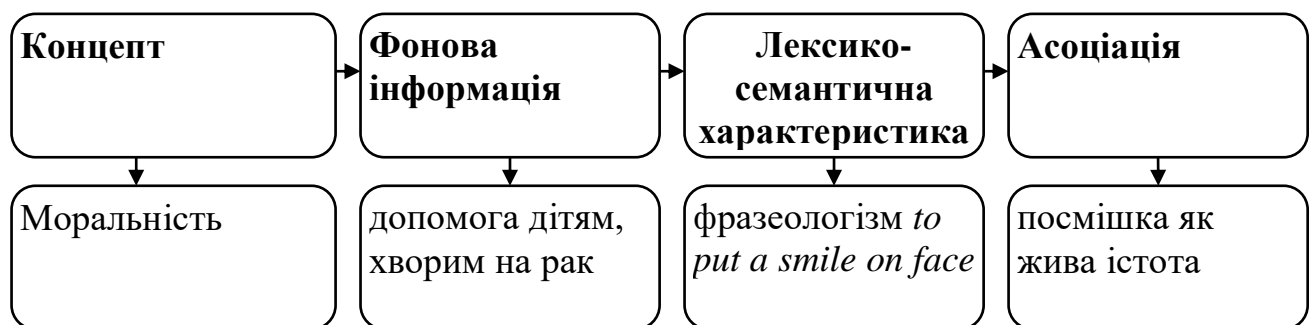

Рис. 3.7. Складова «Моральність – фразеологізм *to put a smile on face*»

Асоціативно-образний шар складової *MORALITY* бінарного концепту вербалізуються та емпатизується за допомогою такого лексико-стилістичного засобу як контраст, наприклад:

*MORGAN: Do you believe that everyone is **fundamentally good**? Or do you believe that some people are simply **born evil**?*

*J. OSTEEN: No. **I think everybody is a child of God**. That we were created in God's image. I think there are many influences. I think there are evil forces. I think there are all kinds of things that can be –*

MORGAN: Well, when you see someone like Adolf Hitler?

J. OSTEEN: Yes.

MORGAN: Is there any good in a man like that? Was he born evil do you think?

J. OSTEEN: Well, I think my thing is this, Piers. I'm honest enough to say I don't know everything. You know, I don't (CNN Larry King Live : Remembering Carroll O'Connor, 2011).

Як видно з наведеного прикладу, асоціативний шар складової *MORALITY* бінарного концепту складають стійкі вирази *fundamentally good – a child of God* та питальне речення *Is there any good in a man like that?* Складова *AMORALITY* бінарного концепту утворена виразом *born evil*, питальним реченням *Well, when you see someone like Adolf Hitler?*, провокативним питанням *Was he born evil do you think?*

Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* представлений на стилістичному рівні антонімічною парою *good – evil*. У мовленні ведучого вони вживаються на рівні двох опозиційних речень:

1) *Do you believe that everyone is **fundamentally good**? та Or do you believe that some people are simply **born evil**?*

2) *Is there **any good in a man like that**? Was he **born evil** do you think?*

Завдяки використанню антонімів на одному синтактичному рівні (два опозиційні речення), ведучому вдається створити контраст понять *добро і зло*. Вони від самого початку сприймаються як несумісні, непеєднувані поняття.

Фразеологізм *a child of God* – це інтертекстуальний елемент, який використовується для зображення образу Ісуса Христа. Джоел Остін вважає, що всі люди є Божими дітьми. Життя за Божими законами асоціюється

в свідомості американців з праведністю, нездатністю чинити зло. Це життя розцінюється як моральне. Опозиційним образом виступає інтертекст-звернення до реальної історичної фігури *Well, when you see someone like Adolf Hitler?* Як відомо з історії, Адольф Гітлер (1889-1945) був фюрером і канцлером Германії. Його ім'я пов'язується зі створенням нацистської партії та розв'язанням Другої Світової Війни (Енциклопедія Кругосвіт). Нацизм та війна оцінюються як аморальні вчинки, це зло проти людства. По-перше, нацизм, який закликає ставити одну расу (в даному випадку німецьку) вище за інші, – це пригнічення гідності інших народів. По-друге, війна в будь-якому випадку тягне за собою людські жертви (солдатів, мирне населення) з обох воюючих сторін. Звернення до відомого образу німецького диктатора є дуже вдалою тактикою ведучого, оскільки ім'я Адольфа Гітлера відоме всьому світові і викликає сильну асоціацію з нацизмом і війною.

Лексико-стилістичним засобом реалізації складової *MORALITY* бінарного концепту виступає інтертекст, наприклад:

KING: Now this is all new to you. You're a – you're a hippie. You're a flower child.

KASABIAN: Yes.

KING: That's a child of peace.

*KASABIAN: Yes, **make love not war*** (CNN Larry King Live : Former 'Manson Family' Disciple Speaks Out, 2010). В цьому фрагменті вжито інтертекстуальний елемент – девіз *make love not war*. Це девіз хіпі (субкультура у США в 1960-х рр.), які закликали людей до повернення до природної чистоти через пацифізм.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зауважити, що лексико-стилістичні засоби для вербалізації асоціативно-образного шару складової *MORALITY* бінарного концепту в аналізованих текстах ток-шоу асоціативно пов'язані з релігійними образами (*Catholic boy*), історичними персоналіями (*Adolf Hitler*), інтертекстуальними елементами (*make love not war*) та ін. Крім цього, засобом вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту служать фразеологізми, які побудовані на метафоричних образах (*put smile on face*).

3.3.2. Вираження асоціативно-образного аспекту складової *AMORALITY*.

Складова *AMORALITY* бінарного концепту асоціативно представлена образами та поняттями, які вказують на неетичні форми поведінки індивідів як членів суспільства. Особлива роль у вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту відводиться лексико-стилістичним засобам, в яких задіяні емоційно-експресивні аспекти вираження поняття. Мовна вербалізація складової *AMORALITY* бінарного концепту відрізняється від інших концептуальних сфер тим, що в ній відображено аксіологічну та етичну складову концепту. Це означає, що складова *AMORALITY* бінарного концепту як ціннісний об'єкт виник в результаті розвитку уявлень про етичну складову життя, тобто як результат сприйняття зовнішнього світу та уявлень про *зло* у свідомості народу.

Аналіз текстів ток-шоу свідчить, що в свідомості американці, складова *AMORALITY* бінарного концепту стійко асоціюється з темною стороною людини, або її душі, наприклад:

BROOKS: Yes, it is. And I'm not sure, because I want to be a representative of my mom and dad, but I live on the dark side. I just like it. You know, Billy Joel talks about that too, that he lives his life with a dark side (CNN Larry King Live : Interview With Garth Brooks, 2010). В цьому фрагменті з ток-шоу складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована метафорою *I live on the dark side, he lives his life with a dark side*. Вираз *dark side* використано у переносному значенні – темний бік людини, її душі, тобто зла сторона. Метафору побудовано на основні переосмислення темряви як фізичного феномену, який тлумачиться як відсутність світла. Життя на темному боці символізує такі негативні/аморальні якості людини як злість, ненависть, беззаконність та інші, тобто це ті якості, які засуджуються суспільством, а тому людина, яка їх має стає вигнанцем (Рис. 3.8).

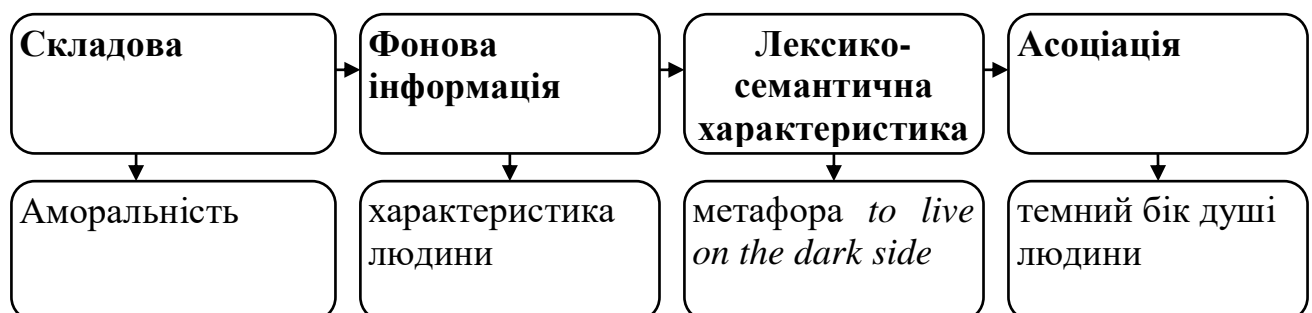

Рис. 3.8. Складова «Аморальність – фразеологізм to live on the dark side»

В умовах американської культури суспільство намагається проявляти толерантність до особистісного життя людини. Тим не менше, існування сексуальних меншин розглядається як проблема суспільства в цілому. В тексті знаходимо приклад вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту через лексичні одиниці з емоційно-експресивною конотацією *gay* та *shame*:

DEGENERES: I think I've realized that I am – I can't even say the word. Why can't I say the word? I mean, why can't I just say – I mean, what is wrong? Why do I have to be so ashamed? Why can't I just say the truth, be who I am, I'm 35 years old. I'm so afraid to tell people. I mean, I'm just – Susan, I'm gay.

DEGENERES: No. That will never fade. That was about as big a thing as you can have happen in your life. It was big just privately. It was big for me to let go of that shame and to just finally tell people instead of holding onto the shame that I felt. But it was really big (CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres, 2004). З цього фрагменту бачимо, що слово *gay* стилістично належить до емоційно-забарвленої лексики, тому що в його семантиці простежується засудження людей нетрадиційної сексуальної орієнтації. Геями зневажливо називають представників сексуальних меншин. Далі бачимо, що поняття *gay* асоціюється з соромом, що свідчить про аморальність цього явища *It was big for me to let go of that shame and to just finally tell people instead of holding onto the shame that I felt* (CNN Larry King Live: Interview with Ellen DeGeneres, 2004). Стилістичний повтор лексичної одиниці з негативною конотацією *shame* служить способом демонстрації душевних страждань людини, що викликані необхідністю оприлюднення інформації про свою нетрадиційну орієнтацію. Однак, слід зауважити, що останнім часом відслідковується тенденція до більш лояльного ставлення до геїв (Рис. 3.9).

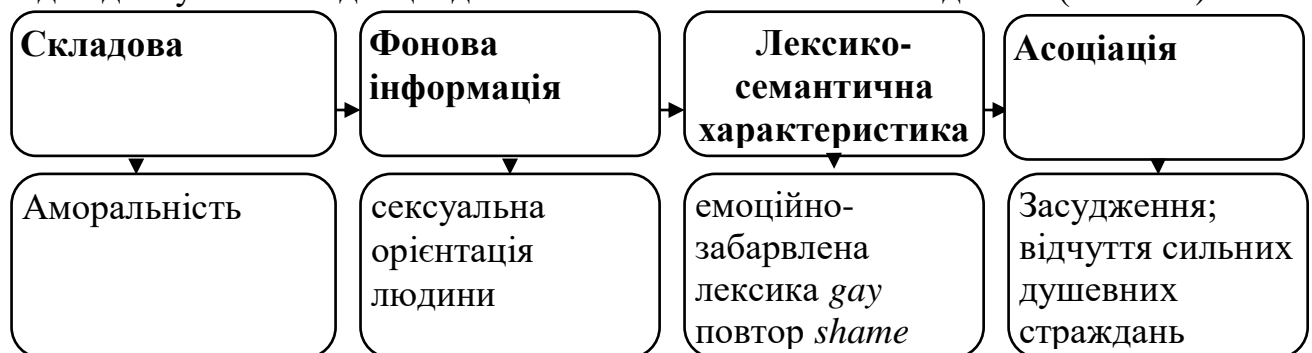

Рис. 3.9.Складова «Аморальність – емоційно-забарвлена лексика *gay* та повтор *shame*»

Стилістичний повтор як засіб вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту дозволяє мовцеві акцентувати увагу опонента або аудиторії на важливих сторонах повідомлюваної інформації, наприклад:

DEPP: Well, Marlon early on, I mean, Marlon reinvented – Marlon reinvented acting. He revolutionized acting. He made it – it was not about behavior in a sense as it was just about being in a moment. And he was a dangerous element. I mean, he was a dangerous element. He remained a dangerous element (CNN Larry King Live : Larry King Special: Johnny Depp, 2011). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена повтором конструкції *dangerous element* по відношенню до конкретної особи (Марлона). В складі повтору вжито епітет *dangerous*, який стилістично має емоційно-експресивну конотацію, оскільки в його семантиці наявні наступні смисли – «ризикований», «шкідливий», «загрозливий» (*Longman Dictionary*) (Рис. 3.10).

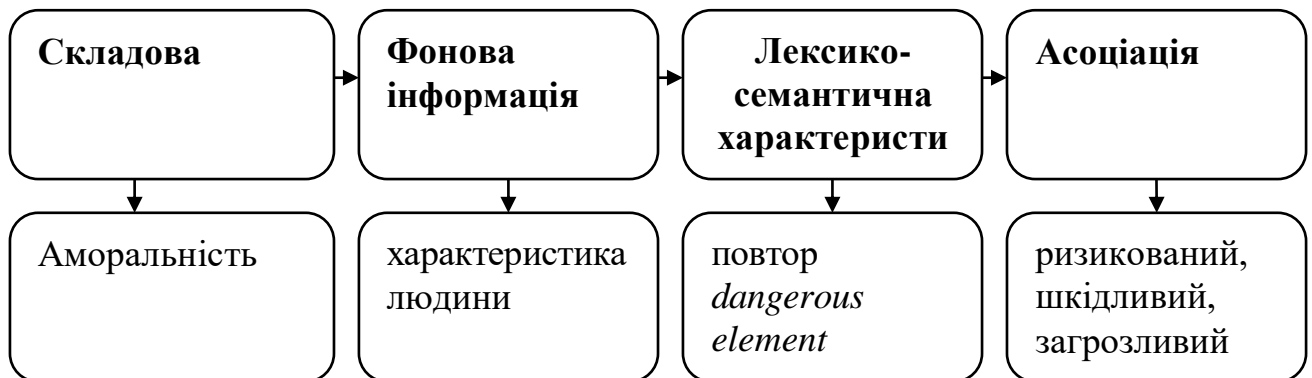

Рис. 3.10. Складава «Аморальність – повтор *dangerous element*»

В наступному прикладі нижче, повтор утворено з використанням красномовного епітету *tremendous* та емоційно-експресивного слова з негативною конотацією *hostility*:

BUGLIOSI: I think at the bottom is tremendous hostility for society; he hated society. He thought he had been given a bad hand in life. He was short, 5 feet 2. He said he had no parents. He didn't know who his father was, his mother ran around – is an alcoholic – she would drop him off at a neighbor's house for a couple of hours, disappear for a couple of days or a couple of weeks. So he had this tremendous hostility (CNN Larry King Live : Former 'Manson Family' Disciple Speaks Out, 2010).

Отже, в цьому прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована за допомогою повтору *tremendous hostility*. Епітет *tremendous* передає негативне значення «жахливий; страшний». Іменник *hostility* асоціативно пов'язаний з образом ворога, який сприймається як чужинець або загроза супернику. Говорячи про ворожість до суспільства, виділяємо основне значення, що дозволяє віднести вираз до асоціативно-образного шару складової *AMORALITY* бінарного концепту – «загроза/ненависть до людей, які відрізняються своїм середнім або високим соціальним статусом» (Рис. 3.11).

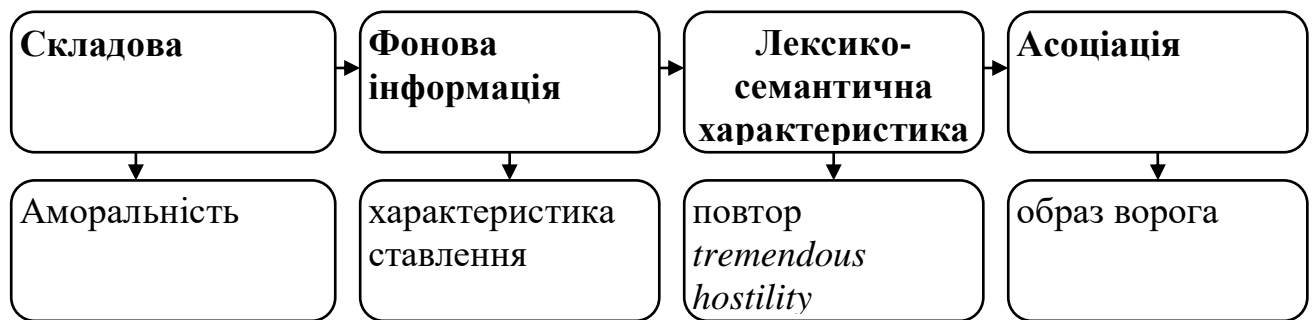

Рис. 3.11. Складова «Аморальність – повтор *tremendous hostility*»

Окрім повторів, складова *AMORALITY* бінарного концепту в досліджуваних ток-шоу вербалізують порівняння. Розглянемо наступний приклад:

LINDSEY GORT, «THE CARRIE DIARIES»: Yeah. It is, you know. I – it definitely felt like I had little bits and pieces of the Samantha persona in me. But, you know, it's pretty awesome to be able – I say it's so good for your self-esteem, because, you know, everyone has imperfections, but to be able to show up on set and just let it all hang out in your pasties and be looked at like a sexual object... (Joe Jonas Denies Drug Rumors, October 31, 2013). В цьому фрагменті з ток-шоу для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту використано порівняння *be looked at like a sexual object*. Сприйняття особи лише як сексуального об'єкту розцінюється як зазіхання на особисту свободу людини, оскільки людина не обирає, чи бути їй об'єктом чиїхось фізичних зазіхань. Використання порівняння сприяє вираженню певної оцінки в судженні про іншу людину, тобто аналізуються такі її фізичні якості як зовнішність, краса та ін. (Рис. 3.12).

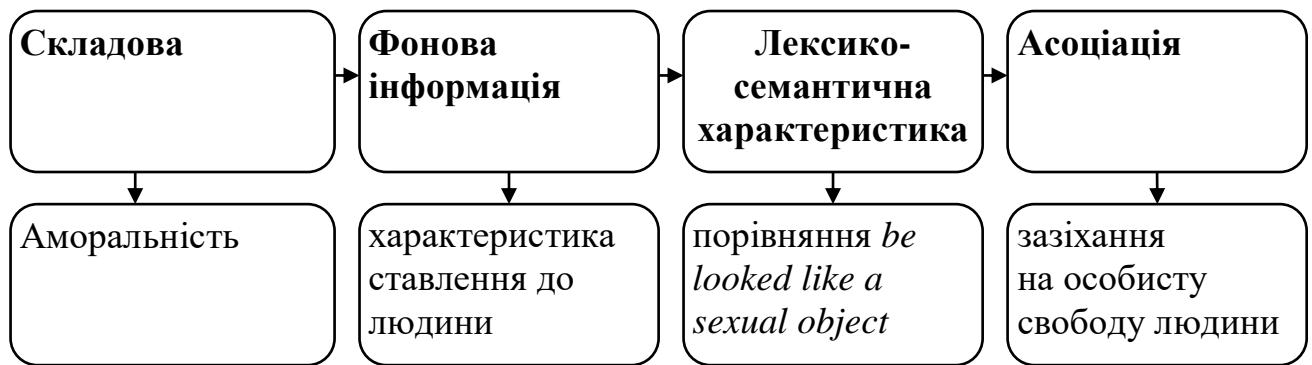

Рис. 3.12. Складова «Аморальність – порівняння»

Оскільки одна з важливих рис ток-шоу скандальність, гра слів є дієвим засобом для реалізації цієї особливості. Зокрема, при аналізі текстів ток-шоу знаходимо приклади використання гри слів (каламбуру) для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту, наприклад:

KING: Have you ever been physically abused?

BANKS: No, not physically, but emotionally.

KING: Psychologically?

BANKS: Oh, most definitely (CNN Larry King Live : Interview with Tyra, 2010).

В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізовано за допомогою гри слів – *physically abused?; not physically, but emotionally; psychologically?* В контексті йдеться про фізичне насилля/зловживання. Зазіхання на чужу гідність оцінюється як аморальне, тому що це суперечить основним законам моралі та суспільного життя, адже свобода та гідність кожної людини є недоторканими. Гра слів дозволяє комунікантам створити живий діалог, який асоціативно пов'язує явище «фізичного зловживання» з такими сферами як «фізіологія», «емоції» та «психологія» (Рис. 3.13)

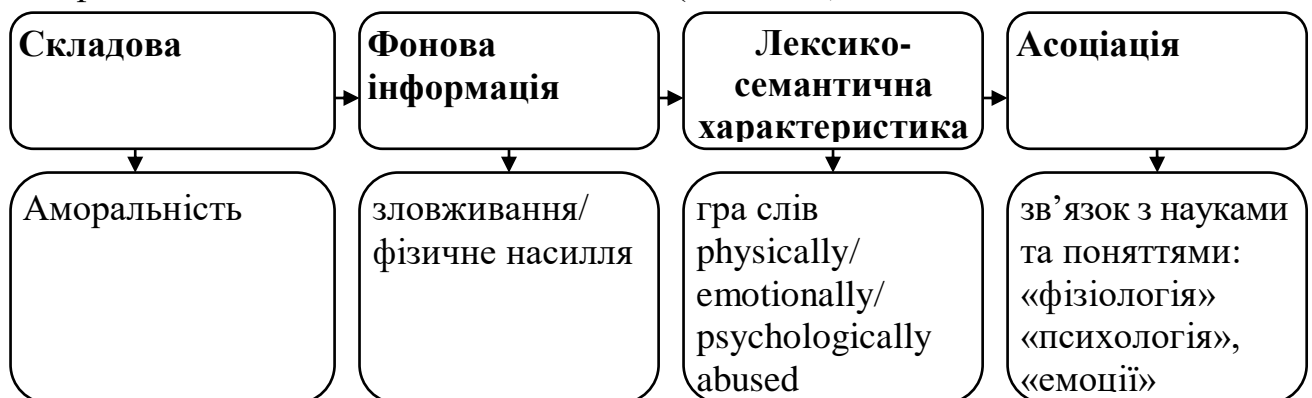

Рис. 3.13. Складова «Аморальність – гра слів physically/emotionally/psychologically abused»

В наступному прикладі нижче, складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізовано за допомогою каламбуру з використанням фразеологізму:

KING: But he called something else that people in the business got mad at. He said it on our show. He called it lying for a living.

DEPP: Right.

KING: And most actors say they're not lying (CNN Larry King Live : Larry King Special: Johnny Depp, 2011). Отже, в цьому фрагменті вжито каламбур *He called it lying for a living*. Каламбур є фразеологічним, а стійкий вираз *lying for a living* можна інтерпретувати як «брехня задля спасіння/блага». Однак з контексту випливає, що фразеологічний каламбур вжито в прямому, але іронічному значенні, тобто його можна тлумачити як «брехня задля життя (іншими словами, задля заробляння грошей)». Іронія полягає у тому, що брехня в будь-якому випадку розцінюється як поведінка, що підлягає осуду, однак в тексті йдеться про акторську діяльність, де «брехня» є вимушеною (Рис. 3.14).

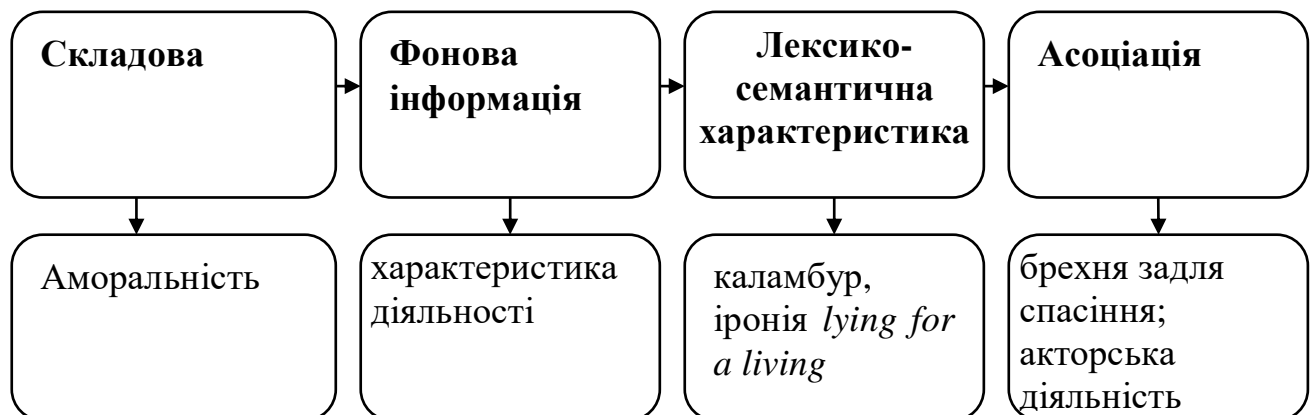

Рис. 3.14. Складова «Аморальність – каламбур, іронія *lying for a living*»

Одним з лексико-стилістичних засобів відтворення складової *AMORALITY* бінарного концепту служать метафори, оскільки вони представляють собою образний спосіб відтворення складової, наприклад:

KING: Boy, was that effective. Before we take the next call, what do you make of the Andrea Yates decision. The jury will start tomorrow deliberating on death sentence (CNN Larry King Live : Interview With Sally Jessy Raphael, 2011). В цьому фрагменті вжито метафору *death sentence*, яка інтерпретується як «смертний вирок». В суспільстві ведуться дискусії щодо аморальності смертного вироку.

В рамках нашого дослідження ми будемо тлумачити «смертний вирок» як аморальне явище, тому що «смертний вирок» так чи інакше є вбивством людини, навіть якщо це вбивство санкціоноване законом. Як відомо, смертний вирок виносять злочинцям за особливо тяжкі злочини. Метафору побудовано на основі використання образу смерті та її наслідків, тобто метафора *death sentence* означає вирок, в результаті якого людину засуджено до страти за вчиненні злочиння (Рис. 3.15).

Рис. 3.15. Складова «Аморальність – метафора *death sentence*»

Ще одним наочним прикладом використання метафори в текстах ток-шоу може бути наступний:

Ricki: But there are some people out there who feel that having a baby in a hospital is taking a risk. You know, because if you look at a half a percent of women who choose to give birth at home, the infant mortality rates skyrocketing or getting up is not because people are choosing home birth (Transcript of Ricki Lake and Abby Epstein on *The Doctors*, 2012). В цьому фрагменті для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту вжито асоціативно-образу метафору *the infant mortality rates skyrocketing*. Метафору побудовано на основі порівняння зростання дитячої смертності зі швидким рухом космічної ракети. В тексті йдеться про право вибору жінок народжувати вдома, яке, однак призводить до великої смертності дітей. Оскільки такий вибір призводить до негативних (смертельних) наслідків, логічно, що суспільство протестує проти права жінок народжувати в домашніх умовах, оцінюючи це як прояв власного егоїзму, що є аморальним по відношенню до новонароджених дітей (Рис. 3.16).

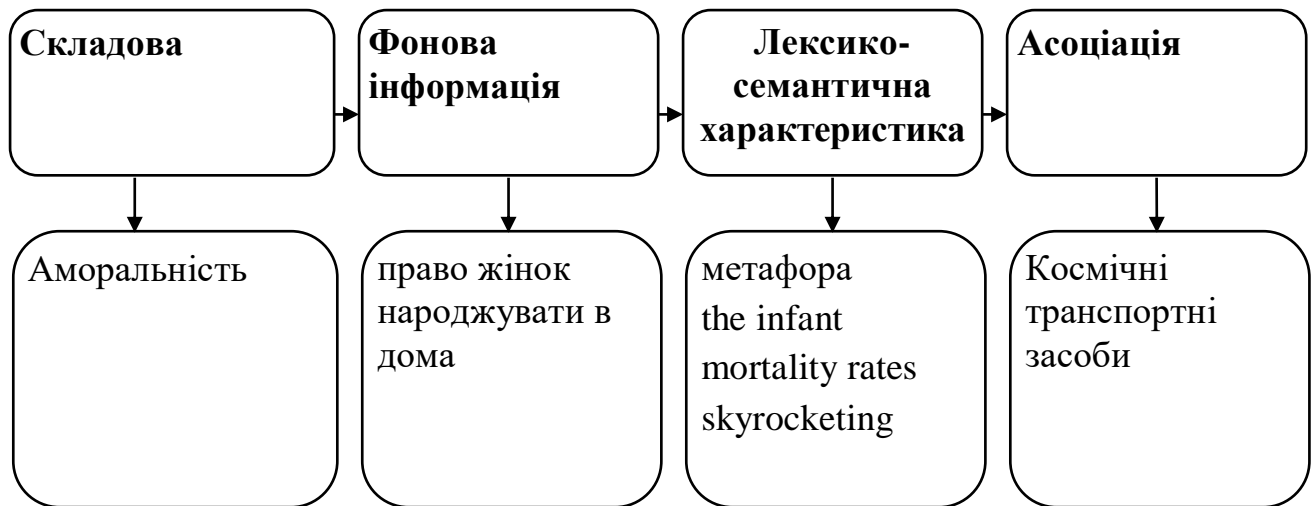

Рис. 3.16. Складова «Аморальність – метафора the infant mortality rates skyrocketing».

Асоціативно складова *AMORALITY* бінарного концепту в текстах ток-шоу вербалізується за допомогою використання емоційно-забарвленої лексики. Розглянемо наступні приклади:

GEORGE H.W. BUSH: ... But, would he be a good president? Absolutely. Don't just take that from a father prejudice view. I mean, he's a good man. He performed as governor. He's well spoken. He is not an extremist. He's not a wild guy that attributes bad motives to those that disagree with him and he's good (CNN Larry King Live : Interview with George H.W. and Barbara Bush, 2011).

В цьому прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена лексичною одиницею *extremist*. Це іменник, який стилістично має емоційно-експресивну конотацію. Слово *extremist* використовується для позначення особи, що є прихильником радикальних поглядів, наприклад, до екстремістських проявів належать терористичні акції, громадські заворушення, бунти та ін. Екстремізм засуджується не лише по відношенню до поведінки однієї людини, а й в масштабах держави, тому його, без сумніву, можна віднести до аморальної категорії. Сутність екстремізму полягає, також, у запереченні будь-яких компромісів або домовленостей. Це крайня ступінь непокори та загрози добробуту суспільства (Рис. 3.17).

Рис. 3.17. Складова «Аморальність – емоційно-експресивне слово з негативною конотацією *extremist*»

UNIDENTIFIED FEMALE (voice-over): You act as a real psycho right now.

HAMMER (voice-over): There seems to be a lot of that going around right now.

UNIDENTIFIED FEMALE: So you shut the (EXPLETIVE DELETED) up (SHOWBIZ on Location : «The Wendy Williams Show»). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована метафоричним виразом *act as a real psycho*, в складі якого вжито лексичну одиницю з негативною конотацією *psycho*. Метафора *act as a real psycho* дослівно тлумачиться як «діяти як справжній псих/психопат». Слово *psycho* – це зневажлива розмовна форма щодо найменування людини з серйозними психічними відхиленнями. Якщо хтось вживає вираз *act as a real psycho* по відношенню до характеристики кого-небудь, це означає, що об'єкт характеристики розцінюється як особа, яка має проблеми з психікою, а її поведінка суперечить соціальним нормам (Рис. 3.18).

Рис. 3.18. Складова «Аморальність – метафора *act as a real psycho*»

TURNER: ... Right after the brothers canceled their tour, reports popped up that middle brother Joe had an addiction problem. But now Joe is speaking out for the first time. He just told People.com that the reports are ridiculous. He says he's never even used drugs and revealed what hurts most are claims that his girlfriend was supplying and taking drugs with him (Joe Jonas Denies Drug Rumors, October 31, 2013). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту розкривається через дієслово *hurts*, яке стилістично має емоційно-експресивну конотацію з негативним смислом. Зокрема, дієслово має наступне значення: «те, що завдає фізичного або душевного болю/страждань» (*Longman Dictionary*). З контексту бачимо, що гостя програми ток-шоу (Тернера) ображають та глибоко ранять звинувачення публіки у тому, що його дівчина постачала та приймала наркотики разом з ним. Тернер, який знає, що це є цілковитою брехнею, важко сприймає таку образу. По відношенню до нього та його дівчини осуд публіки є аморальним, оскільки він принижує їх гідність та спричиняє душевні страждання. Завдяки використанню слова з емоційно-експресивним значенням, яке асоціативно викликає образ душевних страждань, Тернеру вдається показати ступінь образи та болю, який він відчуває (Рис. 3.19).

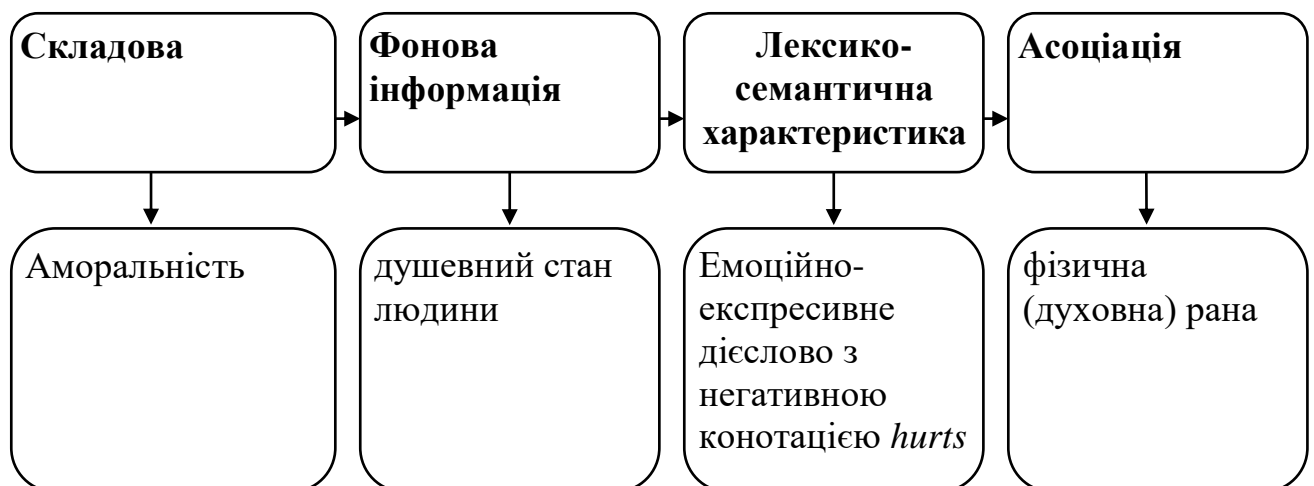

Рис. 3.19. Складова «Аморальність – дієслово з негативною конотацією *hurts*»

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що складова *AMORALITY* бінарного концепту в мові представлена лексико-стилістичними

засобами, які містять асоціативно-образний компонент. Зокрема, дослідження показує використання метафор (*death sentence*), гри слів (*physically/emotionally/psychologically abused*), повторів (*tremendous hostility*), порівнянь (*look like at a sexual object*), каламбуру для вираження іронії (*lying for a living*), емоційно-експресивної лексики з асоціативним компонентом (*hurts*) та ін.

3.4. Прагматичні засоби вираження бінарного концепту *MORALITY* / *AMORALITY*

Успіх комунікації визначається цілями, які ставить перед собою мовець. Використання мовних засобів в комунікації підпорядковується цій меті, і спрямоване на виклик певної бажаної реакції співрозмовника. Крім цього, мовець може звертатися до різних тактик і стратегій, в залежності від умов комунікації (Semeniuk, 2020, p. 11). Антропоцентризм комунікації передбачає реалізацію комунікативної мети через призму психічних, соціальних, етичних та інших характеристик особистості. Іншими словами, мова виступає інструментом, який дозволяє мовцям реалізувати свої комунікативні ролі у спілкуванні. Визначення стратегії або тактики комунікації залежить від інтересів мовця та мовної ситуації (Бєлова А. Д., Галимова З. Ф., Ларина Е. Г., Semeniuk I.S.).

3.4.1. Комунікативні тактики і стратегії вербалізації складової *MORALITY*. Вербалізація складової *MORALITY* бінарного концепту в текстах ток-шоу передбачає звернення до тактик і стратегій, які включають згадування позитивних образів, асоціацій тощо.

Серед комунікативних стратегій, які вербалізують складову *MORALITY* бінарного концепту, є наступні: стратегії конфронтації, нейтральної поведінки або кооперації, які вербалізують складову *MORALITY* бінарного концепту. Вони включають використання таких лексико-стилістичних засобів як метафора, епітет, повтор, контраст, антитеза та ін., наприклад:

BARBARA BUSH: No. He asked permission and I gave him permission. It's his book. And I think he was trying to say that he and I have a very special relationship... (CNN Larry King Live : Interview with George H.W. and Barbara Bush, 2011). В цьому фрагменті стратегія кооперації вербалізуються через використання стилістичного прийому повтору слова *permission* (епіфора), яка використана мовцем з метою наголосити на важливих для нього поняттях. Зокрема, в цьому фрагменті таким поняттям виступає лексична одиниця зі значенням «дозволу». Якщо людина просить дозволу це означає, що вона прагне дотримуватись правил, що є моральним вчинком по відношенню до інших.

В прикладі нижче повтор як комунікативна стратегія використаний з метою підкреслити важливість дії поваги по відношенню до жінки:

BROWN: Yes, but I – I feel like, as far as like for her privacy – and I respect her enough and – and respect her privacy, as well as mine, not to let people know and not to let people know what went on and what went down (CNN Larry King Live, Encore : Interview With Chris Brown, 2009). Стилiстично дієслово *respect* має позитивну конотацію, оскільки передає значення шанобливого ставлення до іншої людини. В тексті повтор емпатизує цю дію. Спочатку мовець наголошує власне на тому, що поважає жінку, а потім уточнює, що поважає її приватність.

В текстах ток-шоу ефективною є комунікативна стратегія створення контрасту за допомогою використання антонімів, наприклад:

*DEPP: It's a very strange thing the state of Arkansas presented to them. Essentially, you know, to say, OK. All you have to do is say that we have the evidence to convict you again, and – but we'll do time served and you're out. **Admitting guilt, maintaining your innocence.** So it's a very – you know, it's a really floppy piece of ground to stand on.*

KING: Boy, was that effective?

*DEPP: Because I – I knew immediately, you know, when I – when I first started to get, you know, kind of familiarize myself with the case, I knew instantly that they were innocent. I knew instantly that they were **wrongfully accused.** And the more research I did and the more people I spoke to, it was absolutely apparent*

(CNN Larry King Live : Larry King Special: Johnny Depp, 2011). В наведеному фрагменті складову *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту вербалізують іменник *innocence* та прикметник *innocent*. Ці поняття асоціюються з «чистою душею; чесністю, гідністю» тощо, тобто з якостями, які належать до високо моральних. В якості контрасту цим поняттям вжито антоніми *guilt* (антонім *innocence*) та *wrongfully accused* (контекстуальний синонім *innocent*. Завдяки контрасту складова *MORALITY* бінарного концепту розкрито мовцем більш наочно, адже публіка має змогу співставити ці поняття та краще відчуті різницю між ними.

Ефективною комунікативною стратегією вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту є градація, наприклад: *GERAGOS: Chris was completely different in that. I mean, he came in. He was forthright. He felt guilty. He felt a great deal of remorse. He wanted to reach out. He wanted to apologize. And, frankly, it was the fact that I told him, no, you can't, let me work this through for you and we'll deal with it. And there will come a time when you can talk about it* (CNN Larry King Live, Encore: Interview With Chris Brown). В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного концепту представлено градацією наступних лексичних одиниць *He felt guilty. – He felt a great deal of remorse. – He wanted to reach out. – He wanted to apologize.* Зокрема, бачимо, що мовець спочатку відчуває провину, що є показником усвідомлення ним своєї помилки. Усвідомлення – це показник морального вчинку. Потім він відчуває муки совісті, тобто відбувається інтенсифікація почуття провини. Страждання героя є настільки сильним, що він хоче звільнитися від нього. А це свідчить, що крайню ступінь його душевних переживань. Насамкінець, герой, усвідомивши свою провину, хоче вибачитися. Вибачення – це усвідомлений вчинок визнання своєї провини та каяття, тому воно відноситься до моральної категорії.

Серед комунікативних тактик вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту в аналізованих текстах ток-шоу використовується тактика виправдання і заперечення, наприклад:

GILLIAN: ... we were sitting at a table with David, my costar-

ROSIE: Who I knew...

GILLIAN: Who you knew from before... And uh we're having a decent conversation.

ROSIE: And a couple of drinks.

GILLIAN: I actually don't drink but you might have been having a couple of- (The Rosie O'Donnell Show with Gillian Anderson, 2012). З цього фрагменту бачимо, що гостя програми ток-шоу актриса Джиліан Андерсон на провокаційне питання про те, що вона «пропустила декілька стаканчиків» зі своїм партнером по кіногрі, вказує, що в них була «пристойна розмова» – *we're having a decent conversation*, таким чином застосовуючи тактику виправдання, а потім використовує тактику заперечення, щоб ще раз підтвердити свою непричетність до стосунків з партнером по грі поза знімальною площадкою – *I actually don't drink*. Ці дві комунікативні тактики вжито з метою захиститися від провокаційних питань, які стосуються особистісного життя Джиліан та її партнера по кіногрі, які на час зйомок обидва були одружені з іншими людьми. Відповідно, натяк ведучого на їх роман – це натяк на аморальну поведінку актриси.

Комунікативна тактика заперечення вживається й в наступному фрагменті нижче:

Tonie White («Feuding Sister»): She's telling people that I've done all these terrible things, that I'm gay.

Tammy Ray («Feuding Sister»): And were you not?

White: No, I was not.

Ray: Were you not?

White: No, I was not.

Ray: You can sit here and honestly say you were not gay?

White: No, I was not.

Ray: Girl, you'd better look in the mirror.

White: I was not. Just because I had gay friends, doesn't mean I —

Ray: You were sleeping with women. Don't give me that crap.

White: I was not. I have two children (Svetkey, «Donahue,» «Sally Jessy Raphael,» and «Oprah»).. В цьому фрагменті складова *MORALITY* бінарного

концепту вербалізована через комунікативну тактику заперечення *No, I was not* та *I was not*, яка використовується гостем, щоб захистити себе від звинувачень у нетрадиційній орієнтації. Комунікативна стратегія заперечення тісно пов'язана зі стратегією виправдання. Так у продовженні наведеного фрагменту, гість виправдовується, що він не гей тим, що він має двох дітей:

Ray: Right, right. Let's be honest.

White: I have two children (Svetkey, «Donahue,» «Sally Jessy Raphael,» and «Oprah»).

Комунікативна тактика заперечення і роз'яснення використовується в текстах ток-шоу для вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту, якщо йдеться про випадкову промовку гостя, наприклад:

GILLIAN: Oh. You could have like shown a part where we were kissing or somethin'.

JON: You and David Duchovny kissing?

GILLIAN: Yeah! No Scully and Mulder kissing.

JON: Oh. I'm sorry. Scully and Mulder, that's what I meant. Not David Duchovny. Uh. Mulder. Uh. So are you guys gonna, you know, cuz there's a lot of questions on the Internet about that if you guys are gonna to get together (The John Steward Show with Gillian Anderson). В цьому фрагменті гостя програми ток-шоу актриса Джиліан Андерсон, яка у кінострічці виконує роль Скалі випадково обмовляється, кажучи, що вона та її партнер по кінострічці Девід Духовні, який виконує роль Малдера, цілувалися. Ведучий тут же ставить провокаційне питання-уточнення про те, що «цілувалися саме Джиліан та Девід». На що Джиліан використовує комунікативну тактику заперечення та роз'яснення, що це їх герої цілувалися за сценарієм під час зйомок. Як уже зазначалось, обидва актори були одруженими з іншими під час зйомок, тому їх роман міг би розцінюватись як аморальна поведінка, адже подружнтя зрада належить до неетичної аморальної категорії.

У скриптах ток-шоу використовується також комунікативна тактика згоди/погодження з чим-небудь, наприклад:

BROWN: I made a mistake. Made a mistake. And I - it's just something I have to live up to and own. And just know that I can change it and be a better person. I definitely made a mistake (CNN Larry King Live, Encore : Interview With Chris Brown, 2009). Складова *MORALITY* бінарного концепту в цьому фрагменті представлена виразами *I made a mistake – Made a mistake – I definitely made a mistake*. Визнання вчинення помилки – це прояв чесності перед публікою та перед самим собою, тому його можна оцінювати як моральний вчинок. Тактика згоди/погодження, реалізована у формі повтору, з метою продемонструвати ступінь усвідомлення своєї провини.

3.4.2. Комунікативні тактики і стратегії вербалізації складової *AMORALITY*. Враховуючи полілогічний характер ток-шоу та обов'язкову наявність опозиційних позицій, учасники, або частіше ведучий використовує стратегію негативної або позитивної ввічливості – це стратегія дистанціювання від опонента або стратегія зближення з ним (Писаренко, 2014, с. 176). Стратегія ввічливості не дозволяє мовцеві бути категоричним, оскільки категоричність – це прояв імпліцитної агресії щодо співбесідника. Разом з тим, провокаційність та скандальність є невід'ємними складовими жанру ток-шоу. Розглянемо наступний приклад:

MORGAN: Do you drink?

J. OSTEEN: I never drank. No.

MORGAN: You never drink alcohol?

J. OSTEEN: Still don't.

MORGAN: Never had a drop?

J. OSTEEN: Never had. Never had.

MORGAN: Not even a tiny, little drop?

J. OSTEEN: I think, I –

MORGAN: Sneak in the back of the bike shed?

J. OSTEEN: You know, one time we would –

MORGAN: When your dad wasn't looking, a little drop of cider? (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011).

З наведеного фрагменту бачимо, що ведучий використовує ряд провокаційних питань. Вживання спиртного, особливо надмірне, оцінюється суспільством як аморальна поведінка, тому що нетвереза людини досить часто нездатна контролювати свої дії та відповідати за свої вчинки. Ведучий намагається провокаційними питаннями довідатись, чи його гість вживає алкоголь. Складова *AMORALITY* бінарного концепту представлено наступними питаннями: *MORGAN: Do you drink?; MORGAN: You never drink alcohol?; MORGAN: Never had a drop?; MORGAN: Not even a tiny, little drop?; MORGAN: When your dad wasn't looking, a little drop of cider?* На стилістичному рівні засобом реалізації складової служить використання уточнюючого слова (заміна) *alcohol* в групі речень *Do you drink?* і *MORGAN: You never drink alcohol?* Це додавання слова з негативною конотацією *alcohol* підкреслює провокаційну спробу ведучого. Він прагне викликати співбесідника на чесну розмову. Далі бачимо, як ведучий переходить до компромісного рішення – *Never had a drop?; MORGAN: Not even a tiny, little drop?; MORGAN: When your dad wasn't looking, a little drop of cider?* Він прагне вже отримати визнання, що Джоел Остін все ж пробував хоча б краплю алкоголю. Для відтворення складової *AMORALITY* бінарного концепту використано метонімію *drop*, яка замінює слово *alcohol* в попередніх реченнях. Також додано епітети *a tiny, little*, що ніби підкреслюють безнадійне положення ведучого, який вже не вірить, що результат його «допиту» буде позитивним *Not even a tiny, little drop?* І знову ж таки, ведучий робить останню спробу, і запитує про конкретний алкогольний напій – *When your dad wasn't looking, a little drop of cider?* В цьому реченні складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена повним ланцюгом лексико-стилістичних одиниць, які використовувались під час діалогу *a little drop of cider* (епітет + метонімія + уточнююче слово (заміна)).

Якщо ведучий або опонент ставить провокаційне питання, уникнути його негативних наслідків у формі агресивної відповіді можна лише ввічливістю та зближення з комунікантом, наприклад:

J. OSTEEN: No. I'll tell you a funny story. One time we were on a plane and they gave us a little wine. It was my dad. We were traveling overseas.

And I thought I'm just going to taste this. And I tasted just a sip. And it tasted terrible. We gave all our wine to the guys sitting next to us. And by the end of the flight, he was all drunk on my wine. (LAUGHTER)

J. OSTEEN: But that's the only taste I've ever had of it.

MORGAN: You don't miss the thought of what it – of how good it might be? I mean, I love wine.

J. OSTEEN: Yes.

MORGAN: I could give you a bottle of wine now and it would change your life forever, Joel.

J. OSTEEN: You know, I –

MORGAN: Probably not for the better, but for – forever (CNN Larry King Live, Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen).

Наведений фрагмент демонструє, що ведучий, застосувавши провокацію та компроміс, досяг основного комунікативного наміру – викликати співбесідника на чесну промову щодо вживання алкоголю. Джоел Остін визначає, що він все ж куштував вино. В цьому прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена словосполученням *a little wine*. Слово *wine* в наведеному фрагменті є контекстуальним синонімом лексичної одиниці з негативною конотацією *alcohol*. Щоб попередити агресію співрозмовника ведучий використовує тактики зближення. Він ставить себе у позицію людини, яка порушує соціальні правила, тобто вживає алкоголь: *...how good it might be? I mean, I love wine* (CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen, 2011). Складова *AMORALITY* бінарного концепту в цьому фрагменті репрезентовано прикметником *good* по відношенню до вживання алкоголю (вина), яке стилістично має позитивну конотацію та виразом *love wine*. Стилiстично дієслово *love* є емоційно-експресивним, оскільки вербалізує значення дуже сильної емоційної прив'язаності, прихильності та ін. Ведучий, визнаючи, що він любить вино, потенційно повинен стати об'єктом суспільної критики, тим більше, він прямо висловлює думку про те, що вино (алкоголь) навічно змінить життя людини: *MORGAN: I could give you a bottle of wine now*

and it would change your life forever, Joel.... Probably not for the better, but for – forever. Використання модального дієслова *probably* та антитези: *Probably not for the better, but for – forever* свідчить про те, що ведучий не є категоричним щодо цієї позиції. Він лише пропонує гостеві та публіці свою думку. Складову *AMORALITY* бінарного концепту репрезентують вирази *change for better, change forever*. Тобто, ми можемо розглядати аморальність як поведінку, в основі якої знаходиться вибір людини – вона може прийняти його і змінити своє життя не у кращий бік, або відхилити. Завдяки цій тактиці зближення вдається подавити можливу агресивну реакцію співрозмовника на провокаційні запитання.

На лексико-стилістичному рівні комунікативні стратегії для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту включають експресивні засоби подібні до засобів, які використовуються для реалізації складової *МОРАЛЬНІСТЬ* бінарного концепту – метафора, повтор (епіфора), порівняння та ін., наприклад:

KING: Why do you think we're fascinated with that subject of a person's sexuality?

DEGENERES: I don't know?

KING: Why should it matter, one could ask the question, at all?

DEGENERES: I would love to ask that question. Why does it matter? It doesn't matter. And that's why I think that I just wanted the show – because my character was coming out, I wanted the show to be funny, I wanted it to be poignant, I wanted it to be what people could relate to and make it funny because it's not usually funny. It's really hard and it's really sad and you're usually kicked out of your family or society or church. You know, there are a lot of people that can't do it. So I don't know why it matters. But for some reason it matters tremendously (CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres, 2004). В цьому прикладі бачимо, що складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена провокаційним питанням *Why do you think we're fascinated with that subject of a person's sexuality?* та метафоричним виразом *you're usually kicked out of your family or society or church*. В тексті ток-шоу йдеться про проблеми нетрадиційної сексуальної орієнтації, які негласно засуджуються суспільством. Гостя, яка належить

до представників сексуальних меншин, наголошує на тому, що такі люди стають вигнанцями. В тексті вжито метафору *kicked out of your family or society or church*, значення якої впливає з розуміння семантики дієслова *kick* – «буми; вибивати». Мається на увазі, що люди нетрадиційної сексуальної орієнтації є небажаними в родині та церкві. Вони стають чужинцями для них, тому їх «вибивають/виганяють» з цього життя.

Для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту широко використовується комунікативна стратегія повтору, наприклад:

*WILLIAMS: Originally speaking, I was very upset with «Basketball Wives,» because as a woman, as a black woman, I mean, you know, we **get enough stereotypes**. People will still call Michelle Obama an angry black woman. **So we get enough stereotypes**, so it was embarrassing for me and my female kind (SHOWBIZ on Location : «The Wendy Williams Show», 2016).* В цьому прикладі складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена повтором *get enough stereotypes*. Як відомо з американської історії, проблеми чорношкірого населення завжди існували та існують й досі в американському суспільстві. Ділити людей за кольором шкіри є аморальним, тому що жодна людина у світі не має права засуджувати кого-небудь в залежності від расової приналежності. В тексті гість наголошує на тому, що «стереотипи залишаються й досі». Комунікативну стратегію повтору використано для того, щоб акцентувати увагу саме на проблемності існування стереотипів по відношенню до чорношкірого населення Америки.

Комунікативна стратегія повтору може використовуватись мовцем з метою продемонструвати інтенсивність своїх почуттів, наприклад:

KING: ... What did you mean by shameful?

STEWART: Well, it is shameful. It's shameful to me. I feel both shamed, and that the situation for me was shameful, for my family, for my friends, for my company. It's – it's a word (CNN Larry King Live, Interview With Martha Stewart). В наведеному фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована лексичною одиницею *shameful/shamed*, яка стилістично має негативну конотацію і

передає значення відчуття ганьби за що-небудь скоєне. Багатократний повтор цієї лексеми застосовано мовцем з ціллю показати міру свого каяття та жалю, а також сорому перед родиною, друзями та ін.

Ефективною комунікативною тактикою в текстах ток-шоу є тактика підтвердження, наприклад:

KING: Do you have a favorite?

BARBARA BUSH: I'll go with George. Mitt Romney. I like a lot of them. But I like people who feel that you can respect other people's ideas. I like that a lot.

*KING: **Respect is not popular in America.***

BARBARA BUSH: No (CNN Larry King Live, Interview with George H.W. and Barbara Bush, 2011). В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована через вираз *Respect is not popular in America*. Стилiстично слово *respect* має позитивну конотацію, однак, в контексті ведучий (Кінг) застосовує неґацію, тому слово набуває неґативного змісту. Гостя програми застосовує тактику підтвердження щодо зауваження про те, що «повага є непопулярною в Америці».

Насамкінець, як і для вербалізації складової *MORALITY* бінарного концепту, складова *AMORALITY* бінарного концепту представлена через комунікативну тактику заперечення, наприклад:

*BROWN: Called «Graffiti.» Got everything on it. You know what I'm saying? Y'all be ready for that. I'm about to drop a single to some of you so, we ain't going nowhere. Everybody that hates us, they've been haters. All my real fans, I love y'all. **I ain't a monster*** (CNN Larry King Live, Encore: Interview With Chris Brown).

В цьому фрагменті складова *AMORALITY* бінарного концепту вербалізована в мові через комунікативну тактику заперечення *I ain't a monster*. Слово *monster* – це метафора, побудована на порівнянні людини зі звіром. Говорячи про те, що людини – «монстр» – мається на увазі, що вона діє інстинктивно, як звір, як хижак. Тактика заперечення вжита з метою виправдатись перед публікою.

Отже, як показує дослідження, в текстах ток-шоу для вербалізації бінарного концепту *MORALITY* / *AMORALITY* використовуються аналогічні

комунікативні стратегії і тактики, а саме використання лексико-стилістичного потенціалу художніх засобів та тактики «заперечення», «виправдання», «роз'яснення», «провокації» та ін.

Висновки до розділу 3

Основними рисами ток-шоу, які визначають його звернення до проблем моралі та етики є скандальність, видовищність тощо, які передбачають підняття проблем, що є провокаційними. Особливістю ток-шоу є полілогічна природа його комунікації.

Мовленню учасників ток-шоу властиве використання лексико-стилістичних засобів, спрямованих на апелювання до почуттєвої сфери аудиторії. Це пов'язано з тим, що жанр ток-шоу носить орієнтований характер – розважальний, сімейно-побутовий тощо. Для досягнення комунікативної мети учасники ток-шоу застосовують комунікативні тактики і стратегії. Їх використання дозволяє мовцеві вживати мовленнєві засоби якомога ефективніше в цілях комунікації.

В ході дослідження виявлено, що в текстах ток-шоу складова *MORALITY / AMORALITY* бінарного концепту представлена лексико-стилістичними засобами з етичним або аксіологічним компонентом. До основних засобів належать метафора, повтор, порівняння, градація та інші лексичні одиниці, які стилістично характеризуються позитивною або негативною конотацією. В складі бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* також представлено асоціативно-образний рівень. Виявлено, що в якості асоціацій використовуються відомі образи, до яких належать народні персонажі (*Robin Hood*), історичні фігури (*Adolf Hitler*), біблійні образи (*God, Christ*) та ін. Вербалізація бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* здійснюється за допомогою інтертекстуальних елементів (*make love, not war*).

Аналіз бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* в текстах ток-шоу свідчить, що він вербалізується за допомогою використання емоційно-експресивних засобів (*reputation, charity, tremendous hostility*).

Складову *AMORALITY* в текстах ток-шоу представлено наступними асоціативними образами: «Аморальність – фразеологізм *to live on the dark side*», «Аморальність – емоційно-забарвлена лексика *gay* та повтор *shame*», «Аморальність – повтор *dangerous element*», «Аморальність – повтор *tremendous hostility*», «Аморальність – гра слів *physically/emotionally/psychologically abused*», «Аморальність – каламбур, іронія *lying for a living*», «Аморальність – метафора *death sentence*», «Аморальність – метафора *the infant mortality rates skyrocketing*», «Аморальність – емоційно-експресивне слово з негативною конотацією *extremist*», «Аморальність – метафора *act as a real psycho*», «Аморальність – дієслово з негативною конотацією *hurts*».

Вербалізація бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* відбувається за допомогою використання мовцями комунікативних стратегій і тактик. Ці комунікативні засоби відбираються мовцем в залежності від комунікативної мети. Дослідження показало, що поширеними є стратегії використання лексико-стилістичних засобів та тактика заперечення, виправдання, провокації та ін. Використання тактики заперечення переважає серед засобів вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту, що пов'язано із запереченням учасниками здійснення дій, які належать до аморальних, тобто засуджуваних в суспільстві. Провокація як тактика вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* вживається з метою створення конфліктної ситуації. Для цього ведучий ставить провокативні особистісні питання, які стосуються морально-етичної сфери людини.

Основні положення та висновки розділу відбито в одноосібних публікаціях дисертантки (Коломійчук, 2015а, 2016).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У роботі проведено дослідження лінгвостилістичних та лінгвокогнітивних особливостей актуалізації та порівняльно-зіставну характеристику складових *MORALITY* та *AMORALITY* бінарного концепту у текстах сучасної американської художньої прози та ток-шоу і засоби їх вербалізації в мові. За результатами можемо зробити наступні висновки:

Уявлення людей про оточуючий світ відображаються в ментальних утвореннях – «концептах», що представляють собою ментальні конструкти, в яких відображено уявлення про оточуючий світ, історію, культуру. Оскільки концепти виникають в певній культурі та характеризуються її впливом, в значенні концептів відображаються культурні традиції нації, тобто умови побуту, історія, міфологія, ціннісні орієнтири та настанови. Концепти, які використовуються в художньому тексті формують «художню картину світу». Ці концепти використовуються з метою реалізації комунікативного задуму автора, вони формують його ідіолект. Концепти представлені в тексті як результат світобачення автора, а їх вербалізація в мові залежить від багатьох факторів: мови автор, культурних та історичних умов його життя та ін.

Серед аксіологічних концептів, які властиві будь-якій культурі, тобто є універсальними, є антиномічні (ті, що вступають в опозиційні відношення на рівні семантики та трактування в соціально-культурному аспекті) – поняття про добро і зло, моральність і аморальність, чесність і нечесність тощо. Бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* належить до універсальних категорій, тому що він стосується понять, які відносяться до проблематики етики і моралі, що належать константних категорій будь-якої культури. Результати свідчать, що розуміння понять моральності та аморальності може змінюватися в залежності від соціальних порядків та індивідуальних поглядів особистості. Відповідно, бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* реалізується на двох основних рівнях – соціальному (соціальна поведінки) та індивідуальному (індивідуальний вибір поведінки). Встановлено, що поняття моральності та аморальності

як конкретний вчинок особи трактується неоднозначно, тобто залежно від індивідуальних якостей та ціннісних орієнтирів людини. Отже, соціальна та індивідуальна складова понять моральності та аморальності є також опозиційною.

У ході дослідження було проаналізовано в сукупності 980 фрагментів: 500 фрагментів з художньої літератури та 480 фрагментів з текстів ток-шоу, які вербалізують концепт *MORALITY / AMORALITY*. Аналізуючи тексти сучасної художньої американської літератури виявлено спільні мікрополя для вербалізації концепту *MORALITY / AMORALITY*, до яких належать наступні: *Good/Evil, Justice/Injustice, Loyalty/Betrayal, Truth/Lies, Honesty/Dishonesty*.

У художній літературі концепт *MORALITY / AMORALITY* вербалізується імпліцитними та експліцитними оцінками поведінки персонажів, в яких виражено схвалення або осуд поведінки героїв. Прямими номінаціями концепту *MORALITY* є лексичні одиниці на позначення основних понять, що вказують на чесноти людини, як доброта, чесність, гідність, щирість. Опозиційними поняттями, які експлікують складову *AMORALITY* бінарного концепту є лексичні одиниці з протилежним значенням злість, нечесність, негідність, нещирість. Отже, бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* представлений лексико-стилістичними засобами, які передають оціночні конотації, тобто містять оцінку схвалення або осуду дій персонажу.

Жанр ток-шоу належить до самостійних телевізійних жанрів. Визначення та систематизація основних типів і характеристик ток-шоу дозволила визначити, що вони класифікуються залежно від тематичної спрямованості та організації. Формат ток-шоу передбачає діалог між ведучим та гостем або гостями програми. До участі в ток-шоу може залучатися аудиторія. В основі класифікації ток-шоу може лежати принцип розподілу за гендерною приналежністю, тобто ток-шоу поділяються на «чоловічі» і «жіночі». Відповідно, тематика цих ток-шоу буде відрізнятися. За морально-етичним критерієм виділяються «скандальні/конфліктні» і «нескандальні/неконфліктні» ток-шоу. Цей розподіл визначає спрямованість ток-шоу на провокаційність або її відсутність.

У дослідженні проаналізовано розважальні та соціально-політичні ток-шоу за участю відомих гостей – політиків, зірок кіно та телебачення тощо. Встановлено, що до рис ток-шоу належить створення емоційної напруги, тобто конфліктність, видовищність тощо. Це обумовлює вибір тем для дискусії. У ток-шоу піднімаються важливі питання соціально-політичного та особистісного характеру. З метою емоційного впливу на учасників ток-шоу та досягнення ефективної комунікативної мети, ведучий або гості програми використовують різні комунікативні тактики і стратегії. В результаті аналізу виявлено, що комунікативні стратегії включають використання емоційно-забарвлених слів, стилістичних прийомів метафори, повторів, епітетів тощо. Ці слова в семантиці містять оціночно-експресивні конотації, тому вони торкаються почуттєвої сфери мовців та аудиторії.

Комунікативні тактики виправдання і заперечення використовуються, якщо йдеться про осуд аморальних вчинків особистості. Відповідно, вони застосовуються для вербалізації складової *AMORALITY* бінарного концепту. Складова *MORALITY* бінарного концепту потребує звернення до позитивних образів, відповідно, використовується комунікативна тактика асоціації. Комунікативна тактика згоди/погодження з чим-небудь служить засобом вираження підтримки. Комунікативна стратегія ввічливості використовується як обов'язкова для вербалізації бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY*, оскільки вона дозволяє уникнути категоричності у висловлюваннях, тобто уникнути прямої агресії або звинувачення кого-небудь.

Основу методології дослідження складає лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підхід. Порівнюючи результати аналізу бінарного концепту *MORALITY / AMORALITY* в сучасній американській художній літературі та в текстах ток-шоу можемо зауважити, що в обох картинах світу концепт *MORALITY* представлений поняттями «Good/Добро», «Honesty/Чесність», «Justice/Справедливість», «Loyalty/Вірність», «Truth/Правда»; «Evil/Зло», «Dishonesty/Нечесність» та ін. Концепт *AMORALITY*, відповідно, є антиномічним і вербалізований поняттями з протилежним значенням «Evil/Зло», «Injustice/Несправедливість», «Disloyalty/Зрада» «Lie/Неправда» та ін.

Порівнюючи ближню периферію концепту *MORALITY* / *AMORALITY* вербалізовану у сучасній американській художній літературі та в текстах ток-шоу зазначаємо, що в художній літературі вона представлена наступними лексичними одиницями: *Chastity, Dignity, Goodness, Honesty, Virtue, Justice, Honour, Decency, Modesty, Tact, Mercy, Debt, Conscience, Fidelity, Patience, Nobleness, Politeness* для концепту *МОРАЛЬНІСТЬ* та *Nonchastity, Indignity, Evil, Dishonesty, Vice, Injustice, Dishonour, Indecency, Immodesty, Tactlessness, Cruelty, Intemperance, Unrightness, Disloyalty, Infidelity, Impatience, Innobleness, Impoliteness* для складника концепту *AMORALITY*.

В текстах ток-шоу складова *MORALITY* вербалізується наступними одиницями: *good, trust, like, love, reputation, charity, respect, commitment, compassionate, caring, loving, kind, honorable, decent, polite* та ін. Компонент концепту *AMORALITY* представлений наступними одиницями: *smoke, drugs, without mercy, naughty, rebellious, sexual abuse, personal space, hated, homophobic, rape, incest*.

В текстах художньої літератури асоціативний шар складника концепту *MORALITY* включає наступні образи «Моральність – самопожертва – героїзм», «Моральність – правда як винахід», «Моральність – правда – кільце», «Моральність – правда – сльози», «Моральність – справедливість – любов до порядку», «Моральність – справедливість – шоу – драма – невизначеність – масова освіта»; в складнику концепту *AMORALITY* : «Аморальність – брехня – день», «Аморальність – зло – природний інстинкт», «Аморальність – зло – посмішка», «Аморальність – зло – гріх», «Аморальність – зло – справа», «Аморальність – зло – мрія/сон», «Аморальність – зрада – дике полум'я», «Аморальність – зрада – вовча згряя».

В текстах ток-шоу асоціативний шар складника концепту *MORALITY* представлений наступними образами: «Моральність – образ народного персонажу *Robin Hood*», «Моральність – релігійний образ *Catholic boy*», «Моральність – релігійний образ *Christian life*», «Моральність – біблійна цитата *love God i love*

brothers», «Моральність – уміння вести перемовини а *man of diplomacy*», «Моральність – фразеологізм *keep up the spirits*», «Моральність – фразеологізм *to put a smile on face*».

Складник концепту *AMORALITY* в текстах ток-шоу вербалізовано наступними асоціативними образами: «Аморальність – фразеологізм *to live on the dark side*», «Аморальність – емоційно-забарвлена лексика *gay* та повтор *shame*», «Аморальність – повтор *dangerous element*», «Аморальність – повтор *tremendous hostility*», «Аморальність – гра слів *physically/emotionally/psychologically abused*», «Аморальність – каламбур, іронія *lying for a living*», «Аморальність – метафора *death sentence*», «Аморальність – метафора *the infant mortality rates skyrocketing*», «Аморальність – емоційно-експресивне слово з негативною конотацією *extremist*», «Аморальність – метафора *act as a real psycho*», «Аморальність – дієслово з негативною конотацією *hurts*».

Дослідження показало, що серед лексико-стилістичних засобів вербалізації мовлення персонажів художніх текстів найчастіше використовується метафора (39%), анафора та епіфора (32%), епітети (54,2%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (27,5%) та ін.

У текстах ток-шоу серед лексико-стилістичних засобів, які вербалізують бінарний концепт *MORALITY / AMORALITY* найчастіше представлені анафори та епіфори (31%), метафори (28,5%), градація (4%), каламбур або гра слів (6%), емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією (47,5%). Як бачимо, в текстах ток-шоу суттєвий прошарок займає емоційно-експресивна лексика з позитивною або негативною конотацією, що пояснюється такими особливостями ток-шоу як скандальність та видовищність.

Проведене дослідження відкриває перспективи для подальшого вивчення універсальних концептів та їх вербалізації в мовленні персонажів художніх текстів та учасників ток-шоу. Перспективою подальшого дослідження є аналіз лексико-стилістичних засобів вербалізації концепту *MORALITY / AMORALITY* в різних видах дискурсу та на матеріалах інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдигалиева, Г. К. (2003). *Религиозная этика и аксиология*. Алматы: Казахский национальный университет им. аль-Фараби.
2. Аверина, М. А. (2014). *Вербализация концепта «Совесть» в современной русской публицистике*. Взято из <http://sibac.info/15285>.
3. Акинфиев, С. Н. (2008). *Жанровая структура российского развлекательного телевидения* (Автореферат кандидатской диссертации). Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова, Москва, Российская Федерация. Взято из <http://cheloveknauka.com/v/270988/a/?#?page=1>
4. Алеев, Р. (2011). *Феміда і атрибути правосуддя*. Взято з http://lawukraine.com.ua/ua/statti/femida_i_atributi_pravosuddja.html
5. Алефиренко, Н. Ф. (2003). *Проблемы вербализации концепта : теоретическое исследование*. Волгоград: Перемена.
6. Андреева, Е. Г. (2011). Асимметрия лингвокультур: мораль и нравственность vs. Morality. В *Корпусная лингвистика – 2011*. Труды Международной конференции, Санкт-Петербург, 27-29 июня 2011 (с. 74-79). Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургского государственного университета.
7. Аристаков, Ю. М. (2012). Нравственность и право. Проблемные вопросы. *Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России*, 53(1), 274-277.
8. Арутюнова, Н. Д. (1976) *Предложение и его смысл*. Москва: Наука.
9. Бабенко, Л. Г., & Казарин, Ю. В. (2004). *Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика*. Москва: Флинта: Наука.
10. Баранова, К. В. (2006). *Риторический анализ речевого поведения ведущих американских ток-шоу* (Автореферат диссертации). Санкт-Петербургский государственный университет, Санкт-Петербург, Российская Федерация.
11. Барт, Р. (1989) Основы семиологии. В Е. Я. Басин и М. Я. Поляков (Ред.), *Структурализм «за» и «против»* (с. 114-163). Москва: Прогресс,.
12. Батай, Ж. (1994) *Литература и Зло*. Москва: Просвещение.
13. Бацевич, Ф. С. (2008). *Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень*. Київ: ВЦ «Академія».

14. Белова, А. Д. (2005). Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы. *Культура народов Причерноморья*, 29, 17-23.
15. Бенвенист, Э. (2002). *Общая лингвистика*. Москва: Едиториал УРСС.
16. Белова, А. Д. (2004). Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики. *Мовні і концептуальні картини світу*, 10, 11-16.
17. Болдырев, Н. Н. (2004). Концептуальное пространство когнитивной лингвистики. *Вопросы когнитивной лингвистики*, 1, 18-36.
18. Борисова, И. Н. (2000). Категория цели и аспекты текстового анализа. В В. Е. Гольдин (Ред.), *Жанры речи* (Вып. 2, сс. 81-97). Саратов: Колледж.
19. Боярова, Л. (2007). Динамічна теорія норми в сучасній термінології. В Л. О. Симоненко (Ред.), *Українська термінологія і сучасність* (Вип. 7, сс. 43-47). Київ: КНЕУ.
20. Брутян, Г. А. (1976) Языковая картина мира и ее роль в познании. В *Методологические проблемы анализа языка* (сс. 57–65). Ереван: ЕГУ.
21. Бурмака, В. П., & Бурмака, М. В. (2009). Виховне значення телевізійного ток-шоу. В О. І. Малєєв (Відп. за вип.), *Сучасні аспекти виховання студентської молоді*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 березня 2009 р. (сс. 12-13). Харків: ХНАМГ.
22. Вайсгербер, Л. (1993). *Родной язык и формирование духа*. Москва: МГУ.
23. Вакурова, Н.ЯВ., & Московкин, Л. (1997). *Типология жанров современной экранной продукции*. Москва. Взято из <http://evartist.narod.ru/text3/08.htm>.
24. Вардзелашвили, Ж. А. (2000). К вопросу о толковании термина «номинация» в лингвистических исследованиях. *Славистика в Грузии*. ТГУ, 2, 62-68. Взято из <http://vjanetta.narod.ru/slav1.html>
25. Ваховська, О. В. (2010). Поняттєва складова концепту sin/ гріх в англomовній картині світу. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. № 897. *Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*, 62, 60-65.
26. Вдовиченко, Н. В. (2013). Морально-етичні концепти як лінгвокультурні універсалії. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: *Мовознавство*, 21, 19(3), 15-20.

27. Вебер, Р., & Лантух, Н. А. (1999). Жалость и самоотвеженность как доминанты любви в рассказах Виктории Токаревой. *Культура народов Причерноморья*, 6, 104-106.

28. Вежбицкая, А. (1996). *Язык. Культура. Познание*. Москва: Русские словари.

29. Верхулевская, Н. А. (2013). Нравственные концепты в лингвокультурологии (на материале фразеологических оборотов славянских языков). *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Філологічні науки*, 1, 178-181.

30. Вільчинська, Т. П. (2008). *Концептуалізація сакрального в українській поетичній мові XVII-XVIII ст.* Тернопіль: Джура.

31. Воркачев, С. Г. (2001). Концепт счастья: понятийный и образный компоненты. *Известия РАН. Серия литературы и языка*, 60(6), 47-58.

32. Воркачев, С. Г., & Кусов, Г.В. (2000). Концепт «оскорбление» и его этимологическая память. В В. Б. Кашкин (Ред), *Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 2: Язык и социальная среда* (сс. 90 –102). Воронеж: ВГТУ.

33. Воробйова, О. П. (2011). Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*, 14(2), 53-63.

34. Гайдай, Г. А. (2012). Роль лексико-семантического поля у відтворенні мовних картин світу. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология»*, 24(65), 291-296.

35. Галимова, З. Ф. (2009). *Тактики комплимента и похвалы в конструировании «положительного образа» женщины-собеседницы (на материале ток-шоу)* (Кандидатская диссертация). ГОУ ВПО «Удмуртский государственный университет», Ижевск, Российская Федерация.

36. Гмызина, Э. В. (2014). *Телевизионное ток-шоу как модель глобальной массовой культуры*. Взято из www.culturalnet.ru/main/getfile/856

37. Голев, Н. Д. *О принципах номинации и методе их исследования*. Взято из <http://lingvo.asu.ru/golev/articles/z66.html#top>

38. Головань, О. В. (2001). *Семантико-ассоциативная структура концепта «война»*. Барнаул: Издательство АлтГТУ.
39. Головин, Б. Н. (1987). *Лингвистические основы учения о терминах*. Москва: Высшая школа.
40. Гольдин В. Е. (2010). Нормативный аспект лексических ассоциаций. В Л.П. Крысин (Отв. ред.), *Русский язык сегодня* (Вып. 4, сс. 128-137). Москва: Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН.
41. Городецька, О. В. (2002). *Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття* (Кандидатська дисертація). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна.
42. Гумбольдт, В. фон. (1984а). О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. В Вильгельм фон Гумбольдт. *Избранные труды по языкознанию* (сс. 37-298). Москва: Прогресс.
43. Гумбольдт, В. фон. (1984b). *Язык и философия культуры*. Москва: Прогресс.
44. Гуменний, В. В. (2018). Концепт СОВІСТЬ у німецькому мовному просторі. *Молодий вчений*, 1(1), 205-210.
45. Даниленко, В. П. (2009). *Языковая картина мира в концепции Л. Вайсгербера*. Взято из <http://www.islu.irk.ru/danilenko>
46. Даниленко, И. А. (2015). Репрезентанты невербального кода в номинативном поле дуального концепта (на материале романа Ф. Фицджеральда «The Great Gatsby»). *Наука, образование, общество. Филологические науки*, 3(5), 106-110. DOI: 10.17117/no.2015.03.106
47. Демьянков, В. З. (2001). Понятие и концепт в художественной литературе и в научном языке. *Вопросы филологии*, 1, 35-47.
48. Дондурей, Д. (2004). Война за смысл: ТВ – не только информация, но и механизм террора. *Искусство кино*, 4, 18-25.
49. Дорофеева, Н. В. (2002). *Удивление как эмоциональный концепт (на материале русского и английского языков)* (Кандидатская диссертация). Волгоградский государственный педагогический университет, Волгоград, Российская Федерация.

50. Дробницкий, О. Г. (1984) *Понятие морали: Историко-критический очерк*. Москва: Наука.
51. Жаботинская, С. А. (2013а). Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции). *Когниция, коммуникация, дискурс*, 6, 47-76.
52. Жаботинская, С. А. (2013b). Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського університету. Філологічні науки*, 11, 12-25.
53. Жайворонок, В. В. (2011). Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*, 5, 48-63.
54. Жоламанова, Е. И. (2012). Полевые структуры в лингвистике эмоций *Вестник КРСУ*, 12, 138-141.
55. Загорійчук, А. О., & Орловська, О. В. (2013). *Методи лінгвістичних досліджень*. Взято з <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>
56. Захаров, В. В. (2010). *Жанры радио- и тележурналистики*. Тамбов: Издательство ГОУ ВПО ТГТУ.
57. Ємець, Н. О. (2012). Художній концепт: моделі реконструкції. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 4, 41-44.
58. Иванова, Е. И. (2013). Философский аспект понятия «справедливость» в трудах ученых античности, эпохи возрождения и нового времени. В О. В. Кобзева (Отв. ред.), *Психолого-педагогические инновации молодых исследователей Севера* (Вып. II, сс. 26-30). Мурманск: МГГУ. Взято из <http://www.scienceforum.ru/2013/12/3089>
59. Иссерс, О. С. (1999). *Коммуникативные стратегии и тактики русской речи (Докторская диссертация)*. Омский государственный университет, Омск, Российская Федерация.
60. Іваненко, В. К. (2014). Проблема теорії номінації у лінгвістиці. *Volodymyr Hnatyuk National Pedagogic University of Ternopil, TNPU*, 36, 121-126.
61. Казарин, Ю. В. (1994). Художественная картина мира и текст. В *Актуальные проблемы лингвистики*. Материалы конференции, 1-2 февраля 1994 (сс. 37-38). Екатеринбург.

62. Каптюрова, О. В. (2013). Лінгвокультурні особливості комунікації в жанрі ток-шоу. *Мовні і концептуальні країни світу*, 47(1), 404-413.

63. Карасик, В. И. (2002). *Языковой круг: личность, концепты, дискурс*. Волгоград: Перемена.

64. Караулов, Ю. Н. (2010). *Русский язык и языковая личность*. Москва: ЛКИ.

65. Кит, І. Г. (2013). Концептуальні моделі образу автора громадсько-політичного ток-шоу (на прикладі програм Л. Кінга та С. Шустера). *Вісник Дніпропетровського університету. Соціальні комунікації*, 13, 67-71.

66. Ключев, Е. В. (2002). *Речевая коммуникация*. Москва: РИПОЛ КЛАССИК.

67. Ковалик, І. І., Мацько, Л. І., & Плющ, М. Я. (1984). *Методика лінгвістичного аналізу тексту*. Київ: Вища школа.

68. Ковальова, О. М. (2016). *Німецькомовна вербалізація індивідуально-авторської концептосфери Томаса Манна (Кандидатська дисертація)*. Запорізький національний університет, Запоріжжя, Україна.

69. Козлова, О. А., & Бондарев, Д. А. (2011). Национальные особенности развития жанра общественно-политического ток-шоу на российском телевидении. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 8: Литературоведение. Журналистика*, 10, 119-125.

70. Коломійчук О. С. (2014а). Відображення моральних якостей людини в сучасній американській мовній картині світу. В *Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи*. Збірник матеріалів міжнародного круглого столу, 29 січня 2014(сс. 27–28). Кам'янець-Подільський: ВПП Апостроф.

71. Коломійчук, О.С. (2014b). Концепт МОРАЛЬНІСТЬ: культурно-семантичний аспект. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: Філологічні науки (мовознавство), 127, 250 – 254.

72. Коломійчук, О. С. (2015а). Антиномія моральність/аморальність в художній картині світу. В *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу*. Тези доповідей всеукраїнської наукової

конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), 15 травня 2015 р. (сс. 110-113). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

73. Коломійчук О. С. (2015b). Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у сучасному політичному дискурсі. В Н. Л. Іваницька (Гол. Ред.), *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]*. Серія: Філологія (мовознавство) (Вип. 21, сс. 179-185). Вінниця: ТОВ «фірма «Планер».

74. Коломійчук, О. С. (2015c). The Binary Concept MORALITY / AMORALITY Based upon the Materials of the Modern American Talk Shows. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна, 58, 39-42.

75. Коломійчук О. С. (2015d). Лінгвістичний опис етнічної опозиції моральність-аморальність. В *Сучасні лінгвістичні студії 21 сторіччя*. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції, 01 червня 2015 р. (сс. 36-38). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

76. Коломійчук О. С. (2016). Універсальні концепти моральності в англійській лінгвокультурі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Філологічні науки, 2(84), 45-48.

77. Коломійчук О. С. (2017). Лексико-стилістичні засоби вербалізації концепту МОРАЛЬНІСТЬ в текстах сучасної американської літератури та ток шоу. *Нова філологія*, 70, 101-106.

78. Колшанский, Г. В. (1976). Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте. В В.Н. Ярцева (Ред.), *Принципы и методы семантических исследований* (сс. 5-30). Москва: Наука.

79. Колшанский, Г. В. (2005). *Объективная картина мира в познании и языке* (2-е изд.). Москва: Едиториал УРСС.

80. Кононова, И. В. (2008). О структуре и языковой репрезентации этических концептов (на материале концепта Conscience). *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*, 5, 68-76.

81. Кононова, И. В. (2010). *Структура и языковая репрезентация британской национальной морально-этической концептосферы (в синхронии и диахронии) (Автореферат докторской диссертации)*. Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов, Санкт-Петербург, Российская Федерация.
82. Корнилов, О. А. (2003). *Языковые картины мира как производные национальных менталитетов*. Москва: ЧеРо.
83. Королёва, Н. Л. (2009). Концепт «Мораль» как базовая культурологическая единица. В Л. М. Голубенко (Гол. ред.), *VI Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В. Л. Скалкіна*. Збірник наукових праць, 19-20 лютого 2009. (сс. 444 – 449.) Одеса: Астропринт.
84. Королёва, Н. Л. (2012). Лингвистическое описание этической оппозиции «мораль vs аморальность». *Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи*, 7, 179-185.
85. Косачова, О. О. (2018). Специфіка ведення дискусій у політичних ток-шоу на вітчизняному телебаченні. *Культура України*, 45, 193-201.
86. Косенко, О. С. *Мовна картина світу*. Взято з http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkzh/2010_34/Kosenko.pdf
87. Красавский, Н. А. (2001). Архитектоника эмоционального концепта. *Вопросы романо-германской филологии. Пятигорск, ПГЛУ*, 8, 71-81.
88. Крупа, М. П. (2015). *Лінгвістичний аналіз художнього тексту*. Тернопіль: Підручники і посібники.
89. Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание : На пути получения знаний о языке : Части речи с когнитивной точки зрения*. Москва: Языки славянской культуры.
90. Кубрякова, Е. С. (2016). *Теория номинации и словообразования*. Москва: URSS.
91. Кузнецов, Г. В. (2004). *Так работают журналисты ТВ*. Москва: МГУ.
92. Кулик, В. (2010). *Дискурс українських медій: ідентичності, ідеології, владні стосунки [Монографія]*. Київ: Критика.

93. Куприна, Н. Г., & Масленникова, С. Ф. (2015). Современные подходы к содержательной разработке понятий «нравственность» и «мораль». *Современные проблемы науки и образования*, 4. Взято из <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=20627>

94. Лазарев, М. А. (2012). Художественная картина мира как ведущий фактор духовного и эстетического развития современной молодежи: анализ теоретических подходов. *Педагогика искусства :электронный научный журнал*, 2. Взято из http://www.art-education.ru/AEmagazine/archive/nomer-2-2012/lazarev_12_june.pdf

95. Ларина, Е. Г. (2004). *Лингвопрагматические особенности ток-шоу как жанра телевизионного дискурса (на материале амерериканских телевизионных программ)* (Автореферат кандидатской диссертации). Волгоградский государственный университет. Волгоград, Российская Федерация.

96. Леготина, Е. В. (2013). Концепт «зло» в сознании языковой личности *Вестник ВЭГУ*, 3(65), 108-114.

97. Лисиченко, Л. (2011). Мовна картина світу та її рівні. *Збірник Харківського історико-філософського товариства. Нова серія*, 6, 120–126.

98. Лихачев, Д. С. (1993). Концептосфера русского языка. *Известия РАН. Серия литературы и языка*, 52(1), 3–9.

99. Ляхтеэнмяки, М. (1999). Перевод и интерпретация: о некоторых предположениях и мифологемах. В В. Б. Кашкин (Ред.), *Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып 1: Проблемы философии языка и сопоставительной лингвистики* (сс. 32-45). Воронеж: ВГТУ.

100. Макаров, М. Л. (2003). *Основы теории дискурса*. Москва: «Гнозис».

101. Макингаир, А. (2000). *После добродетели: Исследование теории морали*. Москва: Академический проект.

102. Мак-Квейл, Д. (2010). *Теорія масової комунікації*. Львів: Літопис.

103. Маріна, О. С. (2015). Когнітивно-дискурсивна теорія парадоксальності в інтерпарадигмальному ракурсі. В Н. Л. Іваницька (Гол. Ред.), *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]*. Серія: Філологія (мовознавство) (Вип. 21, сс. 189-194). Вінниця.

104. Маріна, О. С. (2016). *Парадоксальність у сучасному англомовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір* (Докторська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна.

105. Мартьянов, Е. Ю. (2018). Мораль як конструктивна одиниця художнього образу. *Молодий учений*, 12(1), 201-203.

106. Маслова, В. А. (2007). *Введение в лингвокультурологию*. Москва.

107. Маслова, В. А. (2008). *Когнитивная лингвистика*. Минск: Тетра.

108. Меньшикова, С. И. (2007). Вербальная манифестация психических состояний в художественном тексте. *Вестник Тверского государственного университета*, 8, 95-102.

109. Меньшикова, С. И. (2009). Концепты «ДОБРО» и «ЗЛО» в структуре метаконцепта «НРАВСТВЕННОСТЬ». *Вестник Тверского государственного университета*, 25, 78-86.

110. Меньшикова, С. И. (2010). Структурная организация метаконцепта «нравственность». *Вестник Тверского государственного университета*, 15, 73-81.

111. Мишаткина, Т. В. (2009). *Общественная мораль в контексте гуманистической и авторитарной этики*. Взято из http://iph.ras.ru/uplfile/ethics/RC/ed/f/soc_eth/mishatkina.html

112. Могилевская, Э. В. (2006). Ток-шоу как жанр ТВ: происхождение, разновидности, приемы манипулирования. *Научно-культурологический журнал Relga*, 15(137). Взято из <http://www.relga.ru/Environ/WebObjects/tgu-www.woa/wa/Main?textid=1114&level1=main&level2=articles>

113. Моспанова, Н. Ю. (2005). *Концептуальная оппозиция «ДОБРО – ЗЛО» в фольклорной языковой картине мира (на материале русских народных сказок)* (Кандидатская диссертация). Брянск. Калининградский государственный университет, Российская Федерация.

114. Набокова, Г. (2013). Категорії дослідження телевізійної видовищно-розважальної культури. *Культура України*, 41, 182-189.

115. Недопитанський, М. І. (2013). Телевізійне ток-шоу: секрети популярності та виробництва. В *Електронна бібліотека Інституту журналістики*. Взято з <http://journalib.univ.kiev.ua>

116. Нерознак, В. П. (1998). От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма. В Л. Н. Шелонцева (Ред.), *Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков* (сс. 80-85). Омск: Издательство ОмГПУ.

117. Никитина, М. Ю. (2014). *Концептуализация милосердие: общезыковой и идиостилевой аспекты: речевые реализации в синхронии и диахронии* (Автореферат кандидатської дисертації). Саратовский государственный университет имени Н. Г.Чернышевского, Саратов, Российская Федерация.

118. Ніконова, В. Г. (2011). Художній концепт: процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра). *Вісник Київського національного університету. Серія: Філологія*, 14(2), 113-122.

119. Островська, Н. (2014). Характерні риси і критерії моделі політичних ток-шоу. *Теле- та радіожурналістика*, 13, 282-290.

120. Павиленис, Р. И. (1983). *Проблема смысла*. Москва: Наука.

121. Переломова, О. С. (2002). *Ідіостиль Валерія Шевчука* (Автореферат кандидатської дисертації). Інститут української мови НАН України, Київ, Україна.

122. Петрова, Л. О. (2008). *Художня картина світу в російському сатирико-гумористичному наративі початку ХХ століття* (Автореферат докторської кандидатської дисертації). Інститут мовознав. ім. О. О. Потебні НАН України, Київ, Україна.

123. Печагина, Т. В. (2011). «Добро» и «Зло» как категориальные концепты. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*, 53, 99-101.

124. Пименова, М. В. (2003). Особенности репрезентации концепта чувство в русской языковой картине мира. В М. В. Пименова (Отв. ред.), *Мир человека и мир языка* (Вып. 2, сс. 58-120). Кемерово: Графика.

125. Пименова, М. В. (2013). Терминология когнитивной лингвистики: концептуальная система и концептуальная картина мира. *Термінологічний вісник*, 2(1), 129-134.

126. Пилипенко, В. (2014). Спеціальні та галузеві соціології. Взято з http://uchebnikonline.com/soziologia/spetsialni_ta_galuzevi_sotsiologiyi_-_pilipenko_vye/spetsialni_ta_galuzevi_sotsiologiyi_-_pilipenko_vye.htm
127. Писаренко, Л. М. (2014). Мовна особистість ведучого англomовного ток-шоу: стратегії й тактики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*, 10(2), 175-177.
128. Полюжин, М. М. (2005). Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості. *Проблеми романо-германської філології. Ужгород: Ліра*, 5-20.
129. Попова, З. Д., Стернин, И. А. (2003). Проблема моделирования концептов в лингвокогнитивных исследованиях. В М. В. Пименова (Отв. ред.), *Мир человека и мир языка* (Вып. 2, сс. 6-16). Кемерово: Графика.
130. Попова, З. Д., & Стернин, И. А. (2007а). *Когнитивная лингвистика*. Москва: Восток-Запад.
131. Попова, З. Д., & Стернин, И. А. (2007б). *Общее языкознание*. Москва: Восток-Запад.
132. Почепцов, Г. Г. (2000). *Коммуникативные технологии двадцатого века*. Москва: Рефл-бук.
133. Радченко, О. А. (1997). *Язык как мирозидание : лингвофилософская концепция неогумбольдтианства*. Москва: Метатекст.
134. Рассоха, І. М. (2011). *Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для студентів 5 курсу денної форми навчання освітнього-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальностей 8.050106, 8.03050901 «Облік і аудит», 8.050201 «Менеджмент організацій», 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)»*. Харків: ХНАМГ.
135. Романова, Т. В. (2002). Русская культура и мир. В *Тезисы докладов участников II международной научной конференции*. Новгород.
136. Ромах, О. В. (2012). *Смыслодеятельные дуальности концепта «Красота духа»*. Взято из <http://www.science-education.ru/106-7789>

137. Салихов, А. Ю. (2014). Коммуникативно-прагматические особенности дискурса ток-шоу на примере телепередач США. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*, 88(335), 78-81.

138. Салихов, А. Ю. (2016). *Лингвопрагматические особенности дискурса ток-шоу (на материале английского и русского языков)* (Автореферат кандидатской диссертации). ФГБОУ ВПО Тюменский государственный. Университет, Тюмень, Российская Федерация.

139. Сафарова, Л. (2005). *Невербальные составляющие коммуникативного стиля телеведущего (лекция)*. Москва: ОГУ.

140. Сахаров, А. Б. (1970). Об антисоциальных чертах личности преступники. *Советское государство и право*, 10, 111-112.

141. Селіванова, О. О. (2006а). Концептуальний аналіз: проблеми та принципи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 4, 194-197.

142. Селіванова, О. О. (2006б). Проблеми концептуального моделювання в сучасних мовознавчих студіях. *Лінгвістичні студії*, 2, 7-13.

143. Серебренников, Б. А. (1973). Проблема взаимоотношения общей методологии, лингвистической науки и частных методов лингвистического исследования. В Б. А. Серебренников (Отв. ред.), *Общее языкознание: методы лингвистических исследований* (с. 257-313). Москва: Наука.

144. Серебренников, Б. А. (Ред.). (1988). *Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира*. Москва: Наука.

145. Скрипник, А. П. (1992). *Моральное зло в истории этики и культуры*. Москва: Просвещение.

146. Славова, Л. Л. (2006). Комуникативні стратегії та тактики у сучасному масмедійному політичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 27, 116-117

147. Слышкин, Г. Г. (2004). *Лингвокультурные концепты и метаконцепты* [Монография]. Волгоград: Перемена.

148. Смоляна, Т. А. (2016). Концепт ПОКАЯННЯ: тактико-стратегічний потенціал. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 84, 70-76.

149. Соколовская, Ж. П. (1993). *Картина мира в значениях слов – «семантические фантазии» или «катехизис семантики?»* Симферополь: Таврия.
150. Соляр, Н. В. (2011). Лінгвокогнітивний аспект позначення лицемірства у сучасній англійській мові. В В. В. Жуковська, О. А. Черниш (Ред.), *Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов*. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців, 24 лютого 2012 року (сс. 342-343). Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка,
151. Степанов, Ю. С. (2007) *Концепты. Тонкая пленка цивилизации*. Москва: Языки славянских культур.
152. Сэпир, Э. (1993). Язык, раса и культура. В Сэпир Э. *Избранные труды по языкознанию и культурологии* (сс. 135-194). Москва: Прогресс.
153. Тазетдинова, Р. Р. (2001). *Языковой концепт как базовый термин лингвокультурологии*. Уфа: Спектр.
154. Тарасова, В. В. (2006). Лексико-семантичне поле «Засоби пересування» у світлі когнітивної лінгвістики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 28, 205-207.
155. Уорф, Б. (1960). Отношение норм поведения к мышлению и языку. В В.А. Звегинцев (Сост.), *Новое в лингвистике* (Вып.1, сс. 135-168). Москва.
156. Урысон, У. В. (1999). Языковая картина мира и лексические заимствования. *Вестник языкознания*, 6, 79–82.
157. Федюнина, И. Э. (2012). Лингвистическая репрезентация лицемерия как формы социального поведения: на материале русских, английских и немецких фразеологизмов. *Вестник Ленинградского государственного университета имени А.С. Пушкина*, 1(2), 166-173.
158. Фролова, О. В. (2012). Национально-культурная специфика вербализации концептов «добро-зло» (на материале английского и немецкого языков). В В. В. Гедранович (Ред.), *Актуальные проблемы науки XXI века*. Сборник статей участников II научно-практического семинара молодых ученых, Минск, 16 февраля 2012 г. (сс. 164-173). Минск: Минский институт управления.
159. Фуллер, Л. Л. (1999). *Мораль права* (пер. з англ.). Киев: Сфера.

160. Цвік, М. В., & Петришина, О. В. (Ред.). (2009). *Загальна теорія держави і права*. Харків: Право.

161. Цеева, З. А. (2012). Концепты «добро», «зло» как ценности, отраженные в нормах поведения адыгов и британцев. *Теория и практика общественного развития*, 4. Взято из http://teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/2012/4/filologiya/ceeva.pdf

162. Цімох, Н. І. (2015). Комунікативні стратегії ведення інтерв'ю на прикладі американського ток-шоу «Larry King live». *Питання культурології*, 31, 101-110.

163. Шаховский, В. И. (1996). Эмоциональные культурные концепты: параллели и контрасты. В *Языковая личность: культурные концепты* (с. 80-96). Волгоград: Перемена.

164. Шеремет, О. В. (2011). Лексико-семантичні групи дієслівних лексем і формування мовної картини у філологічному тексті кінця ХІХ – початку ХХ століття. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету]. Серія «Філологічні науки»*, 95(1), 315-318.

165. Щербина, С. М. (2013). Онтологічна сутність бінарних концептів. *Вісник міжнародного Гуманітарного університету*, 13, 160-164.

166. Юшкевич, Ю. С. (2012). Теоретико-методологічні засади дослідження морально-етичних цінностей. *Наукове пізнання: методологія та технологія*, 2(29), 152-157.

167. Яковець А. В. (2014). Телевізійна журналістика: теорія і практика: підручник. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія».

168. Янушевич, М. А. (2013). Концептосфера «Мораль» у китайській фразеологічній системі. *Мовні і концептуальні картини світу*, 43(4), 322-328.

169. Яренчук, Е. Э. (2012). Вариативность проксонимических единиц в ток-шоу (на материале ток-шоу «НТВшники»). *Ученые записки : электронный научный журнал Курского государственного университета*, 3(23)(1), 101-105.

170. Ярич, М. (2014). Концептуальний аналіз як метод лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*, 692-693, 345-347.

171. Ярошевська, М. О. (2010). Особливості французького ток-шоу. *Мовні і концептуальні картини світу*, 31, 429-433.
172. Ярошевська, М. О. (2013). Основні учасники комунікативної ситуації ток-шоу (на матеріалі французьких телевізійних ток-шоу полемічного типу). *Мовні і концептуальні картини світу*, 46(4), 404-415.
173. Ясіновська, О. (2014). Про межі термінів поняття і концепт у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Вісник Львівського університету. Серія Філологія*, 30, 257-261.
174. Юнг, К. Г. *Инстинкт и бессознательное*. Взято из <http://www.oculus.ru/stat.php?id=52>
175. Altmann, G. (2013). Cognitive Models of Speech Processing: An Introduction. In G. Altmann (Ed.), *Cognitive Models of Speech Processing: Psycholinguistic and Computational Perspectives* (pp. 1-23). Cambridge Univ. Press.
176. Anderson, J. (2011). *Linguistic Representation (Trends in Linguistics: Studies and Monographs)*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
177. Bednarek, M. (2010). *The Language of Fictional Television : Drama and Identity*. New York, NY: Continuum International.
178. Chomsky, N. (2006). *Language and Mind* (Third ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
179. Clark, H. H. (1996). *Using Language*. Cambridge University Press.
180. Croft, W. (2012). *Cognitive Linguistics*. Cambridge University Press.
181. Harras, G. (2000). Concepts in Linguistics – Concepts in Natural Language. In B. Ganter, & G. W. Mineau (Eds.), *Conceptual Structures: Logical, Linguistic, and Computational Issues*. ICCS 2000. Lecture Notes in Computer Science, vol 1867. (pp. 13-26). Springer, Berlin, Heidelberg.
182. Huff, C. W., & Frey, W. (2005). *Moral Pedagogy and Practical Ethics*. *Science and Engineering Ethics*, 11, 389-408.
183. Kolomiichuk, O. S. (2016). Verbalization of the Concept AMORALITY in the Modern American Talk Shows. *Science and Education a New Dimension. Philology*, IV (22), Issue: 99, 11-14.

184. Lakoff, G., & John, M. (1999). *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books.
185. Lorenzo-Dus, N. (2009). *Television Discourse. Analysing Language in the Media*. New York: Palgrave Macmillan
186. Macintyre, A. (2000) *After Virtues : A Study in Moral Theory*. Oxford: Oxford University Press.
187. Semeniuk, I. S. (2006). Concept CRIMINAL Lexical Verbalization Means in the Communicative Situation “Interrogation of the Suspected. In *T. Shevchenko’s Spring*. International Scientific Conference for Students, Post-Graduates and Young Researchers (pp. 384-386).
188. Semeniuk, I. S. (2008). Tactical and Strategic Aspect of the Communicative Situation “Interrogation”. In *Language and Discourse in Statics and Dynamics*. International Scientific Conference (pp. 279-280).
189. Semeniuk, I. (2013). Meritocratic Discourse: Research Framework. In *1st International ELT Symposium : A Historical Evaluation of ELT in International Context: Lessons From The Past to Shape The Future* (pp. 109-125). Retrieved from https://www.izu.edu.tr/docs/default-source/kitaplar/iz%C3%BC-yay%C4%B1n-no-04-2---elt-symposium---pdf.pdf?sfvrsn=4483d504_2
190. Semeniuk, I. S. (2020). *The Language of Present Day American Crime Fiction and printed Media*. Istanbul: Marmara University Press.
191. Silverstone, R. (2003). *Television and Everyday Life*. London: Routledge.
192. Smiljana, K. (2015). Linguistic Features of Persuasive Communication : The Case of DRTV Short Form Spots. *ELOPE: English Language Overseas Perspectives and Enquiries*, 12(2), 29–52. DOI:10.4312/elope.12.2.29-52
193. Nemickien, Ž. (2013). “Concept” in Modern Linguistics: the Component of the Concept “Good”. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/62656539.pdf>

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

194. Абрамов, Н. А. (1999). *Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений*. Москва: Русские словари. Взято из <http://www.slovozd.ru/syn-abramov/index.html>

195. Анцупов, А. Я., & Шипилов, А. И. (2009). *Словарь конфликтолога*. Взято из <https://www.litmir.me/br/?b=222888&p=1>
196. Арсанусова, Л. Ю. (2011). *Словарь по биомедицинской этике*. Ставрополь: СтГМА. Взято из <https://vocabulary.ru/termin?oldcat=1019290>
197. Бідзілі, Ю. (Авт.-уклад.). (2007). *Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті*. Ужгород: Закарпаття.
198. Веденева, Т., & Власов, В. (Упоряд.). *Словарь Символов и Знаков*. Взято из <http://sigils.ru>
199. Герчанівська, П. Є. (2015). *Культурологія : термінологічний словник*. Київ. Взято з https://www.nakkkim.edu.ua/images/vidannya/Monografii/Gerchanivska_Slovnuk_compressed.pdf
200. Головаха, Е. *Альтернативный моральный словарь*. Взято из https://i-soc.com.ua/assets/files/library/soc_slovar.pdf
201. Зеленский, В. В. (2008). *Толковый словарь по аналитической психологии*. Москва: Когито-центр.
202. Кон, И. С. (Ред.). (1981). *Словарь по этике*. Москва: Политиздат.
203. Кузнецов, С. А. (Сост.). (1998). *Большой толковый словарь русского языка*. Санкт-Петербург: Норинт.
204. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля.
205. Словари и энциклопедии на Академике. Взято из <https://sociolinguistics.academic.ru/>
206. Степанов, Ю. С. (1997). *Константы: словарь культуры: опыт исследования*. Москва: Языки славянской культуры.
207. СУМ-11 – *Словник української мови (Т.1–11)*. (1970–1980). Взято из <http://sum.in.ua/>
208. Фасмер, М. *Этимологический словарь русского языка*. Взято из <http://www.slovorod.ru/etym-vasmer/index.html>
209. Фасмер, М. (Сост.). (2009). *Этимологический словарь русского языка (Т. 1–4)*. Взято из <http://www.fasmer-dictionary.info/>

210. Шанский, Н. М., & Боброва, Т. А. (1997). *Школьный этимологический словарь русского языка : значение и происхождение слов*. Москва: Дрофа.
211. *Энциклопедия Кругосвет*. Взято из <https://www.krugosvet.ru/>
212. *American Heritage Dictionary of the English Language*. Retrieved from <https://www.ahdictionary.com/>
213. Buck, Ch. (Ed.). (2009). *A Theological Dictionary Containing Definitions of All Religious Terms*. University of Michigan Library.
214. *Business Dictionary*. Retrieved from <http://www.businessdictionary.com/>
215. *Collins Thesaurus of the English Language*. Retrieved from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english-thesaurus/>
216. Holman Reference Editorial Staff. (2015). *Holman Illustrated Bible Dictionary*. Revised and Expanded by Brand Ch., Mitchell E. Nashville: B&H Publishing Group.
217. Hornby, A. S. (Ed.). (1994). *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*. Oxford: Oxford University Press.
218. *Longman Dictionary of Contemporary English*. Retrieved from <http://www.ldoceonline.com/>
219. *Online Etymology Dictionary*. Retrieved from <http://www.etymonline.com>
220. *Oxford Dictionary*. Retrieved from <https://en.oxforddictionaries.com>
221. *Random House Kernerman Webster's College Dictionary*. Retrieved from <http://www.thefreedictionary.com/>
222. *Roget's 21st Century Thesaurus* (Third Ed.). Retrieved from <http://www.softouch.on.ca/kb/data/Roget's%2021st%20Century%20Thesaurus.pdf>
223. *The Merriam-Webster Dictionary*. Retrieved from <http://www.merriam-webster.com/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

224. Al-Koni, I. (2012). *The Puppet*. Retrieved from www.rulit.me/books/the-puppet-read-441168-1.html
225. Chevalier, T. (2000). *Girl with a Pearl Earring*. Retrieved from roayallib.ru.
226. CNN Larry King Live : Encore : Celebrating Larry King Live. (21.12.2010). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/21/lk1.01.html>

227. CNN Larry King Live : Encore : Interview With Chris Brown. (2009, September 5). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0909/05/lkl.01.html>
228. CNN Larry King Live : Encore : Former 'Manson Family' Disciple Speaks Out. (2010). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0909/04/lkl.01.html>
229. CNN Larry King Live : Garrido Victim Speaks Out. (2009, September 6). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0909/06/lkl.01.html>
230. CNN Larry King Live : Interview with Ellen DeGeneres. (2004, September 7). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0409/07/lkl.01.html>
231. CNN Larry King Live : Interview With Garth Brooks. (2010, December 10). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/10/lkl.01.html>
232. CNN Larry King Live : Interview with George H. W. and Barbara Bush (2011). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/19/lkl.01.html>
233. CNN Larry King Live : Interview with Jon Bon Jovi. (2010, December 9). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/09/lkl.01.html>
234. CNN Larry King Live : Interview With Martha Stewart (2010). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0407/19/lkl.00.html>
235. CNN Larry King Live : Interview With Sally Jessy Raphael. (2011). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0203/13/lkl.00.html>
236. CNN Larry King Live : Interview with Tyra Bank. (2010, November 26). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0911/26/lkl.02.html>
237. CNN Larry King Live : Larry King Special: Johnny Depp. (2011, October 16). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1110/16/lkl.01.html>
238. CNN Larry King Live : One-on-One with Celine Dion; Interview With Kathy Ireland (2010, December 22). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/22/lkl.01.html>
239. CNN Larry King Live : Piers Morgan Interviews Joel and Victoria Osteen (26.01.2011). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1101/26/lkl.01.html>
240. CNN Larry King Live : Remembering Carroll O'Connor. (2001, June 22). Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0106/22/lkl.00.html>

241. Cook, R. (2011). *Mutation*. Retrieved from <http://www.rulit.net/books/mutation-read-67925-1.html>
242. Denies, Joe Jonas. (2013, October 31). *Drug Rumors*. Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1310/31/sbt.01.html>
243. Ellen Degeneres: the Beginning (2000) – Full Transcript (2018, January 10). Retrieved from <https://scrapsfromtheloft.com/2018/01/10/ellen-degeneres-the-beginning-2000-full-transcript/>
244. Ferrante, E. (2010). *The Story of the Lost Child*. Retrieved from www.rulit.me/books/the-story-of-the-lost-child-download-free-409466.html
245. *Growing Numbers of Cuban Migrants in the United States* (2017) [Teleconference Transcript]. Retrieved from <http://cis.org/PanelTranscripts/Growing-Numbers-of-Cuban-Migrants-in-the-United-States>
246. Himmich, Bensalem (2010). *My Torturess*. Retrieved from www.rulit.me/books/my-torturess-read-441325-56.html
247. Hosseini, Khaled. (2018). *The Kite Runner*. Retrieved from royallib.com
248. Lyall, G. *Honourable Intentions*. Retrieved from www.rulit.me/tag/espionage-detective
249. Martin, G., R. (2014a). *A Clash of Kings*. Retrieved from http://royallib.ru/book/Martin_George/A_Clash_of_Kings.html
250. Martin, G., (2014b). *A Dance With Dragons*. Retrieved from http://royallib.ru/book/Martin_George/A_Dance_With_Dragons.html
251. Martin, G. (2014c). *A Feast for Crows*. Retrieved from http://royallib.ru/book/Martin_George/A_Feast_for_Crows.html
252. Martin, G. (2015). *A Game of thrones*. Retrieved from http://royallib.ru/book/Martin_George/A_game_of_thrones.html
253. McCarthy, C. (2010). *The Road*. Retrieved from <http://corysnow.files.wordpress.com/2010/06/aj-road-full-text.pdf>
254. McEwan, I. (2002). *Atonement*. Large Print. Bath, England: Chivers Press.
255. Pratchett, T. (2017). *The Long Earth*. Retrieved from http://royallib.com/book/Pratchett_Terry/The_Long_Earth.html

256. SHOWBIZ on Location: “The Wendy Williams Show”. (2016) Retrieved from <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/1205/21/sbt.01.html>

257. Svetkey, B. (2001). *Donahue, Sally Jessy Raphael, and Oprah all make great reads* [TV talk show transcripts]. Retrieved from <http://www.ew.com/article/2001/02/15/tv-talk-show-transcripts>

258. Stockett, K. (2014). *The Help*. Retrieved from <https://ssshilpa979.files.wordpress.com/2014/03/the-help.pdf>

259. The Ellen Degeneres Show. (2010). Retrieved from <https://www.gilliananderson.ws/transcripts/ellen.shtml>

260. The full transcript from the CNN Democratic debate between Hillary Clinton and Bernie Sanders in Brooklyn. (April 14, 2016). New York. Retrieved from <http://edition.cnn.com/2016/04/14/politics/transcript-democratic-debate-hillary-clinton-bernie-sanders/>

261. The Jon Stewart Show. Retrieved from <http://www.gilliananderson.ws/transcripts/stewart.shtml>

262. *The Rosie O'Donnell Show*. (2012). Retrieved from <http://www.gilliananderson.ws/transcripts/rosie.shtml>

263. *Roundtable Discussion and Closing Remarks*. (May 3, 2016) Transcript, <http://bioethics.gov/node/5755>

264. Transcript of interview with Al Pacino. (2012). Retrieved from <http://transcripts.cnn.com/TRANSCRIPTS/1012/06/lkl.01.html>

265. Transcript of Remarks by the first Lady and Oprah Winfrey in a Conversation at the Women Summit. (2016). Retrieved from <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/06/14/remarks-first-lady-and-oprah-winfrey-conversation-united-state-women>

266. Transcript of Ricki Lake and Abby Epstein on The Doctors. (2012). Retrieved from <http://www.theunnecesarean.com/blog/2010/5/13/transcript-of-ricki-lake-and-abby-epstein-on-the-doctors.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій за темою дисертації та відомості
про апробацію результатів дисертації

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Коломійчук, О. С. (2014). Концепт МОРАЛЬНІСТЬ: культурно-семантичний аспект. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія: Філологічні науки (мовознавство), 127, 250 – 254.*

2. Коломійчук, О. С. (2015а). Бінарний концепт МОРАЛЬНІСТЬ / АМОРАЛЬНІСТЬ у сучасному політичному дискурсі. В Н. Л. Іваницька (Гол. Ред.), *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія: Філологія (мовознавство) (Вип. 21, сс. 179-185). Вінниця: ТОВ «фірма «Планер».*

3. Коломійчук, О. С. (2015а). The Binary Concept MORALITY / AMORALITY Based upon the Materials of the Modern American Talk Shows. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна, 58, 39-42.*

4. Коломійчук, О. С. (2016). Універсальні концепти моральності в англійській лінгвокультурі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки, 2(84), 45-48.*

5. Коломійчук, О. С. (2017). Лексико-стилістичні засоби вербалізації концепту МОРАЛЬНІСТЬ в текстах сучасної американської літератури та ток шоу. *Нова філологія, 70, 101-106.*

Наукові праці у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

6. Kolomiichuk, O. S. (2016). Verbalization of the Concept AMORALITY in the Modern American Talk Shows. *Science and Education a New Dimension. Philology, IV(22), Issue: 99, 11-14.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Коломійчук, О. С. (2014). Відображення моральних якостей людини в сучасній американській мовній картині світу. В *Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи*. Збірник матеріалів міжнародного круглого столу, 29 січня 2014 р. (с.с. 27-28). Кам'янець-Подільський: ВПП Апостроф.

8. Коломійчук, О. С. (2015b). Антиномія моральність/аморальність в художній картині світу. В *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу*. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), 15 травня 2015 р. (с.с. 110-113). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

9. Коломійчук, О. С. (2015c). Лінгвістичний опис етнічної опозиції моральність-аморальність. *Сучасні лінгвістичні студії 21 сторіччя*. Тези доповідей всеукраїнської наукової конференції, 01 червня 2015 р. (с.с. 36-38). Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. «Мови і світ: дослідження і викладання», м. Кіровоград, 27-28 березня 2014 року, очна.

2. «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість», м. Острог, 23-24 квітня 2015 року, очна.

3. Всеукраїнська наукова конференція пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу», м. Житомир, 2014, 2015 рр., очна.

4.«Сучасні лінгвістичні розвідки: надбання та перспективи», Кам'янець-Подільський, 2014, заочна.

5.«Сучасні лінгвістичні студії XXI століття», м. Житомир, 2015, заочна.

6.«Іноземна філологія у XXI столітті», м. Запоріжжя, 2017, заочна.

7. Міжнародна науково-практична конференція «Modern Problems of Education and Science», Угорщина, м. Будапешт, 2015 р., заочна.